

॥ नमः श्रीजिनशास्त्रनाथ ॥

॥ सकलदादशास्त्रोपनिषद्भूतमहामन्त्रार्थपरमेष्ठिनमस्काराय नमोनमः ॥

श्री द्वाविमहीय व्यासक दत्ता प्रथम श्लोक उपर शान्तिहोत्राय नमः

समर्थ नाटिक व्याख्याता

पू. आनन्दोद्धारक श्री आनन्दनाथसूरीवर्यना

दश

व्याख्यानो

શ્રદ્ધાંજલિ

જેઓના

હૃદયના તારને ઝલુકાણાવી મૂકનારા અર્ધગંભીર
શાસ્ત્રોના પર્યાલોચન ખત્રે દેવશુક્રપાંખે
તાર્ત્ત્વિક દષ્ટિ માપડી અને શુવનની
માર્મિક સફલતાનો સહ
સમજાયો

તે- ૧૨૧

દુષ્યમાસતિભિન્નતરણિ સુશૃહિતનામધેય

પૂ. આ. શ્રીહરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મ. ને

ભાવપૂર્ણ અદ્વાજલિ સાથે

કોટિ કોટિ વંદના !!!

ચયારિયનાદ મતવસ્તુવેદિને,

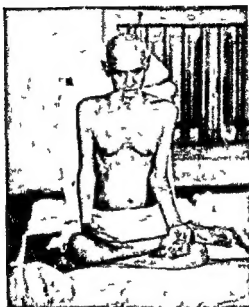
નિરાટનાશૈવવિપક્ષવાદિને ।

વિદાયમધ્યસ્થવિમુદ્ધતપય,

નમોસ્તુ તમે શ્રીહરિમદ્રસૂરયે ॥

ध्यानस्थ-वर्णित
 पू आगमोद्धारकश्री

आग्रभक्ति सस्यापक आग्रभक्त्याग्नी
 पू आचार्यश्री आन हसामरसूरीश्वरज भदाराज
 [ध्यानस्थ हसामा स्वर्जवास वि. स २००६ वै व. ५]
 सुरत

॥ श्री महावीरस्वामिने नमः ॥

॥ आत्मशक्ति समुद्रमहाकाय धीनमस्कारमहामेशाय नमः ॥

ज्ञाननां अरणां

(पू आगमोद्धारक श्री ध्यानम्यभर्गत्तया श्री आनन्दमागम-
भूरीधन्य म. ना 'ध्यानम्यभर्गत्तया' विषयक दश व्याख्यानां)

प्रभासः
श्री भीमलाल कल्याणपुत्रक जैन पंडी

ध्यापक

३१ नि ३

२४८४

प्रथमगति

१०००

• आगमो- ३

८

विश्व स

२०१४

२५

११

આર્થિક સહાયકોની નામાવલિ

૩.

૨૦૦) શાહ ખાતે

૧૦૦) વકીલ શનાભાઈ ઘેલાભાઈ

૧૧૫) શાહ ખાતે

પૂ. મુનિરાજશ્રી કે અનવિજયજી મ. ના
ઉપદેશ અને પ્રેરણાથી

૭૧) શ્રી જૈન સઘ લુણાનાથ

૫૦) શેઠ ખીલાભાઈ ગુલામચંદ ઉપાધ્યય-કપાનજી

૨૫) ગેર ખીમચંદ હીનજીભાઈ લુણાનાથ

૫૦) શેઠ લક્ષ્મણભાઈ માળેકચંદ કપાનજી

પ્રકાશક હીરાચાવ જિંદાણી શ્રી જૈન પ્રેતાગર મંદિર પેનીના
મુખ્ય મંદિરનાથક પીપલી ગજગ, ઈસર મીની
મદક શાહ શાન્તિનાથ હિમતનાથ, શ્રી રંગિદા પ્રિ વીંગ નર્સલ,
ખાડિયા, વારરના-અમનાના

વંદનાંજલિ

જેઓથી

તાસ્તિ- વ્યાખ્યાનો અને આગમિક તત્ત્વસ્પર્શી વિવેચનોવી
મુદમપ્રજ્ઞ-જિજ્ઞાસુ ભાવુક્તજનોના હૃદય-મિલ્લાસને
આગમોના છે-ગિજ્ઞાન સમ્રાટ
તરીકે વિનમ્રમાન છે

અને

શ્રુતજ્ઞાનના મતન નિર્દિષ્ટાયમન તથા અપૂર્વ ધ્યાનના ગમ્મિ
બલે જગત્-માતાત આનમોની પ્રતિમૂર્તિ રૂપે
નિદ્રાનોના હૃદયમા પ્રતિબિમ્બિત છે.

તે

ધ્યાનમ્થ અગત—આગમોદ્ધારક આગમ મમાદ
પૃ. આ શ્રી આનંદસાગર મૂર્તિચરણ મં
ના પવિત્ર ચમ્પોમા
ભૂદિ ભૂતિ વદના !!!

આગમોદ્ધારકર્તાર, શલાણેશ્વરવોધક ।
ધ્યાનસ્યસ્મરત નૌમિ, સાગરાનંદસૂરિણ ॥

વાયકોને . . . !

ઠહેવા જોગું !!!

અર્જુન ઉપભરી જમ ગુઓનો દિનકો ઉપેસ છે કે -
 “જીવનગુહિત ખેલને સવાચસ પૂર્ણ સફળ ક’વા માટે જાનીઓએ
 જાણવેલ વીતગતની વાણીના મર્મરપર્ણ સ્વાખ્યાત તેમજ જિજ્ઞાસા
 પૂર્વકતા પદન-મનન આદિ સતતપણે ચાલ ગમી સજમ અને
 માનવઅવની સાચી સફળતા મેળવતી”

આ ઉપદેશને મૂર્ત નવ પ આપવાના પુનિત દર્શનુ મનવાચ ૧૧
 દેવ-ગુપ્તી અંગીમ કૃપા બને પ્રતુત પુનઃપ્રત્ય સ પાછળ ડાગ-મારા
 જીવનમા યા રચાનુ આત્મ-વિશ્વાસજન અનુભવી અવગ્યા દર્શની
 લાગણી અનુભવ્ય છે

કેમકે આગમજ્યોતિર્ધર - તારકવર્ત પ્રવહા ગુરુવે, ખ્યાનગ્ય
 સર્વત આગમોદ્ધારકથી મહારાજનો વ્યક્ત પરિચય પૂરેના
 પુણ્યની ખામીના કારને મેળવી ન શક્યા, તે ઠતા પૂ. આગમોદ્ધારક
 સીની પસંદ કૃપા મુજ પર વરણી છે, એમ મારે પોતાના કેટલાક
 નકર અનુભવો પરથી કળુરતુ જ પડે છે

ફલત પ્રતુત વ્યાખ્યાનોનો સમ્રદ અણુધારી રીતે યોગનિદ
 રાત્રિચારક પૂ. થી જુદિસાગર મુરિ મઝના સિખ્ય ન પૂ આ

વંદનાંજલિ

જેઓથી

તાસ્વિઃ વ્યાખ્યાનો અને આગમિક તત્ત્વવર્ણી વિચેયનાથી
મુદ્દમપ્રશ્ન-ત્રિશાસ્ત્ર ભાવુકજનોના હૃદય-સિંહામને
આગમોના ધે-સિરતાજ મમ્માદ
તરીકે વિગતમાન છે

ઓ

શ્રુતજ્ઞાનના મળત નિરિવ્યાસન તથા અપૂર્વ સાગા મન્ત્રિ
બધે જગત-માલાત આગમોની પ્રતિમૃતિ રૂપે
નિદ્ધાનોના હૃદયમા પ્રતિષ્ઠિતિત છે.

તે

યાનંદ સ્વમત—આગમોદ્ધારક આગમ સમાદ
પ્ર આ શ્રી આનંદસાગર સૂરીશ્વરજી મં
ના પરિત મગ્ધોર્મા
ભૂરિ ભૂરિ વદના !!!

આગમોદ્ધારકર્તાર, શલાણેશવસોધક ।
ધ્યાનસ્વસ્વર્ગન નૌમિ, સાગરાનંદસૂરિણ ॥

વાયકોને ... !

કહેવા જોશું !!!

અનંત ઉપકારી પરમ ગુણોનો દિનકર ઉપેશ છે કે.-
 "હૃદયનશુદ્ધિના ખેલને સર્વાંગસંપૂર્ણ સફર કરવા માટે જાનીઓએ
 જીવાને વીનરાજની વાજીના ભર્મરપર્ણિ વ્યાખ્યાન તેમજ ગિતાસા
 પૂર્વકતા પદન-મનન આદિ મનનાને ચાલ ગમી સવમ અને
 માનવબલની સાચી સફરના મેળવતી"

આ ઉપદેશને મૂળ નવ પ આપવાના પુનિત કાર્યનું મગનાય બ
 દેવ-ગુરુની અગમિ કૃપા બને પ્રત્યુત્પન્ન પુસ્તકના સપાદન દ્વારા મારા
 હૃદયના થઈ રહ્યાનું આત્મ-વિશ્વાસને અનુજાતી અવળી દર્પની
 લાગણી અનુભવ્ય છે

કેમકે આગમજ્યોતિર્ધર - તારકવર્ધ પ્રદાદ શુદ્ધેદ, પાનુચ
 સર્ગત આગમોદ્ધારકશ્રી મહારાજનો વ્યક્ત પરિચય પૂરના
 પુણ્યની ખામીના કારણે મેળવતી ન શકતા, તે તા પૂ. આગમોદ્ધારક
 શ્રીની પરોક્ષ કૃપા મુજ પર વરસી છે, જેમ મારે પોતાના કેટલાક
 નકર અનુભવો પરથી કળ્પવૃત્ત બ પડે છે

ફલત. પ્રત્યુત્પન્ન વ્યાખ્યાનોનો મમદ અબુધાગી રીતે યોગનિદ
 સાબરિશાહે પૂ. શ્રી પુલ્હિસાગર સુરિ મઠના મિત્ર ન પૂ આ

શ્રી કીર્તિસાગર સૂરિમ ના પ્રસિધ્ધ સાતમૂર્તિ વિનયગુણપટિષ્ઠ
 ઉપાધ્યાયશ્રી કલ્યાણસાગરશ્રી મ. પામેથી વિ સ ૨૦૧૩
 ના અસાડ આસમા મલો, અને જેદેવગુરની અસીમ કૃપાથી શક્તિ
 અને પદોચ ન ના મદતા સીર્ષોત્પાસ અને ભાવનાની અભિરુદ્ધિ
 સાથે વર્ણિતપ જેવો મદાન તપ્ પૂર્ણ થયો, તેની -યતદિચિત્
 કૃતગના અભિ-ચન્ના ઠગા વર્ણિતપના પારજા પ્રમ-પ્રે. આગમો-
 દ્ધારકશ્રીના કિષ્કુ પદપ્રાપ્ત અતેવાસી ધર્મરોડી ગુનિરત્ન શ્રી
 કથનવિજયશ્રી મ. અો આગમોદ્ધારકશ્રીના વિનયી સિખરત્ન
 સુદમપ્રેમ નિદવદન પૂ. બનિગમ શ્રી સૂર્યોદયસાગરશ્રી મ. ની
 અત્રેશ્રણા અને ભાવપૂર્ણ, અનુમોદન મેળા સૂ. આગમોદ્ધારકશ્રીના
 અત્ય ત સુદમ તાત્વિકતાથી ભરપૂર પ્રત્યુત વ્યાખ્યાનોના સમઢને પુરનક
 પે તૈવાર કરવાનું મોપેદ સદ્ભાગ્ય અને સાંપડ્ય છે

પૂ.આગમોદ્ધારકશ્રીએ વિ સ ૨૦૦૦ ના મુખર્ષિ ગોડીજી
 જૈન ઉપાધ્યાય) ના નામાસા દરમ્યાન ધર્મપ્રેમી શેઠ શ્રી કાલિદાસ
 ચૈરલાલની અત્યામદભરી નિતમિથી તેઓના (ધર્મરનિવાસ-
 મરીન, પ્રાર્થ) નિવાસ ત્યાને-જગને ભાદરવા સુદ ૧૫ થી ભાદરવા
 વદ ૬ સુધી આ વ્યાખ્યાનો આપેલા અને તેની નોંધ પૂજ્ય
 શ્રીના વ્યાખ્યાનોને ઝડપી રીતે ઉતારવામા સુનિષ્ણાત સુઆવક
 શ્રી ભીખાલાલ હગનેલાલે (જેઓ પાળ્યા 'જીવનમા પૂ. આ
 શ્રી નિજયનેમિસૂરીદેવશ્રી' મ 'ના સિખરત્ન પૂ આ શ્રી વિજય
 અમૃતસૂરિમ પાસે દીક્ષા લઈ ધર્મવિજયશ્રી તરીકે સ્વયમી જીવન
 રીનારી જીવનનો છેડો સુધારી સદ્ગત થયા) સિપિનદ કરેના અને
 તેની મુદ્ધુચોગ્ય તુદ્ધ પ્રતિ તૈવાર કરેના

પૂ આચાર્ય દેવના વ્યાખ્યાનો તાત્વિકતાથી ભરપૂર અને અર્થ-
 ગઢન દોષ છે બનતા સુધી આપણી તુડ શુદ્ધિ એકાએક પૂજ્યશ્રીના

ચન્દ્રોના ઉદ્દાણના નર્ત સકળી નથી, એટલે પ્રાચ લખાણુ જેમ્સ
તેમ કાપમ ગાખી માત્ર પ્રતિવિધિ કન્નાગની ખામી (૫૬-૭૬, વાક્ય-
રચના, વિગતચિત્રો વગેરે)નું પરિભાષન કરવાનું જ ઉચિત
લાગવાથી તે પ્રમાણે અપાદન કર્યું છે, અને પોતાને ત્રણ-ચાર
અંગ્રેજીએ મદિ ૫ ગ્રંથ છે, પણ “વસાહ સુચ્છ કુદ” । । ભાગ્ય-
ધાવાયા દિ કવ । । ” ના આધારે મૌનિક ફેરફારના અડપનાત
સાદમ નથી આદ્યું

હાલનજર આ ખોના ઉપજીવી જિતન, વિચાન્યા આદિ કરી
પી. મનેરી અને તનપર્વા-મર્મમોહી ઘણેરી શુદ્ધિવાળા સમર્થ
આગમધર્મ મહાપુરુષની વાણીને વ્યચ્ચિત રીતે સપાદન કરી વિદ્વાનો
સમગ્ર ગણુ કરવાનું કામ મારી ચમ્પિત બદાલુ જાના અનુપ્રભાવી
થી કેવગુરુ કૃપામને “માથે આરી પડ્યુ તેને નમાવી લેવા” ની
જતિને આધીન બનીને કરેન આ કાર્યની સાગસારતાના નિર્ણય માટે
આટલો ખુલાસો કરવો જરૂરી લાગવાથી કર્યો છે

કેવો લખોપકમની વિચિતતાના કાગલે સમજાવેર કે મતિમદનાથી
અથવા દષ્ટિગ્રામથી ઘણેવી કાનિઓ કે જુને માટે ત્રિવિધે ત્રિવિધે
સમ્ય સધ સમજા મિથ્યાદુષ્ટ માગુ છુ

વીરનિ સ ૨૦૮૪
પિ સ, ૨૦૧૪
જે સુ ૧૪ ઇનિ
ખુશાનખુવન
S હોખીટવ સામે
એવિસલીજ,
અમદાવાદ-૬

લી
અમલુ સવ સેવક
પૂ મુનિશ્રી ધર્મસાગર ગણિવર
અખોપાસક
મુનિ અલયસાગર

અમારી વાત

૫. ઉપાધી વિરોધિન્યુજ અ. ગિન ધી સીપાનમગાનન.
રાસના પ્રારંભમાં “દેગ મનોદર માવયો” સંદેશી તથા ૪૪
પ્રસિદ્ધ મનાગાન વિક્રમાદિત્યની કાગિદી રૂપે કહેવાના “દર સાખ
માલવાનો મહી” વિગેળથી તેમજ “માણવો તો માંનુ પેદ”
“મહારાજ વિક્રમને મળેવ વરદાન પ્રમાણે ત્યાં દુકાળ ન પડે”
વગેરે લોહોક્તિઓથી ભારતમાં મરું દેગ કરનાં આશય રેસને
વિસિદ્ધ ખ્યાનિ પ્રમાણિત માલ છે

કાનકમે સડની-પડીના સામ્યત નિયમ પ્રમાણે જમે. અરે
કર્ષક દેશમાં લાગતો દોષ તે પતા માલ દેશના અનેક ગિન
લેયોથી શામનુ પ્રાચીન કાગીન ધર્મપાદનર રૂપ રનસામ
શહેર, શ્રી પાવમહારાજાજ્યે કરે. શ્રી નવપદની અપૂર્વ
આરાધનાની પવિત્ર જૂનિ અને અનતી પાર્થનાથના ભખ
ગદિરથી જગતિખ્યાત શ્રી ઉન્નૈન નગર, ઐતિહાસિક નીપ
માલગાદ, ૧૩ ફટ ઉચી શ્રી સાતિનાથજી પ્રબની કાગોલ્લમં અવ
જાસ્થાની મુનિયાંપ્રસિદ્ધ શ્રી સોપાવરજી, શ્રીકરમદી, શ્રી બીખ-
ડાદજી, પ્રાચીન શ્રી મહીજી તીર્થ, વર્ષ પાર્થનાથજી આદિ

અને તીથો અને અદ્વાનુ આવક-આવિન વર્ગથી લખવાની માપ
આગે પણ થઈ રહેલ છે

પણ હેલ્લા પેલ્લાક વર્ગથી મુવિદિત મુનિઓના વિદાલ્લી
અવતારના કારણે કઈક વધુ જોખનીય દશા થવા પામેલ, તે જ્ઞા
તાસનના સદ્ભાગ્યે વિ સ ૧૮૭૪-૧૯૭૮મા પૂજ્યપાદ આગમોદ્ધારક
ધ્યાનધ્ય અર્ચન આચાર્ય "વશી આનંદસાગર મુરોદિન" મદારાગે
નૃપલાભ-સૌલાબામા ચારુભાસ કરી આગન વાનના, ઉપાસનતપ
અને હૈયાબા નરેશને પ્રતિબેધ આપી ધર્મ બીજનું સિંચન કરેલ
અને તે મયમ પ્રકુલ્ય રહે તે માટે શ્રી મહાભદ્રેવજી કેશરીમહાજીની
પેટીની ન્યાપના કરી, જેની મારફત રતનામના ચતુર્વિધ પના
પદાવરોના સુદર સન્માન આપે પૂ આગમોદ્ધારકશ્રીની પ્રેરણા
અને કેપરેષ તને ચૂર્ણિ મંગા નગેરે બોલ પ્રાચીન પ્રાકૃત-સસ્તુત
મધોન પ્રમણનું મહત્વપૂર્ણ સર્વ થયું

અપરંચ આ યાત્રિક મુના જગતનામા જ્યાં યજ્ઞાદનો વિસ્તાર
થતો જો તે ગામ-નગર-શહેર વિશ્વવા માગ્યા એ રીતે હિંદોર એક
જો-દાકર એટલી રાજધાની હતી જ તેમા મીન-ઉગ્રેગ આદિથી
માલવાનુ મુનાઈ જેવું વધવાથી જોનોની પાડુ મુજગન-દાવીવાવાડ
મા વાડ આદિ પ્રદેશોથી વસતી વધી, અને એ જોનોનું પણ કેન્દ્ર
અન્ય વિ સ ૧૯૬૨ની સાલમા પૂ જ આગમોદ્ધારશ્રીના-ચિહ્ન
પૂ આ. શ્રી ચંદ્રમાગરમૂનિય વિધ્ય-મુનિ શ્રી ધર્મસાગરજી
મહારાજ, સ્વ. બાલમુનિ શ્રી મહોદય સાગરજી મ.
આદિ પાત્ર ડાહ્યાનું-પધારનું થયું અને શ્રી સુધના આમદથી તેમજ
રેનિલાવ હવણલાવ વહનાલવાવાની પ્રેરણાથી ચતુર્માસ થયું
અનેક ધર્મ ક્રિયાઓની આગવના સારે શ્રી વર્વમાન તપ આયત્રિત
ખાતાની પાડુ સ્થાપના કરી, વિશાન ઉપાસન માટેની પણ જગ્યા
લેવાણી અને અનેક ધર્મ ક્રિયાઓની સરનાત થઈ

માલવા-મેવાડ પ્રદેશમાં ગામે ગામ જૈનોના લગ્ન પ્રાર્થના મંદિરો તો હતા જ નહીં પણ ધ્યાન-પાસા-તેરાપથીઓના કામમ પરિચયથી મંદિરમાં ખૂબ જ આશાતના અને ધાર્મિક અસાન વધી રહેલ હતું ધણા ગામોમાં લાનુષ વ્રાતકોના નિદુષ્પાતા હતા, પાં સહકારના અભાવે તેઓ વ્યાચાર હતા આ પરિસ્થિતિનો પૂરેપૂરો ખ્યાલ મદારોજીવી પણ વિદ્વાજ નમ્યાન પ્રયત્ન આવેલ, જેમાં સુગ્રાનક ધર્મનિઠ રતીલાલ જીવણલાલનું અનુમોદન મળ્યું અને રતીલાલની દેખરખ રીશ્રી. જૈન સ્વે. સઘની પેઢીની ગ્રાપના નિ સ ૧૮૯૭માં થઈ અને પેઢી તરફથી પ્રગણ દગનાજી શ્રાવણ લાઈઓ ગળી દરક ગામમાં શી રી ખામીઓ ઠી તેની નોંધ એમની દરમીની શરૂઆત દરેન મુખ્યત્વે ડોહાદો-ચન નીન લેપ અને પાંચાલાઓનું કાર્ય સરે રવામાં આવેલ તેનો વિનૂત હેવાલ પેઢી તરફથી પ્રસિદ્ધ થએન રિપોર્ટથી જાણા મળે

એકદર માલવા મેવાડમાં જસો દેગસણ ઉપરાતના ડોહાદો, ૧૦૦-૧૨૫ પાંડશાલાઓ, માધુ માખીઓના વિદાનગિમાં પણ વૈયાનમ્ય, નવપની ચેન માસની સામૂહિક હસ્તરાની અખ્યામાં ઓળીની આરાધના, ઉપધાન, નર્ધમાન તપ, ધાર્મિક સાદિય પ્રમશન એમ સાતે ક્ષેત્રોના અને જીવ યાને લગતા ને કાર્યો અખિત પૂર્વક કરવામાં આવ્યા

આટનું જ નહીં પણ દાવના ભોતિષાદના અપ્પગમાં આજની આપાની દેવાતી સરમરના કાવિઓ કે જે ધર્મના મલમાં કુલગરાત કરી ગ્હેન અને જેમકે સમગ્ર ભારતવર્ષના જૈન જા રોતે ઓ આર્થસમૂહિતે સ્પર્શતો એવો પમ્લીક દ્રુષ્ટ એન્ટ જે પ્રથમ મુમાર્ધ ગાળપમાં લયકર સ્વરૂપમાં આવ્યો જેનો ચેર વિગેધ દગના ગ્તા જહુમનીના જોરે પાસ કરી અમનમાં મુકાયો ત્યારે પૂ મદાનજી

શ્રી ધર્મસાગરજી મહારાજના ઉપદેશથી વેંગલપુર (ગોધરા ૭
 પચમદાય) સંઘના વહીવટદાર સ્ત્રીલાલ પાનાચંદ તરફથી સમસ્ત
 જૈન સંઘ વતી પડાર કરાવી મુ. નાઈ હાઈ આર્ટ મા હારવા હતા દીલ્હી
 સુપ્રીમ કુરી પહોત્તી તે કાપનાની બધકર નુમ્શાન હરિયાણા કંપની ૨૬
 કરાવી જેની લગતમા નન્ને રેમજે ચર્ચને પ્રચાર કર્યું સદિત સાહ
 દળદર ખર્ચ થએલ તે રકમ અગાઉથી આપવામા આ પે. નો જ
 દિરમો છે, ગૃહઆતમા ત્રીસ દળદર જેવી મોની ગૃહમ મુ. નાઈ હાઈ
 કોર્ટ સુધીની લગતમા પે. ની ત કથી મેલવામા આવેલ જે કે બધી
 રકમ મુ. નાઈ-અમદાવાદ અને વેંગલપુર આગિના સેથો તથા સાગડી
 વાના ગૃહરથોએ ઉત્તરનાથી પાંચથી પચ્ચભરપાઈ કરી દીધી પણ
 ગૃહઆતમા રકમ આપનાર માર્ક નહોતુ અને કામ કરવા-ઉપાડ્યા
 આજ કારણે માર્ક તૈયાર નહોતુ તેવે પ્રનગે પે. નીએ સાદસ કરી
 ધર્મકાર્યનું બીડું ઝડોલ

તે પછી પણ મિત્રર દ્રુત એકટ, હરિજન મંદિર પ્રવેશ, મધ્ય
 ભારત બાન દીના મિત્ર, રાજસ્થાન દ્રુત મિત્ર આદિ રાજકીય
 કાપનાઓ સામે શ્રી જૈન મસ્તૃતિ રક્ષક સભા માર્ગન જે જે
 લડતો ચલાવી સારવના મેળવી છે, તેમા આર્થિક મદાયના પૂ
 મહારાજશ્રીના ઉપદેશ અને પ્રેમશ્રાથી આપવામા આવે છે

અમારી પામે લાખોના રૂડ, લડેળ કે માર્ક પ્રકારની ચાતુ
 આવડ નથી, હતા પૂજ્ય મુનિવરો અને સંપોની કૃપા દ્રંષ્ટિ અને
 સદાનુસ્રુતિથી અમારી પે. ની મા ફત માવવા મેલાડ ઉપરાત સમસ્ત
 જૈન શાસનની રક્ષાનુ અને નુજ્જગની હીદી ધાર્મિક સાહિત્ય પ્રકાશનનુ
 કાર્ય ચાતુ છે, વર્તમાનમને પણ રતલામ પ્રકમ્પુ, કેશરીયાજી
 તાર્થ પ્રમ્પુ, જયપુર મહાવીરજી તીર્થ કેસ, ભરૂચ ચામી
 વાત્સલ્ય - એમ વિશેષ ચાતુ છે સાથે સાથે મા

અત્રી વાખના અર્થ જીજોરણ ભનન નીચે વિશાલ મંદિર અને
બીજા પાત્ર કામે ચાલી નહેવ છે

નિના મુડીએ આ મામાન્ય પેટી નારફન આરા મોટા
પ્રમાણમાં વિશાલ કાર્યો થતા જોઈ ધણાઓનાં સાખાની મુડીવાસી
આ પેટા કા... એવા અનુમાનોથી થતી આગી-ખોળી મીઠાઓ પાત્ર
અમારે મામલસી પડે છે. પાત્ર અમારે આ માટે એટલું જ દહેવાનું
કે અમારી પામે ગ્યાયી મ્પીજત. તેના કતા દનાસનુ કામ કરી
ધર્મ-દનાવી પૂજ્ય પુ-તાના ઉપદેશથી આ ખાસ કરીને પૂ. શ્રી
રમ્ભસાગરજી મહારાજ ગણિત ની અતલ લામણી અને પ્રેમભાથી
માસરા એસડ અને અમન જૈનમામન તથા અધ્યાત્મ આર્થ
સમૃદ્ધિની ગણા નાજ આજ પાત્ર જ કાઈ કંઈ સકયા છીએ તે
અરખજ અમાગ જ્યા કાર્થસાદમની મકિત બદારનુ કામ છે, તેથી
જ આ અમાનો સાચો ચલ તા શ્રી ચતુર્વિધ સધના કાને જ
જન્ય છે !

આ બધા કામે શ્રી સાસનની નેવાના પવિત્ર લાભ મેળવ્યાની
શ્રી શ્રુતિ અનુમોદના છે

સાથે જ અમારા પગમસોભાનથી વાત છે કે જૈન સાસનના
જગમગના પ્રાણી સર્વ સના તેમજ આગમેની વાચના આપીને,
અને નિયો અને તાત્રપત્રના પ્રતરાયેન આગમેના બન્ય અમૂતપૂર્વ
મંદિરોનો વારસો આપી જમણુ મંદિર નિરુદ્ધાપિત તેજમા આરી
ગણની ગ્રાણપત્રે દુર કરનાર, પૂ. આગમોદ્ધારક ધ્યાનગ્ય સ્વર્ગત
આચાર્યવ શ્રી આનંદસાગર મૂરારીજી મં. ના શ્રી હારિસ-
દ્રીયાશુક મંથના આદ્યા પ્રત્યાખ્યાનાશુકના પ્રથમ પ્રેરક ઉપરના

અત્યંત મુશ્કેલ તરફ દિશ્વેલી જોઈએ તેમ વ્યાખ્યાનોનો સમગ્ર વિદ્યુત્ત વર્ગ સમક્ષ ગળુ કરીએ છીએ

વ્યાખ્યાનોની ગર્ભિતા મુશ્કેલ રીતે થયેન સ પાત્ક વિવધા-
નુક્રમ અને પાઠ્ય આપેન પરિશિષ્ટો પાઠ્યી મહેલે સમગ્રતઃ તેથી કે

વર્ણિતપદ્ય પાઠ્ય પ્રશ્ન એ અન્વયન વસ્તુઓની રાષ્ટ્રી કરતા
જીવનની સાચી સફળતા અને સિદ્ધિના આધારપ તાત્ત્વિક દિશ્વે
વિકસારનાર પૂ આમમોહારકશીના વ્યાખ્યાનો રૂપી નક્કર માલિય
યોગ્ય વ્યક્તિઓ રાને પરોચ્યુ કરુ ઉચિત સામવાધી થયેન આ
પ્રકાશન કવાનો સકૃત્ય દેવમુદ્રાએ આને આમગ્ર વ્ય પ ને છે
એ અમારે મન અત્યંત દર્શની વાન કે

આવા મદત્વના કથમા ને ને પુણ્યભાગ્ય એ વપાસક્તિ
રાનાનો મોહો નોધા-યે કે નંઓના કે તમ આર્થિક મદાધકાની
નોધમા છે) તેઓના વધા આ પવિત દર્શમા વ લુ કનવલ અને
અનુમોદન રૂપે સદકાર આપનાના નેક પુણ્યભાના પવિત ધર્માનુરાગ
અને શુનતાન ઉપગ્રા સાચા પ્રેમની વા-વા અનુમોદન કરીએ છીએ

જેમા પશુ ખાસ કરીને સરસ્વતી ધર્મચક્ષુ નેરાભાવી સુધાવક
નોશી વાલનાર્સ L પગીય C A (દક્ષિણ ગિરદીમ-એવિસ-
લીજ અમદાવાદ-૬) ની ગુરુભક્તિ ધર્માનુરાગ અને ધર્મિક દરેક
દર્શમા તન મન ધનની દાર્દિક પ્રવિની વારવાર અનુમોદન કરીએ
છીએ, પ્રત્યુત પ્રમચનમા પશુ તેઓનો આર્થિક સદગર અને
ધક્કા-ફેરા ખાવાનો જાન મહેનતનો પુરા સદયોગ રથો કે, ને
તેમના જેવા એ તુકેડ (૬૬૮મક્ષ એક્ષર્ટ વકીલ અને ચાર્ટર્ડ
એમ્પ્લોય-ન્ટ) ના જીવનમા મોત્યમા સુમધની જેમ પૂર્વના પુણ્ય અને
એવેત વર્મચક્ષુથી આભારિત ગીતે અમોને મ થો છે

અમારી અતિમ મગલકામના છે કે-તાત્ત્વિક દષ્ટિને
વિકસાવનાના ધ્યેયથી કરેલ આ કાર્યના શુભ અનુબંધ રૂપે
ઉત્તરોત્તર તાત્ત્વિક દષ્ટિ વધતી રહે તેવી શુભ સામગ્રી મળતી
રહે અને જિનાજ્ઞાની સામ્બંધ ગભીરતાથી અવન
ઓતપ્રોત બને

૧-૬-૫૮

નિવાસ

}

હી

હીરાલાલ અદાબી

મુખ્ય કાર્યવાદક

શ્રી જૈન મ્હે સંધની પેની

ઈદાર (માનસ)

સંસાર કેમ છેદાય ।

વિનયક સાવચાત્રા

રાખે સુદો ય જિનધમ્મે ।

જિનસાસણ વચ્ચવાત્રા

સંનામલ વક્તેતિ ॥

૦ વિપય-કપાયનો ત્યાગ

૦ જૈન ધર્મ પર શુભ ગગ

૦ જૈન શાસનનો દંઠ પક્ષપાત

આ ત્રણથી સંસારનું મૂલ છેદાઈ જાય છે !

વ્યાખ્યાન ૧ (૧ થી ૧૮)

બીજ તથા અકુળની જોમ	૧	મન નામની મદતા	૭
જન્મ તથા કર્મની પરપગ		બી તાર્થે હો દેવની પ્રતિ	
અનાદિસિદ્ધ છે	૧	જન્મતના દયાણુ માટે જ છે	૮
જન્મ કર્મની પરપરા તોડવા		પચ્ચ પાણુ કોર ને નુ ?	
પ્રથમ શુ દરુતુ જોઈએ ?	૩	પ્રત્યાખ્યાન કયારે નજાય ?	૧૩
વરરાખા ! દશાત	૪	મોક્ષની સમ્પન્ના માઈલિના	
જૈનોનો મુનન ક્યો ?	૫	પત્યો	૧૪
'તિથયરા મે પમોદુ' પ' શાથી ?	૫	પાપપચાનક અગર અને તન	
તીથ કરપણુ મને કયારે ?	૬	પામ કમ ?	૧૪
વીથ સ્થાનક પછેની વિસિદ્ધના	૭		

વ્યાખ્યાન ૨ (૧૭ થી ૪૪)

ઈતરો પણ પ્રકારાનર		પહેલા-છેલ્લા ગુણુ વચ્ચે	
અનાગિના સમાગ માને છે	૧૭	અતર	
ન-ન-કમની પર		સાબોનુ કયન સીધી રીતે	
અનાદિ ૭	૧૮	સમજો !	
જૈન-જૈનર અમ નગિટ		દેવનોક તો મોક્ષમાર્ગમા	
અનાગિ માને તો ફરક શો ?	૧૯	નિમાનારૂપ છે	
નન ધર્મની જગ	૨૦	ઈતરમા દેવનોક તથા મોક્ષ	
આત્માદી એટલે શ ?	૨૦	બને ધ્યેય ! પણ જૈનમા	
કમની અનગીગી	૨૧	એકતો મોક્ષ જ ધ્યેય !	
આમાગી અમને શુ ?	૨૨	જૈનશાસન તીર્થ કરના છવ-	
નનધર્મનુ ધ્યેય શુ ?	૨૩	નની પણ બૂલનો ભયાવ	
એ જ નિમના અધમના		કરવા તૈયાર નથી	
ફનનુ ગદગ્ય	૨૪	મરુત્રી માતાની મુક્તિ	
આત્માની દાનત થો છે	૨૪	પચ્ચક્રખાણનો શાન્દિક	
પદના તથા ચો મા ગુણુ		પરિચય	
વચ્ચે અતર કેટલુ ?	૨૫	સ પ-સાધનાના નિયમો	
અના માનનુ નિહાન	૨૬	સ પ-સાચવવાના વળુ નિયમો	
યનિના પ્રતિ આર્શ વિનય	૨૬	પ્રયાખ્યાન	
નાના દગના સાધનમાને		પ્રયાગવાવન કે પ્રયાગવાન ?	
નનુ મદર	૨૮	મૂનગુણના તથા ઉત્તર ગુણના	
આવાજનુ બાજ	૨૮	પચ્ચક્રખાણ	
ઉ-નામાથી ઓણિયો બચા		પ્રયાખ્યાન સમ્બંધ પ્રતિનું	
નનાગ ઓણ ?	૨૯	ગદગ્ય	
મરુત્રી માતાની નિમુદ્		સાબોનો સાગ	
વિચા શા	૩૧	પાચમી કનારથી સાચવેન	

વ્યાખ્યાન ૩ (૪૫ થી ૬૨)

માત્ર જૈનદર્શન જ આત્માને	૪૫	એકેશ્વરવાદ તથા અનૈકેશ્વ ૧.૬	૫૨
સ્વતંત્ર જણાવે		જીતાની સિધ્ધિ	૫૪
જેના વેપારમાં સર્વેએ હાથ		હા પાપ કરે છે શ્રા માટે ?	૫૬
મળ્ય, તે વેપારી થવો ?	૪૫	નિર્મોદને અર્થે સામાન્ય વર્ણન	૫૮
જમવામાં જમવો આ		નિર્મોદના ઝવને મન નથી,	
આવામાં જમવો ?	૪૮	પણ અધ્ધરસા-પગિલાને	
કર્મ એ સહીયાગી ગીજ નથી	૪૯	તો છે ને ?	૫૮
વિચાર તો હું મહિના કર્યો,		તો પડી પગીશક અને	
પણ તે કેવો ?	૫૦	પરીક્ષા ને અધ દેખાવને ?	૬૦
કતુ, અકતુ, અન્યથા કતુતુ		જૈનસાસનની સાધારી દેખી ?	૬૦
રહસ્ય	૫૧		

વ્યાખ્યાન ૪ (૬૩ થી ૭૮)

હવની ફેરા અને જૈનશન	૬૩	સામે નેનાઝ માગનો ભાઈ	
જાહેરો લેવાથી ડેક આવતો		જ ને ?	૭૨
નથી	૬૪	આમ શું ન માટે ?	૭૨
કર્મવાદી તર્કે જૈનોની		ચિંતાને પુનઃ દર્શન	૭૩
પ્રસિદ્ધિ	૬૫	પ્રત્યાખ્યા	૭૪
જૈન દેવવાય કોણ ?	૬૬	બે જ નૌક ?	૭૫
કર્મવાદી એટલે ?	૬૬	પાપનું મૂળ શું ?	૭૬
હવન અને પાચમાત્ર	૬૭	પચાતનું મૂન જે પૈમે એ	
દાય અને હોમોપગમન		પૈસામાં નિરાત વગેરે પણ	
વ્યાવહારિક દર્શન	૬૮	છે ને ?	૭૭
ગ્સ-પ્રદેશની સમજુની	૬૮		
કિપશમ એટલે ?	૬૯	અધ્યા દિના અમલ	
કોષાદિ કરવા શા માટે ?		અવન્ય છે	૭૮
કોષની સામે કોષ ?	૬૯		

વ્યાખ્યાન ૫ (૮૦ થી ૮૬)

વાતોથી બંધનનો વ્યવહાર નથી. પ્રતિજ્ઞા એટલે બંધન !

અનાદિ કાળની નકામી		જૈનેતરી માને છે, પણ	
મહેનત !	૮૦	સ્વરૂપથી માન્યતામાં મહાન	
નાગ્નિકની માન્યતા	૮૧	ફરક છે	૮૧
જ મોજાનમતા નિષ્ક્રમ પ્રયત્ન	૮૨	સ્વરૂપે સરખા ! પણ	૮૧
સ્વરૂપે થાય	૮૨	મોક્ષમાં તે ગુણો સાચત ત્યારે	
અનાદિ કાળની પરપરા	૮૨	જ મનાય કે જ્યારે આત્મામાં	
નિર્વેદની મહત્તા	૮૩	તે ગુણ મનાય.	૮૮
સાચાને તે જ રૂપે માનવું		જ્ઞાન મત-નનો ક્રમ	૮૯
તે સમ્યક્ત્વ	૮૩	જગતની સ્થિતિ તપાસો !	૮૧
જૈનો સમક્ષિની શાધી ?	૮૪	આવકની પ્રથમ વનની પ્રતિજ્ઞા	૮૨
શબ્દથી નવ તરવોને જૈન-		મોક્ષ માટે પ્રયત્ન થાય જ્યારે	૮૩
		પ્રતિજ્ઞા તે પ્રતિજ્ઞા !	૮૪

વ્યાખ્યાન ૬ (૯૭ થી ૧૧૮)

આપણીના કામગીરી શકતા હોય ! તો પણ સાવચેતી તો રાખવી જ જોઈએ.

જનનુ જમણુ	૯૭	અડકોસિયાને	ઉદ્ધારવા
ક્રમનંસીમ ન્દા !	૯૮	લગવાન પોતે ગયા	૧૦૨
આશ્ચર્યની વાત !	૯૮	અડકોસિયાને પ્રતિમોધ	૧૦૩
મિત્રતાત્વનુ ધેન	૯૯	અડકોસિયા સર્પનો ઉદ્ધાર	૧૦૪
જાણીનુ કામ	૧૦૦	દષ્ટિ અને ઘડ જને દરમાં	૧૦૬
તપ-ત્યાગ પૈરાગ્ય સામે		સાચી સમજા	૧૦૬
દુનિયા સહેજે ફૂકે છે !	૧૦૦	ચોથા આગનો ત્યાગ	૧૦૭
સયમ-ત્યાગ પૈરાગ્યની કિંમત		ગુનાની શુદ્ધિ ધેર બેડે	૧૦૮
ચોથા આરામ વધારે કે આજે	૧૦૧	મહાસત્યનુ દષ્ટાત	૧૦૮

ગેવનીનું મહાનુભવ	૧૧૦	નરિત્તમ્ની વિચાર બા	૧૧૪
વાત સાચી ખતા સહ		પરને નદિ દોષ તો તમાર	
વર્તનનો નિયમ	૧૧૧	ગુ થો ?	૧૧૫
અતિમુખ જાનીઓની દા-જી	૧૧૨	પ્રથમ મુખનું ગદસ	૧૧૬
સ્વામ-સેરામના મૂલ્ય એવા		પરને નદિ દોષ તો માઠ	
આગમાં વધાર કે પાચમાં		જો ગુ ? પણ પરને	
આગમાં	૧૧૨	નિષ્ક્રમે તો તાર થશે ગુ ?	૧૧૭
ઈશ્વારનું મનસ	૧૧૩		

વ્યાખ્યાન III (૧૧૬ થી ૧૩૭)

ધર્મસદ આરંભને પ્રિય		મદિ-સમૃદ્ધિ ત દ દષ્ટિ ભવ	
ફે, પણ ધર્મનું રક્ત જાળવું		છે, પણ કારણ-કાર્ય તથા	
જરૂરી છે	૧૧૬	ઉપયોગ તરફ દષ્ટિ મળે	૧૨૭
દાન શીન તપ અને જાત		શાસિનના પૂર્વ ભવનું	
ધર્મ શાધી ?	૧૨૦	નદ્ય	૧૨૮
મમત્વભાવ જ જાળવું મુલ	૧૨૧	અમુચિત્વ પણ	૧૨૦
મમત્વભાવની અસર	૧૨૧	નીચી રતિનું પ્રથમ ન	૧૨૧
સાપનો ભવ છે, તેટલો		ગીજ નાનું પણ વા	
પાપનો ભવ છે ?	૧૨૨	મોગ ?	૧૩૧
પાપોની જડ	૧૨૩	"નાથ પોતા તો જમ	
પરિમિતની ભવદરના	૧૨૪	મોતા" એ દાન નથી	૧૩૨
ચાર અને પાચ મહાત્મન		શીમ્લ એને ?	૧૩૩
ઉમ ?	૧૨૫	સમગ્રીવા પથો સાધનાથી	
પરિમિતમાં ન હિદેશ કે ન		સાધ્યની ગમિદિ ચર્ચ સક્તી	
છે ?	૧૨૫	નથી	૧૩૪
મમતા દાવવનો ઉપાય	૧૨૬	તાલીમ જેવી તે નપ ?	૧૩૪
દાન એને ગુ ?	૧૨૬	તપનો માર્નિક અર્થ	૧૩૫
		પ્રતિજ્ઞાની તાલીમ તે તપ ?	૧૩૫
		પવિત્ર વિચારને ભાવધર્મ	૧૩૬
		પરમાત્માની ઉપયોગિતા	૧૩૬

વ્યાખ્યાન ૮ (૧૨૮ થી ૧૫૫)

સ્વરૂપે મતલબમાં જનો તથા જૈનેતરો વચ્ચે આકોશ-
પાતાળનું અંતર છે.

હવે સ્વરૂપે સિદ્ધ સમાન છે	૧૩૯
જૈન તથા જૈનેતરોની	
માન્યતામાં ફેર	૧૩૯
મોક્ષતત્ત્વ માનવાની જરૂર સીમ	૧૩૯
પુણ્ય અને પાપનું સ્વરૂપ	૧૪૦
પુણ્ય-પાપની સામગ્રી	
માન્યતા	૧૪૧
કલિંગે મોક્ષમાં જાનનારો	
વધા માને છે	૧૪૨
માન્યતાનો નવો તર્ક	૧૪૨
મોક્ષ તત્ત્વ અન્ય કેમ ?	૧૪૩
જૈનોનો મુદ્દાનેમ કેમ ?	૧૪૪
ભગવતીશ્રીમાં પાપ પદો કેમ ?	૧૪૫
મોક્ષનું ધ્યેય કેમ ?	૧૪૫
મુખાર્થ કોની ?	૧૪૬

વસપર પરાની મુલામી	૧૪૭
સનુતા યાચેને ઓળખો !	૧૪૮
પુણ્ય અને પાપ એટલે ?	૧૪૯
આનું નામ સમજાવ !	૧૪૯
મદત્વની વાત	૧૪૯
ધ્યેય ક્યારે જાહેર કરાય ?	૧૫૦
વર્તમાન કલિંગાસ તરફ	
નજર કરો !	૧૫૧
૪૮ મિનિટ ૧૧ અંક મોક્ષ !	૧૫૧
મોક્ષ એટલે ?	૧૫૨
પૌદ્ગલિક-દષ્ટિ ન્યાય કે	
તરત મોક્ષ !	૧૫૨
અવ્યાખ્યાનનું સ્વરૂપ	૧૫૨
પરિચીત કરાવતું પરાક્રમ	૧૫૩
અગીયારમાં મુખ્યદાણેથી પડ-	
વાનું કારણ	૧૫૪
જગી આવશેતી !	૧૫૪

વ્યાખ્યાન ૯ (૧૫૭ થી ૧૭૦)

મોક્ષની વ્યાખ્યા	૧૫૭
તત્ત્વની માન્યતામાં ફેરફાર	૧૫૮
જૈનો અને કલિંગોની મોક્ષની	
માન્યતા	૧૫૯

કાળી સામગ્રીએ ઉત્પાત	
મયાવાય !	૧૫૯
વાદીનો એકપક્ષી તર્ક	૧૬૦
અભ્યક્ત જ નસ. છે !	૧૬૦

ચારિત્રની ની જરૂર ?	૧૬૪	એક પગથીજ ઉચ્ચ કરનારો	
જપો માગનાના સામથ્યના		તળિયે જ આવે !	૧૬૬
અમારે છટકુ પશુ નહિ !	૧૬૮	ફેટે વચ્ચે	૧૬૭
હત્યો તે દુનિયા પણ ભન		નીર્થ કરોની પ્રમત્ત	૧૬૮
મત્યો !	૧૬૪	રેશ એ નિહાન મેળવનારો	
ત્યાગી તે બે ગી મનના દરો ?	૧૬૫	હિપાચ નથી	૧૬૯
તીથ કરોની મર્નિમા ચતુ		સિંગલ નિ ચરણદિવા નુ મહત્ત	૧૬૯
બાબદ આકાશ ન ?	૧૬૫	મગનાડ આપોઆપ હો નારો ?	૧૭૦
		પચ્ચદ્વાસુનો માર્મિક અર્થ	૧૭૦

વ્યાખ્યાન ૧૦ (૧૭૦-૧૮૨)

બેન્નીતિ તથા પ્રતિજ્ઞાની મહત્ત

જૈનપણ સ્વરૂપે કેવું ?	૧૭૦	હાથર માર્યા વિના ધાન્ય	
કરવુ પોતે અને રોળવુ		કાઠા પણ નામ્મને ચીગી	
દમ્બને શિર !	૧૭૩	એ નહિ	૧૮૪
કાળીયા બેડે ઘોળાયો !	૧૭૪	પમ ભાવો એ પ્રથમ કામ	૧૮૫
કર્મ મતાની અનાધિનતા		બેન્નીતિનો મર્મ	૧૮૬
તો દમ્બ જ બધું શ્રેયો દર્મ		પાપ મસગીયો છે, પુખ્ત	
જોવી વચ્ચે જ રહે નહિ !	૧૭૬	લમકુ છે	૧૮૭
જોનોની ઈશ્વરી માન્યતા	૧૭૭	પ્રતિજ્ઞા વચ્ચેનાની આ વાચ	
ઈશ્વરને મનાવનાર માનવાનો		નમ્મ ગચ્છત્રી નથી.	૧૮૮
હેતુ	૧૭૭	પચ્ચદ્વાસુનો ભાવાર્થ	૧૮૯
મ'વગ બનાવનાર જરૂર છે	૧૭૮	પ્રતિજ્ઞા એ જ મદાન વસ્તુ છે	૧૯૦
'સવ્વપાવધ્વણસગો' તો જૈન		નહુ સાક્ષીએ પચ્ચદ્વાસુ	૧૯૧
મન્યુ પણ મુખપાક કરે છે	૧૭૯	પાત્રમી કતારની દશમન	૧૯૧
જલ્દાપનાદના ફરમાનો	૧૮૦		

મુધારીને વાંચો

૫	૫	ગુહ્યાઈ	૬૧	૫	પ્રતિક્રિયા
૧	૨	સ્વર્ગાત	૬૩	૧૦	ઔચિક
૨	૧૮	માટે	૬૩	૧૩	જૈનદર્શન
૧૧	૧૪	જન્મોત્પત્તિ	૭૫	૨૫	વખીન કહે કે -
૧૨	૧	અટકાવવા			અમ્યા !
૧૦	૨૦	નાન અંતે	૭૭	૨૫	પ્રતિકાગથે
૧૪	૧૧	ખગી	૮૫	૬	જૈનો
૧૭	૭	દૃષ્ટાંતે	૮૫	૨૧	દીરે જ નથી, જે
૧૮	૩	ચક્ર			માલમા
૨૬	૨૦	કોમિક	૮૭	૨૫	નમસ્કાર
૨૭	૨૦	માલિકી	૯૨	૩	ક્ષયોપગમે
૨૩	૧૦	શાયોક	૯૪	૧૬	દિવ્ય વિના દેખાય
૪૩	૨૬	પાડે	૯૭	૩	મતો
૪૪	૮	મોહરૂપ	૧૦૧	૧૦	ત્યાગ
૪૪	૧૩	પાંચમી	૧૦૨	૪	આરા વખતમા
૪૫	૨	ધ્વજ	૧૦૩	૩	સર્પની વાત
૪૫	૨	મન	૧૦૬	૩	ગાયક પશુ
૪૫	૩	દુન	૧૧૨	૧૮	પાપની શિક્ષાનુ
૪૫	૩	દ્વાર	૧૧૭	૧	ચોભ વગરના
૪૫	૫	દારિદ્ર્ય અંતરનો ૧	૧૨૮	૧	સાનિભના
૫૮	૧	નિગોદને	૧૪૦	૬	નવ તત્ત્વમા
૫૮	૮	તે તેમ ન હોય	૧૪૪	૭	નરણ કહે
૫૮	૯	વામાળ	૧૫૩	૧	પોદ્ધગનિ
૫૮	૨૨	બાધે	૧૫૪	૩	વિપયો, મનના
૫૮	૧૦	અનના			આવેશો
૬૦	૨૦	પ્રતિ સામના	૧૫૫	૧૮	પાડવાન
૬૧	૩	એટલે 'પ્રતિ'	૧૫૭	૧૩	જૈનેતરે
૬૧	૪	પ્રતિક્રિયા	૧૬૪	૪	એ વાત ખરી કે ?
			૧૭૫	૨૮	દાખલો જોનાથી

॥ नमोस्तु न समणस्स भगवओ महावीरस्स ॥

પૂ આગમોદ્ધારક ધ્યાનસ્થ સ્વર્ગત આચાર્ય શ્રી
આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ. ના પચ્ચક્રખાણ
ઉપરનાં વ્યાખ્યાનો.

卐

વ્યાખ્યાન ૧ લું.

દ્રવ્યતો ભાવતથૈવ, પ્રયાગ્યાનં દ્વિધા મતમ્ ।

અપેક્ષાદિકૃતં દ્વાદશ-મતોઽન્યધર્મ મતમ્ ॥

—હારિ-કટક ૮મું સ્તો ૧

બીજ તથા અકુરારની જેમ, જન્મ તથા કર્મની
પરપરા અનાદિ ગિદ્દ છે.

શાસ્ત્રકાગમદ્વારાજી શ્રીમાન્ હરિશ્ચંદ્રસૂરિ મહારાજા
સવ્ય જીવોના ઉપકાર માટે ધર્મોપદેશ આપના જે સૂચવી
ગયા છે તેમાં આપણે એ જોયું કે આ જીવ અનાદિકાવથી
રખડી રહ્યો છે આ જીવને આ કાવનો—આ જન્મનો પણ
પૂરો ખ્યાલ નથી, તો પછી ગયા કાવનો—ગયા જન્મનો
ખ્યાલ તો હોય જ કયાથી ? અને જોગત જન્મ-ગત કાવનો
ખ્યાલ ન હોય તો અનાદિના કાવોનો—જન્મોનો ખ્યાલ ને
હોય જ કશાવો, કે કશાવવાનો

કરવો તે તો 'લે સ આગળ લાગવત' જેવું ગણાય, એ વાત ખરી ! પણ દાણાના દૃષ્ટાંતે તે રીતિએ વિચારણા થઈ શકે.

જે દાણો આપણા હાથમાં આંચો તે કયા ખેતરમાં ? કયા ખેડુતે વાંચો ? કયા મજૂરે લણ્યો ? કઈ ગાડીમાં ? કયા કબામાં આંચો ? તેનું જ્ઞાન આપણને જો કે નથી, પણ તે દાણાની ઉત્પત્તિને અગ વિચારીએ કે ઉત્પત્તિ-શક્તિનો ખ્યાલ કરીએ તો જરૂર માલુમ પડે કે, માનવ જ પડે કે બીજ તથા અકુરાની ઉત્પત્તિ અનાદિની પરપરાથી.

બીજ વિના અકુરા હોય નહિ, અકુરા વિના બીજ હોય નહિ બીજ પોતે કાર્યરૂપ પણ છે અને કારણરૂપ પણ છે, તેજ રીતે અકુરા પોતે કાર્યરૂપ પણ છે અને કારણરૂપ છે બીજ એ પ્રથમના અકુરાનું કાર્ય છે, જ્યારે પછી થનારો અકુરા એ પ્રથમના બીજનું કાર્ય છે, પછીના બીજનું કારણ છે આ રીતે બીજ તથા અકુરા, બન્નેની પણ પરસ્પર કાર્ય-કારણરૂપ પ્રવાહની પરપરા અનાદિનો માનવી જ પાશે જો તેવી પરપરા કે તેવો પ્રવાહ ન મનાય તો બીજ વિના અકુરા કે અકુરા વિના બીજ એમ માનવું પડે, પણ તેમ તો છે નહિ માટે એ સિદ્ધ છે કે બીજ તથા અકુરાના પ્રવાહની પરપરા અનાદિની છે,

બીજ અને અકુરાની જેમ જન્મ તથા કર્મની પરપરા પણ અનાદિની માન્યા વિના ચાલે તેમ નથી જન્મ તો કરેકને પ્રત્યક્ષથી જ છે જન્મ યદોક્ષ નથી કે મનાવવા પ્રયત્ન કરવો પડે. આ જન્મ, શાયી ? કર્મયી. કર્મ શાયી ? જન્મયી.

બીજ તથા અકુરાની માફક જ અહીં પણ જન્મ તથા કર્મની
 પરપરા અનાદિની માનવી જ પડ્યો. જન્મ વિના કર્મ નહિ,
 કર્મ વિના જન્મ નહિ જન્મ એ હવેના કર્મના કારણરૂપ
 છે કે પૂર્વ કર્મોના કાર્યરૂપ છે, કર્મ એ હવેના જન્મના કારણ
 રૂપ છે, તથા પૂર્વના જન્મના કાર્યરૂપ ॥ પેલા બીજ-
 અકુરાના દૃષ્ટાન્ત અનુસારે અહિં પણ સમજી શકાય તેમ
 છે કે જન્મ તથા કર્મ સ્વતંત્ર રીતે તથા પરસ્પર કાર્ય-
 કારણરૂપ ॥ જન્મ કાર્યરૂપ પણ છે અને કારણરૂપ પણ ॥
 કર્મ કાર્યરૂપ પણ છે, કારણરૂપ પણ છે જેમ સ્વતંત્ર કાર્ય
 કારણરૂપ છે, તેમ પરસ્પર પણ કાર્ય-કારણરૂપે હોવાથી
 જન્મ તથા કર્મની પરપરા અનાદિની માનવી જ પડ્યો
 બીજ કે અકુરો જરૂરીભૂત થયા, કે અવાઈ ગયા હોય તો પછી
 પરપરા ચાલે જ નહીં, તેમજ જન્મ તથા કર્મ માટે પણ
 સમજવું કર્મ જરૂરીભૂત થાય તો જન્મ થાય જ નહિ
 જન્મ અડકે તો કર્મ બને જ નહિ

જન્મ-કર્મની પરપરાને તોડવા પ્રથમ શું કરવું
 જોઈએ ?

જન્મ-કર્મની પરપરાને તોડવા પ્રથમ શું કરવું જોઈએ ?
 ક્ષય જન્મનો કરવો કે કર્મનો ? એમ થશે કે બેયની અકલતા
 પરસ્પર મળી પડે છે છતાં આ પ્રશ્ન કેવો ? પણ
 પ્રત્યક્ષ વાત છે કે જન્મ તો ઘઈ ચૂક્યો છે જીવન તો
 નજરની સામે છે. શાસ્ત્રકાર ફરમાવે છે કે કર્મનો ક્ષય કરો.
 જન્મ-કર્મનો ક્ષયોપશમ તુટે ચી રીતે ? ફર જન્મ લેવો

ન પડે, આ જન્મ દેહો ધાય, ચરમદેહધારી યવાય તે
કર્મ તોડવાયો જ જાને જન્મનુ કારણ કર્મ, તેનો છેક કર્યો
વિના જન્મની પરપરા અટકે જ નહિ જન્મ કર્મના ફલ
રૂપે છે ફળી જન્મ ન થવા દેવા માટે કર્મ અટકાવવું
જોઈએ નૈનધર્મનો સિદ્ધાંત જ એ છે કે કર્મને કાપવું,
નૈન દર્શનના એકેએક અનુકાનનુ ધ્યેય જ એ છે નૈનદર્શન
તથા નૈતતર દર્શનના મતવ્યમાં ફરક જ એ છે

શ્રી જિનેશ્વર દેવની પૂજા—અર્ચિત, શ્રી ગુરુ મહારાજની
સેવા, આરાધના કે ધર્મની આચરણા જે કરે તેમાં ધ્યેય
કર્મક્ષયનુ છે દેવપૂજન, ગુરુસેવા, ધર્મની આચરણા એ
તો દ્વાર છે, ધ્યેય નથી, ધ્યેય તો કર્મક્ષયનુ છે કાન, શીલ,
તપ, ભાવ આ તમામ તો કર્મક્ષયના ધ્યેય રૂપ મહેલમાં
પેસવાનાં દ્વારો છે જેઓ આ ધ્યેયને, આ ઉદ્દેશને બૂલી જાય
છે તેઓની હાલત વરરાજા વિનાના જાનૈયા જેવી છે.

વરરાજાનું દૃષ્ટાંત :

પહેલાંના કાલની વાત છે, એક જાન જતો હતો પહેલાં
એવો નિયમ રિવાજ હતો કે જે વહેલ વહેલી જાય તેને ધી
(વેવાઈ તરફથી) મળે, એટલે માર્ગમાં વહેલો ઢોડાવવામાં
આવતો એ વહેલોને પડકારોતા નથી જન્યુ એમ કે વરરાજાની
વહેલ પડી ખાડામાં, બીજાઓએ તો ઢોડાડોડીમાં બાન રાખ્યું
નહી અને આગળ પહોંચી ગયા, વહેલો વહેલ વાળાને ધી
તો મળ્યું પણ જ્યારે વખત થયો, વેવાઈવાળા વરને વધા
વવા આવ્યા ત્યારે વર જ ન હોતો, વધાવે કોને ? એ જાનૈ-

યાની હયા દેવી ! અહિં કર્મક્ષયનો ઉદ્દેશ બૂલેલાની હયા
આવી સમજી લેવી ઈન્દ્રોમા તો ધ્યેય પ્રભુ કે ગુરૂને માત્ર
પ્રસન્ન કરવાનું છે અહિં તેમ નથી

જૈનોનો ગુરૂમત્ર કયો :

હરેક મતમા ગુરૂમત્ર હોય છે તમારો ગુરૂમત્ર કયો ?
પ્રથમરમેષ્ટિ તે નમસ્કાર રૂપ, તમારા ગુરૂ મત્રમા પ્રથમ
પદ કયું ? 'જમો મરિહસાર્જ' અરિહ તેને નમસ્કાર થાઓ !
કર્મરૂપી શત્રુઓને હણનારાને નમસ્કાર છે અરિકંત, સિદ્ધ,
આચાર્ય, ઉપાધ્યાય કે સાધુને નમસ્કારાદિ કરવામાં ધ્યેય તો
કર્મક્ષયનું જ છે આગળ શું છે ? 'વસો વચ્ચણમુક્કારો, સઘરણ
વપણાસણો આ પાચેયને કરેલો નમસ્કાર (એક વચનનો
પ્રયોગ છે) સર્વ પાપનો નાશ કરનાર છે, જો આ
નમસ્કારોને છૂટા છૂટા ગણવાના હોત તો વપ વચ્ચણમુક્કારો,
સઘરણવપણાસણો એવો બહુ વચનવાળો પ્રયોગ હોત જેમા
પાચને નમસ્કાર હિ એવા સૂત્ર સમુદાયરૂપ, શ્રુતસ્કંધ રૂપ
આ ગુરૂમત્ર હિ કયો ? પ્રથમરમેષ્ટિને નમસ્કારરૂપ !

‘તિત્થયરા મે પસીયતુ’ પદ શાથી :

બીજાના મતમા દેવ કે ગુરૂને પ્રસન્ન કરવાનું ક્ષેય હિ
જૈન મતમા તેમ નથી, ત્યારે તમે લોગસ્સમાથી જરૂર
પ્રશ્ન ઉભો કર્યો લોગસ્સ તો બધા જૈનોને આવડે છે, બધા
ખાલે છે એમ કહું તો ચાલે, તેમાં તિત્થયરા મે પસીયતુ પદ હિ
તથે પૂછ્યો કે ‘પ્રસન્નતા’નો ઉદ્દેશ નથો તો આ પદ શાથી ? એ પદ
ઉપચારથી, આપણે એ પદથી વીધ કરેા પ્રસન્ન થવાની વાતમાં,

કે એવું પદ હોવામાં બે મન નથી એ પદ તો પ્રત્યક્ષ છે પણ તે પ્રસન્નતાનું રૂપક વિચારવા એવું ॥ વરસાદ વરસ્યો, ખેતી બરોબર પાકી ગરમી ઉડી ગઇ વગેરેમાં શું કહેવાય છે ? વરસાદે મહેરબાની કરી વરસાદે આવતાં કૌંઠને પૂછ્યું નથી કે જતાં કૌંઠની રજા લીધી નથી, કહો કે 'વરસાદે કૃપા કરી એ ભાવ ઉપચાર માત્રથી ॥ કૌંઠ મહેરબાની કરે એવું કાથું ભલે કુદરતી રીતે થાય પણ ત્યાં ઉપચારથી 'મહેરબાની કરી એમ બોલવાનો વ્યવહાર છે વરસાદ આવ્યો, ખેતી પાકી, વ્યથા મટી એટલે ઉપચારથી 'વરસાદની કૃપા' માની શકાય એ જ રીતે તિલ્યકરા મેં પસીયતું પદમાં પણ એ ભાવ ઉપચારથી સમજાવ્યા.

તીર્થં કર પશું મળે ક્યારે ?

(સિદ્ધપણું, આચાર્યપણું, ઉપાધ્યાયપણું, સાધુપણું, એક ભવની કે તદ્ભવની કમાઈનું ફળ ॥ જ્યારે તીર્થં કર પણું અનેક ભવનો કમાઈનું ફળ છે એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, ચૌરિન્દ્રિયમાંથી આવીને તે જ ભલે સાધુ થઈ શકે, ઉપાધ્યાય થઈ શકે, આચાર્ય થઈ શકે, અરે ! સિદ્ધ પણું થઈ શકે પરંતુ અરિહંત તો ન થાય, ન થાય તે ન જ થાય ! અનેક ભવ વિના (જોછામા જોછા ત્રણ ભવો) વિના અરિહંતપણું સાપડતું નથી વધારે ભવમાં તો અત કોટાકોટી સાગરોપમનો સમય બાજીવો જોછામાં જોછા સમયમાં ત્રણ ભવ સમજાવા નવપદ પૂજામાં તમે પ્રથમ જ બોલો છો પણ તમને ખ્યાલ નથી યાદ કરી દ્યો

કે “ત્રીજે ભવ વર થાનક તપ કરી” અરિદ્ધ તો વીમ
રથાનકની આરાધના ઝોછામા ઝોછા ત્રણ ભવ પહેલાં કરે
અને તેથી જ વીર્ય કરનામકર્મ નિકાચિત્ત કરે

વીમરથાનકપદની વિશિષ્ટતા

વીમરથાનકમાં જે પદો છે, તે જ નવપદમાં છે જે નવ
પદમાં છે તેજ વીમરથાનકમાં છે પણ ભેવડાયા છે ભેવડાના
સમાન પદો સરખી રોતે આરાધ્ય છે ત્યારે પ્રશ્ન યાચ કે તો
પછી ફરક શો ? કેન્દ્રીક આચરણા ભવ્ય હવે માટે છે,
કેન્દ્રીક આચરણા કેવલ પોતાના આત્મા માટે કે એની
સમજણ શી ? જરા વિચારણામાં જરૂર ઉતરવું પડશે શ્રી
અખભટ્ટેવજીથી માળીને શ્રી મહાવીર દેવ પર્યંત ધોવાચેય
તીર્થ કરે સમાન છે, ભધા જ નાયક છે, કોઈ સ્વામી, કોઈ
સેવક, એમ નથી છતાં દેરાસ હુમા અમુક ભગવાન મૂવ
નાયક તથા બાકીના પડખીઆ, એમ શા માટે ? તે વિચારશે
એટલે કાચડો આપોઆપ ઉઠવી જશે જેઓ ઉઠા ન ઉતરે,
કંપનામાજ અટકાય તેને તો હીડપાલુ લાગે

મૂલનાયકની મહત્તા

દેરાસરમાં પ્રવેશ કરનાર સંલ-સંધની દૃષ્ટિ પ્રથમ
ક્યા જવાની ? કહો કે મધ્યમાં વિરાજમાન પ્રતિમા પર ।
જેને કુરસદ હોય તે જાહે પછી બધી પ્રતિમાનાં દર્શન કરે,
પણ સમયના અભાવવાળો પણ મુખ્ય (મધ્યમાં વિરાજ
માન) પ્રતિમાના દર્શન તો કરે જ, માટે તેને મૂલનાયક
ગણવામાં આવ્યા અને સેવા ને પૂજની તમામ સામગ્રી ત્યાં
ધન્યામાં આવે કે જેથી પ્રથમ દૃષ્ટિએ પ્રભુદર્શનથી રૂકલ-

સઘને પરમ આહ્વાન થાય સઘને ઉદ્ધવાસનું કારણ, સંઘમાં પ્રગટતો ભાવ લાવવાનું કારણ અગરચનાદિ મૂલનાયકજીને આ કારણે જ કસાય છે, આથી તો મૂલનાયકની પ્રતિમાને જેને તેને જ્યારે ત્યારે ષખાળ કરવાની છૂટ નથી શાસ્ત્રકારે પણ નિષેધ કયો હો ! છૂટ ખરી, જો ષખાલ કરનાર હાલ છે તેથી સ્વાર્થ શોભા કરવા તોવાર હોય તો છૂટ ખરી હરેકને ક્ષયોપશમ થવા માટે, કર્મના દ્વાર્યે એક સ્થાન નક્કી કર્યું, અને ત્યાં તમામ ને પૂજન સામગ્રી ધરાવવામાં આવે અહીં ભવ્યો પ્રત્યે ઉપકારની દૃષ્ટિ છે મૂલનાયકની પ્રતિમાને પૂજે કે બીજી પ્રતિમાની પૂજે ત્યાં પૂજન સમાન છે પણ અહીં ભવ્યો પ્રત્યે ઉપકારની દૃષ્ટિએ આવું વિધાન ૨ અને તે વિનાની ક્રિયા કેવળ આ મીઠા દૃષ્ટિએ છે ફુલની કે કટોરાનો આંગોની કલ્પના કરો મૂલનાયકજીને પાચસે કટોરા ચડાવી આગી કરે તો કેટલી શોભા ! હરેક પ્રતિમાને એકેક ચડાવે તેમ પાચસે પ્રતિમાને ચડાવે તો તેથી પેલો ઉલ્લાસ આવે ? ના આથી બીજી પ્રતિમાની અવશ્ય છે, એમ નથી બીજી પ્રતિમાને પૂજવો નથી, માનવો નથી એવી શુદ્ધિ નથી શુદ્ધિ એક જ છે કે કે'રાસરમાં પ્રવેશ કરનાર બોજે નશન કરે કે ન કરે પણ મૂલનાયકજીના દર્શન તો જરૂર આગળ કરવાનો, માટે ઉલ્લાસના હેતુથી મૂલનાયકજીની પ્રતિમામાં પૂજનની સર્વ સામગ્રી ધરાવવામાં આવે છે

આ દૃષ્ટિએ આરાધનાની ગણતરી વીરાસ્થાનકમાં થાય ત્યારે એક બાજુની પ્રતિમાના પૂજનાદિની આરાધનાની

મજુત્રી નવપદમા યાપ આ રીતે વીરસ્થાનકમા દરેક સ્થા-
નનુ ધ્યેય બળ્યોને તારવાનુ હેતુ છે

શ્રી તીર્થ'કરદેવની તમામ પ્રવૃત્તિ જગતના કલ્યાણ
માટે જ છે

સિદ્ધના હજાર લેટા છે તેમાં ગૃહિણિય પવુ છે ને ।
અરિહતો ગૃહિણિયે સિદ્ધ ન થતાં સાધુપણુ આ માટે લે
છે । તેમનામાં ગૃહિણિયે કેવલજ્ઞાન મેળવવાનુ સામર્થ્ય
નથી । એમ માનવુ । અગ્ન મહારાજ ગૃહસ્થાશ્રમમા અરિસા
બુવનમાં કેવલજ્ઞાન પામ્યા શ્રીઋષભદેવજી ભગવાને તો સાધુ
પણુ હઈને પછી કેવલજ્ઞાન મેળવ્યુ, ત્યારે ભરત મહારાજ
આધિક સામર્થ્યવાન અને શ્રીઋષભદેવજી ભગવાનમા ઓછુ
સામર્થ્ય એમ ના । ના એમ ધારવાની ઉતાવળ કરતા
નહી ભરત મહારાજ કરતા શ્રી ઋષભદેવજીમાં અનતગુણ
શુભો હતા, અનતગુણુ સામર્થ્ય હનુ શ્રી ઋષભદેવજી
ભગવાનને તો મર્મમાં વણુ જ્ઞાન હતા, ભરતજીને નહોતા,
શ્રી ઋષભદેવમા લે સામર્થ્ય જરૂર છે કે ધારે તો ગૃહિણિયે
પણુ કેવલજ્ઞાન મેળવી શકે, પણુ તીર્થ'કરો તેમ મેળવે જ
નહી કાળજી કે તેમની દરેક ક્રિયા બળ્યોના ઉપકારમાટે છે ને
રસ્તે બળ્યો તરેતો જ રસ્તાનો સ્વીકાર મોતીર્થ'કર દેવો કરે છે
બમાઓ કાંઈ અરિસાબુવનમા કેવલજ્ઞાન મેળવવાના હતા ।
નહિ જ, તત્ત્વાર્થની વ્યાખ્યામા શ્રી હરિભદ્રસુગીધરજી
મહારાજ જણાવે છે કે શ્રી તીર્થ'કર મહારાજ આ ગૃહ
સ્થાગ જગતના ઉપકાર માટે કરે છે, યતો જગતના

ઉપકાર માટે સ્વીકારે છે. ચાર ધાતીકર્મનો હય પણ જગતના ઉપકાર માટે કરે છે અને દેશના પણ જગતના ઉપકાર માટે દે છે શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિજીએ વ્યાખ્યામાં ' આત્મ માટે ' જણાવ્યું પણ શ્રી હરિવાદ્સૂરીશ્વરજીએ જમાવ પદ્યથી 'જગતના ઉદ્ધાર માટે' એમ બધે ઘટા-યું છે જગત જે રસ્તો બતાવવાનો હોય તે જ રસ્તે તેમને ચાલવું પડે તેમજ તેઓ તો મોક્ષ માર્ગની સડક બતાવનારા છે

શ કા ઉદયને આધીન થયા એમ નહિ ?

સમાધાન સાધુપણ ઔદયિક ચીજ નથી ક્ષાયોપશમિક છે નીનયાસનનો તો સિદ્ધાંત જ એ છે કે ઉદયને કાપવો જ્યાં ન કપાય તેવો ઉદય હોય ત્યાં સમભાવે સહન કરવાની વાત સાચી ! કપકથેણિ શા માટે છે ? ઉદયમાં આવે તે પહેલાં કર્મોને ખપાવવા માટેને ? અગ્નિયો છેટા રહેવાનો ઉદ્દેશ, દ્વાદ્વે ન ધાય એ છે, પરન્તુ યથેલા દ્વાદ્વા માટે તો શમાવવાનો જ ઉપાય આવશ્યક છે ઉદયાનુસાર વર્તણુ એમ માનવું એ તો અનર્થ છે, ઉદયને રોકવો, કાપવો, ન રોકાય ન કપાય, ત્યાં સમભાવે સહેવો આ બધામાં કયેય એક જ નવા કર્મો બધાય નહિ, અને જુનાં કર્મો તૂટે તેમ વર્તણુ

શ્રી તીર્થ કરવેલો ગૃહસ્થપણે કેવલજ્ઞાન મેળવી શકે પરન્તુ કેઈ તીર્થ કર તે રીતે મેળવે નહિ અતીતકાલમાં, વર્તમાનમાં મહાવિદ્વાદિમાં, કે અનાગત કાલે, કેઈ પણ

ક્ષેત્રમાં તીર્થ કરેા ગૃહિલિંગે કેવળી ને ન થાય એ સિદ્ધાંતે
શાસનની સડક તૈયાર કરવાની છે તે સમય વિના કેમ થાય ?
તેઓ સમય છે જ તેમની દરેક ક્રિયા, માત્ર જગત પ્રત્યે
ઉપકારની છે

આધ્યકાર મહાત્મા કરાવે છે કે શ્રી તીર્થ કરેા
ગૃહત્યાગ કરે, શિક્ષા લે, મહામતો ઉચ્ચરે, ઉપસર્ગ, પરિવહ
સહે, તપ કરે, ચાર ધાતી કર્મોનો ક્ષય કરે, ચાવત દેશના
રે, આ બધુ જ જગતના કલ્યાણ માટે છે એ જીવોની
ભાવના એટલે વૃત્તિ તથા તત્તુસાર પ્રવૃત્તિ એક ભવથી
નથી, અનેક ભવથી ચાલુ છે અનેક ભવોમાં એ આત્માઓએ
ને રાજગૃહિનો ત્યાગ કર્યો, કોટુ બિંક શારીરિક, આર્થિકસોગો
આપ્યા અને તેઓ જીવન ને જાતનુ જીવ્યા, તે બધુ જ જગતના
ઉપકારને માટે છે તેઓએ શરીર પ્રત્યેની સ્પૃહાનો ત્યાગ
જગતના બહાની ભાષનાથી જ કરેલો છે અનેક જન્મેથી
જે આત્માની આવી વૃત્તિ તે પ્રવૃત્તિ હોય તે જ
તીર્થ કર થઈ શકે છે.

હવે આ રીતે અનેક જન્મોથી જેમણે આવેા પ્રયત્ન
કર્યો તેવા તીર્થ કરના શાસનના પ્રાપ્તિથી તેમની પ્રસન્નતા
તિલ્લવરત મે પસીવતુ એ પદથી સ્વોકારોએ એમાં નવાઈ
શી ? બાકી તીર્થ કર અત્યારે તો વીતરાગ છે પણ તેમનુ
વિદ્યમાન શાસન તેમના પૂર્વના પ્રયત્નોને આભારી છે એ તો
ખરૂં ને ! તીર્થ કર વીતરાગ હોઈ કેઈ પણ પ્રસન્ન થતા જ
નથી, પણ આપણે આવા ભૂતકાલના બનાવની દૃષ્ટિએ તમા

ઉપચારથી 'તિત્થયરા મે પસીયતુ' કહીએ તેમા ખોટું નથી સમુચિતજ છે.

એ આત્માઓએ પહેલાના જીવોમા જગત્તા કલ્યાણની તીવ્ર મનોવૃત્તિ રાખી છે, તેવી તીવ્ર ક્રિયા કરી છે, તેવો તીવ્ર ત્યાગ આચર્યો છે, અને એ જધાના યોગે તેમના દ્વારા સ્થપાયેલ આ શાસન આપણને સાપડે ત્યાં તેમની પ્રસન્નતા સ્વીકારવામા ખોટું શું ? સપૂર્ણતયા સાચુ છે, સમુચિત છે ઇતર હથાંનની જેમ 'તીર્થ' કરે પ્રસન્ન થાઓ ' એમ આશ્વાસના અર્થમા કથન નથી. માર્ગપ્રાપ્તિના અર્થનું, કે કર્મ ક્ષયપૂર્વક માર્ગપ્રાપ્તિના અર્થનું સૂચક આ કથન છે

જેનેતરનું દ્યેય પરમેશ્વર કે શુરની પ્રસન્નતા, રાજીપા વગેરેનું છે, તેમ જેનનું દ્યેય તે નથી જેન માત્રનું દ્યેય કર્મક્ષયનું જ છે જેન તો ગાને કે આખા સસારચક્રની, સસારની રણડપટ્ટીની જડ જ જન્મ તથા કર્મની છે જન્મ તો પ્રત્યક્ષ છે, ઘઈગયો પલ્લુ હવે જન્મ ન થાય માટે જન્મ કારણરૂપ કર્મ કરતો અટકે, અટકવવા પ્રયત્ન કરે તે જેન. જન્મ અને કર્મની-પરપરા હોવાથી એ પર-પરા અટકાવાનું દ્યેય પ્રત્યેક જેનનું હોય

જુના કર્મો તોડવા તે નિર્જરા, નવીન કર્મને રોકવા તે સવર, સવર, નિર્જરા તે પ્રત્યેક જેન માટે કર્તવ્ય આ વાત જેમ જેમ બરાબર વિચારશે તેમ તેમ નૈનત્વ, સમ્યક્ત્વ કે સાચુ તત્ત્વ સમજાશે પરિણમશે -આત્માની આમે હલતો કરવો એ જેનનું દ્યેય, જેન

કર્મેનિ વિરોધી માને પોતાને કર્મેનિ વિરોધી માને '
 "પરચક્ષ્ણાણુ" એટલે શુ ' પ્રત્યાખ્યાન કુચારે ગણાય '

ત્રીનમા "પરચક્ષ્ણાણુ" શબ્દ રૂઢ છે એ શબ્દ કોઈથી અનુવર્ત્યો નથી આખ્યાયગોપાલ બધાય એ શબ્દ જાણે છે એ રૂઢ 'પરચક્ષ્ણાણુ' શબ્દને સ્ફુટતમા 'પ્રત્યાખ્યાન' કહે છે 'અમરકિત વિના બધું નકામું' એ સામળીને તમને ચમકારે થાય છે કે, શુ પૂજા, પ્રભાવના, બક્ષિત, દાન, શીલ, તપ ભાવના આ તમામ નકામા ? પણ પ્રત્યાખ્યાન કે પરચક્ષ્ણાણુ શબ્દનું રહસ્ય સમજવાથી ચમકારો સમી જશે પ્રત્યાખ્યાન શબ્દમાં પ્રથમ ઉપસર્ગ પ્રતિ છે પ્રતિ+આ+ખ્યાન આ રીતે પ્રત્યાખ્યાન શબ્દ બન્યો છે.

પાપસ્થાનકો અદાર છે ત્યાં સુધી અદારે પાપસ્થાનકોને પ્રતિકૂલ ન મનાય ત્યાં સુધી ધર્મને માર્ગે ચલી શકાય શી રીતે ? આ અદાર પાપસ્થાનકો આત્માના સ્વરૂપને ઘેરનાશ છે, આત્માના દિત, સ્વરૂપને વિરૂપ કરનારા (ભગાડનારા) છે, તથા આત્માને આરે ગતિમા રખાવનારા છે આવી બુદ્ધિ ન થાય ત્યાં સુધી તેનો નાશ કરવાના, કે તેને દૂર કરવાના ઉપાયો શેવાય શી રીતે ? દુરમન દુરમન છે તેવું પ્રથમ વસતુ જ લોઈએ પાપસ્થાનકોની પ્રતિકૂલતા દૃઢ્યમા પ્રથમ દસવી લોઈએ જે બાઈને કાચાને પાકાની ખબર ન પડે તેની રસોઈમાં બલી વાર ન હોય તે રીતે આખો છદ્દગી એવા પૂજા, દાનને શીલાદિ કરવા છતાં ધર્મ થયો કે નહિ તેની ખબર ન પડે તે તે કચું કામનું શુ ? એવો પેલી બાઈ રસોઈ

એવું ગણાય, અથવા ઘાચીની માણીના બળદ જેવી હાલત
ગણાય એ બળદને કેટલા આંટા થયા, કેટલા આંટા બાકી
રહ્યા એવું કાંઈ નથી એને તો ક્યો જ કરવું એજ કામ.
મોક્ષની સડકના માઇલિના પત્થરો.

કોઈ એમ કહે કે ‘વર્ષો મુખી ધર્મ’ કરાય છતાં ખબર
ન પડે એ ધર્મ કેવો ?’ એ તર્ક અનર્થકર છે સડક સીધી
છે, સડક પર માઈલે માઈલે આકના પત્થર ગોઠવેલા છે
પણ જે મુસાફર તે ન જુએ, આંખનો ઉપયોગ ન કરે ત્યાં
વાંક મુસાફરનો કે સડક કરનારનો ? માઇલના પત્થરનો સડકનો
કે માઇલના પત્થર ગોઠવનારનો ? મોક્ષની સડક ઉપર માપ
આકના પત્થર, ગોઠવેલા જ છે એ પત્થરાઓમાં, પત્થર,
ખોદાયેલા પહેલો ખોલો અઢારે પાપસ્થાનકોને છોડવા લાયક
માનવા તે અર્થાત્ અઢાર પાપસ્થાનક ત્યાજ્ય છે, એવું
મન્તવ્ય એની નીશાની ? સીતેર કોડાકોડી સાગરાપમની
‘સ્થિતિમાથી અગ્રણી’ તથા કાંઈક વધારે સાગરાપમની સ્થિતિ
ખળી ગઈ અને કાંઈક ઉણી આ ત કોડાકોડી સાગરાપમની
સ્થિતિ બાકી રહી એ જણાવનાર પહેલો પત્થર છે અઢાર
પાપસ્થાનકો વચ્ચે છે એવું મન્તવ્ય એ પહેલો પત્થર,
આનું નામ સમ્યક્ત્વ

પાપસ્થાનક અઢાર, ત્રત પાંચ કેમ ?

હવે પ્રશ્ન થશે કે “પાપસ્થાનક બ્યારે અઢાર છે ત્યારે
અગ્રવાને મહાત્મન તથા અણુતત પાપ જ કેમ કહ્યા ? અઢારે
પાપસ્થાનકો એ વચ્ચે જ છે તો અઢાર મહાત્મન કહેવા
નહીએ ને ? વાત દેખીતી રીતે ખરી લાગે, પણ જરા વિચાર

કેવાથી તક શ્રી જયે દેશ છતાં પછી વિજેતા પણ આખી
 પ્રાપ્તને દેશ ન કરે. માત્ર આક્રમણકારોને જ દેશ કરે છે.
 પ્રાપ્તને યનયનાટ તો આક્રમણકારોને આશારી છે આક્રમણ
 કારોને દેશમાં પડેલ્યા એટલે પ્રાપ્ત તો આપોઆપ શૂં ? તે
 જ રીતે અહાર પાપસ્થાનકોમાં આક્રમકો તો પાપ જ છે
 હિંસા, જુદા, ચોરી, સ્ત્રીગમન તથા પરિણામ એ પાપ
 આક્રમણકારો છે તમને કોઈ આવે પણ તેનું ફલ શું ?
 કાંઈને મારો, ફૂગો જોઈ ને ! ત્યારે એ સિદ્ધ થયું કે હિંસામાં
 અભિમાન, માયા, લોભ વગેરે ફરકમાં જુઓ તો પરિણામ
 હિંસા, જુદા, ચોરી વગેરેમાં, એટલે કે પ્રથમના પાપમાં સાચું
 થઈ જયે પ્રાપ્તમાં આક્રમણ સજિ નથી, ઉદ્ધતાઈ મલે હોય !
 તેમ જીતનાં પાપસ્થાનકો પ્રથમનાં પાપ પાપોનાં
 હથીયાર છે પરંતુ મૂલ આક્રમણકાર એ પાંચ જ છે,

પ્રથમના પાંચ પાપસ્થાનકોને વિરતિ (પચ્ચ
 ખખાણ) થી તથા બાકીના તેરને વિવેકથી દૂર કરવાં
 જોઈએ. આ બુદ્ધિ એનું નામ સમ્યક્ત્વ આ પહેલો
 પત્યર મોક્ષ માર્ગનો, મોક્ષની સડકનો પહેલો પત્યર આ !

‘બની શકે તેટલા પ્રમાણમાં પાપને ત્યાગ
 કરે’ આ બાવના તે આ સડકનો બીજો પત્યર છે

‘મર્યાદા પાપને છોડો’ આ બાવના તે મોક્ષની
 સડકનો ત્રીજો પત્યર છે

‘મર્યાદા (વચારોની) ખરાબી છોડવી’ આ બાવના
 તે મોક્ષની સડકનો ચોથો પત્યર છે

સમક્ષિતીની ભાવના જોઈ હોય કે અઢારે પાપસ્થાનકોનું
હું વિરોધી માનું, તેને ખસેડું અને મ્હારૂ ચાલે તો તેને
બીજેથી પણ તગડું, બીજે પણ રહેવા ન દઉં ।' આવી
ધારણા થાય ત્યારે પ્રત્યાખ્યાનમાં અવાય

અઢાર પાપસ્થાનકોને પ્રતિકૂલ માનવા પૂર્વક
જનશાસનની મર્યાદા મુજબ સઘ સમુદાય તથા
ગુરૂ સમક્ષ (પાપસ્થાનકોની) જે પ્રતિજ્ઞા થાય
તેનું નામ પ્રત્યાખ્યાન પચ્ચક્ષ્ણાણુ છે.

પ્રત્યાખ્યાનનું સ્વરૂપ આ રીતિએ જણાવવામાં આવ્યું
પણ એક વાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે પાંચમી
કતાર ક્યાં ક્યાં ન ધૂસે ? એ તો કુટુંબમાંય ધૂસે, ઘરમાંય
ધૂસે, લશ્કરમાંય ધૂસે, ચેપારીમાંય ધૂસે અને અધિકારીમાંય
ધૂસે એ ધુસણીયા કતારનું કામ જ ન્યાં ત્યાં ધુસવાનું ।
તેમ મોહરાજની પાંચમી કતારથી પણ ચેતતા રહેવા જેવું છે.
એ પાંચમી કતાર ન્યાં ત્યાં ધૂસે છે

આથી શાખદારે પચ્ચક્ષ્ણાણુ (પ્રત્યાખ્યાન)ના બે લેહ
પાંડયા ૧ દ્રવ્ય પચ્ચક્ષ્ણાણુ ૨ ભાવ પચ્ચક્ષ્ણાણુ
દ્રવ્ય પચ્ચક્ષ્ણાણુ એટલે મોહથી સંબંધ રાખવો
નહિ

ભાવ પચ્ચક્ષ્ણાણુ એટલે મોહના સંબંધનો ક્ષય
કરવો તેના ઉપર કાણુ મેળવવો તે

હવે દ્રવ્ય પ્રત્યાખ્યાન, ભાવ પ્રત્યાખ્યાનનું સ્વરૂપ, કલ
વગેરે સંબંધ વણું ન હવે પછી અત્રેવર્તમાન.

વ્યાખ્યાન ૨ જી

દ્રવ્યતો વાયતસંઘ, પ્રવણવણ દ્વિધા મત ।
અપેક્ષાદિરૂત છાવ-મતોન્વચરમ મત ॥૧॥

હતમે પણ પ્રજાનતરે અનાદિનો મસાગ તો માને છે

શાસ્ત્રકાગ મહારાજ આચાર્ય સગવાન શ્રીમાન હરિભટ્ટ
મૂર્તીદેવ મહારાજએ સવ્ય જીવોના દિવાલે પદ્મોપદેશ આપતાં
જન્મ-કર્મની અનાદિની પરપરા, બીજ-અ કુરના દબાને રેવી
રીને સમજવી ને આપણે ગઈ કાલે વિચારી ગયા તેમ બીજ
અને અ કુરો સ્વતંત્ર (પિતે) કાર્ય-કારણ રૂપ છે, પરસ્પર પણ
કાર્ય-કારણ રૂપ છે, તેમ જન્મ અને કર્મ પણ સ્વતંત્ર તથા
પરસ્પર કાર્ય-કારણરૂપ છે જ્યાં આ સ્થિતિ હોય ત્યાં તેની
પર પગ અનાદિની જ માનવી પડે જૈનદર્શનજ એમ માને
છે એમ નથી ખૂદ શાસ્ત્રચાર્યે પણ વ્યાસજીના બ્રહ્મસૂત્રના
સામ્યમા જણાવ્યું છે કે—

“રૂપવચતે વાવ્યુપહમ્યતે ચ”

(બ્રહ્મસૂત્ર અધ્યાય ૨ પાં ૧ અર્થિ ૧૨ સં ૩૬) આ સૂત્રની
વ્યાખ્યામા બીજા કુટુંબ ન્યાયને આગળ કરીને કહ્યું કે આ સંસાર
અનાદિથી છે, એકથી કુઠિતથી આ સંસારનું અનાદિપણ સિદ્ધ

છે એમ નહિ, પરંતુ કૃતિમા પણ તેમ જણાવેયુ છે કૃતિ
યજ્ઞવેદમા કહ્યું છે કે —

સૂર્યાચદ્રમસો ધાતા યથાપૂર્વમગ્રહગત્

કૃતિ જણાવે છે કે વિધાતાએ, કુદરતે કે ઈશ્વરે (બ્રહ્માએ)
સૃષ્ટિ બનાવી ત્યારે સૂર્ય-ચંદ્ર પથમની સૃષ્ટિમા હતા તે
બનાવ્યા, જેમ વેદ નિત્ય તેમ સૃષ્ટિ આદિ પણ નિત્ય જ
જ્યારે સૃષ્ટિ બનાવાય ત્યારે ત્યારે પૂર્વવત્ સૂર્ય-ચંદ્ર
બનાવાય, આથી સંસાર અનાદિ હરે છે સ્મૃતિમા પણ મ ન ત
અધિકારમા સેકડો મન્વતરોનુ વર્ણન છે, એ સ્મૃતિ મુજબ
પણ સંસાર અનાદિ-સિદ્ધ હરે છે

મમ સૃષ્ટિનું અનાદિપણ માનતા ઈશ્વર-કર્તૃત્વ-વાદ
વાધો ન આવે *

મમાધાન — ના ઈશ્વર સૃષ્ટિ કરે, પાલન કરે, નાશ કરે
વળી સૃષ્ટિ કરે, વળી નાશ કરે એમ પણ અનાદિ તત્ત્વ
અરૂંદ્રાકરશાસ્ત્રી જણાવ્યુ કે કૃતિ સ્મૃતિ તથા બીજા કુ-ન્યાય
શુકિતથી સંસાર અનાદિ-સિદ્ધ છે

જન્મ કર્મની પરસ્પરા અનાદિ છે.

આપણા મુદ્દો જન્મ-કર્મના અનાદિપણા પૂરતો છે, જન્મ
તથા કર્મ સ્વતંત્ર તથા પરસ્પર કાર્ય-કારણ રૂપ છે, જેમ બીજા
પોતે કાર્ય પણ છે અને કારણ પણ છે, તેમ અકુરો પોતે કાર્ય
રૂપ પણ છે અને કારણ રૂપ પણ છે તેમજ પરસ્પર પણ કાર્ય
રૂપ છે બીજા સવિધના અકુરો કારણ અને ભૂતકાલના અકુરો
કાર્ય છે, તેજ રીતે અકુરો સવિધના બીજા કારણ તથા ભૂત
કાલના બીજા કાર્ય છે, બીજા વિના અકુરો નહિ અને અકુરો

વિના બીજ નહિ, માટે સિદ્ધ જ છે કે બીજ-અકુળિા પ્રવાહ અનાદિથી પચ્ચરાવાયો છે નેજ રીતે જન્મ થોને કાર્યરૂપ પણ છે, કારણરૂપ પણ ॥ કર્મ થોને કાર્યરૂપ પણ છે કારણરૂપ પણ છે, પરસ્પર કાર્ય-કારણ રૂપ છે તેમજ સ્વતંત્ર પણ કાર્ય-કારણ રૂપ છે, આ જન્મ ભૂતકાવના કર્મનું કાર્ય છે અને સર્વિધ્વના કર્મનું મારણ ॥ ભૂતકાવના કર્મ આ જન્મનું કારણ છે અને સર્વિધ્વના કર્મનું કારણ આ જન્મ છે આથી જન્મ-કર્મની પચ્ચરા પણ અનાદિ છે.

જેન જૈનેત્વ બેધ અદિ અનાદિ માને તો ફરક તો ?

અદિ પ્રશ્ન થશે કે ઈતરો પણ સસાગ અનાદિ માને જોના પણ તેમ માને તો ફરક તો ?

સલાટ કાગીચર મકાન બાધે-લાગે, કુલાગ હાડલા ઘટે-ફાટે એ રીતે ઈતરનું મનતલ્લ ॥ ઈતરો પરમેશ્વરને કતી માને છે સસાગ અનાદિ ખરો પણ પરમેશ્વર સૃષ્ટિ ગચ્છે, પાનન કરે, નાશ કરે, વળી રચે, પાવન કરે, નાશ કરે, જૈનોનું મત તથા આવું નથી સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ તથા નાશમા ઈતરોએ ઈશ્વરને રાખ્યો, ઈશ્વરના મહિમાને હાખણ કર્યો.

જો ઈતરો માને છે તેમ માનીએ તો ખુદ્દિની વિરોધ આવે ! સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ સમયે જીવોની વિચિત્રતા શી રીતે માનેવી ? જો કહેશે કે “કર્મોધી” તો પછી જાગડી સૃષ્ટિના નાશ તથા નવી સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિના આતંગમા એ કર્મોનો ઉદય કેમ નહિ ? સૃષ્ટિની ઈશ્વરથી ઉત્પત્તિ માનનાગએએ કર્મોના ઉદયના, બંધના સિદ્ધાંતને ખાડામા પધરાવશે પડશે એમના ન્યાયે તો જીવોની તે વિચિત્રતા એક છેડા સુધી માનવી પડે એકથી પૃથ્વી એ સૃષ્ટિ નથી એકલુ પાણી એ સૃષ્ટિ નથી એકલો અગ્નિ-એ-નદિ

એકલો વાયુ એ સૃષ્ટિ નથી, એકલી વનસ્પતિ એ સૃષ્ટિ નથી-
એકલા મનુષ્યો એ સૃષ્ટિ નથી બધાનો સમુદાય ત્યારે સૃષ્ટિ ને !
સૃષ્ટિના આરભમા વિચિત્ર સર્જન શાથી ? આ વિરોધ જૈનમતને
નહે તેમ નથી જૈન-જૈનેતરના મતવ્યમાં અહીં જ ફરક છે-

જ્યાં સુધી જીવ મુક્ત ન થાય ત્યાં સુધી તેને કર્મના બધ
તથા ભોગવટો ચાલુ જ છે કર્મના બધને તોડવાનો જ સિદ્ધાંત
જૈનદર્શનનો છે, ઈતરમા તો સૃષ્ટિના પ્રલયે કર્મ બંધાયેલા
વાળા તેવાજ રહે તેવું અહીં નથી જૈનેતરના મતે તો આતરામાં
કર્મના ભોગવટો નથી ઉત્પત્તિની માન્યતાને ક્ષીણે તેઓનું આવું
મન્તવ્ય છે પણ ખરી રીતે કર્મ ભોગવાય નહિ તો બંધાય
ક્યાથી ? ક્રમકે જં ઘેઘઘ ત ઘંઘઘ પડેથી કર્મ વેઠાય અને
બંધાય એવો સનાતન નિયમ ॥

જૈન ધર્મની જરૂર

દુનિયામાં જૈન ધર્મની જરૂરિયાત એક જ અપેક્ષાએ છે જીવ
કર્મના બધ તથા ભોગવટો કાયમ કરે છે એ પરંપરાને બધ
કરવી, આત્માને કાયમને માટે શુદ્ધ સ્વરૂપવાળો બનાવવો, તેને
શાશ્વત સ્થાને લઈ જવો એજ જૈન-ધર્મનું ધ્યેય ॥ દુનિયાની તથા
દેશની તે તે વાતને અહિં ન લઈ એ પણ ત્યાં વપરાતા ‘આઝાદી’
તથા ‘આઝાદી’ના શબ્દો સમજાવવાથી તમને જૈન ધર્મનું
ગહસ્થ સંકેતોથી સમજાશે જૈન ધર્મની જરૂરિયાત આત્માને
સદાની આઝાદી-આઝાદી અપાનવા માટે છે.

આઝાદી-એટલે શું ?

દુનિયા આઝાદી તથા આજાદી કેને કહે છે ? કોઈની
પણ હાજરીની તથા હાજરીની વિના કાલ કંઈ શકવાની સત્તા તે

આજાદી, જ્યાં બીજની ડખણીગી તથા દરમ્યાનગી દેખ ત્યાં
આજાદી નથી હમણાં આજાદી વિચારીએ ! આજાદીની વાત
પણ કેમકે — આજાદી વિના આજાદી ક્યાથી ?

કર્મની ડખણીગી

અનાદિથી આ આત્મા કર્મની ડખણીગી તથા પુરુષગી
દરમ્યાનગીને આધીન છે કેવલજ્ઞાન એ ને આત્માને ! શુણુ
છે, પણ હવે દરેક પ્રકારનું જ્ઞાન મેળવે છે ત્યાં દ્વારાએ ? આ
શરીર કર્મના ક્રિયાશક્તિ છે પુરુષોના પરિણમનરૂપ શરીર છે
આહાર દેવાય, આહારના પુરુષો દેવાય, ને પરિણમે, તેનું
શરીર બને ત્યારે તે શરીરથી દરસતું જ્ઞાન થાય ને ! ઝસનેન્દ્રિય,
પ્રાણેન્દ્રિય, શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય ત્રેકને અંગ એજ વાયે
સમજાવેલું કે હવે ને ને પ્રકારનાં પુરુષો પરિણમા વા ત્યારે
તે ને ઇન્દ્રિયો દ્વારા તે તે વિષયનું જ્ઞાન થયું કહ્યું કે જ્ઞાન એ
આત્માનો પોતાનો શુણુ છતાં દાસ આત્માની ને દશા છે કે
જ્ઞાન પણ કર્મની ડખણગી તથા પુરુષગી દરમ્યાનગીથી
થાય છે, એટલે કે આત્મા આજાદ નથી અનાદિથી આ દશા
છે એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિયમાં ચતુરિન્દ્રિયમાં તથા
પચ્ચેન્દ્રિયમાં સર્વ કર્મની ડખણગી તથા પુરુષગી દરમ્યાનગી
છે એકેન્દ્રિયમાં અર્થનું જ્ઞાન પણ તે ઇન્દ્રિયદ્વારા, બેઈન્દ્રિયમાં
સ્પર્શ તથા રસનું જ્ઞાન પણ તે બે ઇન્દ્રિયો દ્વારા, ત્રેઈન્દ્રિય,
ચતુરિન્દ્રિય માટે સમજાવેલું અને પચ્ચેન્દ્રિયમાં મનુષ્ય
ખજાની જ વાત કરે ને ! કર્મની ડખણગીથી તથા પુરુષગી
દરમ્યાનગી વગર તમે શું કરી શકો તેમ છે ? ત્યારે એ
સ્પષ્ટ થયું—એ સિદ્ધાંત સિદ્ધ થઈ કે કર્મની ડખણગી તથા
પુરુષગી દરમ્યાનગી વિના આત્મા પોતાની રીજને પણ
ઉપયોગ કરી શકતો નથી

આ તમારી નજી સામે દરીઓ દેખાય છે દરીઓ એટલે ? નીમકની ખાણ, અરે ! કહેાને નીમકમય ! પાણી પણ ખાડ જ ને ! કુદગતી છે, પણ તેમાથી પૈસાસાત્ર મીઠું લેવાનેા ઉક છે ? નહિ, કેમકે ત્યાં કખલગીરી-દરમ્યાનગીરી છે એજ રીતે કર્મનું આધિપત્ય એટલું જાણુ સજ્જડ છે કે આત્મા કર્મની કખલગીરી તથા પુરુષલની દરમ્યાનગીરી વિના, પોતાના નસાવ રૂપ જ્ઞાનાદિનેા પણ અનુભવ કરી શકનેા નથી

આત્માની એટલે નું ?

દેશની અદર જાણુમાથી કાઈ નીકળે નેા તેના ઉપયોગ માટે કે દેશમા કાઈ હુન્નર-ઉદ્યોગની નવી વ્યાપતા હજ્વા માટે તમારે ખીજની પરવાનગી લેવી પડે છે, કાગલુ કે દેરા આખાદ નથી આત્માની પણ સંપૂર્ણ આખાદી ક્યારે ગણાય ? આત્માની પોતાની સ્મૃતિ-અનુદ્ધિમા લેશ પણ ન્યૂનતા ન હોય, પોતાનું ગામર્થ્ય દેનનામા કોઈપણ આટે ન આવે તો તે સ્વિતીમા આત્મા આત્મા ગણાય. આત્મા પોતાની સમૃદ્ધિ, પોતાના ગુણો અનતજ્ઞાન, અનતદગ્ધાન, અનત આર્થિક અનતનીર્થ અનતસુખ કાયમને માટે મળવે, કાયમ એટલે ? તેનેા કદી નાશ ન થાય, તેનેા કદી પલટો પણ ન થાય, તેમા સેશ માત્ર પણ ફેફાર ન થાય એ આખાદી કેવી કે આત્માએ એ આખાદી મેળવ્યા પછી કેહો વધો જાય ! અરે ! કેહો કહ્યો જાય ! કેહો ઉત્સર્પિણી-અવમર્પિણી જાય, કેહો કાળચક્રો જાય, અરે કેહો પુરુષલપરાતરનેા જાય છતામ આત્માની તે આખાદીમા લેશ માત્ર પણ ન્યૂનતા ન થાય ગાદ્યત સ્થિરતા એનું નામ આત્માની આખાદી. એજ આત્માની સમૃદ્ધ દશા એમા વસારો થાય જ નહિ ત્યાં જ તે આખાદી સાચી આખાદી ગણાય

જૈન ધર્મનું ક્ષેત્ર શું ?

જૈન ધર્મનો મદદગાર જ એ છે કે અણધર્મની મુજ થયું. હવેને સંપૂર્ણતવા આત્મ-સમર્થિ પ્રાપ્ત કરાવવી એ જ જૈન ધર્મનું કામ, માટે જ આત્માની આજ્ઞા તથા આજ્ઞાની માટે દુનિયાને જૈન ધર્મ પરમ આવશ્યક છે આ એક જ ધર્મ એવો છે કે એના આ ઉદ્દેશ છે જૈન-ધર્મની દ્રષ્ટે ધર્મક્રિયા મોક્ષ માટે જ છે.

ધર્મથી દેવલોક, રાજસુદિ, સ પતિ, સાધુગી, વૈભવ ખુબ મળે છે જરૂર, નથી મળતું એમ નહિ, મળે છે એ વાત ખોટી નથી, ખરી છે, પણ એ બગાળર ચાહ ગણો કે ઉદ્દેશ તે નથી મમકિતની વૈમાનિક અવશ્ય થાય એમ શાસ્ત્રમા લખ્યું, જરૂર લખ્યું પણ નુ શાસ્ત્રમા ક્યાર્થ પણ, વૈમાનિક થવા માટે સમકિત-ધાત્મ લખ્યું નહિ ! કેમકે તે ઉદ્દેશ નથી

બારવતધારી બારમા દેવલોક સુધી જાય એમ લખ્યું પણ બારમા દેવલોકની-અમ્યુત દેવલોકની પ્રાપ્તિ માટે બારવત ધાત્મ કુચાનું શાસ્ત્રની કોડ પણ પકિતિના લખ્યું શાસ્ત્રમાં કહે છે કે એક દિવસના ચારિત્રથી મોક્ષે જવાય, યદ્યપિ મોક્ષે ન જવાય તો પણ તે સયમધારી વૈમાનિક તો જરૂર થાય, પરંતુ વૈમાનિક થવા માટે હીથા લેવી કે એક દિવસ પણ સયમ પાસરું એવું શાસ્ત્રમા ક્યાર્થ લખ્યું નહિ, કેમ કે તેવો ઉદ્દેશ નથી

એક જ નિવસના સયમના ફળનું રહસ્ય

શાસ્ત્ર કહે છે કે જ્ય એક જ દિવસ સયમ પાળે, સ સારની માયાનો સહ વગ ત્યાગ કરે, આત્માનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરવા ધર્યો જાય તો તે જરૂર મોક્ષ મેળવે મોક્ષ ક્યારે મેળવે ? અન્ય

મનવાળો હોય તો અનન્ય મનની દીક્ષા હોય તો મોક્ષ મુશ્કેલ નથી, પણ દેખાવમા દીક્ષા હોય પણ આમ રીક્ષા હોય તો મોક્ષ મળે ? અનન્ય મન એટલે શું ? દીક્ષા વિના, રીક્ષાના પાલન વિના જેનું મન બીજે ક્યારેય ન હોય, એ અનન્ય મનવાળો હોવાય. મોક્ષ મેળવવામા જ જેનું મન એ અનન્ય મનવાળો દીક્ષિત કહેનાય એવા અનન્ય ચિત્તવાળા દીક્ષિતને તો અત્યુદ્ધર્તમા, બે ઘડીમા મોક્ષ મળે મોક્ષ મેળવવામા, બે તથા-વિધ પ્રયત્ન માય તો માત્ર બે ઘડીનું જ કામ છે મોક્ષ માટે બે ઘડીથી વધારે સમયની જરૂર નથી

આપણી હાલત કઈ છે ?

જાએ આપણો ઉદ્ધર્મ કેવો છે ? આપણા મનની હાલત કેવી છે ? હરીમામા દીવાદાડીના શ્વસનો કાચ કેવો ફર્યા કરે છે ! આપણા મનની-આપણા જીવની પણ હાલત તેવી છે એ કાચના ફરવાના વેગ કરતાં ય આ મનનો વેગ જગજગ હો એટલા માટે તો મનનું સ્વરૂપ જણાવતાં કલિકાળ સર્વજ્ઞ ભગવાન શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય મહાજ્ઞાની ફરમાવે છે

મળ સક્ત દ્વેષ મુક્ત, મળ ક્રુદ્ધ ક્ષણ મમી ।

મોહાદ્ય ક્રીડયૈષાદ્ય વારિત્ત કપિષાપલ ॥

—વીતગત્ય સ્તોત્ર પ્રકાશ ૧૬ શ્લો ૪

સૂચિજીએ-કલિકાલ સર્વજ્ઞ ભગવાને મનને અમાત્યની ઉપમા આપી ■ કેમ કે ગળ તો આત્માને ! આચાર્યશ્રી કહે છે, “મન ફપી અમાત્ય એવા વાદરવેડા કરે છે કે ન પૂછા વાત ! અહિંથી તહિ તહિંથી અહિં કુદાકુદનો ઉત્પાત મચાવે છે ” વાદરો એજ કરે ને ! જનાવર તો બીજે જાંઘ્રું ય રહે, પાંજરામાય રહે, પણ વાદરો તો પાંજરામાં સળગ્યો ન રહે કલિકાલ સર્વજ્ઞ

સતવાન કહે છે, આ મન ક્ષણમાં કોપી ક્ષણમાં શાત, ક્ષણમાં રાગી, ક્ષણમાં વિરાગી, એની વાનગ્યેષ્ટા તો બુઝો!

એ વાત ખરી કે સાધ્ય જે અતમુર્ત સધાય તો કામ થઈ જાય, એક સરખી જે ઘડી જે આત્મા ત મય બને તો તો બિટો પાર થઈ જાય! પરંતુ મનની હાલત જ એ છે કે જે ઘડી એક સરખી જાય જ નહિ! મોખ નેગવના માટે જે ઘડીની તન્મયતા પર્થમ છે, પરંતુ જે ઘડી તેવી સ્થિતિ ટકવી જ મહામુરડેનું જે બધીનો સમય એ વાનગ્યેષ્ટા વિનાનો જાય તો જરૂર કાર્ય સિદ્ધ થઈ જાય.

પહેલા ગુણધ્યાન તથા ચૌદમા ગુણધ્યાનક વચ્ચે અતર કેવું ?

શાસ્ત્રકારે પ્રમ ઉપસ્થિત કર્યો છે કે પહેલું ગુણધ્યાનક તથા ચૌદમા ગુણધ્યાનક વચ્ચે અતર કેટલું ? પહેલું ગુણ-ધ્યાનક મિધ્યાત્વનું છે અને ચૌદમું ગુણધ્યાનક એટલે માણનું હાર છે જે જે ગુણધ્યાનક વચ્ચેના અતરના પ્રમાણનો પ્રમ શાસ્ત્રકારે જ બધોને તત્ત્વ જણાવવા ઉપસ્થિત કર્યો અને પોને જ ઉત્તર આપ્યો (કેમ કે ઉત્તર જણાવવા માટે જ પ્રમ ઉમેરે કરાવેલ હતો) કે જે જે ગુણધ્યાનક વચ્ચે અતમુર્તિનું જ અતર (તેટલા સમયનું જ અતર) મહેવા માનાવ હતાત પ્રત્યક્ષ છે.

સમારના પ્રાણીઓને સ્વપ્ને પણ મુખનો અનુભવ નથી.

—મહાનિગીથ સૂત્ર

મરૂદેવા માતાનું અતર્મુદ્ધર્ત્તમાં મોક્ષને
અંગે અભૂતપૂર્વ દૃષ્ટાંત ।

વરિસો પ્રતિ આર્ગી નિનયનું નરૂપ અને મહત્વ.

ભગવાન શ્રી ઋષદેવશ્ચએ તો દીલ્લા લીધી છે જૈન સમાજમાં આખાજોખાજ સુદ્ધા સૌ કોઈ જાણે છે કે, ચોતાના પુત્ર ઋષભના દાઈ પલુ ખખર-અતર ન મળવાથી, મરૂદેવા માતા રડી ગઈને ત્રણ પડલનાળા ખન્યાએ ભગ્ન મહારાજા તો છાખડના માલિક ચઠવતી ખન્યા છે મરૂદેના માતા રોજ ઓલસા દે છે ભગ્નજીને ચઠવતીની ઋક્ષિમા મળે જોઈ રોજ ઉપાલસ આપે ॥ “ચોતા (પૌત્ર) એવા પાક્યા કે ચોતાનું જ કંદે છે પણ પિતાની ખખર પણ મેળવતો નથી માગ ઋષભનું શુ થાય છે તેની ખખર મેળવી ? ઋષભ પુત્ર મારો પણ તારો તો પિતાને !” એક ઘરમાં રહેલું અને રોજ હાલીમાના ઓપસા (કંઠામ) છાખડના માલિક ચઠવતીએ માલજના ! આ કેમ ખનનું હશે ? કેવી સહનશીલતા ! વડીલ પ્રત્યે કેવી પ્રજ્ઞા બુદ્ધિ ! આજ પણ દુનિયામાં સુપુતોમાં તો કહેવત પ્રચલિત છે કે “માઆપની જાળ તે ધીની નાજ” વડીલોના ઉપાલસાદિયે આનંદપૂર્વક સહન કરવા એજ સજ્જનોનું, ઉત્તમ પુરુષોનું કામ ॥ ઝાડના ફૂલનું દૃષ્ટાંત લ્યો ઝાડનું જે ફૂલ, વાથરો ગીંસે, વૃદ્ધિનો માર સહે છતાં ડાળને વળગી રહે અને પડે નહિ તેનું જ ફળ મોટું, મીઠું અને કિંમતી થાય અને જે પડી જાય જેને શું કહેવામાં આવે છે ? વળગી ગઢે તો આભો, ડેરી, અને પડી જાય તેનું નામ મરવા ! કાચા ખરે તે મરવા ! માખાપ પ્રત્યે પુત્રોને અંગે પણ એમ જ સમજી લેવું

બન્ન મહારાજ આ ઉપલક્ષ્ય સંઘન કરે છે જ્યારે શ્રી કાભેવંશ મરવાણે કવલ્લન થાય છે, અને વનપાવક સ્ત્રીને મરવાણે કેવલ્લન થવાના વધ્યમણી આગે છે ત્યાં મામદે પદસાય છે બન્ન મહારાજને ઓણસા આશ્ચર્યને અત આગે છે સત્વાનની અદિ દાહીમને દેખાડવા તેઓ તેયજ મળા છે બન્વાનને વદના કરવા જરાની તેયજી કરે છે અને દાહીમને હરે છે “માના’ માયે’ આગે તમાના સપબની હેના’ એના થાએ’”

મહેવા માતાને-દાહીમને, બન્ન મહારાજ હામીની જાળા-કીએ હડ જાય છે સમવચ્ચુ એના જ દાહીમા ન્યમ અને ઠિ દેવતાઓ, જતા આવતા દેવતાઓની સરર, વાલુચાળા આગે જુએ છે, દેવ દુહામિના મધુર સ્વરે મગધુ કરે છે અને ન તાને થાય છે, મરે મગમ આ મહામા । પુત્ર દર્શનના ઉત્કાંઠના અતિરેકથી પડવને પશુ ન થાય છે કર્મનાશન જાહે પ્રસ્થાન ન દોષ, સૂચક ન દોષ તેમ પડવને નાન થાય છે ‘ માગે સપબ આ હાકમા છતા મને ખબર પણ નોકલને નથી ? હુ નો ની ની આધણી થઈ પશુ એને હા હ’ બન્ન તે પોનો (પોત) હોય પોતને તે અતર ગુણ પશુ પુત્રને અતર ખર । માતા, મહેવા માતા એજ વિચાર છે “ એ પુત્ર માતાની જાળ ન હુ નો પોતો (પોત) પિતાની ખબર મળી છે માતા તે વિચારજામાં વધતા જ નમા રેવ વધ્યા મહ રામો । એક સન્મા અતર્મુદન મારેનુ આ દાંડત છે, માતા વિચારે છે કે “ મરેખર । મોદવલાન બહે એમ મનાય કે અમુક અમુ હને સબારે છે, સબારે છે પશુ વારતવિક રીતિએ ને મહમ જ નથી ”

દાતા કરતા સાપેક્ષભાવે દેનરું મહત્ત્વ

વાત પણ ખરી છે, એક વ્યક્તિ બીજીને સભારે, પણ ક્યારે ? સામાનું તેવું સાગ્ય હોય નોજ તેમ બને છે એક માણસે એક ગરીબને દાન દીધું એ વાત ખરી, દાન હોધું એમાં ના નહિ પણ દાન મળ્યું કયા ગરીબને ? જે ગરીબના સાગ્યમાં મળવાનું નિમિત્ત હતું તેને ! દાન પેલા દાતાને તરફથી અપાઈ જતા સાગ્યમાં હોય તેને જ દાન આપવાની ખુદી થાય, જેના સાગ્યમાં ન હોય તેને તો તેજ દાતાને લાકડી લઈને કાઢી મૂકે છે દાતારે દાન દીધું એ વાત ખરી, અરે ! દાન ધર્મની આગધના કરી એ વાત પણ ખરી પણ એ દાન મળે છે તો નશીબમાં હોય તેને જ ભગવાન મહાવીરદેવે નરનાદાનમાં રાજ કોઠો સોંપ્યા આપ્યા, નશીબવાળા સહુ લઈ ગયા પણ જોડીએ (વિષ્ણુ સાઈબ) જોણુ ખાનો ગ્દી ગ્દો ને ?

આનાજીવ બાચ્ચ !

સાગ્યને અમે ઇતરમાં પણ એક દટાત ॥

એક ખાવો રાજ ઉત્તર તપ કરતો હતો મહાદેવ પાર્વતી એક વખત ચાલ્યા જતા હતા, ત્યાં આવી સ્થિતિમાં પાર્વતીએ ક્ષેપા મહાદેવ પાર્વતી ના નામે તપ કરતા આ ખાવાને અમે પાર્વતીએ મહાદેવને કહ્યું “ તમાગ આ લક્ષ્મણુ દારિદ્ર ફેડો ! ” એકવાર તો કહ્યું કે “ જવા દે એ વાત ! એના નશીબમાં નથી ” છતાં પાર્વતીજીએ આમડ કર્યો, કહ્યું “ તમારે આપતું જ નથી એમ કહેાને ! આપો એક, કેમ એને નથી મળતું ! એ એક નો ખરી ! ” હવે મહાદેવજી હા કહે કે ના ? ના ? કહે તો ‘ તમારે આપતું નથી ’ આ આરાપ ઉમેરે છે અને ‘ હા ’ કહે તો પણ પાર્વતી, પ્રથમ કહેથી ‘ ના ’ ને

આમજ કમને કહે છે " કેમ નશીબમા નહોતું ને ! " મહાદેવજીને
તો સૂડી વચ્ચે સોપાની થઈ ! તેમણે કિસ્સો કયો એ જાનાને
જવાના માર્ગમા સોનાનું કુડલ મૂક્યું અને પાર્વતીને કહ્યું
" જો ! આ કુડલ મૂક્યું છે, ને તે લઈ લેશે પ્રત્યક્ષ આપવાથી
એને વળી કોડીના ઉપકારમા આવવાપણું લાગે, આતો કોને
ખબર કોણે મૂક્યું ? એમ માની એ લઈ શકે " પાર્વતીજીને
તો કામથી કામ હતું ને ! હવે પેણા જાવો આમજ ચાલે છે ત્યા,
આખમા કોઈક કણ જવાથી તેમણી આસુ નીકળ્યાં, કપાસેથી
પરસેવો નીતર્યો તે આખમા તથા આસુ અને પ્રસ્વેદના સંયોગે
ઝળઝળીઆ આવ્યા અને દ્રષ્ટિમા કાળપ થવા લાગી એ વખતે
જાવાજના નશીબે જાવાજને પ્રેરણા કરી એથી જાવાજને વિચાર
થયો કે ' ઝળઝળીઆથી જે આવવામા સખલના થાય છે તો
અધાપામા કેમ થતું હશે ? ' પોતાને એ પ્રયોગ કરી જોનાવું
મન થયું અને ભાઈ સાહેબ જાણો મી ચીને ઘેડાંક ચાલ્યા
એ અવસ્થામા ચાલતા પત્ની નીચે પેણું કુડલ આવ્યું પણ
ખરૂ પોને અધાપાના પાડમા તલ્લીન છે એટલે માની લીધું,
' પણ તમે કાઢી આવે એ વાગે લસે પણ અધાપામારે ચાલી
તો શકાય છે ' આમ મન્તવ્ય નહીં કહ્યું, પણ પમતળે ॥ ૬ ॥
એ જોવાને ખ્યાલ આ થો નહિ મહાદેવજીએ પાર્વતીને આ
દરમ પ્રત્યક્ષ ખતાવી, નશીબનો પરચો દર્શાવી દીધો.

ઉકરગ્રામાથી કોણિકને જયાવનાર કોણ ?

કર્મ એ જખ્ખર ચીજ છે એને નાશ કરવા મોકલ્યો હોય
તેને જયાવનાર પણ નશીબ જ છે, કર્મજી ॥ કોણિકને જન્મતા જ
ઉકરડે ચેલ્લણાએ મૂખ્યો હતો છતાં જન્મ્યોને ! શી રીતે ?
વાત એમ છે કે કોણિક જ્યારે ખર્ષમા હતો ત્યારે

ગાંધીને ગાળ એલિઝના એટલે કે પોતાના પતિના સાતગઢાનું
 બધુલું કરવાનો દોહડ થયો. રાબને બહુલું આવી નહિ એ
 મને આ બુદ્ધિના નિધાન અભયકુમારે ગાંધીને એ દોહડ
 પૂર્વે આ કનાઈ પાસેથી આગડા મજાની કુટિનપૂરક મળને
 પેટે બાપી ઉપર જૂનથી મુમકનું અગરુ સંપત્તિ સંપુ.
 પછી રાજીને કશું એક જગત નેવ અગરુ છે કે એ શરૂ
 ઉપર માપ મુકી શકે છે, આગડા આપી શકે છે અને પાસા
 આગડા આપનારને સામે કી શકે છે 'વન એક પી કે
 રોડ' જન નેનો બસવાન થઈ પોતાના પતિના કાજ ૨ ફે કાઈ
 એક હિંદુ કે આપી અભયકુમારે પેલ આ માની વાત કમી કમી
 રાજીને મમજવી દોહડ પૂર્વે, ગાંધીને રુદાઈ, ગાળને નુરાડેલ,
 બુદ્ધિથી ગાળના ઉદરમાથી, આગડા અપાયા, ગાંધીને દોહડાન
 સાર અમલ કમી મનોહરિતને સતોતી, પ્રયોગ એ પૂર્વે થયો પણ
 રાજીના બેઠનો પાર ન ગદો. બસે! પતિ સદામત ગદો, પણ
 આ ગર્ભ ઠેવો દૂર! રાજીએ મનથી નક્કી કયું કે આ ગર્ભ,
 પિતાની ધાત કરવાનો મનોહરિતિસામે જન્માય છે માટે ગર્ભ
 ગદાવીય નથી સ્વંનણ રાજીએ જન્મતા જ આ ગર્ભને, એલિઝને
 ઉકરડે ન ખારી તીમો હવે કડો! કેવુ આપાર એજ વખતે
 રાબનું હિંતુ અને બાલકનું રડનું થયું રાબને હવે મજાવી
 તપાસ કરી, પછી હીડી તપાસ કરી અને એજ બાળકને પાણી
 એજ સ્વંધાતાને ઉપાલબધુલું સંપાદ્ય રાજીને કહેવામા આ પુ
 કે, 'ગમે તેવો પણ આ તારો પ્રથમ પુત્ર છે માટે ગમલું કરવા
 થાય' 'વગેરે કહીને પુત્રનું પાલન રણલું કરવાની તાકીદ
 આપી માતાએ મોત માટે મોકલ્યો, પિતા પાછો સવે એવો
 સચાત કોણ કરે છે? કડો કે જન્મનારનું સાચું ઉકડામાં
 પણ નશીબ સાથે જ હતું ને!

કોડ એમ માને કે 'આતુ હું કે- છું' પણ એ માન્યતા
બરોબર નથી એનું એ કહતો હોય એ માન ખરી! પણ બને
ત્યારે કે એ સામાન્ય આગ્ય હોય તો !

મઝેરા માતાની વિગુહ, સિવારણા

મઝેરા માતાની વિચારણા આગળ વધી "કોનો પુત્ર,
કોનો શૌર! કોની માતા! માફ માફ એ મિધ્યાન્નમ છે એવા
માતા, પુત્ર, પિતા વગેરેના સબધો નો કંઈ થાય, એ નો કર્મના
ઉદ્દેશ જ થાય મઝેર કર્મ જ નોડના જુડું છે " એ કર્મ શી
નીજ? આત્માને એ બધા કર્મારો વળગી? કેમ હવે થાય?
એજ વિચારની પૂન, પૂર્ણી બને છે, કર્મો તેમા ભરખીનુત થાય
છે, નીમા, મઝેરા માતા અતર્મુર્તમાં કેવલજ્ઞાની પામી,
અતર્મુર્ત કેવલો થઈ મુક્તિએ પહોંચે છે

પહેલા-પેલા શુદ્ધિમાર્ગે વચ્ચેના અંતરનું દરય

અતર્મુર્ત આત્મા એક સરખો, સાધ્યમાં તબક્કીન બને
તો માત્ર પ્રાપ્ત થાય તેમ છે અતર્મુર્તમાં મિધ્યાન્નથી મોથિ
જઈ શકાય તેમ છે હવે બધામાં આવશે કે પહેલા શુદ્ધિમાર્ગે
તથા ચૌદમઃ શુદ્ધિમાર્ગે વચ્ચે માત્ર બે થીનું અંતર (એ
અંતર બે થીમા એકાય) કેમ કહ્યું ?

શાસ્ત્રનું કથન સીધી ઝીને મળતે.

હવે ધ્યેય શુ છે? એ વાત ફરીથી વિચારી, મળ્યુંત હશે
'સમક્રિતી અવગ્ય વેમાનિક થાય, બાગ્વતધારી બાગ્મા દેવસોડે બય,)
એક દિવસનું ચારિત્ર પાવનાર નક્કી મોથિ બય, એ અતર્મુર્તનું
ચારિત્ર પાવનાર મોથિ બય તો એક દિવસનું ચારિત્ર પાવનાર
મોથિ બય તેમા નવાડ નથી, થયેલ મોથિ ન જઈ શકે નો

અવગ્ય વૈમાનિક થાય આ બધું શાસ્ત્રમાં સ્થળે સ્થળે લખ્યું
પણ વૈમાનિક થવા સમર્થિત ધારણ કરવાનું, અચ્યુત દેવલોકે
જવા બાગવત ધારણ કરવાનું, તથા વૈમાનિક થવા એક દિવસનું
પણ ચાગ્રિત પાળવાનું શાસ્ત્રની એક પણ પશ્ચિમાં છે ખરું
ન જ હોય! કેમકે જૈન દર્શનમાં મોક્ષ વિના બીજું ધ્યેય જ
નથી. જન્મ અને કર્મની પરપરા તોડવી, મોક્ષ મેળવવો એજ
ધ્યેય આપણે વિચારી ગયા કે જન્મના કારણે રૂપ કર્મને
રોકવા-તોડવા એજ આત્માનું પ્રથમ કર્તવ્ય ॥

દેવલોક તો મોક્ષમાર્ગમાં વીમામાં રૂપ છે.

સમ્મત્વથી બારવત પાલનથી સઘન પાલનથી દેવલોક મળે
છે એ વાત બીજી પણ તે દેવલોક (એક દિવસના પણ)
વિસામાં રૂપ ॥ વચલા સ્ટેશન રૂપ છે ધર્મનું એ ફક્ત ખરું પણ
વચલા સ્ટેશન રૂપ ફક્ત છે કલકત્તે જનારા મુસાફર નાગદા કે
મથુરામાં રોકાય, એક સાથે લાગટ કલકત્તાની મુસાફરી ન કરી
શકે તે વચ્ચે ગમે ત્યાં રોકાય, એ રીતે મોક્ષ માર્ગના મુસાફર
માટે દેવલોક એ વચલા સ્ટેશન રૂપ ॥

ઈતરમાં દેવ લોક તથા મોક્ષ બન્ને ધ્યેયરૂપ બધાં જ જૈનામાં
એકજ મોક્ષજ ધ્યેય.

જ મ, જશ, મરણ, રોગ, દોષ, આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ રૂપ
સયકર સસારમાં આત્માની અનાદિની રજડ પટ્ટીના કારણે રૂપ
જન્મ કર્મની પરપરા તોડવી, આત્માને કર્મ તથા જન્મ ગહિત
બનાવી તેના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં, તેની અખડ માંદીકી રહે તેવા
શાશ્વત સ્થાનમાં સ્થાપન કરવો એજ જૈનધર્મનું એકજ ધ્યેય
છે ઈતરમાં દેવલોકને પણ ધ્યેય માન્યું છે 'એને સ્વર્ગ' જુલ.

હોય એ અગ્નિદોષ કરે' આડુ નેઓમાં વિધાન ॥ 'જમને
દેવસેઠ્ઠી સમૃદ્ધિ બેઠ્ઠી હોય તેઓ મનમાં પશુનો ઢોમ કરે,
આવી રચના અન્ય-મતમાં સ્પષ્ટતા છે

જૈનશામન તીર્થ કરના જીવનની પદ્ધતિ જુઓ જાણવું કરવા
તૈયાર નથી.

અન્યમાં જોમ નમસ્કારદર્શને પિતાની જાણવું પાલન કર
વાનો ભાગ સજ્જો, શ્રી કૃષ્ણ સીવાનો ભાગ સજ્જો, તેમ આ
જગતમાં જૈન ધર્મ જીવ માનને મુક્ત બનાવવાનો ભાગ સજ્જો
છે, સજ્જો છે અને સજ્જો. મુખ્ય દેવ આ અને જૌણપણે
નીતિ મુખ્ય, તીર્થ કરના જીવની અનીતિને પણ જૈનશામન
સહન કરવા તૈયાર નથી, એ જીવ પણ હંડુ સ્થાન જ, હંડુ જ
સ્થાન ઘોરી, જાતી, સુખ્ય જે, લક્ષ્ય વગેરેના જાણવું જીવમાં
હોઈએ સીવાને નામે, હોઈએ જગતિયાતના નામ, ને
હોઈએ વિધિના નામ જાણવું કરે. પણ જૈનશામનના એવા
ખોટા જાણવું લેશ પણ સ્થાન નથી, શ્રીકૃષ્ણમૂળમાં હરેક
પદ્ધતિમાં સજ્જો શ્રી મદ્દાનીનેના જીવનમાં માલગો છે
તે યાદ કરે! મદ્દાચિના ભવમાં શ્રી મદ્દાચીરના જીવનાં
વચનો વિચારે!

આપાડદ વાસુદેવાના, પિતા મ વચ્ચેતિનામ્
પિતામદ્દો મિત્રેન્દ્રાગા મમાહો ઉત્તમ કુલમ્ ॥

આ સજ્જો લેખમાં, હું પ્રથમ વાસુદેવ (શવાનો) । માગ
પિતા પ્રથમ ચક્રવર્તી । અને માગ હાહા પ્રથમ તીર્થ કરે!
અહો! માફ કુલ કેતુ ઉત્તમ । આ વચનોમાંની વ ત લેશ પણ
અન્ય નથી પોતે પ્રથમ વાસુદેવ શવાના એ પણ ખરે, ભરત

મહારાજ આધ ચઢી, અને શ્રી સપ્તલદેવજી સત્તવાન, તીર્થઠરેમા પ્રથમ ■ એ વાતમા મીન-મેખ ફરક નથી, પણ વાધો કયો ? શાસ્ત્રકાર કહે ■ મદ કર્યો, ત્યાં વાધો । ચોથા પાઠમા પ્રમાદો ઉત્તમ કુલ । એ અસિમાને એમને રખડાવી માર્યા આટલા જ મદ માત્રથી કેટલી રખડપડી । શ્રીતીર્થઠરના જીવ માટે પણ નિયમ સરખો જ

સ ખ્યાતા વર્ષોના એક પલ્લોપમ ધાય દશ કોડાકોડા પલ્લોપમને। એક સાતરોપમ ધાય, કોડને કોડે શુદ્ધિ તેટલા સાગરોપમ સુધીનું નીચ જોત્રનું કર્મ મગીચિએ ખાદ્યું પ્રથમના ત્રણેય ચરણે ત્રેપક શલાકા-પુરૂષોત્તમેને અનુલક્ષીને છે, વાત સો ટકા સત્ય છે, કહેનાર ભાની તીર્થઠરને। જીવ ■ પણ કાયદો તે કાયદો । જૈનશાસન પોત ચલાવવા તૈયાર નથી ‘ખીન્ન અખોલ હોય માટે થોડી પણ પોલ, અહિં ભસે ચાસે, એવું આ શાસનમા નથી મરીચિએ સાચી વાતનો ઉપયોગ કયાં કર્યો ? એ તત્ત્વ છે, ઉપયોગ કુલ-મદ કંવામા મિધ્યાસિમાનમાં ગચવામાં કર્યો ને । તીર્થઠરે કે ગાનર, કોઈની પણ શરમ આ શાસનમા ચાલતી નથી.

મરૂદેવી માતાની મુક્તિ

મરૂદેવી માતા અતર્મુક્તની આગમનામા જન્મર દર્શાવેલ છે એમની વિચાર ધારા એક પછી એક ચાલુજ રહી ‘કોના પુત્ર, કોના માળાપ, જુના સબધને છેલ્લું દેવાય ! નવા સ ધાય ! આ વિચિત્રતા ! કોઈ સબધ શાશ્વત નથી ! કયા પ્રતિબધ કરાય ? ખીજ દષ્ટિએ નારકી, દેવતા, તિર્થ ચ કે મનુષ્ય ગતિમાના જીવોની સ્થિતિ પણ સરખી નથી નાગડી કામમ નારકી રહેતો નથી, દેવ કામમ દેવ રહેતો નથી એક પણ સ્થિતિ, એક પણ

સંબંધ, એક પણ સંયોગ કાચખી નથી ! આવી અસ્થિર-
ખનાવટી ચીજ પાછળ દોડવે જવામાં, વળગ્યા રહેવામાં ઠહાપણ
કયુ ? સૂર્ય સંધ્યાની પાછળ દોડવો જ ભ્રમ તે બેગો ધાય ?
આગળ સંધ્યા ને પાછળ સૂર્ય ! જ ને રોજ ભ્રમણ ત્યાં કરે
પણ મેયો ધાય જ નહિ દુગેક પાર્થ પોતાના મનડપે સ્થિર
છે, આત્માની ચિન્તતા પોતાના શાનાદિ જુગુમા જ થટી શકે
પર-પદાર્થમાં ગમે તેવી પ્રીતિ કરે પણ પર તે પર ! મેં મારો
ઝડપભ-મારો ઝડપભ' કયાં કયું પણ એ મારો હોય તો મારો
ધાય ને ! એ પણ કયા સંબંધને ગણે, કયા સંબંધને અવગણે ?
ખરેખર ! કર્મની જ આ બધી વિચિત્રતા છે આત્માએ કર્મના
આનંદજીને તોડણુ જ જોડે તોજ આત્મશુદ્ધિ ધાય " આવી
ચાહુ ભાવનામાં વાતાવરણુ આણુ પનદાર્ડ ચુલું આને પ્રથમ
આપણે વિચારી ગયા તેમ તેમ કેનલજાનની તથા તરકાલ મુશ્વિતની
પ્રાપ્તિ થઈ

પ્રમચ્છખાણુના ગાઝિદક પરિચય.

મુરો એ કે અનાદિકાલથી આ જીવ કર્મની ડખલગીરીથી
તથા પુલ્લક્ષની દરમ્યાનગીરીની ઢેગન થઈ રહ્યો છે કર્મ
તથા પુલ્લક્ષની ડખલગીરી તથા દરમ્યાનગીરિને સામનો કરવો
જોડે એક જ સમજે તે જ જૈન ધર્મી મમજવો, ગજુાય,
જૈન ધર્મનું ધ્યેય તેનેજ માલુમ છે એમ મનાય

ઇદ્રિએના વિકારો, મનના આવેશો (ક્રોધ, માન, માયા,
સોભ) તથા ઔદમિક પ્રકૃતિઓ (જહાર પાપસ્થાનકો)ને પ્રતિકૂલ
માનવા એનું જ નામ સમકિત, આવી ધાગણા પછી 'પ્રમચ્છખાણુ'
કેરવાની વાત આવે

જીનેમાં આખાલગોપાલ બધાને ‘પચ્ચદ્ધ્યાણુ’ શબ્દ માણુમ છે ‘પચ્ચદ્ધ્યાણુ’ શબ્દથી કોઈ અબલુ નહિ હોય, પણ પચ્ચદ્ધ્યાણુનો અર્થ બલુનાગ થવા ઓછા છે ‘પચ્ચદ્ધ્યાણુ’ શબ્દ જરૂર બધાને વ્હાલા છે, એ શબ્દથી પ્રીતિ અવગ્યમેન પણ અર્થની વાત આવે ત્યાં વાંધા!

સપ સાધનાના નિયમો.

હું પહેલાં સપ સબધમાં જણાવી ગયો છું તે વાદ કરશે તો ‘પચ્ચદ્ધ્યાણુ’ સબધી પણ, ‘અર્થની મમજલુ કેમ નહિ’ એ મુદ્દો સમજાઈ જશે ‘સપ’ શબ્દ તમામને પ્રિય છે, કોને અપ્રિય નથી વાંટ (મત) લેનામા આવે તો એક પણ મત નેની વિરુદ્ધ નહિ મળે ‘સપ સારો કે કુસપ સારો’ એના અર્થ મન દેરાય તો મપને જ અર્થ મનો મળે, કુસપને એક પણ મત મળે નથી ત્યાં સુધી નો ઠીક! પણ પછી આગળ વધીને સપત્તુ સ્વરૂપ હેતુ વગેરે પૂછો તથા મપનો અમમ કરનાર કંટલા? એ પૂછો તો કંટલા નીકળે? સેકંડે કે ઉત્તરે એક! સપનો અમમ સ્વરૂપ સુરહેલ છે માટે અમલમા વાધા અને માટે જ તે ॥ કાગલુની પડપૂછમાં કોઈ Cક હિતરે નહિ

સપ સાધનાના નિયમો ત્રણ છે.

પહેલા નિયમ એ કે પોતે ગુનકેગાર બનવું નહિ એ પણ સાચી ગતિએ, દેખાત પુરતુ નહિ સપ-સપી ખોટી જમ મારવાથી કોઈ ન વળે

ચેલો દુલ્લક સાધુ કુલારના થડા કાઠરીથી ફાટે જતો હતો અને કુલાર જ્યારે કાઠરીથી કાન મગડતો ત્યારે ને જૂમ માગેને કહેતો કે ‘જુઓ, આ કુબાગ મારો કાન મગડે છે!’ પણ પોતે

બડા ફેડવાનું રી ખલ બધ કંમ કરનો નથી ? વર્તમાનમા કહે-
નાર્ગ કહે છે, 'અમે સ પ છિછીએ છીએ' તેા પછી
શાસ્ત્ર તથા પરંપરાને ઉડાવવાના પ્રયત્નો કંમ પડતા મૂકાતા
નથી ? શાસ્ત્રોને શાસ્ત્રાશાસ ઠહેવગાવવા, પરંપરા ઉડાવવી, સૂતક-
પાનન ઉડાવડું આ બધુ ચાલુ ગમડું અને સંપની છિછા
જણાવવી એ શુ સમુચિત છે ? કહેડું જ પડશે કે વિપરીત છે,
એવાએને પેલા નુસકાની કેરિયા પૂડી ચકાવ શુન્દાથી પર-
તેજ નહેવુ, એજ સ પનુ સાચુ અને પ્રથમ લક્ષણ છે, છદ્-
ગીના બોલે ખલ નુનડો ન કડે તે નજ કડે આવી બાવના
સંપ-માધની હોય

બીએ નિયમ શુન્દાની નાક બાધરી નહી, મામાએ રૂઠો
કયો હોય તેની માફ જો તેા સ પ સમવાય જ નહિ. આટલેથી પડે ?
ના ! આ કાબડી જન્દો કરે છે ? ના, શુ ઠાની માડ પલુ બાધતી
નાની ત્યારે આ ચંજ મપવાળી ? ના ! ત્યારે આખળ વધડું પડશે

સ પને અગ્ર ત્રીએ નિયમ ઉપત્તનો રખજ હંડપી લેવો.

આ પલુ નિયમને સાધનાર માનુસ, ઘરમાં, કુટુંબમાં,
શાલિમાં, દેશમાં સર્વત્ર સ પ માધી શકે હવે 'સ પ' શબ્દ તેા
સૌને પ્રિય, 'સ પ' સરિા એવા તમામનો રાટ છતા આ નિયમો
અણુનાર તથા તેનો અમલ કરનાર હબરે એક ! એનું કારણ કે
એવી શબ્દની પ્રીતિ થઈ છે તેવી પદાર્થની પ્રીતિ હજી થઈ નથી
એજ મુજબ પન્ચદૂખાણુ માટે સમજવુ !

દેન માત્રને પન્ચદૂખાણુ શબ્દ પરિચિત છે, વડાણે છે પલુ
એની સમજણ દણા એાછાને છે, સમજણપૂર્વક પન્ચદૂખાણુ
કરનાર ઘણા એાછા નીકળી

પ્રત્યાખ્યાન

પરમ્પૂજ્યા! શબ્દ પ્રાપ્ત છે માગધી છે, હેશી ■ એને સરકૃતમા પ્રત્યાખ્યાન કહે છે એ પ્રત્યાષ્ટયા શબ્દ તથા શબ્દોનો જન્મો છે પ્રતિ+આ+શ્વપાન આત્માને ચારે ગતિમાં રખાવનાના, જન્મ, જરા, મરણ, રાગ, શોક, આદિ, આદિ ઉપાધિના ચક્રે ચડાવનારા, આત્માના ગણોને ચૂનારા, આત્માના સંપૂર્ણ જ્ઞાન, દર્શન, શાન્તિ, વીર્ય સુખને છૂંદનારા જે કોઈ હોય તો અદ્વાર પાપસ્થાનકો છે અનાદિથી આ અદ્વારે આત્માને આમથી તેમ અકાળે છે આ સ્વરૂપ સમભય, આ વસ્તુનો બ્યાપ આને એતુ નામ મમકિત.

અહિ કોઈ વળી તકં કરે, પ્રમ કરે કે ‘શુદ્ધ દેવ, શુદ્ધ શુરુ શુદ્ધ ધર્મનું મન્તવ્ય ને મમકિત’ એ વ્યાખ્યા પ્રચલિત છે તે બરબર નથી ?

જગ વિચાર કરાય, બુદ્ધિ દોડવાય તો એ વ્યાખ્યા બરાબર જ છે શુદ્ધદેવ તેને જ કહેવાય કે જેણે અદ્વારે પાપસ્થાનકોનો અદ્વારે માટે નાશ કર્યો હોય, શુદ્ધગુરુ તેને જ કહેવાય કે જે અદ્વારે પાપસ્થાનકોથી, તેના કાગળોથી દૂર થયા હોય, તેના નાશના માર્ગ સાધવ બ મા હોય અને બીજાને તે માર્ગે દારતા હોય, તથા શુદ્ધધર્મ પણ તે જ કહેવાય કે જે આ અદ્વારેના નાશના ઉપાયો બતાવેના હોય અદ્વારે પાપસ્થાનકોને પ્રતિકુલ ગણવા-માનવા તેનું નામ પરમ્પૂજ્ય પછી સ્વરૂપનાપ્રયથ પ્રતિકુલથી છૂટવા માટેની મર્યાદાનાજા સાધન તરીકે પ્રતિજ્ઞાન કથન કરતુ એતુ નામ પ્રત્યાખ્યાન

પ્રત્યાષ્ટયાપન કે પ્રત્યાષ્ટયા ?

અહિ વળી કોઈ તકં કરે કે પરમ્પૂજ્યા કરનાર પોતે

કરે તો 'પ્રત્યાખ્યાન' શબ્દ વ્યાજબી પણ શુદ્ધ પચ્ચદ્ધાણુ કરાવે
ત્યા તો જરેમિ મસે શબ્દ ભેઈ એને !' પ્રથમ એ સમજવાની
જરૂર છે કે જૈન દર્શનમાં પણ પ્રથમ મુદ્ધપત્તિ પડિસેદવાની
રત્ન માત્રવામાં આવે છે પછી 'સામાયિક સદિસાદુ' એવી
રત્ન માત્રવામાં આવે છે, 'સામાયિક ઠગિ' એ એની પછી છે

તાત્પર્ય એ છે સામાયિક કરવાની રત્ન માત્રવાની પણ
પ્રથમ રત્ન માત્રવામાં આવે છે આ છે જૈનશાસનમાં પચ્ચદ્ધાણુની
મયાદા ત્યાજબદ્ધ 'સામાયિક દલકે ઉચ્ચનવોશુ' એમ સામા
યિકનો ઉમેદવાર બોલે ત્યારે ૧૩ મહારાજ જરેમિ મસે સમ
કહે છે શુ મહારાજ એ પોતાની વતી શબ્દો બોલતા નથી પણ
સામાયે બોલવાના શબ્દો બોલે છે કોર્ટમાં વકિલે પોતાના
બાપલુમાં બોલે છે 'અમારી આમ ઈચ્છા છે, અમારા આ
મુદો છે, આ ગને અમને નુકશાન છે' વગેરે ત્યા
'અમે' એટલે વકિલ નહિ પણ અનીયનો વકિલ
વકિલ અસીલની વતી બોલે છે તે ગને વકિલ જેમ અમીલની
જવાબદારી ભેજમદારીથી બોલે છે, તેમ પચ્ચદ્ધાણુ કરનારની
તેની જવાબદારી-ભેજમદારીની શુ મહારાજ પણ ઉચ્ચારવું
માત્ર કરે છે એ તેમ ન હોય તો સામાયિક, પૌષ્ઠ કે દીક્ષામાં
જરેમિ શા માટે ? જરેદ ન બોલે ? એ વાત ખરી કે એમ એ
બોલી શકે ત્યાર કે પોને પણ એ સ્થિતિમાં આવેતો હોય
દીક્ષા નેજ આપી શકે કે વેણે દીક્ષા લીધી હોય સામાયિક
નેજ ઉચ્ચગવી શકે કે સામાયિકમાં હોય એ વિનાનાને
તેવો ઠંક નથી આટલું સમજ્યા પછી સામાયિક, પૌષ્ઠ વગેરેના
પચ્ચદ્ધાણુ તથા નવકારશી, પોતશી, એકાગ્રણુ, ઉપવાસ, છક્ર,
અદ્દમ, યાવત મારુસમણ વગેરેના પચ્ચદ્ધાણુ વચ્ચેનો ભેદ

સમજશે પ્રથમનાં પચ્ચક્ષાણો મૂલગુણનાં છે જ્યારે, નવકારશી
વિગેરે પચ્ચક્ષાણો ઉત્તરગુણના છે મૂનગુણના પચ્ચક્ષાણમાં
જરેમિ, પચ્ચક્ષાણિ, ચોસિરામિ બોલાય કેમકે પોતે તેમાં
સામેન છે પણ ઉપવાસાદિમા તે પોતાને તપ ન પણ હોય માટે
ત્યાં પચ્ચક્ષાણ-ચોસિરહ બોલાય

મૂલગુણના તથા ઉત્તરગુણના પચ્ચક્ષાણ.

મૂલગુણના પચ્ચક્ષાણ તેજ કરાવી શકે કે ન તેમાં સામેન
હોય પચ્ચક્ષાણ સેનારે પ્રથમના આધકારી પાસેથી જ પચ્ચક્ષાણ
સેવાય ઉત્તરગુણના પચ્ચક્ષાણ પોતે જ શકે, સૂક્ષ્મભદ્ર
જેવા ત્યાગી મહાત્માને પણ, તીવ્ર વૈરાગ્ય આવ્યા છતાં હીક્ષ
સેવા મૂલતિવજ્રથણ પાસે જવું પડે જી બાવીશ તીવ્ર કરના
સમયમાં યુદ્ધીકણ જેવા મહાત્માને પણ સ્થવિરો પાસે હીક્ષ
સેવા જવું પડે છે પ્રસન્નિ આ વાત જણાવી દેનામાં આવી

પ્રત્યાખ્યાન શબ્દમા પ્રતિષ્ઠા રહસ્ય

તત્ત્વ એ જ કે ગદગદવાન શબ્દમાના પ્રતિ ઉપસર્જની
સાધકતા ત્યારે જ મણાય કે જ્યારે કર્મને, ઇન્દ્રિયોના વિષયોને,
વિકારોને, રસ, ગંધ સ્પર્શ, રૂપ, વર્ણને, મનના આવેશો-ક્રોધ,
માન, માયા તથા લોભને, તથા અઠાર પાપસ્થાનકોને પ્રતિકૂલ
સમજવામાં, ધાન્યમાં માનવામાં આવે પ્રતિકૂલતાની ધારણ
પછી જ તેવી જાહેરાત થાય છે

શાસ્ત્રોનો સાગ

આટલું સમજશે તો અવનેને આશ્રવો કેમ કહેનામાં
આવ્યા તે લગ્નમાં આવશે હિન્દ્રિયોના વિષયો, મનના આવેશોને
આશ્રવો કેમ કહ્યા તે સમજશે ‘છ મોસ સુધી ગમાયલુ સાસવડું’

એમ મોના કહે ન્વારે કોણે કહ્યું કે એમાં છ મહાના
 ' એક હતા રામ, એક હતા રાવણ એણે સીતાનું હરણ કર્યું ' રામે
 પાછો યેગવીને રાજ્યનું નિકટનું કાઢ્યું " વાતનો આટલી ને ! અને
 એ ન રમે ને નો દી જલમા જ જાને કે- ' આમાં છ મહાના '
 કહેવાનું હવે શું ? એક હનો રામસે, એક હવે રાવણે, એકે
 સીથી સીતા, એકે ભાવે રામદો ! " તા-પર્વ કે આખા રામાયણનો
 સાર આટલે આજુ રામાયણ એ જાટલી દડા વાતનો
 વિસ્તાર છે એજ રીતે કલિકાલ સર્વે ભગવાન શ્રી દેવમયદાસાચ
 મહારાજ પણ મો જિનેશ્વરના સામનના તમામ મારોનો સાર
 સંક્ષેપમાં કહે છે શાંતિ ઉદઘા તેનું પ્રમાણુ પ્રમજ્જવા શાસ
 કાઠ કહે છે કે ૧૬૩૮૦ લાખો (એ લાખી અઢિના નદિ પણ
 મહાવિદેહ દ્વંષના, ત્યાં મનુષ્યોની ૫ સસે ધનુષની કાવા છે, એ
 કાવાનાગએને લાવકેના પાખો) પ્રમાણુ રસનાઈમી લખાઈ
 ચકાવ એટલા શાંતિ છે

તકો કરવા દોષ તેને ખાટે નેટલા કરે તેટલા જોછા
 અહુ નાના કે માટા, કેટલા મોટા જા બધા તકો પઈ શકે
 અને કે અહુરનું બાન ન દોષ તે મનુષ્ય શાંતિનો વિચાર શી
 રીતે કરી શકે ? એડાંમા સખુ દોષ કે " એડા પહેરી ઉપર
 ચડ્યું નહિ " એ વાચી કોઈ મનુષ્ય લાગમા નેત્ર પહરી ઉપર
 ચડે અને પછી પચમા પહેરી ઉતરે, અને પૂછે તો ' ઉપર ચડ
 વાનો નિર્દેષ છે, ઉતરવાનો નિર્દેષ ક્યાં છે ? ' એમ કહે તો એ
 માણસને કેવો નણુનો ? કણ આઢમી ! ચડવામા ઉતરવાનો
 નિર્દેષ આવી જ નાવ છે ચડવા-ઉતરવાનું તત્ત્વ નથી, તત્ત્વ
 ' એડા ન એડાં ' એ છે, એ મનુષ્ય બીજને કરી નાવ કે
 " અહિ ચડ્યા, પાંચેવા આવવા દઈશ નહિ " પછી તે બહાર
 નાવ, ઘરમાં ફરવા-ખિવાડા આરે તેને પેલા રોકે નહિ- અને

જ્યારે સુચારુ તરફથી પૂછાય ત્યારે ‘ ચકલા—પારિવા ન આવવા દેવાનું કહ્યું હતું, ફૂતરા—ખીલડાં માટે ક્યાં કહ્યું હતું ? ’ એમ કહે એને કેરો જણવો ? ‘ સામું ન બોલવું ’ એ શીખામણનો ઉપયોગ પેલા છોકરાએ કેવો કર્યો હતો ? ઓરડામાં પૂરાર્થ અદરથી સાઠળ ચડાવી, વડિલોએ ઘાત ઠોકવું પણ બોલે દોલું ? આખરે કમાડ ઉમેડવા પડ્યા પેલો ખડખડાટ હસ્યો નિર્લજ્જને લજ્જા દોય ? ઉલટું કહ્યું કે “ તમે કહ્યું હતું ને કે મામે ન બોલવું, તે ગી ગીતે બોલું ? ” તાત્પર્ય કે ન સમજવું દોય તેને માટે ઉપાય નથી સીધી વાત છે કે તાડપમ પર જે નિયમે જે અક્ષરો લખાતા દોય તે મુજબનું પ્રમાણ સમજવાનું દોય

કલિકાલ સર્વજ્ઞ ભગવાન શ્રી હેમચંદ્રમૂર્તી ૧૨જી મહારાજ તમામ શાસ્ત્રોના સાગ્ને જણાવતાં કહે છે

“આમય સરથા દેય, ઉપાદયઞ્ચ સંચર ”

‘ આમય મર્થયા વર્ગ્ય જ છે, મવર સર્થયા ઉપાદેય જ છે ’ આ જ માર તમામ શાસ્ત્રોનો છે શાસ્ત્રો ૪૫ મહા સાજરોનો સાર આ ! ચો- પૂર્વ—ખાર અગ જે કહે તેને આટલી મૂઠીમાં સમાન્યા !

ત્યારે શું શાસ્ત્રો બરા વ્યર્થ ? ના ! આ જ મુદ્દાનો જ એ તમામ વિસ્તાર ॥ તમે ‘ માગી ખાતાવડી ’ એમ બોલો છો ખાતાવડી માત્ર તમારી પજુ ખાતા કેટલા ? પાનાં કેટલા ?

ફરીને સમજી લ્યો કે પાંચ ઈન્દ્રિયોના વિકારો, મનના આવેશો, બૌદ્ધિક અઠાર પ્રકૃતિઓ (૧૮ પાપસ્થાનકો) પાંચ અવતો આ બધાને પ્રતિકૂળ માને, એને તોડવા બેઠાં, ખસેડવા

એડ એ એવો નિર્ધાર કરે તે જ આત્મા ખરેખર પચ્ચટ્ટાણને
લાયક છે વદાનારી સમજે એ વદાનાગીના સોનદ હાડે શકે.
વદાનાગીનું સ્વરૂપ જ ન સમજે ને સોનદ છે શી ગીતે ? કોની
વદાનાગીના સોનદ છેવા એ તો બણતુ એડરે જ ને ! વદાનાગીના
સોનદ છેનારે, એ સોનદ છેતા પડેવા યતુ કોણ ? મિત્ર કોણ ?
માલિક કોણ ? વદાનાર કોને ગહેવાનું ? શી ગીતે ગહેવાનું ? આ
બધુ બણતું પડશે એજ ગીતે ઉદ્ધિઓના વિકારો વોરેને પ્રતિપૂલ
સમજવા, એને ખસેડવા લાયક માનવા, એને વજ્ર્ય જ ગણવા
એનું નામ સમ્યક્ત્વ, અને પછી તનુમાન વર્તના નિયમ
કર્યો તેનું નામ પ્રત્યાખ્યાન

પાચમી કતાગ્ધી સાનચેત !

આટલું સ્વરૂપ બળ્યા પછી આવચેતીની ખામ આવશ્યકતા
છે પાચમી કતાર, દુરમનની પાચમી કતાર કયા ન યમે ?
બધેજ ધૂમે બ્યાન્યા ધૂમણુ એજ પાચમી કતાગ્ધી કામ
અહિ પણ કર્મરાજની, મોહ રૂપ પાચમી કતાર કયા ન ધૂમે ?
અરે ! એ વીતગતનો પણ પહેલો પકડે છે અમીઆરમે શુલુસ્થાનકે
ઉપશાત મોહમ્મદ દયામાં પણ પાચમી કતાર રાકે છે તમ
પૂછશો કે 'ત્યા નથી રાજ્ય પાટ, નથી સી હોમરા, નની પાટ
હવેથી, નથી કશું છેતું હેતુ છતા આણુ પતન ?' એડ વાત યાદ
રાખએ કે ચડવામા બહુ ભેર ભેરજે પણ પડવામા ને ! પવનનો
ઝપાટો માત્ર બસ છે ત્યા ધક્કોજ એઠએ એવો નિયમ નથી
અગીઆરમા શુલુસ્થાનકે પહેલેના આત્માને પાટ હવેથી વજેરે
નથી એ વાત ખરી પણ ત્યા 'આ મુહપતિ આજી છે' એટલે જ
મોહ ધક્કો મારે એ મુહપતિધર્મોપકરણ રૂપ છે તેને અધિકરણ
રૂપ માની આટલોજ વિષયાસ શાવત્યાથી એટલે કે અમીઆરમા
શુલુસ્થાનકેથી પાટ છે

શાસ્ત્રજ્ઞ કહે છે ચૌદ પૂર્વના પાચમી, ચાર જ્ઞાની
અનેવા (માત્ર છેલ્લું કેવલ જ્ઞાન જ જેને બાકી છે), ઉપમાત
ગુરુસ્થાનકે ગયેલા, આહારક લખિંના ધારક આવા છયોને
પણ કમી નામની આહારક પાચમી કતાર પડે છે, ગમ્યકે
છે આહાર જ નહિ, ત્યાંથી સીરા નરકમાં ને નિગોષમાં પણ
સર્વ જાય છે

શાસ્ત્રકારે આ પ્રત્યાખ્યાનના પચ્ચખ્યાણના બે પ્રકાર
કહ્યા છે દ્રવ્યપચ્ચખ્યાણ અને ભાવપચ્ચખ્યાણ ભવવાન હરિભદ્ર
મૂર્તિધરજી મહારાજ સમજાવે છે કે જ્યાં પાચમી કતાર ભળી
હોય તેવા પચ્ચખ્યાણનું નામ દ્રવ્ય પચ્ચખ્યાણ તથા જેમાં
પાચમી કતાર ન ભળી હોય તેવા પચ્ચખ્યાણનું નામ ભાવ
પચ્ચખ્યાણ,

હવે દ્રવ્ય પચ્ચખ્યાણ કોને કહેવાય, ત્યાં પાંચતી કતારને
મુખ્ય શી રીતે માનવો, ભાવ પચ્ચખ્યાણ કોને કહેવાય વગેરે
અધિકાર અમે વર્તમાન

કહાપણુ—હવે શું કરવું ? તે જાણે છે.

હોળીયાગી—શી રીતે કરવું ? તે જાણે છે.

માત્ર

અદ્વગુણુ જ—શું ન કરવું ? તે જાણે છે.

વ્યાખ્યાન ૩ જી

દ્રઢવતા માયત્તથેઝ પ્રણરણન દ્વિષા મત ।
અવેક્ષાદિવૃત્તદ્વાય-મતાન્યથ રમ મત ॥

હા વિ અ-

માત્ર જૈન દર્શનજ આત્માને સ્વતત્ર જણાવે છે.

જેના વેપારમા સરૈયે કાયમ ૦ શૂન્ય તે વેપારી કેવો ?

શાસ્ત્રકાઝ મહાગાન આચાર્ય સત્રવાન શ્રીમાન સુરિભટ
સૂરીયન્હ મહાગાન, સવ્ય જીવેને ધર્માપદેશ આપતા ફરમાવે
છે કે ચતુર્મતિ રૂપ મસારમા આ જીવ અનાદિકાલથી રણકી
રહ્યો છે પહેલાના ઈતિહાસમાં ભટકતી ભતતું વહુંન આવે છે
તથા વર્તમાનમા પણ હુવારીસા વચેરે ભતતી સ્થિતિ ।જરે
જોવામા આવે છે જો ભતને નહિ ઘગ્યાર, નહિ ગામ, કાંઈ
નહિ, ચાર મહિના અહિ રહે, ચાઝ મહિના બીજે રહે આ
જીવ વળી એનાથી જૂઠ્ઠી જ રણકતી ભતતો છે ફગ્ક કયો ? પેલી
ભતવાળાઓ જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં ત્યાંથી, મોને કમાયેની રીત
તે માલ-મીલકત, સાધન-સામગ્રી સાથે લઈ જઈ શકે છે માટે

ના એ જાત ટોપલે ઘરવાળી જાત તરીકે ઓળખાય છે જ્યારે જુડુ કેવળ ત્યારે-વિષમ વેળાએ નાશી જવાનો વખત આવે ત્યારે, હુટકાટ ચાલે ત્યારે મારણૂત ખાઈથી ટોપલામાં નાખીને ચાલી નીકળે સોનું, રૂપ, હીરા, માતીની કિંમત વધારે આથી જ મનુષ્ય થોડા સાગમા વધારે ધન ગણી, ગમે ત્યાં લઈ જઈ શકે એજ એનું કાગ્યુ છે. આ જીવ તો એવી રખડતી જાતનો કે કશું સાથે લઈ જઈ શકે નથી એને તો અનાદિકાલથી મેળવ્યું અને મેલ્યું-મેળવ્યું અને મેલ્યું એજ ધણે કહેા છે.

આસ્તિક નાસ્તિક બન્ને અહિં એકમત છે પરંતુ છે કે નહિ, પુણ્ય-પાપ છે કે નહિ, સ્વર્ગ-નરક છે કે નહિ, મોક્ષ છે કે નહિ એ તમામમાં આસ્તિક નાસ્તિકને મતમેદ છે પરંતુ “મેળવ્યું તે મેલવાનું” એ બાબતમાં બન્ને એકમત છે. આખા જન્મભાગની જઠમને મેળવ્યું તે મેલવાનું જ આ બાબતમાં મતમેદ નથી આંતર દષ્ટિ એ શરીર, હૃદય, વિષયો વગેરે તથા બાહ્ય દષ્ટિએ કચન, કાયા, કામિની તથા કુદ્વજ તે મેળવ્યું, મેળવ્યું અને મેલ્યું અનાદિકાલથી આ જીવે એજ ક્યું છે હરેક જન્મે જન્મ સ્તીધો, મહેનત કરી કરી મેળવ્યું અને મેલ્યાને ચાલ્યા સટકતી જાત તો સાથે લઈ જઈ શકે છે પણ આ રખડતી જાતના જીવ માટે કાંઈ સાથે લઈ જવાનો હુકમ નથી સરપૈયે ધન્ય આવે એવો વેપાર કરે એ વેપારીને ગણવો કેવો ? ખાર માસના સરપૈયે ધન્યવાળો વેપારી એ વેપારી ન ગણાય તો જીવગીએના વેપારમાં કાયમજ ધન્ય હોય તો તે વેપાર તથા વેપારી કેવા ગણવા ? મેળવી મેળવીને મેલવાનો જ વેપાર અનાદિથી કહેા છે.

વેપાર તો કાયમ ચાલુજ છે ને ? કોઈ ભવમાં જીવ પ્રયત્ન વચરનો તો નથીજને ? પ્રયત્ન સારો કે નરસો પણ પ્રયત્ન વિના

જીવ કહી રહ્યો છે ખરો ? સાચકાર કહે છે કે જીવ કહી પણ કોઈ પણ કાંઈ પ્રયત્ન વગરનો છે જ નહિ મોઝુના પગડીએ એટલે કે ચૌકમે શુષ્કસ્થાનકે ગહેલ જીવ માત્ર પ્રવૃત્તિ વગરનો છે જીવન માટે પ્રયત્ન વિનાનું એજ એ સ્વપ્ન છે આ વાત સ સારી ચોની છે મોઝુમાં તો આત્મા આત્મ-સ્વરૂપે છે, કાયમની નિવૃત્તિ છે, અવગ-રમણુતા વિના કોઈ નથી અનાદિથી અન્યારમુધી સર્વ કાંઈ આ જીવ પ્રયત્નગ્રીક્ષ જ છે આ જીવે મહેનત નથી કરી, પ્રયત્ન નથી કર્યો એ કહેવાનો વખત જ નથી મહેનત તો દરેક ક્ષણે ચાલુ જ રાખી છે એણે ભલે ભલે મેળવ્યું છે અને મેલ્યું છે ચાલી નીકળ્યો વળી ખીજ સવે મેળવ્યું અને મેલ્યું, આજ ધ ધો કયો છે મેળ વામાથી સાવે લઈ જવાનો અધિકારજ નહિ

જતી વખતે શરીર પકાડે એવું ભલે હોય પણ તેમાથી પૈસાભાર પણ લઈ જઈ શકાય નહિ, અળભે સૌનેમામાથી એક હમડી ગાંઠે ખાધી શકાય નહિ, બહોળી સખ્યાની જેમ કરોડો રૂઢખીએ હોય એકેય સમાધી નહિ દરેક ભલે મેળવવું મેલવું, અને ખાલી હાને નીકળવ આ જ અનાદિથી ચાલુ કાયકમ છે દુનિયામા નિયમ છે કે રીખવા માટે, આઠત પાડવા માટે ભલે નહોત ન હોય, જરા ગુઠ્યાન હોય તો પણ વેપાર શરૂ કરાય છે પરંતુ આ જીવનો તો કાયમનો એક મગ્ગો જ વેપાર કે મેળવવું મેળવું અને ખાસડા ખાડને છવટે નીકળવું । પેલા વેપારમાં તો પ્રારભમાં ગુઠ્યાન હોય તે વેગવાનો ઉદ્દેશ વેપારમા તો પગિણામ કાયમ ખાસડા ખાડને, ખાલી હાંચે ચાલી નીકળવાનું પ્રત્યક્ષ અનાદિથી છે વેપારમા લાભ ન હોય અને તોટો થાય તો દુનિઆદારીમા પણ દુનિઆ, મૂર્ખા કહે છે, ખાસડાં મારે છે તો કાયમ ખાલી હાંચે નીકળવાનો વેપાર એ ખાસડા વાળોજ ગણાયને ।

તો એ જાત ટોપલે ઘગવાળી જાત તગડે એળખાય ■ જ્યાં જુડે દાય ત્યારે-વિષમ વેળાએ નાગી જવાનો વખત આવે ત્યાં છૂટકાટ સાથે ત્યારે સારશૂત પગલો ટોપલામાં નાખીને ચા નીકળે રાત્રું, ઉપુ, હીરા, મોતીની કિંમત વધારે આથી મનુષ્ય થોડા ભારમાં વધારે ધન ગણી, ગમે ત્યાં લઈ જઈ શકે એજ એનું કાગલું છે આ જીવ તો એવી ગજડતી જાતનો કશું સાથે લઈ જઈ શકે નથી એને તો અનાદિકાવથી મેળ અને મેલ્યુ-મેળવ્યુ અને મેલ્યુ એજ ધણે કથો ■

આસ્તિક નાસ્તિક જન્મે અહિં એકમત છે પરલવ છે કે નહિ, પુણ્ય-પાપ છે કે નહિ, સ્વર્ગ-નરક છે કે નહિ, મોક્ષ છે કે નહિ એ તમામમાં આસ્તિક નાસ્તિકને મતમેદ છે પરંતુ “મેળવ્યુ તે મેલવાનું” એ બાબતમાં જન્મે એકમત છે આખા જન્મભાગની જઢેમને મેળવ્યુ તે મેલવાનું જ આ બાબતમાં મતમેદ નથી આતર દષ્ટિ એ શરીર, ઇન્દ્રિયો, વિષયો વગેરે તથા બાહ્ય દષ્ટિએ કથન, કાયા, કામિની તથા કુકુળ તે મેળવ્યુ, મેળવ્યુ અને મેલ્યુ અનાદિકાવથી આ જીવે એજ કુર્તુ ■ હરેક જન્મે જન્મ લીધો, મહેનત કરી કરી મેળવ્યુ અને મેલ્યાને ચાલ્યા સડકતી જાત તો સાથે લઈ જઈ શકે ■ પણ આ રજડતી જાતના જીવ માટે કાંઈ સાથે લઈ જવાનો હુકમ નથી સરવૈયે ધન્ય આવે એવા વેપાર કરે એ વેપારીને ગણુગો કેવો ■ બાર માસના સરવૈયે ધન્યવાળો વેપારી એ વેપારી ન ગણાય તો જીદગીઓના વેપારમાં કાયમજ ધન્ય હોય તો તે વેપાર તથા વેપારી કેવા ગણુવા ■ મેળવી મેળવીને મેલવાનો જ વેપાર અનાદિથી કથો છે.

વેપાર તો કાયમ ચાલુજ ■ ને ■ કાંઈ સવમાં જીવ પ્રયત્ન વગરનો તો નથીજને ■ પ્રયત્ન સારો કે નરસો પણ પ્રયત્ન વિના

હવ કદી રહો છે ખરો ? શાસકાર કહે છે કે હવ કદી પણ કોઈ પણ કાસે પ્રયત્ન વગરનો છે જ નહિ માનના પત્રથીએ એટલે કે ચોંમે ગુણુસ્યાનકે ગ્રહેલ હવ માત્ર પ્રવૃત્તિ વગરનો છે હવન માટે પ્રયત્ન વિનાનું એજ એ સ્વયં છે આ વાત સ સારી યોની છે મોક્ષમાં તો આત્મા આ પ-સ્વરૂપે છે, કાવમની નિવૃત્તિ છે, સ્વાપ-સ્મૃતિ વિના કોઈ નથી અનાદિથી અત્યાગ્રુધી સર્વ કાલે આ હવ પ્રયત્નગીલ જ છે આ હવે મહેનત નથી કરી, પ્રયત્ન નથી કર્યો એ કહેવાનો વખત જ નથી મહેનત તો ફરેક સહે ચાલુ જ ગળી ॥ એણે ભરેભરે મેગવુ છે અને મેલ્યુ છે ચાલી નીકળ્યો વળી બીજા ભરે મેગવ્યુ અને મેલ્યુ, આજ ધ ધો કયો છે મેગ વામાથી સાલે લઈ જવાનો અધિકાર જ નહિ

જતી વખતે રાગી પઠાક મેડુ ભલે દોષ પણ નેમાથી પેસાભાર પણ લઈ જઈ શકાય નહિ, અળએ સૌનેવામાંથી એક હમડી માટે બાંધી શકાય નહિ, બાદવેલી સખ્યાની ભેમ મરોડો કુટખીએ! દોષ એકેવ સ માથી નહિ ફરેક ભરે મેગવડુ મેલડુ, અને ખાલી હાલે નીકળવુ આ જ અનાદિથી ચાલુ કાર્યકમ છે દુનિયામાં નિયમ છે કે શીખવા માટે, આજત પાડવા માટે ભલે નફો ન દોષ, જરા ગુકયાન દોષ તો પણ વેપાર શર કરાય છે પગ્નુ આ હવનો તો કાવમનો એક મરમો જ વેપાર કે મગર્ન મેલવુ અને ખાસડા ખાઈને ઉવટે નીકળવુ । પેલા વેપરમા તો પ્રારભમા ગુકયાન દોષ તે વેડવાનો ઉદેશ વેપારમા તો પિણામ કાવમ ખાસડા ખાઈને, ખાલી હાલે ચાલો નીકળવુ પ્રયત્ન અનાદિથી છે વેપારમા લાભ ન દોષ અને તોટો વાવ તો દુનિયાદારીમા પણ દુનિયા, મૂખી કહે છે, ખાસડા ખાઈને તો કાવમ ખાલી હાલે નીકળવાનો વેપાર એ ખાસડા ખાઈને ૩૧

જન્મનામાં જન્મલો, માર ખાનામાં ભગલો !

આ જીવે ધન મેળવવામાં અનાદિકાવથી શુ શુ નથી કર્યું ? આને ય શુ ॥ નથી દરનો ? ધન, વિગયો વગેરે વગેરે મેળવવા આ જીવ નથી ગણતો પુણ્ય, નથી ગણતો પાપ, નથી ગણતો નીતિ, નથી ગણતો અનીતિ, નથી ગણતો દેવ શરૂ ધર્મ, નથી ભોતો દિવસ કે રાત અને એ રીતે વન મળવે છે તે આખરે મેલીને જ જરૂં પડે છે તે ભોમો કોણ ? પાછલા ને ! ભાઈ-પીત રાઈ, જે હોય તે, ધન ભઈ જાય પાછળના અને ધન મેળવવા કહેલું પાપ, તેણે હવે કોણ ભોગવે ? એ માટે તો ભાઈ સાહેબ જ જવાબદારને ! પ્રત્યક્ષ દાખલા વિચારો કે શાક ખાય આખું કુટુંબ, પણ શાકે સમારતાં અધુ વાજે તો સોડી કોને નીકળે ? એક મનુષ્ય ચોરી કરીને લાવે ત્યારે ને ચોરીના મલમા-સૂટના માલમાં, અવિભક્ત કુટુંબ હોવાના દાવાએ, વાગ્દાના હાકે ભાગી દાર સૌ કોઈ અને ચોરી કરતાં બંદો પકડાય તો સજા ભોગવે કોણ ? એકસો ! ચોરી-લુટ વગેરે પ્રસંગે કોઈ ખૂન કર, માલમાં ભાગીદાર થવા બધા આવે પણ પકડાવાથી સજા થાય તો ફાંસીમાં કોઈ નો ભાગ ખરો ? શાકને અજે, ચોરી કે ખૂનને અજે જ્યો તેના પરિણામમાં આ ભવમાં ભાગીદાર થતા નથી, થઈ શકતા નથી તેઓ પાપના પરિણામમાં અન્ય ભવે ભાગીદાર થઈ શકે શી રીતે ?

પાપનું હવે ભોગવવા, દુર્ગતિના દુ ખો પેડવા, તેમાં ભાગ લેના કોઈ સાથે આવનો નથી આ ભવમાં જે મુશ્કેલી છે, જે શારીરિક સઠટ છે, માત્ર દુ ખો, જવગ આવે, બગર જે કોઈ માનસિક, શારીરિક માતના થાય તે છે તો પૂર્વ ભવના પાપનું હવે છતાં તે ભવના સજાધીમાં કોઈ ભાગ લેના સાત્ય ? આ ભવની માતનામાં કોઈ ભાગ લે છે ? લઈ શકે છે ? એ શક્ય જ

નથી ત્યારે કહેા કે જીભજો તો સહે કહેવરાવે સુખ હુ ખના
બાત્રીદાર ! પણ એ માત્ર વાનોના તકાકા, ખાડી તો કેવળ ખાના-
રાજ છે, જમવામા જગસો અને માત્ર ખાવામા ભગસો !

કર્મ એ સહીયારી ચીજ નવી

દરેક જન્મમા મેળવ્યું અને મેલ્યું પણ લઈ જવાયું નહિ
એકે-એક ભવનો પ્રયત્ન નિષ્ફળ જ ગયો ને ! વિદ્યાર્થી મહેનત
કરે, ખૂબ વાણે અને નાપાસ થાય છે ! ફરી મહેનત કરે, ખીછ
વારે પણ નાપાસ થાય, ત્રીજી વારે પણ નાપાસ થાય, ત્યારે એ
વિદ્યાર્થીને કેવો આઘાત થાય છે ! ત્યારે જન્મે-જન્મના પ્રયત્નો
નિષ્ફલ ભય નેની દશા કઈ ? કેવો વિદ્યાર્થી લોભ લડને ભરપો
હોય સહે એ લાનનો સાર ઉતારાય ન ઉતારાય, કેઈ નાણું
પાછા માગે યા ન માગે, ન અપાય નોય ચાલે ! એ વાત જુદી, પણ
થાય તો એને માવે સાર, ઉપકારનો બોલો તો ખરા ને ! પાસ
થાય તો તો સમજ્યા, પણ ઉપકારના સાર છતાં નાપાસ અને તે
પણ લાગતે પ્રભુ પ્રભુ વધે નાપાસ થાય તો એને આઘાત ભરો
તેવો થાય ! ત્યારે આ જીવે ભવોભવ શુ કયું છે ? મેળવ્યું
અને મેલ્યું મેળવના કેડા કેઈ પ્રયત્નો કર્યો છતાં કાયમ
મેલ્યું જ પડ્યું તો કહેા ! કાયમ પ્રયત્નો નિષ્ફલ જ કર્યાં !
કાયમ નાપાસ ! મેળવી મેળવી જીભ માટ મેલ્યું અને પે તે સાથે
શુ લીધું ? પાપના પોટલા !

દુનિયામા ખત્રુ સહીયાર છે પણ વાઢ ગજો કે કર્મ એ
સહીયારી ચીજ નથી ઘર, માલ, મીલકત સહીયારા ખરા, અરે !
જરા આગળ ચાલો તો શરીર પણ સહીયાર છે, પણ કર્મ
સહીયાર નથી, જેમકે —વનસ્પતિ કાયમા સાધારણ વનસ્પતિ
કાય કે જેને અનંતકાય કહેવામા આવે છે, ત્યાં શરીરો સહીયાર

જે એક શરીરમાં ત્યાં જનતા હશે અને એક જીવ અર્થે શરીરમાં, એમ ત્યાં સહીયાર છે એથી એનું નામ જ જનતાય છે પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયામાં એક શરીરમાં એક જીવ, પણ અન્ય કાયામાં એક શરીરમાં જનતા હોય છે ત્યાં હોવાનાં પરસ્પર શરીરો મિલિત છે જનતાયા કહે છે કદમૂલ કહે છે એક જ એક સાયના અગ્રભાગ ઉપર આવે એટલા ભાગમાં જનતા હોય કદા છે નાત્પથ્ય કે શરીરની ભાગીદારી હોય અને પણ કમ-કર્મના ફલમાં સહીયાર નથી. ત્યાં જ શરીરમાં બધું ભાગીદારી હોય પણ કુખ-કુખના ભોજનમાં ભાગીદારી નથી. જનતા હોવાને વેડનાનો ભોજનવટો તો સ્વતંત્ર જ છે કર્મો કરવામાં તથા ભોજન વવામાં જીવ સ્વતંત્ર છે તેમાં ન તો મીઠામાં પોતે ભાગીદાર થઈ શકે અને ન તો પોતામાં કંઈ ખોલે ભાગીદાર થઈ શકે આ ભવમાં જે ભોજનવટું પડે છે તે પ્રથમના ભવોના પ્રવલ્નોનું પરિણામ છે, આ ભવમાં જે પ્રવલ્નો થાય તેનું પરિણામ ભવિષ્યમાં ભોજનવાનું નિયત છે

વિચાર તો છ મહીના કર્યો હતો પણ તે કેવો ?

અનાદિકાલથી આ જીવ રખડે છે, જમ તથા કર્મની પરપગથી આ પરપરા તૂટે ક્યારે ? કર્મ નોડાય તો જન્મ અટકે કર્મ નોડવામાં જીવ સ્વતંત્ર છે કે નહિ ? એ મુદ્દો પ્રથમ જરૂરનો છે જે કર્મ નોડવામાં જીવ સ્વતંત્ર ન હોય તો તેને અજે વિચાર કરવો જ નથી છે એના ઉપર એક ગુણ દુન્યવી દર્શાવે છે

એક શેડ રોજ સવારે ઓટલે હાતણું કરવા બેસે તો હાતણું કરી રહ્યા પછી, રોટલી વગેરે ખાવાનું થાય ત્યાં વગેરે તે આપે તો હોય જનાવરને એવી ટેવ કે જ્યાં ખાવા મળે ત્યાં તે વખતસર આવીને હાજર થઈ જાય આથી એક જાય

હતી હતી રોજ સમયસર આવે, અને શેડને હાતણુ પુર કરવા વાર હોય એટલે તે મામે બેમે એ ગાથના ગીતડાના આકાર વિચિત્ર હતો. એમ ગીતડાં વાઢા એવી ગતે વખેલા હતા કે બેયની આંખીઓ સામસામે અડેલી હતી અને તેથી તેનો આકાર બારી કે દાર બેવો દેખાતો હતો. શેડ રોજ એ દેખાવ બેતા અને એમને એમાથી આરપાર નીકળવાનો વિચાર થને. વિચાર કરે ખરા ! પણ નિર્ણય થાય નહિ અને હાતણુ પુર થાય, ગાય ખાઈને ચાલી આવે છ માસ આ રીતે વિચાર કર્યો પણ એક દિવસ (છ માસ પછી) શેડ કંઈ સાદસ અને એમા (એ રીતડાના બેળાકારમા) પેડા, ગાય ભડકી, શેડ અહર ઉચકાયા, શેરીવાળા એમા થયા અને શે ને મુઝ કરી, છોપાવસ આપવા લાગ્યા, “શેડ ! જરા વિચાર તો કરવો હતો ! આ ને થાય !” શેડે કશું ‘અરે’ વિચાર તો છ છ મહિના સુધી કર્યો પછી અમલ કર્યો છે, કાઈ વિના વિચારે આ નથી કર્યું !” કહેવાનું તાત્પર્ય કે જે વસ્તુ માર્ય જ ન હોય તેનો વિચાર કરવો એનો કાર્જ જ અર્થ નથી.

કર્તુ, અકર્તુ, અન્યથાકર્તુ તુ રહસ્ય

કર્તુ અવતુ અન્યથાકર્તુ એટલે કરવામા, ન કરવામા એટલે રોકવામા તથા પસંદાવવામા આત્મા સ્વતંત્ર છે કે નહિ ? એજ વાત મુદ્દાની વિચારણીય છે એ આ પ્રશ્નમા જવ સમર્થ ન હોય તો તન્મ જાણી વિચાર કરવો નહાયો. ■ જૈન દર્શન તો ત્રણેયમા જવને સ્વતંત્ર માને છે જૈન જૈનેતર દર્શનનો ફરક જ અહિ છે ઇતરમાં નો જવને શુદ્ધામ જ માન્યો છે સત્તા ઇશ્વરને મોખી છે, માને સત્તાધારી ઇશ્વરને જ જણાવેલ છે શુદ્ધામની ઈચ્છા શા કામ આવે ? શેડની ઈચ્છા એ જ શુદ્ધામે કરવાનું, ઇનરોમા જવની આ દશા માનવામા આવી ■ શુદ્ધામ

પોતાનો વિચાર કરી શકતો નથી શુભામ કાઈ વિચારણા કરે
 તોયે તે નકામી ઇતરમાં તો એકજ વાત કે ઈશ્વર જ પ્રેરક છે
 ઇતરમાં તો જીવની દશા ટેર ભવી છે કયા જીલે બાધવું, કા
 રાખવું, મકાન બદલવું કે નહિ એ તમામ ટેર માટે માવિકની
 સત્તામાં છે ઇતરમાં જીવની આ દશા છે ઇશ્વર કરાવે તેમ જીવ
 કરે આવી માન્યતા છે

પ્રશ્ન—બધા જૈનેતર દર્શનો આ રીતે માને છે ?

સમાધાન—વચસગ બધા જૈનને મળતા (જૌહમતાદિને
 બાદ કરતાં,) નૈમાયિક, વૈશેષિક, સાંખ્ય તમામ એમ જ માને છે.

પ્રશ્ન વેદાંત પણ એમ માને છે

સમાધાન—વેદાંત તો બધું જ ધૂન્ય માને છે એ તો બધું
 માયા જ માને છે સુખ દુઃખ બધાને એ તો માયા જ માને
 છે એ તો બધી ચીજને મિથ્યા-ખોટી જ માને છે

તેઓ કહે છે મહા સત્ય અગમિષ્વર ! એમને કાઈ પૂછ
 કે માયા મત કે અસત તો ત્યાં તેમને અનિર્ણયનીય કહીને
 છુટી જવું પડે છે માયાને એ સત કહે તો દ્વિતવાદ સ્થપાય.
 અસત કહે તો જગત્ કયાંથી ? એ પ્રશ્ન ઉભો થાય

એકેશ્વરવાદ તથા અનેકેશ્વરવાદ

અન્યમા તો એકજ માન્યતા છે કે જીવ ઇશ્વરને આધીન
 છે જીવને સ્વર્ગે મોકલવા કે નરકે તેમને કેવી પ્રેરણા કરવી ? એ
 તમામ ઇશ્વરને આધીન છે એ તેઓ તેમ ન માને તે
 અનેકેશ્વરવાદમા એમને વાધો આવે જૈન દર્શન અનેકેશ્વરવાદમા
 માને છે ઇતરે એકેશ્વરવાદી છે પ્રસૂએ પહેલાં કહેલું ફરી કહ્યું

હું, બરાબર સમજી લેશે. જેનેતરો ઈશ્વરને એ રૂપે માને ■ તેના શબ્દમાં માત્ર એકજ અક્ષરનો ફરક છે. હનરો ઈશ્વરને બનાવનાર તરીકે માને છે બ્યારે જેનો ઈશ્વરને બનાવનાર તરીકે માને છે ઈશ્વર પુણ્ય પાપના, સ્વર્ગ, નરક મુક્તિના માર્ગને બનાવનાર જરૂર ■ હંતરો નો ઈશ્વરને બનાવનાર માને છે બનાવનાર માને માટે તેઓ એકેશ્વરવાળા અનેકેશ્વરવાળા માનવામાં જેનેને કાંઈ પાપો આવે તેમ નથી કેમકે બનાવનાર અનેક હોઈ શકે ■ એક વખત બનાવનારનો પ્રસાદ સ્વર્ગ નથે એ તો બને જ નહિ.

જેનો ઉત્ક્રાંતિકાવને તેમજ અવનાતકાલને ઘણો લાભો માને છે દરેક કાલને ઘણો લાભો માને છે ઉત્ક્રાંતિનો કાલ પણ લાભો, અવનતિનો કાલ પણ લાભો, મધ્યમા સામાન્ય ઉત્ક્રાંતિ અપઘાતિ થાય એ વાત જાણી, પણ એકદર ઉત્ક્રાંતિ ને ઉત્ક્રાંતિ અને અપઘાતિ તે અપઘાતિ એ દરેક કાલ લાભો છે એમ ભરતી-ઓટનો નિયમ તથાભા. ભરતી તે ભગતી અને ઓટ તે ઓટ ભરતી હરમ્યાન પણ મોજી એમ આવે તેમ પાશુ પણ જમ તથા ઓટમાં પણ તેમજ થાય છતાંય ભરતીમાં એકદર તો પાણીનો પ્રવાહ આવળ વધે અને ઓટમાં તો એકદર પાણીનો પ્રવાહ પાછળ જ પડે તે રીતે મધ્યકાલમાં સામાન્યતઃ ન્યૂનાધિક ઉત્ક્રાંતિ-અપઘાતિ દરેક કાલમાં મતી રેખાય, પણ એકદર ઉત્ક્રાંતિ-અપઘાતિમાં ઉત્ક્રાંતિજ થાય અને અપઘાતિકાલમાં અપઘાતિજ થાય. રૂપ, રસ, ગંધ, વર્ણદિ, સ્પર્શ, આયુષ્ય આદિની રહિતો કાલ તે ઉત્ક્રાંતિ કાલ તથા હાનિનો કાલ તે અપઘાતિ કાલ. એ કાલ ઘણો લાભો ■ અને તે જુદિમમ્ય પણ છે પાચસે ધનુષ્યની કાયાથી ઘટતા ઘટતા આજે જુઓ કે આપણી કાયા આજે સાડા ત્રણ હાથની છે એવું થવાને કેટલો લાભો વખત એજો. અવસર્પિણી તે અપઘાતિ કાલ, ઉત્સર્પિણી તે ઉત્ક્રાંતિ-

કાલ. અવસર્પિણીમા ઉતરતુ જાય, ઉત્તર્પિણીમા ચડતુ જાય આજે
 અવસર્પિણીમા જેમ આ સ્થિતિ તેમ જો હાથથી માડી ચડતા
 ચડતાં ઉત્તર્પિણીમાં પાસસે વનુષ્યની કાયા થયાને તેટલો લાખો
 વખત જોઈએ ને ! આજે આયુષ્ય સો સવાસો વર્ષનું છે ત્રણ
 પદ્યોપમના આયુષ્યની મર્યાદાએ જાયા અને વીશ વર્ષથી માડી
 ત્રણ પદ્યોપમના આયુષ્યની મર્યાદા સુધી જવામા લાખો વખત હોય
 એ સ્વાભાવિક જ છે એકદમ તો વધે અને ઘટે, વધી જાય ઘટી
 જાય એમ તો ન જ બને હવે આવા લાખા સમયમા, પહેલાંના
 સમયમા ખતાવેલા માર્ગો કાયમ ન રહે, ઘોષ થાય એટલે
 ખતાવનારા બીજા મહાપુરુષો ઉપર થાય એકનુ ખતાવેલું કાયમ
 ન પડે. એ માટે તો દરેક ઉત્ક્રાંતિ તથા અવનતિ કાયમાં અનેક
 મહાપુરુષો પાડે છે જેન દર્શન અનેકેશ્વરનાદી છે. આનુજ
 નામ ચોવીશી ઉત્ક્રાંતિકાયમા પણ ચોવીશ તીર્થંકર થાય તથા
 અપક્રાંતિ કાલમા પણ ચોવીશ તીર્થંકર થાય જેન દર્શન આ
 રીતે અનેકેશ્વરવાની છે ઇતરો એકેશ્વરવાની છે ઈશ્વર કર્તવ્ય
 ખતાવનાર જરૂર છે, વર્તવું, ન વર્તવું, કેમ ન વર્તવું એ
 જીવને આધીન છે

ગીતાની સ્થિતિ

સુભામાર્થી ગીતામા તો ઋષિયોગ ॥ ૨ ॥ ગીતામા તો
 કહે છે ન કે “તુ અન્યામક્રિવી કર્મ કર.” કલ્પનો આનાર
 ઇશ્વર ઉપર નામ.”

સમાધાન—ગીતાને અંગે પૂછાયુ માટે કહ્યું બાકી કોઈએ
 ખડનરૂપે માનવાનું નથી કૃત્ય કહે છે શુ ? અનુનિને કહે છે
 આ ખવાને મ તો મારણ જ છે ને ! પૂર્વે મરેલાજ પડ્યા છે.
 તુ તો માત્ર નિમિત્ત છે, તુ શુ જોઈ રહ્યો છે ?” વાત એમ છે

કે, વચનના કારણે કે સ્થિતિ સચોત્તવચાન પોતાથી હથીયાર
લેવાય તેમ નથી અને યુદ્ધ તો કરતુ છે એટલે એ બીજાને ઉશ્કેરે છે ”

અર્જુન શુ કહે છે ? “ હે કૃષ્ણ ! આ યુદ્ધ રાજ્યને માટે
અને રાજ્ય, ઋષિ, સમૃદ્ધિ શાને માટે ? સાંઝો, સ્વજનો
આદિને અગ્નિ એ છે સ્વજનો, વડિલો વગેરે જ જ્યાં હણાય,
તો તેમના હનન પછી એ રાજ્ય શુ કમવાતુ ? અહિ આવેલા,
માન ઈન્દ્રો નહો. પ્રાણની પણ પરવા વિના આવેલા છે એ ડાણુ
(છેતો સાંઝોજનો ! કોંગો ડાણુ ?) એમને અને અમ વડિલા
હણીને મેળવાયલા રાજ્યથી સર્વ શુ ? હુ ડાણુને હણીશ નહિ
હે મધુસૂદન ! હુ કોઈ પ્રયે બાણ છોડી શકુ નહિ

બાણાવલી અર્જુને આટલી હદે કહ્યું ત્યારે કૃષ્ણ કયા સુધી
કહે છે “ હે અર્જુન ! આવા વિષમ સમયે, કટોકટીની પળે,
આવી દુર્બુદ્ધિ, આન પાપ, આવી માયા તને કયાથી વળગ્યા ? ”
એક એવો નિષમ છે કે એક વાતની એક મનુષ્ય ના કહે ત્યારે
તેજ વાત તેજ પે કહેવાથી ન વાતનો આવડ વધાર થાય
એટલે એ વખતે બીજી-ત્રીજી વાતમાં તેને અચવવામાં આવે અને
પછી એ શુચવણમાં પડીને ‘શુ કહ ત્યારે !’ એમ કહે એટલે
એ દોષલ્પનો લાભ સામા લઈ શકે

કૃષ્ણે પણ એ રીતે એને શુચ થો અને જ્યારે અર્જુને
આજાઈને કહ્યું “ હા ! હા ! કોઈ સમતુ નથી, શુ કહે ? કહે
શુ ! ” ત્યારે કૃષ્ણ કહે છે “ હે અર્જુન ! હુ કહુ તેમ કર
માયામાં મુકા નહિ ” પછી આગળ વધીને ત્યાં સુધી કહે છે
“ આમને તો મેં પૂર્વે મારેવાજ છે તુ નિમિત્ત છે અને આત્મા
મરનો નથી

“ ઘાસાસિ જીર્ણાન્નિ-યથા વિદાય ” (શ્રી ભગવદ્ગીતા)

આ તો જૂના વસ્ત્ર કાઢી નવા પહેરવાની જેમ માત્ર દેહ બદલવાની વાત ■ વિલજ ન કર, કર્મ કર”

જ પ્રથમાં એક સ્થળે હયા વર્જેનેા દેવો ઉપદેશ હોય ત્યાં આવી આસુરી પ્રેરણા બીજી બાજુ એજ પ્રથમા સમુચિત છે

જીવ પાપ કરે છે શા માટે ?

જીતાની તો આ સ્થિતિ છે, પૂછવામા આવ્યુ માટે કહેવામાં આવ્યુ આપણા પ્રસંગ એ નથી પ્રસંગને અગ્રિ હગી એજ વાત વિચારો કે અર્જુનની ઈચ્છા બાણ ન છોડવાની હતી પણ કામ લાગી નહિ અક્ષુમ્ ઈચ્છા પણ પરત્ર જ ને ! કૃષ્ણની પ્રેરણાને આધીન થવુ પડ્યુ કૃષ્ણે કહ્યું ‘કર્મ કર’ અર્જુનને કરવુ પડ્યુ જેન દર્શનમાં કર્મ કરવામાં, ભોગવવામાં પવટાવવામાં, પુણ્ય-પાપની કૃતિમાં, પુણ્ય-પાપ કરવામાં રોકાવામાં, વેદવામાં, પવટવામાં, નિર્જરવામાં આત્માને સ્વતત્ર માન્યો ■ શુ કરવુ શુ રોકવુ, શુ નિર્જરુ શુ મેળવવુ તેમાં આત્મા સ્વતત્ર છે જે કર્મ રોકવામાં આત્મા સમર્થન હોય, કર્મ, અર્જુન, અયનાકર્મ ની એની શક્તિ હોય, એમ કરવુ એ એના સામર્થ્યથી પર હોય તો વિષયક વિચારણા જ નકામી ■ જનેા કર્મ કરવા વર્જેમાં આત્માને સ્વતત્ર માને છે માટે જ વિષયક ચર્ચા વિચારણાને અવકાશ છે, ધ્યાન છે, પ્રસંગ ■ હવે એ કર્મને લીધે જન્માદિ છે માટે કર્મ તોડવા એજ જેન દર્શનનેા મુદ્દા સેજ છે ‘કર્મ કર’ એટલે પાપ બધ બધાય, કર્મનેા બધ થાય તેવા કર્મ કરવાની વાત આ દર્શનમાં નથી

અહિ પ્રથ થાય કે ‘જે આત્મા આ રીતિએ સ્વતત્ર છે

તો પછો તે પાપ કરે શા માટે ? પુણ્ય જ ન કરે ? નિર્જરાજ
ન કરે ? સ્વતંત્ર જ ઠહો છે તો વિપરીત આચરણુ એવનો
છે શા માટે ?

હુ ચવી દયાત વિચારું કીક પડશે, ની કાંઈ બોલે છે કે
આરોગ્ય જ ઇષ્ટ છે, તમામ મનુષ્યો આરોગ્યને જ ઇષ્ટ છે
અને કુપચ્ચથી આરોગ્ય હું ધાવ, વ્યાધિ ઉપન્ન થાય, વ્યાધી
વધે એ પલુ બોલે છે છતાં કુપચ્ચ ક્યાં વિના રહ્યા કેટલા ?
કુપચ્ચથી માંદા પડે છે, કાચમ અનુચ્ચ છે છતાં કુપચ્ચ યાત્રુ
કેમ છે ? " ઠહો કે આત પડી છે, તેજ ગને આ એવને અના
દિધો હદ્રિઓના વિહારને, મનના આતેહોને, ઔદયિક પ્રકૃતિ-
ઓને તાલે ધવાની રક લામી છે દેશન-પરશાન યાચ છે છતાં
વલ્લુ એજ તરફ રક છે એ તરફ એવ પોને જ ધસ્યો બધ છે
હદ્રિઓ-મન-પ્રકૃતિઓ એવને આધીન નથી, એવ તેમને
આધીન ધયો છે હદ્રિઓ, તેના વિષયો, મનના આતેહો,
ઔદયિક પ્રકૃતિ વશ થઈ રકે છે, જેમ એવ કેમ કેવ્યામાં
સ્વતંત્ર છે તેમ મોચવવામાં, નિર્જન્વામાં સ્વતંત્ર છે, એ ગસ્ને
આત્મા વગે અને આચ્ચ વધે તો પોને જરૂર સ્વતંત્ર છે તેમાં
કાંઈનો પાંક (ઉપચ્ચ) નથી બતાવ્યા એટલો ઉપકાર જરૂર કેમકે
એ તત્ત્વ, એ ઉપાયો બતાવાયાં જ ન હોત તો પ્રવલ્લ માત,
કરાત શી રીતે ? માર્ગમાં ચાલતાં સૂર્યના અજવાળાથી ઝંખરાથી
બચાડ સૂર્ય તો આકાશમાં છે કાખગ એવા આવે, તે એવાથી
મતિ પડતી પગે અને નેથી ઝાખરાથી બચાવ ધયો, શરીરને ઇંબ
ન થઈ પલુ કેટલાય શુ કે સૂર્યના અજવાળાને ઉપકાર !
અજવાળુ જ ન હોત, સવિતાનારાવળુનો પ્રપાશ જ ન હોત તો
કાખગ દેખાત નહિ, મતિ બધવાત નહિ અને કાખરાથી
બચાત નહિ

નગોદને અંગે સામાન્ય વર્ણન (થયેલા પ્રશ્નને અંગે)

પ્રશ્ન નિગોદના જીવના છૂટકારા માટે શું સમજવું ?

બિનશુદ્ધગાળ દટા ફરે શું પણ શુદ્ધગાળને સજા પૂર્ણ થયેથી છૂટી તો મહેલ છે ને !

પ્રશ્ન નિગોદમા મન તો નથી ઠમ્બધ શી રીતે ?

અમાધ્યાન-જૈન શાસનમા એવો નિયમ નથી કે એકલા મનથી જ ઠમ્બ ળધાય મનથી, વચનથી, કાયાથી, ત્રયોધથી ઠમ્બ ળધાય જે તેમ હોય તો સામાયિકના પચ્ચખાણુમા મળેજી ઘાઘાપ ઘાપણ ન હોય

આપણે આત્મા જતા ફોઈએ અને ખીસકોલી અચાનક પગમા આવી ગઈ, મગી ગઈ ખીસકોલીની જાત ઘણી ચપળ છે હવે ચાનનારના મનમાય એડું કાઈ નથી એવો પ્રયત્ન પણ નથી અને પત્ર તળે ધૂદાવા પછી પણ કેરો છે ? તેના ઉપર પાણી રેડવામાં આવે છે, બચાવવા બધું કુશામા આવે છે, એના મૃત્યુ માટે હીલમાં દુખ પણ થાય શું છતાં ઠમ્બ લાગે કે નહિ ? ઇરિયાવહી, આસોયણા, પ્રાયશ્ચિત્ત જગને !

નિગોદમાયે શરીર (કાય યોગ) તો શું ને ! ત્રણે યોગવાળામાએ વિચિત્રતા ઠ્યાં નથી ? કેટલાકને મન તીવ્ર હોય, કાયાની જડતા હોય, કેટલાકને મનમાં કાઈ ન હોય, કાયા જળરી હોય, કેટલાક બોલવે બહાદુર હોય ત્રણે યોગમા વિનશ્વરતા, તત્તમભાવ છે, તદનુસાર પરિણામ સમજી ગકાય તેમ છે નિગોદના જીવ પણ કાય યોગથી બાધે શું વડુ યોગન, ઓછા બાધે એના કમવાળા જીવો, સહે થોડી મખ્યાએ પણ ઉચા આવે શું

મન યથા મનુષ્યાણા, કારણ યથા મોખયો

એ મનુ ૨૬૨૫ ॥ ૨

સામાધાન-ધ્યાનના પ્રસંગે મનને મુખ્ય કે દ્રે સ્થિર રાખવાનાં
હેતુ પુનઃ આ સુત્ર છે

નિગોહના છત્રને મન નથી પણ અધ્યક્ષાય, પન્થિનિ
તો છે ને ?

તમે જે વિચારો છો કે-‘મન તો હાથથી ગૃહ્ય છે, મ
મનને પરાણે રોકવું ?’ આ સાચી ? એનું જ નામ અધ્યક્ષમાય-
એ તો એકેદ્રિયમા પણ ॥ નિગોહના છત્રોમાં પણ ભલે અનતા
એ એક માનો, થણી એાછી સખ્યામાં માનો પણ છત્રે ઉચ્ચા
આવે છે થણે ભોગવાય, એાછા જમાય તો છડેએ (બહાર) અવાય

અનવાહાલથી અનતા છત્રોમાંથી અથ છે છતાં ધાતુ
કયાંથી ? અધ્યક્ષમાંથી નિગોહમાંથી કમે ઉચે અવાય જી એ
એવ એલ જીની રીતી એકદમ ન મળે અનતા પણ અનત છે.

નિગોહમાં ભલે અધ્યક્ષ પણ હાથથી નો છે ને ! અરે દુન્યવી
હાહરણુ હો ! દોડીઆમાંનું જાણક, માતાનો અરાજ સંભળ કે,
ભલે દોડીઆમાંથી બહાર આવી શકવું નથી પણ પત્રની કેવી
કૂદાકૂદ કરે છે ! આ શું છે ? હાથથી જ ને ! એકેદ્રિયમા પણ
તે તો છે વ્યક્ત, અ વ્યક્ત એ એકની વાત જૂઠી થઈ

જગતમાં એક જ જૈન-શૈવ એકું છે કે જે કર્મ તોડવાનું
કહે છે એ કહે છે “તમે કર્મ કરવામાં સ્વતંત્ર છો, ભોગવવામાં
સ્વતંત્ર છો, તોડવામાં સ્વતંત્ર છો તેને અર્થ વિવેકમાં પણ

સ્વતત્ર છે ” એ જીવનુ સ્વાતન્ત્ર્ય ન જ હોય તો તો શ્રીજીને
શર દેવને એ કહેવાનો પ્રસંગ જ ન હોત

તો પછી પરીક્ષક અને પરીક્ષ્ય બન્ને અથ કહેવાય ને ?

એક વખત નવકાર સંખેલા વિદ્યાર્થીને પરીક્ષકે પૂછ્યું
“ કાઉસ્સન્મના દોષ કંટલા ? ” હવે નવકાર સંખેવાને તો એ નવ
આત્મ હોય પણ પેનાએ કાંઈ બીજા વાંચ્યું હોય કે બારેખા
સાંભળ્યું હોય એ આધારે સંખ્યું કે એગણીશ દોષ પરીક્ષ
આખા માટે અને વિદ્યાર્થીને કથી પાસાં ! આ દરમિયાન એનાર કહ
હીડું, પરીક્ષક અને પરીક્ષક બન્ને અથ છે !

તાત્પર્ય કે જે આત્મા કર્મ કરવા આદિમાં સ્વતત્ર ન હોય
કર્મ તોડવામાં સ્વતત્ર ન હોય, ધર્મ-પુણ્ય કરવામાં સ્વતત્ર ન
હોય નો તો એ સબધી ઉપદેશ દેવાનો કે અચલ કરવાનો
પ્રસંગ હોય જ નહિ, અને પેલા પરીક્ષક પરીક્ષ્ય બંન્ને જણા
આત્માને એ સામજ ન હોય તો ઉપદેશ હોઈ શકેજ નહિ
પરંતુ તેમ નથી

જેન શાસનની વડાગારી કઈ ?

આટલીવાત સમજશે એટલે હવે ‘પ્રત્યાખ્યાન’ વસ્તુ ધ્યાનમાં
આવશે સાધામાં ૨૬ શબ્દ પચ્ચક્ષણી છે, સ સ્મૃતમાં પ્રત્યાખ્યાન
શબ્દ છે પ્રત્યાસદાન શબ્દ ત્રણ શબ્દો પ્રતિ+પ્રા+ત્યાન
બનેલો છે સૌથી પ્રથમ ‘પ્રતિ’ ઉપસર્ગ છે પ્રતિ’ નો સ્ત
(ધામનો) પ્રથમ શા માટે રાખ્યો ? અનાદિકાવથી આ જીવ
પાપની દેવ પડી છે એના મતિ સામનો કરો એમ સૂચન છે
એ ૨૧મ એ અર્થ સચક છે અદીક્ષીઓ વસન શી રીતે છેડે
ધસરડો એઠો એઠો ઠગીનેને ! અહિં પણ ઉદ્ધિઓના વિકારો

મનના આવેશો (હોષ, મન માયા, હોભ), ઔદ્યમિક પ્રકૃતિ (૧૮ પાપસ્થાનકો) આત્માને અનાદિથી રખડાવનાર છે માટે વર્જ્યજ્ઞ ■ એનકે ‘પ્રતિ’ થવું, એના સામે થવું એમ સૂચવવા ‘પ્રતિ’નો યામલો પ્રથમ સેપાલો છે આ સત્તાવીશને પ્રતિકુલ સમજવા એનાથી પ્રતિકુલ થવું એવી ધારણા તે સમ્યક્ત્વ એવી શક્તિ ડેખવવી એઈ એ એમ માનવું તે સમ્યક્ત્વ આરું દઢ મનાવ્ય એનુજ નામ જૈન શાસનની વફાદારી છે

દેશની ચળવળ વખતે કેટલાકોએ જો દૂસ કરાવ્યા હતા દેશ હિતેથી દહેવરાવવા સસારાં જતી વખતે જ માત્ર ધારણ કરવા એ વેષનો ઉપયોગ કરનારા તેઓ સલા એહતા ગણાય. એમની અદર સ્વદેશહિતની સાવના એવું તત્ત્વ નહિ જોયો. મરી ફીટનારા હોય તેવા ઓછા બાકી હોભ ખાતર, કે ગમે તે કારણે ચળવળમાં એડાય અને ભોગ ન આપી ગઈ તથા પ્રસંગે પેદા વેષ પહેરે તેવા સલા શોભાવનારાએને દેશહિતની કિમત છે એમ ગણાય નહિ ત્યાં વફાદારીનું તત્ત્વ નથી અહિં પણ હામે શરમે પચ્ચખાણું કરનારા નીકળે, ન નીકળે એમ નહિ

ધર્મ સમજ્યા પછી પણ પ્રતિપાતી વધારે દરેક વ્યવહાર રાશીવાળો અનત ઠાલથી, માટે અનતીવાર નવજૈવેયકે જઈ આવ્યો અનત પણ અનતજીવું થઈ શકે છે ને! મોણે ગયા ત્યાં આઠ વખત અનતજીવું! આ તો શાસનની વાત થઈ. દુનિયામાં સલાસોહતાજ વણા છે, સાચી સાચીવાળા ઓછાજ છે ઇદ્રિઓના વિકારો, મનના આવેશો, તથા અદર પાપસ્થાનકોને વર્જ્યજ્ઞ સમજી, તે નાશ કરવા ચામ્ય છે એવો સુદઢનિર્ણય કરી પછી આ એટલે નિહિતમયોનાપૂર્વક પચ્ચખાણ કરે.

પચ્ચખાણના જો ભેદ ૧ દ્રવ્ય પચ્ચખાણ ૨ સાવ પચ્ચખાણ

પ્રશ્ન-સભાઓહુ તાને તેવા પચ્ચખાણુ આપવાની
મનાઈ છે ને ?

સમાધાન-અતિચારમાં જુઓ ઈતરા કન્યાદાનમાં ફલ માને
છે વિવાહને તે અર્થમાં સેવામાં આવ્યો છે તેને તે એમ
કન્યાદાનમાં ફલ જાનવાનું હોય જ નહિ તે પછી વિવાહ અતિ
ચાર ગળ્યો કેમ ? સામાન્ય રીતે કોઈ ભોળા હોય, ૩૬ પ્રકૃતિમાં
પડ્યો હોય તે દૃષ્ટિએ તે છે કોઈ આદમી કંઈ જાણતો નથી,
અમકિતમાં પણ અમજનો નથી તેવાને, મિથ્યાત્વીને પણ ગીતાઈ,
નો આપે વસ્તુનો વિનાશ ન થાય, વસ્તુને સુધારાય

પૌદ્ગલિક ચાહનાથી ઈદ્રોએના વિકારાદિને રોકવાનું થાય
તે દ્રવ્ય પચ્ચખાણુ અને હાઈફીક રીતિએ થાય તે ભાવ
પચ્ચખાણુ

હવે આ મર્ચાદાના અર્થમાં, પછી સવાન વગેરેનો સબધ
કેવી રીતે ? તે અંગે વર્તમાન

“ સચસ્સ આણપ ઉવઢિજો
મેહાગી માર તરડ ”
શ્રી તીર્થકર દેવેની આજ્ઞાના પાત્રન માટે
તત્પર પ્રાણી મ આરકર્મેથી મુક્ત થઈ જાય છે.
—શ્રી આચારાગ મૂન

આખ્યાન ૪ થું

દ્રવ્યતો માલતયેષ, પ્રત્યાખ્યાન દ્વિધા મતમ્ ।
અપેક્ષાવિકૃત દ્વાદ-મતોમ્બચરમ મતમ્ ॥ ૧ ॥

જીવની દશા અને જૈન-મર્ગ

રાસ્ટ્રકાર મહારાજ આચાર્ય ભગવાન્ શ્રીમાન્ હરિભદ્ર-
ચૂરીય-જી મહારાજ બન્ધ જીવોના હિતાર્થે ધર્મપદેશ દેતા
ફરમાવે ॥ કે જનાદિકામથી, ચતુર્મર્તિ ૨૫ સ સારમા આ જીવની
રખડપટ્ટી ચાહુ જ છે એ રખડપટ્ટી જન્મ-કર્મની પરપરાથી છે
જન્મ-કર્મની પરપરાને એ અનાદિવી પ્રવર્તીવી રહ્યો છે ઇદ્રિઓના
વિકારો, મનના આવેશો તથા ઓદિવિક પ્રકૃતિની અદાગ પ્રકૃતિ
ઓને વશ થઈ થઈને આ જીવ અનાદિકામથી જન્મ કર્મની
પરપરાને પ્રવર્તીવી રખડી રહ્યો છે પોતાને કોઈ એ ફસાવ્યો નથી,
પોતે પોતાની ભતે ફસાયો છે જૈનદર્શન જ કહે ॥ કે આત્મા
કર્મ કરવામા ભોળવવામા તોડવામા સ્વતત્ર ॥ ખીજે એવું કથન
નથી જ્યાં આત્માને સ્વતત્ર મનાય જ નહિ ત્યાં જીવની દશા
શી ? તેઓ છુટકારા માટે ઉપાયો વિચારે પણ કયાથી ? પ્રયત્નો
કરે પણ કયાથી ? અને વિના પ્રયત્ને પરિણામ સાપડે પણ કયાથી ?

જૈન કહેવાય-કેણ ?

શ્રી જિનેશ્વર દેવના અનુયાયીઓ તે જૈન, શ્રી જિનેશ્વર દેવ કોને કહેવાય ? રાગ, દ્રેવ, તથા માહને જીતનાર, શાતી-કર્મોના ક્ષમ કરનાર તે શ્રીજિનેશ્વરદેવ ! કર્મના ભરોસે રહેવાનું માન, નાનામાથી તે જૈનપણ જ ઊડી જાય છે. જેનો કર્મવાદી ખરા ! પણ કર્મના સિદ્ધાંતને અવિચલ માનવા તરીકે કર્મવાદી, કર્મ કરવા રોકના પદ્મગવના જીવ દેવતા છે એમ માનવા તરીકે તેઓ કર્મવાદી છે.

શ્રી મહાવીર દેવના જીવે મરીચિના ભવમાં કન્યાપુત્ર છે, “વાસુદેવોમા હું પહેલો, ચક્રવર્તીમાં મારા પિતા પહેલા, તીર્થંકરમાં મારા દાદા પહેલા, અહો ! મારું કુલ કેવું ઉત્તમ છે !” વાત તો સાંજે સાંજ આના માથી હતી ને ? રચ કરે નથી, છતાં પરિણામ ? પ્રથમની મલ્લેય સાચી વાતોનો ઉપયોગ કુલના મદમાં કર્યો ને ! મમ્માદો ઉત્તમ કુલ છે પદ નહે કુલમદ કર્યો ને ! પરિણામે નીચ જોખનો જ થઈ ગયાં

કર્મવાદી એટલે ?

જૈનશાસનમાં તીર્થંકર-ગણધરના જીવો પણ કર્મના અવિચલ સિદ્ધાંતમાં અપનાવેલ નથી, એ દૃષ્ટિએ જૈનો કર્મવાદી જરૂર છે ભગવાન મહાવીરના જીવે ત્રિપૂષ્પ વાસુદેવના ભવમાં શમ્યા-પાળકના કાનમાં ગરમ શીસું રેડ્યું હતું, તેનું ફક્ત ખુદ તીર્થંકરના ભવમાં કાનમાં ખીલા ઠોકવા રૂપે ભોગવવું પડ્યું. પોતે ઉધે એટલે ગાયન-વાદન જાહેર કરવાનું શમ્યાપાલકને કહેલું વાસુદેવ ઉધી ગયા, શમ્યાપાલકે એ બણ્યું પણ જરૂર કે વાસુદેવ ઉધી ગયા, છતાં કલ્પે દ્રિયના વિષયમાં આસક્ત થઈ ગાયન ચાલુ રાખ્યું વાસુદેવ બગ્યા ત્યાં સુધી ગાયન-વાદન ચાલુ હતું, એ એઈ પોતાની આસનાના અનાદર માટે વાસુદેવ ક્રોધાયમાન થયા.

‘મારા હુકમ કરતાં કાનના વિષયને, પ્રધારિ મિત્ર, ગરમા, ઈ. એમ વિચારી, વસ્તુદેવે, જે કાનના કારણે જાણાય અને હું ઠેકા થયો એ જ કાનમાં ગરમ, શીત, રેડવાનો હુકમ કર્યો, હુકમનો અમલ થયો એ કર્મ ખાસ તીર્થ કરના, સવમા બોગવતું પડ્યું. કર્મનો નિયમ આ રીતે અદ્ય છે—અધ્યક્ષિત છે, એમાં તીર્થ કર, ગણપર, ચક્રવર્તી, કોઈ, અપવાદરૂપ નથી એ દૃષ્ટિએ જોતો કર્મવાદી, જરૂર, ‘કર્મમાં હુકમે તે થયો’ એમ ગણી, ધર્મ-પ્રકૃતિની અવગણના કરવામાં કર્મવાદીયણુ કે, જોનત્વ નથી, કર્મને નિરોધી ગણણુ કર્મને તોડવાનો સતત પ્રયત્ન કર્યો, એ જ જોનોનો ધર્મ છે. હવત્વ અને પાપ ભાવ.

જેનદર્શન હવના હવત્વને જ જે પાપ ભાવ, પાપ સ્થિતિ જણાવે છે ‘ક્રમ, ક્ષયોપશમ, ઉપશમ, ઉદય, અનાદિથી પ્રવર્તતી સ્થિતિ. હવમાં હવણુ તો અનાદિથી છે, એમાં કોઈ ઉદયથી, ઉપશમથી, ક્ષયોપશમથી કે સ્થમથી નથી, પણ છે, છે અને અનાદિથી નિત્ય છે ભવ્ય હવ મોક્ષને લાવક છે, અસવ્ય હવ મોક્ષને નાલાવક છે, પણ હવત્વ કાયમ ■ ગતિ, નતિ, સરીર, સંસ્કાર આ તમામ કર્મના ઉદયથી છે કર્મનો નાશ કર્યો અને આત્મદશા પ્રગટ કરવી એ જ કર્તવ્ય. ઉપશમથી, ક્ષયોપશમથી કે કર્મના સ્થમથી પેલું, આત્મસ્વરૂપ પ્રગટાવણુ એ જ શ્રેય. આપણામાં ક્રમ, ક્ષયોપશમ, ઉપશમ આદિ બોલે તો બધા છે પણ એ ચીજ શી? જોનો ખ્યાલ વધવાને નહિ હોય, એ સમજવા દુન્યવી દટાત ઠીક થઈ પડશે

સંપૂર્ણ આત્મમયમપૂર્વકે ‘પાપકાર્યનો સંસ્કાર ત્યાગ કરવો, તે અરૂ મુનિપણુ છે.

—શ્રી આચાર્ય સુત્ર અ. ૫ ઉ ૪૬.

ક્ષય અને ક્ષયોપશમનુ વ્યાવહારિક દર્શાત

અ વ્યક્તિને આનું લાજ રૂપીઆનું રેડું છે જ વ્યક્તિને સંધ્યા
લાજ રૂપીઆ ગણી આપ્યા પછી કોઈ સંજય રહ્યો નહીં. આનું
નામ તો ક્ષય. લાજ રૂપીઆ ગણી ન આપે અને બાલાવીને કહે કે
“ બે બાઈ! તારું સેલું જાય છે, મારે રેડું છે તું પણ સાચું, પણ
મારી સિદ્ધિ તારા છે, માટે વચસે રસને સમજાવ. નહિ તો બે
તમારો કરીશ તો મારે ઉડવું પડશે અને હું ઉડીશ તો તું પણ
કર્ષાથી રહીશ ” વાત પણ ખરી! વ્યવહારમાં માણસ હશે કે
હશે ખાર લાજની આસામીને પણ સાત આઠ લાજનો દેવાદાર
હોય કે પોતાનું સાત આઠ લાજનું લેવું રહ્યા વાચ તો તેને પણ
હાવાનો જ વજત આવે કે કંઈ બીજું! સામે પણ સમજે અને
વચસે રસનો કાઢવાનું કહે વચસે રસનો ‘કેવો’ વ્યાજ બધું
અને કાંધા કરે. ચાર છ માસે હશે વીસ હજાર રૂપીઆ ભરવાનો
કાંધા કરે એટલે બે ચાર વર્ષે પણ અ વ્યક્તિ દેવામાંથી મુક્ત થાય
અને જાને પણ રૂપીઆ મળી આવે. આનું નામ ક્ષયોપશમન.

ઉદયમાં આવેલા તમામ કર્મોને તોડી જ નાંખવા તે ક્ષય-
ક્ષાયિકભાવ. જમ પેલાએ એકી સાથે લાજ રૂપીઆ ગણી
આપ્યા તેમ, અને ક્ષયોપશમન એટલે ધીમે-ધીમે રસને ભોગવી
લેવા અને પ્રદેશ માત્રમાં કેમ રહે એવી સ્થિતિ કરવી

રસ-પ્રદેશની સમન્વૃત્તિ.

રસ ૨ પ્રદેશ શું છે સમજાવવા પણ દુન્યવી દર્શાત
જરૂરી લાગે છે એક છોકરો બે ચાર કેળાં ખાઈ ગયો અને પેટમાં
દુખડું, વેદનાં થઈ, અનુભવીએ કે વેદો જતાવ્યું કે પચાત્રિક
ઈલાચથી ફેલીને ખાઈ બા. પેટો ખાઈ ગયો અને મંદી ગયું,
અથવા ઠેરી ઘણી ખાધી વાણ થયું, સૂઠનો ફાકડો માર્યો અને

મટી મયું મયું ॥ * પેટમાંથી કેળાનાં કે કેરીના પુદ્ગલો ચાહ્યા
 ગયા નથી, પણ એનાં વિકારોને, દાખાં દેવામાં આવ્યા. સ્થકિલ
 તો કેળાનો જ, કેરીનો જ (તે જ, પુદ્ગલોનો ચવાનો) મયું મુ *
 રસ ગયો (વિકાર ગયો), પ્રદેશ માત્ર રહ્યો. અહિં પણ આત્માના
 સ્વમ્યહૃદયનાંદિ ગુણોને કર્મ આવરેલ છે તે જ્ઞાનાવરણીવાદિ
 કર્મોને કમસર લૂખા કરનાં તે ક્ષયોપરામ. કર્મ રસરૂપે ન રહે,
 પ્રદેશમાં રહે તે ક્ષયોપરામ.

ઉપરામ એટલે ?

જ વ્યત્તિએ વિચાર્યું કે રેવું છે તે સાચુ અને ઘેલુદાર કાંધા
 વગેરેમાં માનતો નથી, તેમજ પાતાને અર્થા ત્યાં વ્યાપારાદિમાં ઉપરાણી
 આવી આવીને અહિં આવે છે, એટલે એવું રાખ પાસે (કાટીમાં)
 અગ્ન કરી દુકમ કરાવ્યો કે ઘેલુદારે એ વર્ષ સુધી ઉપરાણી
 કરવી નહિ, આ ॥ મયું * નિલ જ મયો પણ એ વર્ષ મછા તો
 વ્યાજ સાધેનો ભાર ઉભો જ રહે છે - અહિં પણ કર્મના ભોગ-
 વટા માટેના રસ તથા પ્રદેશના ઉદયને રાખાવવા-નિલજમાં
 ન્યંખવા તે ઉપરામ.

આથી એમ મયું કે ક્ષયથી, ક્ષયોપરામથી કે ઉપરામથી
 તેમજ રસ તથા પ્રદેશથી છત્ર જે કર્મ તોડવાની ક્રિયા કરે તે
 કર્મ મુદો આત્માને યુદ્ધ કરવાનો છે પણ તે કર્મના ક્ષયથી, ક્ષયો-
 પરામથી કે ઉપરામથી ગમે તે રીતે કરો ! જાણે સાર્યકલાવ તો નથી.

કોષાદિ કરવા શા માટે ? કોષની સામે કોષ ?

કર્મના અજાધિત સિદ્ધાન્તમાં મતભેદ નથી, એ ફરિને માદ
 રાખો ! જેનું દર્શનમાં કર્મ તોડવાના આ માર્ગો કાયમ છે તે
 ખ્યાલમાં રહે કર્મ કરવામાં, ભોગવવામાં, તેને અંગે વિચારવામાં,

શાસ્ત્રકાર તો ત્યાં સુધી કહે છે—

‘આક્રુષ્ટેન મતિમતાઃ’

ત્યાં વિચારવાનું કે હજી તો તેણે આશોચ કર્યો છે ને !
મને ખાયો તો નથી ને ! કહેવત પણ છે ‘પુઠ પાદશાહની’
મારતાના હાથ પકડાય પણ બોલનારની જીભ પકડાતી નથી
તેણે તારા પર આશોચ કર્યો, તને બોલું નેણું કહ્યું, પણ તારે
કર્તવ્ય શું ? તારે વિચારવાનું કે એણે કહેવું સાચું છે કે બોલું ?
એ સાચું હોય તો સત્યને શુસ્સાથી હમાવવા ઇચ્છે છે ? સત્યને
શુસ્સાથી હમાવવાની શુદ્ધિનો અર્થ શો ? વર્તનથી સામાને હમા
વવાની વાત જુદી છે તુ અટાન છે, તેથી તને ‘અટાન’ કહ્યો, તો
ખોડ ભણવા કે બેથી ઠોડીને અટાન કહેવા વખત ન રહે તે રીતે
સામાને વર્તનથી હમાવાય પણ સત્યને હમાવવા કોપ કરવો ?

અને એણે કહેવું જુદું હોય તો ? જુદું બોલ્યાય ત્યાં કોપ
વધારે આવે સામાને કહેવું સાચું હોય તો સહનશક્તિના અભાવે
કોપ થાય પણ ‘હા ! હા ! એમ તો એમ !’ કહીને વાળવાને
પ્રસન્ન પણ છે, પણ જુદું હોય તો “નામ નિશાન નહિ,
છાયા સરખી નહિ ને અમારું નામ શે છે ?” એ રીતે વધારે
કોપ આવે છે એ વાત ખરી ! પણ જુડાને હમાવવાનું એસડ
કોપ છે ? તારા કોપથી તો જુદો વધારે પાપમા ઉતરવાને
જે જુડના ગુને ગયો તેને શું ? ઈર્ષ્યા-દ્વેષાદિમા એ ઉતરવાને એ
આટલા સામાન્ય જુડથી કોપ કરવાને હોય તો જિનેશ્વર દેવને તો
કેટલો કોપ કરવો પડે ? જનત આજુ બૂઝાણથી ભરેલું છે,
જિનેશ્વર દેવમા કોપની પરાકાષ્ઠા એછાએ પણ સામાના જુડાનું
એસડ કોપ નથી, જ્ઞાન છે-વિવેક છે. પેલા જુદું બોલે ક્યારે ?
કોપમાં આવીને આશોચ કરે ક્યારે ? સાચું કે જુદું બોલવાપૂર્વક
પણ કોપ કરે ક્યારે ? એના મનજ પરનો કાણ અય ન્યારેને !

સામે જોનાર ગાલનો લાઈજને !

મેડ—હાલિસમાં જઈએ અને ઠાઈ ગાઠો-અમે તેમ ગાળો કે બકયા કરે તેના ગાંડાના બોલ્યા સામે જોવાય ? એનો ઉત્તર દેવાનો જ ન હોય ઉત્તર થો તેમ તેમ ગાઠો તો વધારે ગાઠો થાય ! એ બિચારણુ મગજ ખસી ગયું છે, માટે તે તેમ જાણે છે, તે રીતે કોપી મનારનુ-આકોશ કરનારનુ મગજ ગયું માનવાનું છે એવા ગાંડાના વેણને તો એક કાનેથી સાંભળીને બીજા કાને કાઢી નાખવાના જ હોય

આગ શુ ન જાળે ?

આગ લાગે ત્યારે એ શુ ન જાળે ? એ તો જ અપાટામાં આવે તે બધાને જાળે એને લાગવા ન દેવી, અટકાવવી, લાગતાં લાગી તો અટકાવવી-સમાવવી એજ કર્તવ્ય અહિં પણ વિચારવાનું કે “પણાએ આકોશ કર્યો તે તેનું અજ્ઞાન છે” અજ્ઞાન એ ઢોળી છે દુનિયામાં પણ ઠઢેલત છે કે ‘જાળે શુ મગ્ન થતા નથી’ ત્યાં સામાએ શુ વિચારવાનું ? સાત્તકાર ત્યાં સુધી ઠઢે છે, જલે વિચારવાનું કે, “હજી તો સામાએ આકોશજ કર્યો છે ને ! બિચારાં દેનમાં ■ તે લેવે છે, દમાપાત્ર છે પણ હજી મને માગતો તો નથી ને !” મારે તો વિચારવાનું કે “કાને મારે છે, જડને ને ! જલને કાંઈ મારી શકે છે, મને મારી નાંખતો તો નથી ને !”

અહિં મુદ્દો એ ■ કે રૂઝ ભોગવવામાં જીવની સ્વતંત્રતા ની માન્યતા હોય તો વિચારણા કે વિવેકને અવકાશ છે.

જીવ એ કર્મ કરવામાં સ્વતંત્ર મનાય તો જ ઇદ્રિઓના વિકાર, મનના આનેશ, અઠાર પાપસ્થાનકોને રોકવામાં સ્વતંત્ર મનાય અને તેવો પ્રયત્ન થાય જીવ એ કર્મ ભોગવવામાં સ્વતંત્ર મનાય તો હિતાહિતની વિચારણાને કે વિવેકને અવકાશ છે

ચિંતાતિપુત્રનું દષ્ટાન્ત. ઉપશમ, વિવેક, સંવર.

આ વસ્તુ સમજશે તો ચિંતાતિપુત્રની કથાનું રહસ્ય ખરાબર ધ્યાનમાં ઉતરશે એના જીવનનો પસંદો કાણે કયો ? ઉપશમ, વિવેક, સંવર એ ત્રણ પદના મવણે અને મનને ।

ચિંતાતિપુત્ર એવો તેવો ચોર નહોતો, ભરાડી ચોર હતો. ગામઠે ગામડાં સામીને ઉજાડ કરે તેવો હતો. જાનોમાનો ચોરી કરવા નથી આવ્યો. હાથમાં તલવાર લઈને, પડકાર કરવા પૂર્વક લૂટ ચલાવી ને । હું લૂટવા આવ્યો છું, એણે માતાનું દુધ પીધું હોય તે આવે સામી । એમ કહીને તેણે લૂટ ચલાવી છે. આ રીતે ચિંતાતિપુત્રે યાપાનમરીને છૂટી છે પછીની વાત તો જાણે છે ને । મુનિ મળ્યા, તલવારથી જ, તલવારના ટેપાડવા પૂર્વક જ કર્મ માગ્યો, મુનિ ઉપશમ, વિવેક, સંવર કહીને ઉડ્યા આકાશે । જસ । આ શબ્દોથી ચિંતાતિપુત્રના આખા જીવનમાં ભારી પસંદો આવ્યો. કેવો ચોર । “ભારી નાખુ, કોણ સામે આવે એવો છે ?” એટલે બોલનારો, તલવાર હાથમાંથી હેડી નહિ મૂકનારો, આવો ચોર, એમાં ઉપશમની વિચારણાએ ઠેકઠું રામન કર્યું । જેનું સિદ્ધાન્તમાં પ્રવેશકે કરવાનું ॥ ૧ ઉપશમા વચાનું કર્મ તોડવાના ને । છે જ તોડાય તેટલા સામર્થ્યે તોડવા, ઉકલવા આવે તે તોડવા, ભોગવવા, નવાં ન બાધવા અને રાખાવવા ચિંતાતિપુત્ર એવો કાલમ અશાન્ત તથા અશાન્તિ ઉપજવનારો ઉપશમ શબ્દના મવણથી શાન્ત થયો. ઉપશમ શબ્દ પછી બીજો શબ્દ વિવેક વિવેકને જોખખાવવા શબ્દ પણ વિવેક શબ્દે. કર્મના કાયમાં, કર્મના કાયોપશમમાં, કર્મના ઉપશમમાં, નશામમાં વિવેક જોડાયે, અવિવેકમૂર્તિ ચોર ચિંતાતિપુત્ર । વિવેકની વિચારણામાં વધ્યો અને વિવેકી બન્યો. વિવેક વડે એણે

પોતાના કૃત્યો માટે કર્મો, 'પોતે મથાવેલો ધાંધલ માટે' કરી અને નક્કી કર્યું કે "હવે જે સાધનો દ્વારા તે તોફાન મથાવ્યું તે સાધનો શાત કરવા બેઠાં છે" જરાજ સાધન-સામગ્રીથી પરદેજ મારી રાખવી, સારી સાધન-સામગ્રીમાં સંકલિત, -દેવા, વિવેક કાયમ આવશ્યક ॥ ઉપરાંત વિવેકથી થાય અને ટકે. વિવેક શાથી થાય ? શાથી ટકે ? અવિવેક દૂર થાય, દૂર, ઠરાય, તો જ વિવેક જાગે, ટકે, માટે ત્રીજું પદ સંવર આશ્રયને રોકવા તે સંવર ઠહેવાય

માનવમાનવ એમ નહિ કહેનાં માનવનિરોધ ઠહેવામાં આવ્યું છે, એ સ્ત્રયમાં સ્થો ! આશ્રયનો અભાવ એમ નથી કહેવામાં આવ્યું આશ્રયો તો છે જેને રોકવાનાં છે કર્મને આવવાના દ્વાર તે આશ્રય, કર્મને રોકવાની પ્રવૃત્તિ ધારણ કરવી તે સંવર.

અવિવેક ત્યાગની સ્થિતિ તે ઉપરાંત. વિવેકમય સ્થિતિ તે સંવર.

અવિવેકના ત્યાગપૂર્વક, વિવેકપૂર્વક આશ્રય રોકવા તે સંવર.

શુભિ, સમિતિ આદિ દશ પ્રકારે ધર્મ એટલા માટે જ કહેવામાં આવ્યો છે અવિવેકનો ત્યાગ કરવો વિવેકની વૃદ્ધિ કરવી આ ત્રણ પદમાં જેન ધર્મનો માર શીખી શકાય તેમ છે. ચિન્તાનિપુત્રે ત્રણ પદથી સદગતિ માધી સીધી

આટલું બહુવા પછી "પચ્ચક્ષ્ણાણ" એટલે શું તે સ્વેચ્છાથી સમજી શકાયો

|| 'ઘણ ઝાણાદિ પદિય' અવસરની કિંમત જાણે તે પદિત ||

—શ્રી આચારંગ

મત્સ્યકથાન

પરમકૃપાણુ' એ તો 'શાસ્ત્રીય' માનધી-પ્રાકૃત શબ્દ છે, જેમના રૂઢ છે, નાના મોટા સૌ કોઈને પરિચિત છે સંસ્કૃતમાં તેને ઘરવાક્યાન કહેવામાં આવે છે 'મત્તિ + આ + રૂપાન' સૌથી પ્રથમ મત્તિ ઉપસર્ગ છે પ્રતિ ઉપસર્ગ સૌથી મોખરે રાખી છે એટલું છે માટે મત્તિ શબ્દ મોખરે મુકાયો છે શાસ્ત્રકાર પ્રતિજ્ઞતા કરાવવા માગે છે, માટે જ પ્રથમ મત્તિ સ્વપાલેષ છે ઉદ્વિગ્ધોના વિકારો, મનના આવેશો (રોષ, માન, માયા, દોષ) તથા પાપના ઉદ્વેગથી થતી અદાર પ્રવૃત્તિઓ (૧૮ પાપસ્થાનકો) ની પ્રતિજ્ઞતા ખારણુ કરવી, જણવી-માનવી એ આવરયક છે, કેમકે તેમ કંઈ વિન. આવળ-પગલું સરાવ શી ગમે ? આનુ જ નામ સમ્યક્ત્વ, ત્યારે શુ બધે જ મત્તિ નો ઉપયોગ ? ના ! માટે તો મત્તિ, પછી મર્યાદાસૂચક આ ઉપસર્ગ છે બધેજ 'મત્તિ' એમ નહિ

બધેજ મર્યાદા ?

એક માણસ જુજુ દવાણુમાં આ ચો સેવુદારોએ ઉપરાધીથી ત્રાસ-ત્રાસ પોકળવી, એ ઘણું કટાબો, ગમે વઠિયને ત્યાં, વઠિયને પણ દયા આવી અને સલાહ આપી કે "તારે ધ ધો ઉકરને સોપી દેવો, તારે તો માન એડે બેસી રહેવું સેવુદાર તરી એડે વાંત કરે, ત્યારે જવાબમાં 'મર્યાદા' એટલું જ બોલવું વઠિયે સલાહના પાચસે રૂપીઆ નક્કી કર્યાં, આ અખતરો સદ્ગ મયો સેવુદારો તો દેવાદારને 'મર્યાદા-મર્યાદા' કરતો બેઠો, રોકને ગાડો મયો જણી આવતા બધે મયા ને માણસ-ગાડો મયો એની પાસે ઉપરાધી શી ? પછી વઠિય પોતાની સેવા આવ્યો, ત્યારે તેણે 'મર્યાદા' ઉચ્ચાર કર્યો વઠિય "અલ્યા ! મનેય

મ્યાંડિ । ૧" 'હા । હા । તે શેણુદારને મ્યાંડિ કહેતાં શીખવ્યું-તો હું
પણ એક શેણુદાર જ ■ ને" એમ મનમાં વિચારી વહિસને પણ
'મ્યાંડિ-મ્યાંડિ' વિના તેણે ખીન્ને ઉત્તર આપ્યો નહિ

આ ન્યાયે શાસ્ત્રકાર કહે છે, એલા 'મ્યાંડિ' ની જેમ પ્રતિતો
ઉપયોગ ખધે કરવાનો નથી પ્રતિતી એવા ટેવાવાનું નથી કે જ્યાં ત્યાં
વિરોધ કરવો ઇ પ્રિઓના વિકારો, મનના આતેશો, તથા જહાર
પાપસ્થાનકોથી પ્રતિહસતા ધારણ કરવાની છે આ હેતુ માટે આ
ઉપસર્ગથી સૂચનવામાં આવ્યું કે પ્રતિતો ઉપયોગ ખરો । પણ આ
એટલે મર્યાદાપૂર્વક, ■ વિવેકની પ્રતિહસતા કરવાની । ના
અવિવેકની પ્રતિહસતા હોય શું જ્ઞાનની પ્રતિહસતા કરવાની ? અવજા
વિચારે ચડે એને ■ કહેવાય ? એ તો કહી પણ દે કે, 'પાપનું મૂલ
જ્ઞાન જ ને ?' થાક રાખએ આ વિધાન નથી મર્યાદા વિનાના
'પ્રતિ'તો ઉપયોગ કરનારની દૃષ્ટિએ આ ઉચ્ચારણ કે મન્તવ્ય છે

પાપનું મૂલ જ્ઞાન ?

વાત ખરી કે જ્ઞાન કે પ્રુર્જિ વિના પાપ ચતુજ નથી. જ
જડ (પાટ)ને પાપ છે લાકડું વગેરે જડને પાપ નથી, કેમકે
તેમાં ચેતન નથી વધારે પાપ હોને લાગે ? પણે દ્રિયને એકે દ્રિય
બેઈ દ્રિય, તેઈ દ્રિય, ચર્ત્તિદ્રિય નરકે ન જાય નરકે પણે દ્રિય જ
જાય અસંસી નરકના ખૂણે, પણ સંસી પણે દ્રિય તમામ નરક
જાય શાગી ? વધારે જ્ઞાન, વધારે પ્રુર્જિના યોગે ચતા વધારે પાપના
પરિણામે ને ! દુનિયામાં જુઓ કે ૧૦૦ સુધી ભણેલો લોભ કરીને
મામે તો સો સુધી હજારના જ્ઞાનવાણીની હજાર સુધી જવાની
જેમ જ્ઞાન વધારે તેમ ઇચ્છા વધારે થાય, જેનું જ્ઞાનજ નહિ
તેની ઇચ્છા થાય નહિ, ઇચ્છા થાય નહિ એટલે પાપ થાય
કયાથી ? લોભનું મૂલ મન્દ, ઇચ્છાનું મૂલ જ્ઞાન । આ ખણુ

અવગણ રૂપે વિચારીને જ્ઞાનની પ્રતિફલિતતા 'કરે' તો! માટે આ ઉપસર્ગ વડે હજુ કે મર્યાદાપૂર્વક પ્રતિફલિતતાનું કથન કરવાનું છે. આ પછી રહેલ જ્ઞાન શબ્દથી કથન અર્થ લેવાનો છે.

હવે 'પાપનું મૂલ્ય જ્ઞાન' એના પ્રતિકાર એકે

પ્રચાલનું મૂલ્ય જે પેસે એ જ પેમામા નિરાત વગેરે પણ છે ને!

જે વાત પણ દુનિયામાં ખરી છે ને કે પેસાનો બધી પ્રચાલ છે, તમમ પ્રચાલનું મૂલ્ય તો પેમા જ છે ને! ચોર, જુગારી, જરે મન કુદ્દો વડી નજર દેવો કરે! માલદારને ત્યાં! છે તો માલ દારૂને પ્રેરકાણે! તાગી, ચાવી, તીએરી, ચોડાપહેરા, વિધરિય ચિતા'આ તમામ મલકારને જ લીધે છે 'નિરાંતે' જ 'ન જાણે' એમ એમ માલદારને અંગે લાલાય છે તેમ બધી વાતે નિરાત પણ માલદારને જ છે ને! નુકસાન એવાય તેમ ફાયદા પણ એવા જ પડશે ને! દુન્યવી દરિએ ધનને અંગેની પ્રપૂજર એક, તેમ જ દરિએ દુનિયામાં નિરાત લાભ પણ ત્યાં જ છે ને! જે વાત પણ ખરી! નાહ તો તો એ માલદારી પાછલ દોડાદોડ કરે શા માટે! સુખની સાધન-સામગ્રી માલ (ધન) છે તો મળે છે ને! જીવન-વહનને અંગે, વેશવપૂર્વક જીવન-વહનને અંગે નિરાત ધનને દોરે છે ધન છે તો લાખો રૂપીઆ, શબ્દ માત્રમાં એને મળે, ઉધારે આપે તેવો વેપાર ખેરી શકે, દાન પણ એ હઈ શકે, એનું ભોક્ષ્ય સહાદરૂપ ગણાય, એ આજરૂદાર મનાય, કન્યા એના માર્ગ ત્યાં આવે આ વાત પણ ખરી ને! જે ધનનો દુર્લભ માય તે જ ધનનો સદ્ભય પણ મઈ શકે છે ને! તાત્પર્ય ધન પાછળ પાતલ મવાના 'સુચનનું' નથી 'જ્ઞાન એ પાપનું મૂલ્ય' એ કથનના પ્રતિકાગર્થે! દુન્યવી દરિએ ધનને અંગે આ વિચારણા છે.

જાણ્યા વિના અમલ, અશક્ય છે.

જ્ઞાન એ પાપનું મૂલ, જ્ઞાન વિના, શુદ્ધિ વિના પાપ ન થાય એ વાત ખરી! પણ પાપ રોકવામા જ્ઞાનનો ઉપયોગ થઈ શકે કે નહિ, આમલનો ખ્યાલ એમ જ્ઞાનથી તેમ સ્વર, નિર્જરાના ખ્યાલ પણ જ્ઞાન જ કરાવે છે. પુણ્ય, પુણ્યના માર્ગો પણ જ્ઞાનથી જ જણાયને! જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આમલ, સંવર, બધા, નિર્જરા, મોક્ષ આ નવ તરનો જતાવનાર 'જ્ઞાન' જ ને! 'પાપ પણ છે' એ જતાવનાર જ્ઞાને એમ પાપ જતાવનાર જ્ઞાન તેમ પાપનું, ફક્ત દુર્ગતિ જતાવનાર પણ જ્ઞાન છે ને! જ્ઞાનનો દુરુપયોગ તેમ સદુપયોગ બંને થઈ શકે છે. સમ્યક્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ મોક્ષમાર્ગના પણ શુદ્ધોપદેશો જ્ઞાન પણ શુદ્ધ છે જ્ઞાન આત્માનો શુદ્ધ છે મોક્ષમાં આત્માની સ્થિતિ જ્ઞાનાદિ મય જ છે ને! જ્ઞાન પચોદ્રિશ સર્વો મનુષ્યમાં વધારે, માટે એ નરક તેમ મોક્ષ પણ એને, અને મોક્ષ ન થાય તો અનુત્તર વિમાને પણ જ જઈ શકે છે ને!

જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આમલ, સંવર, નિર્જરા, બધા મોક્ષની મહા એ સમ્યક્દર્શન, ખરી વાત જણાવનાર એ જ્ઞાન છે જીવ, અજીવ છે કે નહિ, તેના મેદો, આમલનું સ્વરૂપ, કારણો સંવરનું સ્વરૂપ, કારણો, પુણ્યનું સ્વરૂપ, ઉપાયો, 'ફલ', પાપનું સ્વરૂપ, ઉપાયો, ફલ, નિર્જરાનું સ્વરૂપ, તે શી રીતે થાય કે તેનું પરિણામ, બધા સાચી થાય કે બધને બધ કેમ કરાય કે મોક્ષ એટલે શું કે મોક્ષના ઉપાયો કયા આ તમામ સમ્યક્જ્ઞાનથી જ જાણી શકાય

સાચું સ્વરૂપ જણાવનાર સમ્યક્જ્ઞાન છે. તે વિના આત્મ-શુદ્ધિ થઈ શકે શી રીતે કે તે વિના શુદ્ધિ જ્ઞાન નહિ ફલપાક

કરવાના તાવડાને ઉટકવો તો પડે જ કટાયલા, કચરાવળા
તાવડામાં કરેલો દુધપાક ઉકુરડે જ નાખવો પડે

તા-પર્વ કે 'પ્રતિ ઉપસર્ગ'થી ઇન્દ્રિયના વિકારો, મનના
આવેશો, ઔચ્છિક પ્રવૃત્તિઓની સામે, મર્યાદાપૂર્વક ('આ' ઉપ
સર્ગથી યતુ મૂચન) ચવાનો નિર્ણય અને પછી જગત એટલે
કબન કરવું તે, શુદ્ધ મહારાજ પાસે કયન કરવું તે

હવે જગત એટલે શુ, પચ્છદ્ધાણના દ્રવ્ય તથા ભાવના
મેંદ વમેરેને અંગે વધુ માટે અંગે વર્તમાન

શુદ્ધ અનુષ્ઠાન એટલે ?

જગતના સર્વ ઉત્તમોત્તમ પદાર્થો કરતા પણ વિશેષ
ઉપરેય પુષ્કિપૂર્વક, અનાદિકાલીન વિકારી વાસનાઓના
જીજ્ઞાસે રોકવાના ધ્યેય સાથે તુચ્છ પૌદ્યતિક આશ-
સાધી રહિત ને ધર્મનુ આચરણુ તે ચાનીઓની
દષ્ટિએ શુદ્ધ અનુષ્ઠાન કહેવાય છે

—ચોતદષ્ટિ સમુચ્ચય શ્લોક ૨૫

વ્યાખ્યાન ૫ મું

દ્રષ્યતો માલત્યૈવ, પ્રત્યાધ્યાન દ્વિત્વા મતમ્ ।
અપેક્ષાદિહત દ્વાદશ-મતોગ્મચરમ મતમ્ ॥ ૧ ॥

હારિં ૦ અ ૮ સ્થે ૧

વાતોથી બ ધનનો વ્યવહાર નથી, પ્રતિજ્ઞા એટલે બ ધન.
અનાદિકાલની નકામી મહેનત

માસકાર મહારાજ, આમાર્ગે સરવાળે શ્રીમાન્ હરિભદ્ર
સુરીધરજી મહારાજ, અષ્ટકજી નામના પ્રકરણ વિષે, પ્રત્યાખ્યાના
હકના વિવરણમાં પ્રથમ જ જણાવે ॥ કે આ જીવ અનાદિકાલથી
જન્મમરણ કયાં કરે છે અને જન્મ મરણની પરપરા વહે
રખડયા કરે ॥

હુઠારીયાની જાત સ્થલે સ્થલે ભાંટકે છે, પણ પોતાની કમાઈનું
ધન, ભોગવટાનાં સાધનો લઈને જ સ્થલાંતર કરે છે ત્યારે આ
જીવ સરાંતરમાં કાઈ પણ લઈ જઈ શકતો નથી, મહા જહેમતે
મેળવેલું મેલીનેજ ચાલી નીકળે છે મળવડું અને મેવડું, મેળવડું
અને મેવડું એટલે સરવૈવે ૦ શૂન્ય । સવોળવના સરવૈયામાં શૂન્ય જ ।
આત્મા આવી રખડતી જાતનો છે

નાસ્તિકની માન્યતા

આસ્તિક-નાસ્તિકમાં પુણ્ય-પાપ, સ્વર્ગ-નરક, જીવ-અજીવ, મોક્ષ વગેરેમાં તે છે કે નહિ ? પરબોલ છે નહિ ? એ વગેરે વિષયોમાં મતભેદ છે, પરંતુ તેઓ પણ ‘મેળવું તે મેળવા માટે’ આમાં વિચિત્ર મતના નથી, એક મતના ॥ નાસ્તિક પરબોલ કદે ન માને । પણ માણસ મરે છે, ત્યારે તેની માલ-મિલકત અહિં જ પડી રહેલી તો ને નજરોનજર (અન્યથા) નિહાળે છે ને । ‘મેળવેલું મેળવું પડવાનું’ આથી આસ્તિકો જે મધ્યુ દેાય તેનો સદુપયોગ કરવા પ્રવૃત્તિમાન થાય એ ખરું ! કેમકે એ પરબોલ માને છે, નાસ્તિક પરબોલ નથી માનતો, એટલે કદે તેવી કોઈ પ્રવૃત્તિ તે ન કરે । પણ જો નેવા પ્રયાસે મેળવેલું અહિં જ મધ્યુ રહેવાનું છે, એ તો એનેય માન્યા વિના ચાલે નેમ નથી નાસ્તિક પરબોલ માનતો નથી અને તેથી તો તેનું ધ્યેય એજ છે કે— ‘વાયઞ્ઞોરેત્ સુખં લીલેત્, ક્ષણ દુરગ્ધા છૂત પિલેત્’ જીવું ત્યાં સુધી સુખે જીવું અને જીવવા માટે કરજ કરીને પણ ધી ધી ધી-ધી ધીએ તો દેહ વધુ ટકે એવી માન્યતાવાસો એ દેાય છે વળી, એમ પણ માને છે કે—મરમીમૂલરૂપ દદરૂપ પુનરાગમન વૃત્ત ।

જન્મો-જન્મના નિર્મૂલ પ્રયત્ન

નાસ્તિક પરબોલ માનતો વી, છતાં મેળવેલું ઊડવું પડે ॥ તેમ માને છે, ભોજને માટે મળેલા દેહાદિને આથી ટકાવવા અને કરજ કરીને પણ ભોજો ભોજવવામાં તે માને ॥ અને તેવા પ્રયત્નો કરે છે જ્યારે આસ્તિક એ જ વાક્યનો ઉપયોગ મળેલાનો સદુપયોગ કરવાના મત-વર્માં અમલમાં કરે છે જાનકને નવો જ મ, નવી શાળા, નવું ભણતર, દરેક જ-મે પ્રયત્ન સહુતર ગયું, નવું શીખવાનું રહ્યું આ જીવ પણ સરોસવ મેળવે છે, મહે છે, ફરી બીજા જન્મમાં બીજું મેળવવા જડેમત ઉઠાવે છે, મેળવે છે, મેહે છે કોઈ જન્મ-એરોળતાવો કે સાથે લીધું ॥ તમામ જન્મના પ્રયત્નો નિર્મૂલ જ ગયા.

સરવાસે શૂન્ય !

વિધાથી વાંચવાની મહેનત કરે અને નાપાસ થાય તો એને કેટલું દુઃખ થાય ! ફરી મહેનત કરે, બીજે વર્ષે પણ નાપાસ થાય ! તો ! અને માનો ફરી મહેનત કરે ! અને કમનગીબીની પગઠાંડાએ ત્રીજે વર્ષે નાપાસ થાય તો એની હાલત-મનોદશા કેવી થાય છે ? “પણ ત્રણ વર્ષની મહેનત નફામી ગઈ” એવો એને પારાવાર અફસોસ થાય છે ત્યારે અનાદિથી દરેક જ મના, જન્મત પૂર્વકના પ્રયત્નો નિષ્ફળ જ થયા એ માટે કાંઈ થાય છે ? દરેક જન્મમાં કહ્યું શું ? પુદ્ગલો બહુ થયાં, શરીર બાંધ્યું, વધાણું, ઇદ્રિઓ મેળવી, તેનું જ્ઞાન મેળવ્યું, વગેરે તમામ મેળવ્યું, આંતરિક સંબંધી શરીર, ઇદ્રિઓ, વિષયો મેળવ્યા, બાહ્ય સંબંધી કાયા, કામિની, કુદ્બળ, કચન મેળવ્યાં, સાતે સાત મેળવ્યા અને છેવટે સાને સાત છાંડ્યાં ! મહેનત કરી કરી, સરવાસે ૦ શૂન્ય

અનાદિકાલની પરપરા

જીવ એકે ક્ષણ પણ પ્રવૃત્તિ (મહેનત) વગરનો તો રહ્યો જ નથી મોક્ષના દ્વારે ઉભેલો, ચોખ્ખો ગુણસ્થાનકે પહોંચેલો જીવ જ માત્ર પ્રવૃત્તિ વિનાનો છે, તેથી તેને અયોગી કહેવામાં આવે છે એવિના જન્મતમાં કોઈ જીવ અયોગી નથી યોગ પ્રવૃત્તિ (પ્રયત્ન) ચાલુ જ છે કાયદોગને અંગે દરેક ક્ષણે સોહી રહે જાય છે, જહર એનું કામ કર્યું જાય છે, તેમ જ મન તથા વચનનો વ્યાપાર પણ પળેપળ ચાલુ જ છે મન, વચન, કાયા ત્રણે યોગોનો વ્યાપાર ચાલુ જ છે ને ! અને પ્રયત્નનું ફળ પણ આ સોઠમાં મળે છે કાયા વધે ને, વચન પણ મધુર બોલવા વગેરે વડે સુદર સંમાન-વાચક બને છે, મન પણ જેવી ટેવ પાડો તેવું ટેવાય છે બધું ખરું ! પણ જિહ્વીના છેડે એક જ વાત કે તમામ છોડવાનું ! તથા સનધો અર્થ કશું લાવ્યા છો ? મેળવવું અને મેલવું ! મેળવવું અને મેલવું ! એનો અર્થ શો ?

નકામાં મહેનત કે બીજું કંઈ ! જનાદિ કાળથી પરપરા એક
સરખી ચાલુ છે ને !

નિર્વેદની મહેતા

અનતા જન્મ કર્યો, અનતા શરીર મેળવ્યાં, અનતા વિષયો,
વૈભવ મેળવ્યા, અનતીવાર જ્ઞાનાદિ મેળવ્યું, રાખ્યું કે રહ્યું ॥
માટે તો હાલકાળ રખડતી પ્રભનો મળે છે, ભટકતી પ્રભનો
ખિતાબ નહિ દો ! ભટકતો પ્રભ સથે ભટકે સ્થથે સ્થથે ! પણ
કમાઈને કુટુંબ અને સાધન-સામગ્રીને સાથે સંઘ ને જ રૂંદે, રખડતી
પ્રભ તરીકેનો આ જીવ, ન કુટુંબ ન કમાણી, ન સાધન ઠગ જ
સાથે સંઘ જઈ શકે નવો જ મ, નવો માણ, નવું કુટુંબ, નવો
વ્યવહાર તમામ નવેસરથી ! આ સ્થિતિ આજે છે, અહિં છે,
એમ નથી પણ અનતા જન્મથી છે આ સ્થિતિને ! આત્માને
જ્યારે ખ્યાલ આવે, આ ખ્યાલથી ખેદ થાય ત્યારે તેને (તે
વાસ્તવિક ખેદને) શાસ્ત્રકારો 'નિર્વેદ' કહે છે આત્મામાં સમ્યક્ત્વ
હોવાનું જણાવનાર આ ચિન્હ છે શરીરમાં વ્યાધિ છે કે આરોગ્ય
તે ચહેરા કહી દે ॥ ચહેરા દ્વારા મનુષ્ય વ્યાધિવસ્ત છે કે
નિરોગી ? તે તરત માલુમ પડે છે, નિર્વેદ પણ સમ્યક્ત્વને
જણાવનાર લક્ષણ છે.

‘માયાને તેજ રૂપે માનવું તે સમ્યક્ત્વ

સમ્યક્ત્વ વસ્તુ શી ? સાચાને સાચા તરીકે જાણવું, તે
સમ્યક્ત્વ. વસ્તુને વસ્તુ સ્વરૂપે જાણવું માનવું તે સમ્યક્ત્વ
વ્યવહારમાં શુદ્ધ દેવ, શુદ્ધ ગુરુ, શુદ્ધ ધર્મને માનવું તે સમ્ય-
ક્ત્વ એવી વ્યાખ્યા છે શુદ્ધ એટલે માયા એ જ અર્થ સમર્થ
છે, છતાં એ વ્યાખ્યા વ્યવહાર ગણીએ તો હાલ ઉતરીએ તો
‘સાચાને સાચા તરીકે માનવું તે સમ્યક્ત્વ’ એ વ્યાખ્યા ॥

મિથ્યાત્વનું લક્ષણ શું ? વ્યવહારથી કુદેવ, કુચુર, કુધર્મને સુદેવ, સુચુર, સુધર્મ માનવા, સુદેવ, સુચુર સુધર્મને કુદેવ, કુચુર કુધર્મ માનવા, જીવને અજીવ માનવો, અજીવને જીવ માનવો, એ માત્ર એટલી જ વ્યવહાર પૂરતી જ વ્યાખ્યાને પર્યાપ્ત માનીએ તો તો મિથ્યાત્વ માત્ર સસી પચેન્દ્રિયમાં જ રહેશે અર્થાત્ માત્ર એમાં જ મિથ્યાત્વ મનાશે, બાકી એકેન્દ્રિય, વિક્ષેપેન્દ્રિયમાં તથા અસસી પચેન્દ્રિયમાં પણ મિથ્યાત્વ મનાશે નહિ જ્યારે મિથ્યાત્વ છે તો બધેય જો વ્યવહાર વ્યાખ્યા માનવાની તે ને રૂપે લઈએ તો માનવું એ તો મનના જ ધર્મને । અને તો મિથ્યાત્વ સર્વવ્યાપી છે, માટે શ્રીહરિભદ્રસૂરીચરણ મહારાજના એ મિથ્યાત્વનું ‘તત્ત્વની અપ્રતીતિ’ એવું લક્ષણ બાધ્યું. નવે તત્ત્વોમાં એ લક્ષણ લાગુ તત્ત્વમાં પ્રતીતિ નથી એ જ મિથ્યાત્વ. અતત્ત્વમાં તત્ત્વ તરીકે પ્રતીતિ એ જ મિથ્યાત્વ. વાચકવર શ્રી ઉમાસ્વામિજી મહારાજે પ્રશમ્ભતમાં કહ્યું જિનાક્ષાં વગેરે જૈના સમકિતી શાધી ?

શ્રી જિનેશ્વર દેવે કહેલા તત્ત્વોને જ સ્વરૂપે બતાવ્યા ॥ તેને તે સ્વરૂપે જણવા, માનવા, સદ્ગત્વા તે સમ્યક્ત્વ, દુનિઆમાં પદાર્થ ॥ તે તો છેજ, કોઈ માને કે ન માને તેથી તેમાં ફરક પડવાનો નથી જીવ છે તે કોઈ ન માને તો જીવ, અજીવ થવાનો નથી, અજીવ જીવ થવાનો નથી નારિતક પાપ ન માને તેથી નહિ બધાય ? જીવ, અજીવ પુણ્ય, પાપ, આશ્રવ, સવર, બધ, નિર્ક્ષરા, મોક્ષ, માનો કે ન માનો, છે તે છેજ, પરણીક કોઈ ન માને તેથી જતો રહેવાનો ? આશ્રવને રરતે ઠર્મનું આગમન છે, તે કોઈ ન માને તેથી તે રરને ઠર્મ નહિ આવે ? તાત્પર્ય કે પદાર્થ તો ॥ તે છે, કોઈ માને કે માને તેથી તેમાં ફરક પડવાનો નથી.

જીવ, અજીવ આદિ નવ તત્ત્વોને એમ જોના માને છે, તેમ
અજોનો પણ માને ॥ નવે તત્ત્વોને એમ જોના માને છે, તેમજ ઈતરો
પણ માને છે, એમ સમકિતી નવ તત્ત્વો માને છે, તેમજ મિથ્યાત્વીએ
માને છે, પુણ્ય, પાપ, જોનો પણ માને છે, ઈતરો પણ માને છે,
પુણ્ય પાપ આવવાના માર્ગો રોકવાના કારણે, નાશ કરવાના
ઉપાયોને જોનો-પણ માને છે, ઈતરો પણ માને છે, કર્મનો બધ
જોનો પણ માને છે, ઈતરો પણ માને છે, જોનો પણ મોક્ષ માને
છે, ઈતરો પણ મોક્ષ માને છે ઈતરો કશું તત્ત્વ નથી માનતા *
જોનો સમકિતી અને ઈતરો મિથ્યાત્વી સાથી * આ વાત સમજવા
જરા એક દઢાત વિચારવું પડશે.

શબ્દથી નવે તત્ત્વોને જૈન-જૈનેતરો માને છે, પણ અરૂપની
માન્યતામા મહાન ફરક છે

હવેરી હીરાને કિમતી માને છે, એને બોઈને પ્રત્યેક ધાતુ
છે, એની રક્ષા કરે છે, તિબેગીમાં સાચવીને રાખે છે, કોઈ સહ
બધ તો આઘાત ધાય છે, એવી જ મમતા નાના બાળકને કાચના
કકડા ઉપર દોષ છે એ પણ કાચના કટકાને હીરા માને છે ચળકાટથી
ખુશ-ખુશ ધાય છે, પેટ્ટીમાં રાખે છે, કોઈ સહ ન બધ તેની
સંભળ રાખે છે, કોઈ સહ બધ તો રડે છે, પેટ્ટીને તાગુ મારે
છે, હવે એ બાલકને હવેરી ગણવો * નહિ, કેમકે બાલક જેને હીરા
કહે છે, એ હીરા જ નથી શબ્દથી હીરા ભણે કહે / પણ માલ જ
નથી, હીરાજ નથી જે જે માવમા મહત્તા ન હોય તેની
મહત્તા માનનારની, તેને માટે મહેનત કરનારની પણ મહત્તા
ગણાય નહિ.

શબ્દ એક હોવાથી પદાર્થ એક હોય એમ નથી મધ્યાર્થ એટલે
દિવસનો મધ્યભાગ, મધ્યરાત્રિ એટલે રાત્રિનો મધ્યભાગ, 'મધ્યભાગ'
શબ્દ તો એમ સ્થાને સરખો છે, પણ મધ્યાહને સૂર્યનો કેવો

મકાશ ? અને મધ્યગાત્રિએ કેવો જાહેકાર ? ‘મધ્ય’ શબ્દ સમાન છતાં
 ફરક કેટલો ? તેજ રીતિએ શબ્દથી જીવાદિ તત્ત્વોને લેલે । ઈતરો પણ
 માને । પરન્તુ મન્તવ્યના સ્વરૂપમાં મહાન્ અતર છે. જીવ એમ
 જોના જોનેતરો બને જોલે છે, પણ જીવ કેવો ? જીવન સ્વરૂપ
 શુ ? એ માન્યતામાં વાધો । જોનો જીવને કેવલજ્ઞાન સ્વરૂપ માને
 છે સ્વરૂપે તમામ જીવોને જોન દર્શન સરખા માને । સૂક્ષ્મ
 એકેન્દ્રિયમાં સખડતો જીવ તથા શાશ્વત નિજગુણાનંદમગ્ન સિદ્ધનો
 જીવ, સ્વરૂપે ઉભય સરખા છે સ્વરૂપે સરખા । માટે જ અરખા
 એવા જીવની પરિસ્થિતિનો કેરફાર સૂચવવા જીવના બે ભેદ
 કહેવા પડ્યા કેવલજ્ઞાનાદિ ગુણમય સ્વભાવવાળા જીવના
 બે ભેદ છે એક સ સારી અને એક મેલો હીરા અને એક
 પહેલ પાડેલો, થકથકાટ કરનો ચોખ્ખો હીરા નામથી બેમ હીરા
 કહેવાય છે, છે બેય હીરા એમાં પણ ના નથી, પરન્તુ સ્થિતિમાં
 ફરક છે

સ્વરૂપે સરખા પણ ।

એ જ મુજબ સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયમાં રહેલા જીવોથી લઈને
 સિદ્ધના જીવો સુધી, તમામ જીવો જીવત્વના હિસાબે, વસ્તુસ્વભાવ,
 કેવલજ્ઞાનાદિ ગુણવાળા હોઈ સ્વરૂપે સરખા છે, પણ સમારી
 જીવો મેલા હીરા જેવા છે, એટલે કર્મરહિત છે, સિદ્ધના જીવો
 કર્મ રહિત । અનતજ્ઞાન, અનતદર્શન, અનતસુખ અનતવીર્ય
 સિદ્ધના જીવોમાં તથા સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયના જીવોમાંથી તમામ
 અસાગી જીવોમાં સમાન છે, પણ ફરક શુદ્ધિ-અશુદ્ધિનો છે એમ
 તો પત્થરના કકડા પણ ધોળા હોય, સાકરના કકડા પણ ધોળા
 હોય । પણ અહિં એની વાત નથી અહિં તો મેલા તથા પહેલ
 પાડેલા હીરાની તુલના । બેમ હીરા, પણ હાલતમાં (દશામાં) ફરક છે.

પ્રમ-અસત્ય માટે પણ એમ માનવું ?

સમાધાન—જરૂર જો હવ પણ છે તો કેવલજ્ઞાન સ્વરૂપ જ
એના એ સ્વરૂપનો ઉન્કાર થઈ રહે તેમ નથી દરિયાના મહા
સાગરના તળીયે રહેતાં હીરાનો-મુવર્ણનો ઉપયોગ ઠી ઠકાપિ સહે
ન થાય। પણ તેથી તે હીરા એ દરિા નથી, કે મુવર્ણ એ મુવર્ણ નથી
એમ નો ન જ કહેવાય

એ સ્વરૂપમાં કેવલજ્ઞાન ન માનીએ તો કેવલજ્ઞાનાવરણીય
આદિ શી રીતે મનાયો ? મતિ, મુત, અવધિ, મન પર્થવ તથા
કેવલજ્ઞાનને આવરણ કરનાર કર્મ તો માન્યુ છે ને ! તો સ્વરૂપમાં
એ તે તે જ્ઞાન ન મનાય તો આવરણ કેમ મનાયો ?

તાત્પર્ય કાચ દોય કે અખચ દોય ! સમકિતી દોય કે
મિથ્યાત્વી દોય ! સસારી દોય કે મુઘ્ધ દોય ! એકે દ્રિયમાં
(સૂક્ષ્મમાં) દોય કે સિદ્ધિમાં દોય ! હવ જ્યા દોય ત્યા એટલે
કે હવમારમાં કેવલજ્ઞાનાદિ સ્વભાવે તો છે જ, એટલે કે સ્વરૂપે
તો તમામ જો સમાનજ છે ફરક હાવતો ના । જેમ જોખો
હીરા અને મેલો હીરા તેમ વિશુદ્ધ તથા અશુદ્ધ હવ એ જ ફરક
■ જેમ સિદ્ધતા જોમાં કેવલજ્ઞાન, કેવલજ્ઞાન તો તેમજ
સસારી જોમાં પણ છે

તેથીજ શ્રી તીર્થ કર દેવની સ્તુતિમાં તિષ્ણાણ, તારયાણ
(નમુત્પુષ્પ મા) વગેરે કશુ ઝિણાણ જાણ્યાણ, તિષ્ણાણ
તારયાણ, કુદાણ ગોદયાણ, મુન્નાણ મોઝગાણ કહેતામાં
આપ્યું છે કે ભગવાન્ ! તમને નમસ્કાર ! ભગવાન્ કેવા ? રાત્ર
કેવને હતાનાર તથા હતાવનાર, સસાર-સાગરથી સ્વય તથા
અને અન્વને તારનાર, સ્વય બોધવાળા, બીજને બોધ કરા
વનાર, કર્મથી મુક્ત થવા, બીજને મુક્ત કરાવનાર તાત્પર્ય કે
પોને તાર્યા અને બાધ્યાને તારનાર પ્રજુને નમસ્કે ર હવમાં

કેવળ જ્ઞાનાદિ ગુણ મનાય તો જ પ્રભુને તારક-બાધક વગેરે કદી
શકાય એ જીવમાં તેવા ગુણો જ ન હોય તો પ્રભુ તારક કે
બાધક શી રીતે મવાના ? એ જીવમાં તેવા ગુણોનો અસાવ હોય
તો આવી સ્થિતિને અવકાશ જ નથી

બ્રાહ્મમાં તે ગુણો શાંતિત ત્યારે જ મનાય કે જ્યારે આત્મામાં
તે ગુણો મનાય.

જીવને જ્ઞાન-સ્વરૂપ, જ્ઞાનાદિ ગુણવાળો કેવલ જૈન દર્શન
જ જણાવે છે શૈવ, વૈષ્ણવ, નૈયાયિક સાંખ્ય, વૈશેષિકાદિ તેમ
માનતા નથી ઈતરો જીવને જ્ઞાન-સ્વરૂપ કે જ્ઞાન દર્શનાદિમય નથી
માનતા તેઓ જ્ઞાન આત્મ-ગુણ માને છે, પણ માલિકીનું માનતા
નથી, મુદ્ધમાન રૂપ માને છે, જ્યારે જૈન દર્શન તો જીવની
માલિકીનું જ્ઞાન માને છે હીવા અને અગ્નિના પુદ્ગલો સિન્ન
નથી, હજી કદી તેજ-પ્રકાશ સિન્ન હોય ! પણ હીપક અને તેમાના
અગ્નિના પુદ્ગલો તો અસિન્ન જ છે એજ રીતિએ જીવ જ્ઞાન
સ્વરૂપ જ છે, જીવથી જ્ઞાન બિન્ન નથી જ્ઞાન બાહ્યતી છે એમ
નથી જીવને જ્ઞાનાદિ ગુણ સ્વરૂપ માન્યો તો મે.લે બમા એમ
માની શકાય બ્રાહ્મમાં જીવને અનંત કેવલ જ્ઞાન, અનંત કેવલ
દર્શન, અનંતવીર્ય, અનંત સુખ, જૈનો માને છે સ્વયંચળૂણ,
સ્વયંદ્રિસીળ આદિ પદોને વિચારી જુઓ ! અત્પદિ-પદ્યચરણ
દક્ષણચરણ 'અમૃતહત જ્ઞાનદર્શન ધરનાર,' નમસ્કાર કરતી વખતે
પ્રથમ આ વિશેષણ વાપર્યું છતાં ફરીથી જિજ્ઞાસા આદિ તથા
સઘ્વચળૂણ આદિ વિશેષણો શાથી ? તે વિચારો ! પ્રથમથી ધમ્મચર
ચાંડરતચક્કવટ્ટીજ સુધીના પદો સંસારી અવસ્થાનાં છે, સઘ્વચળૂણ
થી શરૂ કરીને ઠાણ સંપત્તાર્ણ સુધી પદો બ્રાહ્માવસ્થાને અંગે છે
પ્રથમના વિશેષણો જીવને અંગે અને સઘ્વચળૂણ વગેરે વિશેષણો

મોક્ષ'વસ્થાને ઉદેશીને છે મોક્ષે ગયા તેમને નમસ્કાર ! સર્વ બ્રહ્મનાર, સર્વ દેવનાર, સર્વ ઉપદ્રવ રહિત, અચલ રોગરહિત, અનત, અશ્વય, અવ્યાજાય, ક્યાંથી ફરી પુનરાગમન નથી એવી સિદ્ધિ મતિને પ્રાપ્ત કરનાર, સર્વોને છતનાર, શ્રી જિનેને નમસ્કાર થાઓ ! જીવમા કેવળ જ્ઞાનાદિ ગુણ સ્વભાવે મનાય તો જ મોક્ષમા તે ગુણો શાશ્વતરૂપે મનાય.

વૈશેષિક, નૈયાયિક આદિ ઇતરો મોક્ષ કેવો માને છે ? જ્યાં જ્ઞાન નથી, સુખ નથી એવું સ્થાન, તે મોક્ષ એમ તેઓ માને છે એમનો માનેશો મોક્ષ એટલે જ્ઞાન સ્વભાવસ્થા, સુખ સ્વભાવસ્થા મેક્ષમા ન તો સુખ, ન તો જ્ઞાન, આર્જુને સારકોને તેથી જ માનવું પડે છે કે જ્યારે જીવમાં જ્ઞાન, દર્શન, સુખ વગેરેને ભાડુની માન્યાં છે, પોતાની માલિકીનાં એટલે કે સ્વભાવરૂપે, શુદ્ધરૂપે નથી માન્યાં

જેનો જીવને આ સ્વરૂપે માને અને ઇતરો ન માને તેમાં કાંઈ જીવ સ્વરૂપમા ભેદ પડવાનો નથી સ્વરૂપ તો એ છે તેજ રહેવાનું છે ઇતરો 'જીવ નથી' એમ માને તેથી જીવ ચાન્થો જતો નથી અને જેનો 'જીવ છે' એટલે જીવ એકના એ મતા નથી, કે જીવ સ્વભાવે થતો નથી, કે જીવના સ્વરૂપમા કાંઈ અધિકતા આવતી નથી. જીવમાં એ શુદ્ધો છે તે કાંઈ ન માને નેથી તે શુદ્ધો ચાલ્યા જતા નથી અને એ કાંઈ માને તો તે શુદ્ધો જ તેથી બેવડાવાના નથી જીવમાં એ શુદ્ધો સ્વરૂપે છે તેજ રહેવાના જ ચાહે માનો કે માનો ! એજ પ્રમાણે તમામ તત્ત્વમાં સમજ સેવું તાત્પર્ય એ છે કે જીવને જ્ઞાનાદિ સ્વરૂપે સમજે-માને, તો તે સ્વરૂપ પ્રગટાવવા પ્રયત્ન કરે, પણ એ તેવો માને જ નહિ તે તે દિશામાં ઉદ્યમ જ કરાવે કરે : એને પ્રયત્નની ઇચ્છા જ ન માય તો પ્રયત્ન તો થાય જ કથાયો :

જ્ઞાન મન્તાવ્યનો ક્રમ

જીવના જ્ઞાનાદિ ગુણમા જે જ્ઞાન તેના જોન દર્શાને પાચ
બેદ કલા મતિજ્ઞાન, સૂતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન મન પર્યાવજ્ઞાન તથા
કેવલજ્ઞાન બીજાઓમા મેદના નામે પ્રત્યક્ષ, પરેક્ષ, અનુમાન,
હિપમાન એમ રાખ્યા

ઈન્દ્રિયદ્વારા થતુ જ્ઞાન તે પ્રત્યક્ષ અને ઈન્દ્રિય સહાય
વિના થતુ જ્ઞાન પરેક્ષ.

જીવ પહેલો ક્ષયોપશમ જ્ઞાનો મેળવે : શરીરનાળો જીવ
દેખાય છે મધુ શરીર વગરનો જીવ જોયો : શરીર અને જીવ
વાળો જીવ દેખાય પણ જીવ હોય અને શરીર ન હોય એવો
જીવ જોયો : શરીર, જીવ, અને નાકવાળો જીવ હોય પણ શરીર
જીવ ન હોય અને નાક હોય એવો જીવ જોયો : શરીર, જીવ,
નાક અને નેત્રનાળો જીવ હોય પણ શરીર, જીવ, નાક ન હોય
અને નેત્રનાળો જીવ જોયો : શરીર, જીવ, નાક, નેત્ર અને
કાનવાળો જીવ જોયો પણ શરીર, જીવ, નાક અને નેત્ર ન
હોય અને કાન હોય એવો જીવ જોયો : ફગીધી ! જીવ ન હોય
અને શરીર હોય એવો જીવ હોય પણ શરીર વિના જીવવાળો
જીવ જોયો : શરીર તથા જીવ હોય અને નાક હોય તેમ બને
પણ નાક હોય અને શરીર તથા જીવ ન હોય એમ બને :
શરીર, જીવ, નાક હોય પણ નેત્ર ન હોય તે બને પણ નેત્ર હોય
અને શરીર, જીવ, નાક ન હોય તેમ બને : શરીર, જીવ, નાક,
ચંચુ વાળો જીવ કે જેને કાન ન હોય તે બને પણ શરીર પણ
શરીર, જીવ, નાક, ચંચુ ન હોય અને કાન ધરાવે તેવો જીવ
કદી જોયો : આનુ કારણ :

જગતની સ્થિતિ તપાસો !

આજ છાંજે ત્વારે પહેલા ઘાસ બળે, પછી ઊડીઆ બળે, પછી
છાણુ બળે પછી છાકડા, કોણસાંબળે ઘાસ સ્ટેલાઈ થો બળે, આજ
એને તરત બળે, ઊડીઆ બળતા વાર છાંજે, તેથી છાણુ બળતા
વધારે વાર છાંજે અને તેથીયે વધુ વખત છાકડા કોણસાં વહેરેને
બળતા વાર છાંજે ॥ તેજ રીતે સ્પર્શ નિષયનેા સુયોપશમ
જીવને પ્રથમ ધાય ॥ સ્પર્શને દ્રિયવાળો જીવ તે એકેદ્રિય
એથી જનતશુણ્ણ સુયોપશમ ધાય, જનતશુણ્ણ પુરુષાર્થ વધે
ત્વારે રસ-વિષય જ્ઞાન કરવાના સાધનની એટલે કે જીવની
મા પે ધાય એ જીવનનું નામ, એકદ્રિય એથી જનત શુણ્ણ
સુયોપશમે-જનતશુણ્ણ પુરુષાર્થ એ ત્રય જનુવાનું સાધન નાસિકા
મળે એ મળે એટલે એના થાજે જીવ તેઈદ્રિય ઠહેવાય એથી
જનતશુણ્ણ સુયોપશમે જનતશુણ્ણ પુરુષાર્થએ વર્ણ જનુવાનું
સાધન ચતુ મળે એ મેજવનારને ચૈત્તરિદ્રિય ઠહેવાય એથી
જનતશુણ્ણ સુયોપશમે-જનતશુણ્ણ પુરુષાર્થએ શબ્દ જલજી કરવાનું
સાધન-કાન મળે, એ મેજવનાર જીવને પચે દ્રવ ઠહેવય
પચે દ્રવ જસલી પશુ હોય એથી જનતશુણ્ણ સુયોપશમે, જનત
શુણ્ણ પુરુષાર્થએ વિચાર કરવાનું સાધન મન મળે, પાચઈદ્રિય
અને મન મેજવનાર સહી પચેન્દ્રિય ઠહેવાય સહી પચેન્દ્રિય
જીવ કેટલી ઉચી સ્થિતિનેા છે ? એ જગતર ખ્યાલમાં લેજો.
જનત શુણ્ણ સુયોપશમે ઈદ્રિય પચક તથા મન મળે ॥

આથી સ્ટેજે સમજશે કે પચેન્દ્રિયના વધથી નગક કુમ
કહી ? શાસ્ત્રમા નરકના ચાર દ્વાર દેખા છે ૧ મહારમ ૨ મહા
પરિજહ ૩ માંસાહાર ૪ પચેન્દ્રિયવધ, એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય,
તેઈન્દ્રિય, ચૈત્તરિ દ્રિય જીવ પણ જીવ તો છેજ, સ્વરૂપે બધા જીવ

સરખા ઠંઠા, પણ પચેન્દ્રિય વધથી નરક કેમ ? કારણ એ જ કે
અસહીએ પાંચ અને સહીએ જે છ શક્તિ અને તા કથોપરમે
મિળવી હતી તેનો નાશ કર્યો, એ જીવને ભયકર તુકશાન કહ્યું.
પચેન્દ્રિય વધ કન્યારને નરક આપી ઠંઠી છે.

આવકની પ્રથમ વ્રતની પ્રતિજ્ઞા

આવકને પ્રથમ વ્રત કિમ્બરવામાં પ્રતિજ્ઞા કેટલી ? “હાથ
આપતા જીવને. નિરપગધીન, ગણી જોઈતો, નિરપેક્ષમાં
માફ નહિ.” ઉપસક રીતિએ આ પ્રતિજ્ઞા કેમ જ લાગે ને
ત્રસ જીવોની સખ્યા કેટલી અને સ્થાવર જીવોની સખ્યા કેટલી.
સ્થાવર જીવો એટલે એકેન્દ્રિય જીવો. પૃથ્વીકાય, અપૂકાય,
તેજકાય, વાલિકાય, સૂક્ષ્મ બાહર વનસ્પતિકાય વનસ્પતિમાં પ્રત્યેક,
સાધારણ સૂક્ષ્મ બાહર અસખ્યાતા જોણા, એકએક વિમલિએ
અસખ્યાત નિજોદો નિજોદતુ સ્વરૂપ (આહાર) ચક્ર-ઉતરનો
અવગાહના જોણ અને એક એક નિજોદમાં અને તા જીવો એક
અનતનો સાતે પણ ત્રસમાં નથી પ્રતિજ્ઞા માત્ર ત્રસની છ
દ્રષ્ટિવાળો તો ઠંઠો કે કે આ પ્રતિજ્ઞા કેવી ? એક નિજોદના
જીવોની સખ્યાના અને તમા સાતે રહેલા ત્રસ જીવો માટે, ‘ન માફ’
એવો નિયમ બાકીના આટલા બધાની છૂટા આ તો “સોયની
શાહુકારી અને ગાંઠીની ચોરી જેવો ન્યાય નણાય.”

એક માણસે ‘ચોરી ન કરવી’ એવો નિયમ લીધો હતો તેમા
માર્ગમાં પડેલી ચીજને અંગે એવી મર્યાદા નાખી હતી કે ‘પડેલી
ચીજનો માલિક ન મળે તો લેવી’ પ્રતિજ્ઞા કેવી સીધી હતી ?
વિધિમા કોઈ વાધો છે ? અવેરીએ કિમતી અવેરાત પણ બાધે છે
ચીથરામાં, આ માણસને માર્ગમાંથી અવેરાતની નાની પોટલી-ઝઠડી
મળી હતે શું થાય ? મન બગડ્યું પ્રતિજ્ઞા પણ પાળવી છે અને

પદાર્થ પણ પચાવશે છે! આજુબાજુ નજર કરી એટલે એક સોય
 ટેખાણી, ઉચકી સીધી પછી પેલી ગડડીને રાખી બચકમાં અને
 સોયને હર ઠોઈ એઈ શકે એમ હાથમાં રાખી, બધે ફરતો ફરતો
 જૂમ મારવા લાગે 'કાઈની સોય, કાઈની ગડડી' તેમાં 'કાઈની
 સોય' નો મોટેથી બોલતો અને 'કાઈની' ગડડી 'એકદમ
 કામેથી બોલતો' સોયનો ધણી ઠાણુ થાય 'આ પ્રતિજ્ઞાપાલન કેવું ?

તાત્પર્ય કે માવકની પ્રથમ તત્ત્વને અર્થે, પ્રતિજ્ઞા આટલી મોટી
 આવર લેવાની સંખ્યાને અર્થે નહિ અને માત્ર ત્રણ લેવો
 પૂરતો, ઉપર કહી ગયા તેવી પ્રતિજ્ઞા કેવી? એ તે પ્રતિજ્ઞા છે
 આત્મ ઉપલક્ષીયા રાને બેનારને લાગે, પણ લખની સંખ્યા પર
 દ્રષ્ટિ ઠગનારે એ દ્રષ્ટિને લખની શક્તિ તરફ લઈ જવી હમણાં
 જણાવી ગયા તેમ એકે દ્રવ્યથી એક પછી એક અનંતશ્રેણી
 અનંતશ્રેણી સુધાપશ્યમે ત્રણપણું મળે છે એ અનંતશક્તિને નાશ
 ન થાય માટે પચ્ચક્રમાણુ ત્રણ માટેનું રાખું તેથી બીજાને માટે
 છૂટ એમ નહિ જુહરવ માટે પચ્ચક્રમાણુની મર્યાદા શક્ય રાખી

મોક્ષ માટે અધ્યાત્મ થાય ક્યારે?

છ પ્રકારના સુધોપશ્યમમાં પ્રથમ સ્પર્શનનો સુધોપશ્યમ
 માટે હવે સમજાવો કે પ્રથમ મતિજ્ઞાન છે દરેક ઉદ્વિગ્ધમાં મતિજ્ઞાન
 પછી સૂતાદિ કમ છે, ઇતરોમાં પ્રત્યક્ષ, પરોક્ષ અનુમાન,
 વિમાન, આગળ એ નામો જ્ઞાન માટે રાખ્યા પણ કોઈ કમ કે
 હેતુ નથી અહિં કમનું, સુધોપશ્યમનું જ્ઞાન જણાય તો આવરણ
 મનાય, આવરણ રોકવાના ઉપાયો થાય જ્ઞાનને અર્થે કમ ન
 મનાય, સુધોપશ્યમાદિ ન મનાય તો તેને અર્થેના પ્રયત્નો શી
 રીતે થાય ?

તાત્પર્ય કે ઇતરો જીવને જાગે, જ્ઞાનાદિ શુદ્ધ ન માને, જ્ઞાનાવરણ્યાદિની કર્મ સ્થિતિ ન માને પણી કર્મના દાય, હરોપદન માટે ઇચ્છા કે પ્રવૃત્તિ કરે જ કયાંથી ? અને આથી મેહના મતલબમાં પણ ધબકડા જ વાળે ને ?

મતિજ્ઞાન પણી મુનજ્ઞાન જેનાથી દૂર રહેલા પદાર્થો ઇન્દ્રિયથી દેખાય તે અવધિજ્ઞાન. મતિ તથા મુનથી આ શક્તિ વધારે આખા મનુષ્યસૃષ્ટિમાના મનુષ્ય-તિર્થ્યાદિના વિચારો (મનના) જેથી જણાય ને મનપર્યાવજ્ઞાન, જેનાથી સર્વ જીવોના સર્વ કાળના, સર્વ લોકના સર્વ સાર જણાય ને દેવજ્ઞાન-આ બધું મનાય તો તે માટે પ્રવલ્લ થાય પણ માને નહિ એ પ્રવલ્લ કરે શી રીતે ? આથી વાંચકવર શ્રી ઉમાસ્વામિજી મહારાજે પ્રશામરતિમા કહ્યું “શ્રી જિનેશ્વરહેવે જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આમ્રવ, સ્વર, નિર્જરા, બધ, મોહ, આદિ તત્ત્વોને જ રીતે કહ્યા છે તે રીતે માનવુ તે સમ્યક્ત્વ.” હરિભદ્ર સૂરીશ્વરજીએ મિથ્યાત્વના લક્ષણમા ‘તત્ત્વની અપ્રતીતિ તે મિથ્યાત્વ.’ એમ કહ્યું.

પ્રતિજ્ઞા તે પ્રતિજ્ઞા

આ બધું બરાબર સમજાશે ત્યારે ‘પચ્ચક્ષુબાણુ’ શા માટે ? તે સમજાશે પચ્ચક્ષુબાણુ શબ્દ જોનેમાં નાના માટા બધાને પરિચિત ■

આ જીવને અનાદિથી ઇન્દ્રિયોના વિકારો, મનના આવેશો તથા ઔદયિક પાપપ્રવૃત્તિઓ એટલે અઢાર પાપત્માનકો સસારમા રખડાવે છે, જીવના શુદ્ધોને માત કરે ■ માટે પ્રથમ તે પ્રતિફલ કારણોને પ્રતિફલ થવુ એ જણાવવા પ્રતિ ઉપસર્ગ પ્રથમ રાખ્યો. પચ્ચક્ષુબાણુને સસ્કૃતમાં પ્રવચ્ચક્ષુગ્ન કહે છે તેમા પ્રથમ પ્રતિ ઉપસર્ગ છે પ્રતિ ઉપસર્ગ પણી આ ઉપસર્ગ મર્યાદા

સૂચક ■ પ્રતિફલ જનવુ, પણ કોનાથી ? ચા માટે મર્યાદાની જરૂર છે. પાણી કચરાને પણ ધૂએ છે, સુખડને પણ ઘેઈ નાથે ને ! ત્યારે પ્રતિફલ કોની સાથે થવાનું ? દિદિએના, વિકારો, મનના આરોગ્યો, અહાર પાપ પ્રવૃત્તિઓનો સામનો કરવાનો જી આત્મા શુદ્ધોથી પ્રતફલ થવાનું નહિ જાણી એમ સૂચવાય છે કે પ્રતિફલતા પણ મર્યાદા મુજબ કંઠવાની જ પછી જ્યાં એટલે કથન બહાર ગતિએ શુદ્ધ સુખસુ પ્રતિષ્ઠા કંઠવી તે, આ પણ થાય ત્યારે જને પ્રત્યાસંગત મનન નહિ અને કથન શા માટે ? પ્રત્યામનન નહિ પ્રત્યાસંગત શા માટે ? પ્રતિષ્ઠાને આધાર કથન પર છે, માટે પ્રત્યાસંગત

એક માણસે પર્વ દિવસે એક હબર રૂપીઆ ગરીબને આપવા નિર્ણય કર્યો પર્વ દિવસ આવ્યો, તેણે ચોપડામાં હબર રૂપીઆ ખચ ખાતે લખી પણ નાખ્યા, ખિસ્સામાં દડાને નીકળ્યો, માર્ગમાં એ મળે છે તેને આપે પણ છે ત્રણસો ચારસો રૂપીઆ વહેંચ્યા એવામાં અનાયાસ માર્ગમાં પડી ગયો, મરી ગયો એ ખિસ્સાના રૂપીઆ કોના ? કામદાની દ્રષ્ટિએ એ રૂપીઆ વારસના જ એના વારસા એ રૂપીઆ છે એમાં કોઈથી વાધો લડ શકાય નહિ વારસને લાજે કે 'એ ધર્મ કરવા નીકળેલા, અને કામ અધુરું રહ્યું માટે પ્રુક કરવું જોઈએ' એમ વિચારી વાપરે એ વાત જુદી ! હબર વાપરવા એ એની બહેરાત નહોતી મનને વિચાર હતોને ? તમે પચ્ચકૂળ છુને અ જે વ્યવહારમાં શી ગને વર્તો છો તે તપસો ઉપરાસ કરવાનો વિચાર થયો હોય, પચ્ચકૂળાણુ ન લીધું હોય, દશબાજ વાગ્યા, જૂન લાગી, આખે તમ્મર આવ્યા, સહેજ વિચારો કે 'કયા પચ્ચકૂળાણુ લીધું છે ?' અને 'પચ્ચકૂળાણુ' લીધું હોય તો તોડો ? નહિ જ પ્રતિષ્ઠા તે પ્રતિષ્ઠા સામાયિક કે ચોસહમાં એકા પછી, ઉચ્ચમાં પછી ગમે તેવું કામ

હોય તો કહી દેવાય ॥ કે 'આજ તો પ્રતિજ્ઞા જ છે ન હોય
તે કાલે !' તાત્પર્ય કે વાત માવથી બંધનનો વ્યવહાર નથી,
બંધન પ્રતિજ્ઞાથી જ છે. વિભિપૂર્વક શ્રુ સમક્ષ કથન તેનું નામ
પ્રતિજ્ઞા એટલે સ્વાન

આટલે પહેાચ્યા પછી પણ પાચમી કતારથી સાવચેતી છે
કર્મરાજની મોહરૂપી પાચમી કતાર અગીઆરમે શુભસ્થાનકેથી
આત્માને ઠેક નીચે ગળકાવે છે

આથી શાસ્ત્રકાર મહાગાનએ પચ્ચક્રખાણના બે ભેદ કહ્યા

- ૧ દ્રવ્ય પચ્ચક્રખાણુ જેમા કર્મ રાજની મોહ રૂપી પાચમી
કતાર સળી હોય તે
- ૨ ભાવ પચ્ચક્રખાણુ જેમા કર્મ રાજની મોહ રૂપી
પાચમી કતાર ન સળી હોય તે

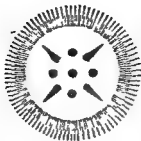
હવે દ્રવ્ય પચ્ચક્રખાણુ તથા ભાવ પચ્ચક્રખાણુના વ્યુત્પત્ત્યથી

શુ ૧ મોહો કેટલા ? વગેરે અગ્રે વર્તમાન

માર્મિક ઉપદેશ

અઘરો જાળિદિવરુષો ધર્મસિજવ્યો કયાવિ જ હુ અપ્પા ।
સમભાવો વાયવ્યો, ઘોહસ્સ રહસ્સબિજમેવ ॥

પારકાની નિંદા કરવી નહિ, પોતાની કદી પણ
પ્રશંસા કરવી નહિ, સમસાવ સદા જાળવી રાખવો એ જ
ખરેખર જ્ઞાનનું રહસ્ય છે

વ્યાખ્યાન ૬

પ્રવ્યતો મન્વનઙ્ગૈવ, પ્રવ્યાખ્યાન દ્વિત્વા મતમ્ ।

અવેખાદિરત ઘાત-મતાન્વચરમ મતમ્ ॥ ૧ ॥

હારિં ૦ અદ ૮ ૨૬૧૦ ૧

આપત્તિના કારણની શકા હોય તો પણ સાચવેતી
તો ગાખવી જ બેઠાએ

જવણુ જમણુ

પાત્રકાર મહારાજ આચાર્ય ભગવાન શ્રીમાન દુર્ગિદ-
સૂત્રી ૧૨૯ મહારાજ ભવ્ય જીવેના ઉપકારાર્થે અષ્ટકપ્રકરણની
રચના કરતાં થકા પ્રત્યાખ્યાનાષ્ટકમા ફરમાવે છે કે આ જવ
અનાદિકાલથી જન્મ મરણની પરપરા વહે રખડયા જ કરે છે.
ખીજ અને અકુરાની પરપરા જેમ અનાદિ છે, તેમ જન્મ તથા
કર્મની પરપરા પણ અનાદિની છે જેનો તેમજ જૈનેતરો ખીજ કુર-
ના ન્યાયે થતી જન્મ તથા કર્મની પરપરાથી સૃષ્ટિ અનાદિ માને છે.
સહે ! ઉત્પત્તિ અને પ્રલય ૧-પણ અનાદિની માન્યતામાં ભેદ નથી.

કમનસીખ દશા

આ જીવ ચારે ગતિમાં અનાદિથી પરિભ્રમણ કરે છે, એટલે કે જન્મ તથા કર્મની પરપરા પ્રવર્તે છે. આ રીતે જીવ એકેન્દ્રિયાદિ ગતિમાં રખડપટ્ટી કર્યાજ કરે છે, દરેક ભવમાં મેળવવું અને મેલવું એ જ કાર્યક્રમ ચાલુ. મેળવવાની મહેનત વગર આ જીવ કદી પણ રહ્યો નથી કોઈ ભવ એવો નથી કે જેમાં આ જીવે મહેનત ન કરી હોય! ઉઘમ ન કર્યો હોય! પ્રવૃત્તિ ન કરી હોય! આ સંસારમાં એવો જીવ તો એક જ. કે જે મોક્ષના દ્વાર સમાન ચોદમે શુણ્ઘસ્થાનકે ઉમેરે છે, જેને અથોમી કહેવામાં આવે છે. ફક્ત એના જ મન, વચન, કાયા કામ કરતા નથી, એ વગર તો તમામ જીવો પ્રયત્ન કર્યા જ કરે છે પણ પરિણામ શું? મેળવ્યું ને મેલ્યું, મેળવ્યું ને મેલ્યું, એ જ ને!

ભટકતી ભત તો ભટકે લણે! પણ ધન, ધાન્ય, કુદ્દા, સાધન-સામગ્રીને સાથે જ લઈ ભય છે, જ્યારે આ જીવ કશું જ સાથે લઈ જઈ શકતો નથી. આંતર સંબંધવાળાં શરીર, ઇન્દ્રિય, વિષયો તથા બાહ્ય સંબંધવાળાં કચન, કુદ્દા, કાયા, કામિની આ સાનેય મેળવે છે, પણ છેલ્લે આંતર જ મુકીને ચાલી નીકળે છે. આથી આ જીવ ભટકતી ભતથી પણ બદતર એટલે કે વિચિત્ર એવી રખડતી ભતનો છે. આ જીવ આપણી કમનસીખ દશા !!!

આશ્ચર્યની વાત !

આશ્ચર્ય છે કે અનાદિથી દરેક ભવમાં પ્રવલ્ન ચાલુ છતાં પરિણામે નિષ્ફળતા જ! એક પણ પ્રયત્ન સફળ નહિ, એ સહન કેમ થાય છે? વિદ્યાર્થી વાંચવાની મહેનત કરે આખી રાત ભગી-

જાગીને વાગે અને નાપાસ થાય તો એની કડકદમ્પન થોર છે ?
પ્રથમ વર્ષે જ એ કહેા નાપાસ થાય છે ! જોરે જોરે કડક
વર્ષે પણ નાપાસ થાય તો એને છત્તું પણ રખડું નથી ! જાગ્યાન
કડવા તેવાર થાય છે ! આ છત્તને કાચમની નિરૂપણ થયે
વિચાર સરખેર થતો નથી, એક, બે, ત્રણ, ચાર જ મન નિરૂપણ
નથી, પણ અનાદિ કાળથી જનતા જન્મેની નિરૂપણ છતાં કાંઈ
જ અસર નહિ ! ! !

મિથ્યાત્વનું ઘેન

કષ્ટિરોરોમ્ કુવાડવામાં આવે ત્યારે કુપ કૈયા પડે, તે
વખતે વાહકાપ કરવામાં આવે, તેની તેને વગર પાડી નથી, તેમ
મિથ્યાત્વથી ઘેન હોય ત્યારે એને તપાસવા જનતાની જન્મ-
મરણની વ્યર્થ પરપરાનો ખ્યાલ આવે ત્યારે તે પછી પ્રવલ્નની
નિરૂપણને વિચારે તો આવે જ મારું એક વાત ધ્યાન
રાખો કે ઘેનમાં પડેલાને સહેલું તે કાંઈ દરમિયાની વેદના ન
જણાય ! પણ જ્યારે ઘેન હોય ત્યારે તેને તેને જાણવા થાય
જ છે, તે જ રીતે મિથ્યાત્વને દેને જાણે છે ! ખ્યાલમાં પ્રવલ્નન
નિરૂપણ ન હોય ! કલ્પનામાં જન્મમરણ વ્યર્થ પરપરા
હોય ! પણ તેથી સવોભવ રસાત્મક નથી ! તે વેડવાનું હોય નહીં
નથી, વાચને એક ને શિયાળાથી જોયેર હોય અને 'વાચ નહીં
એમ માને, તેથી તે કાંઈ વાચના કરવાથી જાણી શકતો નથી
જીવ ન માનવાથી છત્તું જન્મ મરણથી જાણી શકતો નથી
માનવાથી કમ્ હોય તે કાંઈ જાણી શકતો નથી
પરશેહક ટળી જતો નથી પરશેહક નથી
માનથી કુર્જાતિ કાંઈ જાણી શકતો નથી
'વાચથી જાણવાથી જાણી શકતો નથી

દાદાનું કામ

વિચક્ષણ પુરૂષો-ડાદા મનુષ્યો તો શકાને સ્થાન હોય ત્યારે પણ પણ ન મૂકે અનર્થની શકા પણ હોય તેવા કારણોને ત્યાગ કરે એરડામાં સાય હોવાની શકા થાય તો હીપક વિના પણ મૂકે ખરા? આપત્તિના કારણની શકા હોય તો પણ સાવચેતી રાખવી જ જોઈએ.

તપ-ત્યાગ વૈરાગ્ય સામે દુનિયા સ્ટેજે છુટે છે.

એઓ પરસોઠ નથી માનતા! સ્વર્ગ નથી માનતા! નરક નથી માનતા! તેઓ માનનારાને કહે છે કે "તમે સોઠો પરસોઠની આશાએ ઇદ્રિયોના રમ્ય વિષયોનો ત્યાગ કરો છો! ખાનપાન છોડી તપશ્ચર્યાઈ કરો છો! કંટ વેઠો છો! એ બધું જો પરસોઠ નહિ હોય તો છું કદશો?" પરસોઠને માનનારા એને છું કહે? એના ઉપર એક દર્શાવ છે

એક શહેર નજીક એક મહાત્મા પધાર્યો તેઓ શહેર ખડાર કાર્યોત્સર્ગમાં હસા રહેતા અને આતાપના લેતા હતા. આ જોઈને લગભગ તમામ નાગરિક, નરનારીઓ, નાના-મોટાઓ ઉલ્લાસમેર તેમનાં દર્શને ગયે છે

દુનિયા સ્ટેજે ત્યાગ તરફ ચૂકે છે ત્યાગી તરફ-તપસ્વી તરફ ચૂકવાનું સહજ બને છે તમારા સમક્ષીએ ખાટે ઇતરે પણ સાંભળે છે કે, "પેસારાએ નહિ, ઉઘાડા-પગે ઉઘાડા-માથે રહે, વિહાર કરે, ઘોચ કરે, શાનાધ્યયનાઈ કરે, જ્યાં ત્યા ફરે નહિ, અભિજ્ઞત તપશ્ચર્યાઈ કરે," ત્યારે શસે! માનતા નથી! છતાં કહી દે "જખરો તમારો ધરમ! ધન્ય તમારા ત્યાગી!" ત્યાગ, તપનો પ્રભાવ એવો છે! કે ત્યાં મતનો વાડો પણ રહેતો નથી. મત-મતાંતરને સૂણી જઈને ગમે તે મતનો માનવી ત્યાગી

વૈરાગી તપસ્વીની પ્રશ્ન સા કરવા હાજી બધા જિ કિશ્ચિયન
 હોય અરર ઇતર કોઈ પણ હોય છતાં જેન સાધુની જેન
 તપની પ્રશ્ન સા સ્હેજે શાથી કરે છે : તપ-ત્યાગ પાસે મતનો
 આગ્રહ હતો નથી.

સચેમ, ત્યાગ, વૈરાગ્યની કિમત યોથા આરામાં વધારે
 કે આજે?

જૈનશાસન ત્યાગ-વૈરાગ્ય ઉપર તો રક્ષુ છે. કાડ કહેશે
 કે, “સત્તવાનના વખતમા એટલે યોથા આરામા તો ત્યાગ
 વૈરાગ્ય કે સાધુ હોવાની વાત ખરી! પણ આજે એવું શું છે ?
 આજે એવા સાધુઓ કયા છે ? કે નની કિમત ગણાય ?” તત્ત્વ
 તો એ છે કે, પાંચમા આરાના સાધુપણની કિમત પાસે યોથા
 આરાના સાધુપણની કિમત કોડીની વ નથી ” ચમકશે નહિ !
 રહસ્ય હૃદયમા દેખે! ફલની વાત જૂઠી! એ આરાના સાધુઓ
 મહાપુરુષો જરૂર! એમને ફલ મળતું અને મળ્યું એ જરૂર!
 પણ એ વખતે સાધુપણ સ્હેણ હતું, આજે મુરકેણ છે

યોથા આરામા સુખના સાધનો શ્રીમતોને ત્યાં બધાયેલા
 હતા, આજે તેમ નથી તે વખતે અમેરિકા કે પર્સિયની ફલ,
 વજ્ર વગેરે ખડખડાં ચીજો રાત્ત-મહારાત્ત-મીમત જ મોગવી શકે,
 વાપરી શકે, અને આજે મજુર પણ ખરીદી કરી શકે, વાપરી
 શકે આજે દરેક સુખ સાધનો સસ્તાં છે-સ્હેવા છે તે વખતે
 મુસાફરી કેટલી મુરકેણ ? અને આજે ? જલ, સ્વલ અને આહારમા
 પણ મુસાફરી કરો! આવા વખતમા ત્યાગના પરિણામ આવવા
 કેટલા મુરકેણ ? આજે તો ત્યાગ દુષ્કર છે, તે વખતે ત્યાગ
 સ્હેણ હતો નાત, સઘ દેરા, કામના એ વખતે બધારણો
 મજબૂત હતા. આજે તમામ બધારણો ઠાવા છે તેવા વખતમા

ત્યાગના પરિણામ આવે-ટકે એ કેટલું બધું કઠિન છે ? પ્રાચીન કાળમાં દેશ, સ્થળ, જ્ઞાતિનાં બધારણ મજબૂત હતાં, ઠગતા ધર્માનુષ્ઠાનનું ફલ પણ પ્રત્યક્ષ હતું, જ્યારે આજે તો બધારણ ઠાયા અને ફન પણ માત્ર મહાત્મ્ય છે, તેવા વખતમાં ત્યાગ, સ્થળ અતિદુષ્કર છે.

અહોશીઆને ઉદ્ધારવા ભગવાન પોતે ગયા.

ચોથા આરામો કેવલશાની, મન પર્યાવશાની, અવાધશાની હાજર હતા ધર્મનું ફલ પ્રત્યક્ષ દેખાતું દેવો સામ્રાજીના મધ્યમાં દેખાતા અને એક દેવ દેખાય છે ? તીર્થંકરોની સલામ આવતા દેવો તથા તિર્થંચોના પૂર્વસરો જણાતા, ધર્મ અધર્મનું ફળ પ્રત્યક્ષ દેખાતું, અને એવા સ્થાનો છે કયા ? તે વખતે ઉપદારી ઉપકાર કરવા પોતે જતા હતા.

અહોશીઆનું દૃષ્ટાંત વિચારો પોતાના પત્રતળે દેડકા કચરાઈ ગઈ છે, બાણીને નહિ, અબલુતાં ! છતાં ગિબ્યે પ્રતિ કમલુ વખતે આલોચણની યાદ આપી તેમાં કોષ આવ્યો શિષ્યે પણ 'તમે બાણીને દેડકા મારી' એમ નથી કહ્યું, અબલુત દેડકા પગ તળે આવી, મરી ગઈ, એની આલોચણનું કહ્યું છે છતાં એ સાધુએ કોષ કયો સાધુ જોવો તેવો નહોતો મ.સક્ષમજો કરનારો સાધુ હોયો કોષ કયો, શિષ્યને મારવા ઢાડયો પરિણામ શું આવ્યું ? થાણવે ભટકાણો અને પોતે મરણ પામ્યો. મરીને દૃષ્ટિવિષ સર્પ થયો કેવા સ્થલે ઉત્પન્ન થયો ? અને કેવે સર્પ થયો ? દૃષ્ટિવિષ સર્પ એટલે દૃષ્ટિથી વિષની જ્વાલ ફેકનારો અગ્નિ ભયંકર સર્પ થયો, કોષ ઉપર કાણુ ન રાખવાન પરિણામે કોષ ઉપર કાણુ ન રહી શકે તેવી ભતિમાં ઉત્પન્ન થયો કયાં ઉત્પન્ન થયો ? જગલમાં ઘોર જગલમાં કે જ્યાં

મનુષ્યોની અવરજવર નથી, એના ઉપજવાથી તો ત્યાં મનુષ્યોની અવરજવર જિલકુલ જાય થઈ ગઈ કોઈ જુએ ચૂકે નય । તો પણ થોડો દષ્ટિવિષય ચંદ્રકોશીયા સર્પની વાત કરી રોકતા હતા એ સર્પની ઇચ્છાતિ વધતી ગઈ, અને મનુષ્ય તો શું ? પણ એ વનમાં પણ પંખીની પણ અવરજવર ન હોતી

• ભગવાન શ્રી મહાવીર દેવ એને પ્રતિબોધ કરવા જાતે ગયા મધ્યાએ, વાસો છતાં પોતે ત્યાં ગયા અને એના જ દર પાસે ઊભા રહ્યા, પેલો સર્પ દરથી જહાજ નીકળ્યો અને જવાણા ફેંકી, એક વાર બે વાર ત્રણ વાર ફેંકી ત્રણ ત્રણ વખત જવાણા ફેંક્યા છતાં ભગવાનને અડગજ એમાં, એણે કે પોતાની દષ્ટિની સેસ પણ અસર થઈ નથી ત્યારે તે નવાઈ પામ્યો પછી વિચાર્યું કે 'આજે મારી દષ્ટિનું હજીઆર ખુલ્લું થયું ગમે તે કારણે વ્યર્થ ગયું ! પણ ફિકર નહિ, મારે હાલનું અમોઘ હજીઆર તો મોજાનું છે ને ?' તરત તેણે ડાબે હાથે થોડી નિકળ્યું ઝેરીલાપણે ડાબે દેનારો, ડાબે દેવાયો છે કે નહિ ? તે માટે સ્ટેન્ડે તે તરફ જુએ થોડી તો લાલ ઢાંચ અને અહિં તો થોળું દેખાયુ સાપને નવાઈ લાગી કે આ શું ?

કેટલાકો કહે છે કે થોડી તે થોળું ઢાંચ ? ખરાબર છે, થોડી થોળું ન જ ઢાંચ ! પણ તીર્થ કરના થોળીનો વર્ણુ શ્વેત ઢાંચ માટે તો તેને અતિશય કહેવામાં આવે છે એ બીજાને પણ તેવું થોડી ઢાંચ તો પછી 'અતિશય' કહેવાપણું ગળું જ ક્યાં ? દુનિયામાં બીજે જે નહોતો તે દેખાય ત્યારે તેને અતિશય કહેવાય. ચંદ્રકોશીયાને પ્રતિબોધ

પેલો સાપ, થોળીનો વર્ણુ શ્વેત એઈ વિચારમાં પડ્યો દુનિયામાં નિયમ છે કે સામાને ચક્કરમાં લેવાય તો તેને યોગ્ય દિશાની

વિચારણાની તક મળે પેલો સર્પ વિચારમાં પડ્યો અને
લગવાને મધુર ગિરાથી કહ્યું. ‘બુજ્જ બુજ્જ ચટ્કાસિમા!’

“સમજ ! સમજ ! તુ કંઈ દશામાં હતો અને કંઈ દશાને
પામ્યો ? આરાધકપણાને હોતવાથી તો આ દશા થઈ, એવા
આરાધકપણામાં ક્રોધવશાત્ આ દશાએ પહોંચ્યો, હવે ક્રોધ
કરીશ ! તો થરો શુ ? ક્રોધને કાનુમાં ન રાખ્યો તો કાનુ
વગરનો ક્રોધ હોય એવી સર્પ જાતિમાં ઉપજ્યો, હજી પણ
સમજ ! સમજ !”

વાત પલ્લુ ખરી ! દશાનો કંટસો પવટો ! પૂર્વે સર્વમાં હીક્કા
કયારે સીધી હશે ! શ્રી તીર્થંકર દેવના વચન ખાતર ઋદ્ધિ સમૃદ્ધિ
છાડી, કુકુળ તજ્યુ, સુખ માણ્યો તજી, શ્રી પુત્ર પરિવાર
છાડ્યા, દુનિઆનો તમાગ કર્યો, સર્વમ સીધુ, હિંમતપ કર્યો, એજ
જીવ આજે ખૂદ તીર્થંકરને મારવા તૈયાર થયો છે ને ! જવાલાનું
પરિણામ ન આવ્યું તો કબ હીધો ‘બસ માફ, મારી નાંખ
એ જ સાવના છે ને ! કંઈ દશા ?’

સાધુના સર્વમાં દેડકા અનુભૂતાં મરી, એની આધોયણા
કરવાનું શિષ્યે ગાઢ આપ્યું ત્યાં ક્રોધ એજ આ બધાનું ખૂલ !
દેડકા પગ તળે આવી ગઈ, ખરે ! ન આવી ! અને કાઠથી મરી
માનો, પલ્લુ પગ તળે આવી એ અનુપયોગ તો ખરો ! ચોક્કસ નહિ
કે કાનાથી મરી ? કુમકે દેડકાંની ઉત્પત્તિ વગેરે એવા પ્રમાણમાં
કંટક્ષીક વખત હોય છે કે ગમે તેવા જયણા પાળવા છતાં સ સવિત
છે કે તેમ બની બધ નવા ચોમાસામાં જમીન અતિ જવાકુલ
હોય છે એને સરલ સાથે કબૂલાત કરી હોત, તો ત્યાં જ પતી
બત. શિષ્યે હિત પ્રુદ્ધિએ આધોયણાની સ્મૃતિ આપી ત્યાં ક્રોધ
એજ આ પરિણામનું બીજ ! વડનું બીજ કંટકું નાનું હોય છે .

જાને વડો. જાહિ પણ પોતાનો ગુન્હો હતો, ગુન્હોગાર પોતે હતો, શિષ્યે ફરજ બજવી ત્યાં કોષ કર્યો, પરિણામે યાજ્ઞે ચટાઈ મુઝો, કોષ ઉપર કાણુ ન રાખવાથી, કોષ ઉપર કાણુ ન રહી શકે તેવી જાતિમાં ઉત્પન્ન થયો અને જે, તીર્થ કર દેવના વચનથી દુનિયા છાડી સ્વયમ આવનો હતો, માસકમલોની તપમયી કરતો હતો તેનો જ જીવ સ્વયમ તીર્થ કરતું મૃત્યુ ઇચ્છે છે, માસ્વા ફરી વળ્યો છે, કાળ દીધો ॥ અને વિચારે ॥ કે, “આ શુ ! આને અસર કેમ નથી ?”

ચંદોરીયા સર્પના ઉદ્ધાર !

આવા જનના આ જીવને ઉદ્ધારનો ઠેઠો માર્ગ ? આવા કેડે સર્વો ચાલ્યા જાય તો પણ ઉદ્ધાર થાય ? પણ તે કાલમા ઉદ્ધાર સમિતિ આવ્યો ! ઉદ્ધાર કરવા ઉદ્ધારક પોતે સામે પધાર્યા ! સરવાનના મધુર વચનો સાસળી તે વિચારે ચડ્યો, જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું, તેણે પૂર્વે ભવ ભ્રમે અને બધી ઘટના નજરે તરી આવી અને પોતાની ભૂલ દેખાણી શિષ્ય સામે ‘ગુણના ભાઈ રોપ’ જેવું પોતાનું વર્તન લાગ્યું પણ હવે થાય શું ? એણે વિચાર્યું “‘જામ્યા ત્યાથી સનાર’” જે આવેશની આ બધો જનમ થયો તે આવેશને જ રોકવાનો પ્રથમ એ સર્વે વિચાર કર્યો કોષ કાણુમા નહોતો ગળ્યો (સાધુપણામા) તે કાણુમા ગળવાનો, જે જાતિમા કાણુમા ન રહી શકે તે જાતિમા નિર્ણય કર્યો કોષ કાણુમા ન રાખી શકે તેવી જાતિ સાપની ॥ જાય, બેસ, કુતંગ, લોહા, ગધેડાં બધામા કોષ ખરો ? પણ તે કાણુમા આવે તેવો કુસાર કાણુ મારે કે ગધેડો સીધો, ચાણુક દેખાડવામા આવે કે લેડો સીધો, એમ બધાવના કોષ કાણુવાળા, પણ સાપનો કોષ કાણુ બહારનો હોય છે બેકાણુ કોષવાળો જાતી સાપની ॥

દષ્ટિ અને હાઠ બંને દરમાં !

ચંદ્રોશિશ્યાએ પોતાના અનર્થના પરિણામરૂપ આવેશને, ક્રોધને સવરવાનો નિશ્ચય કર્યો એના ક્રોધથી આમાને અનર્થ કરી શકાય તેવા એની પાસે સાધનો કયા ? દષ્ટિ અને હાઠ ! એ જ એણે. હરમાં ધાલ્યા સાપનુ જ્યાં જેવું તેવું પરાક્રમ ! જે સાપને મ્હોંથી સાણસામાં પકડયો હોય તોય પણ સખણો ન રહે, 'ખાંટા' મારી ભરડા હઈ સાણસાને તોડવાનો પ્રયત્ન કરે, એવી જાતિમાનો આ સાપ નાહ તથા દષ્ટિને એટલે કે મ્હોંને હરમાં રાખે છે, વાલપમ્ કે ઉધે મ્હોંએ હરમાં રહે છે, શરીર બહાર રાખે ■ સાપની સમતા

આ દુનિયામાં સોઠનો સ્વભાવ ટી ખણી છે, કુતૂહલવાળો છે અને આ હાલતમાં સોઠાએ તેને એણે આ સાપ જીવતો છે કે, મરેલો ? તેની પરીક્ષા તે સોઠો કરવા લાગ્યા, સાપની પરીક્ષા સ્પર્શ કરીને થાય ? અને તેમાંય એ સોઠો કેવા ? રખારી, ભરવાડ વગેરે જ ગણી સોઠો એટલે એને વિવેક શો ! એટલે પત્થર માગીને પરીક્ષા કરવા લાગ્યા પત્થરથી સોઠો પણ નીકળે સાપ સહન કરે છે વિચારો ! કેટલો પલટો ! પત્થરના ધા મહે પણ જરાય ખીન્ને જવાળ આપનો નથી

દુનિયાનો નિયમ છે કે તેમજ એક ગાળનો જવાળ એ ગાળરૂપે આપો તો ચાર ગાળ સામે આવે, એમ વધે જાય, પણ નિરતર રહે તો ! ત્યાંજ શમી જાય પેલા સાપની શાંતિ એઈને પત્થર મારનારાએજ 'નાજ બાપજી' કહીને ઘી વગેરેથી પૂજવા લાગ્યા, સોઠીના ગધથી કીડીઓ આવેલી તેને વળી ઘી મળ્યું, ખાકી શી રહી ? કીડીઓએ તો માંડ્યું ચટકાનવા ! સાપની સમતા કેટલી ? બેકાણુ ક્રોધની જાતવાળો સાપ શરીર પર એટલો કાણુ ધરાવે છે કે જરા પણ હાલતુ નહિ કે જ્યાં એક પણ કીડી મળ્યા પામે ! આ વેદનામાં આ ભાવના કઈ રીતે રહી હશે !

તીર્થ કરને મારી નાખવા તૈયાર થયેલો, હજી મારનારો,
પણર દિવસ વેદના કેવી રીતે સહે ■ ।

સાપની બાતનો દોષ કઈ હલનો ટોચ ? અત્રધન કુલના
સર્પો માટે કટવાય છે કે અગ્નિમાં પડવું કષ્ટયે, પણ મારેલા
કબને, ઘરીરમાં મૂકેલા વિષને પાણી ચૂસે નહિ એટલે કે રોધથી
કે રોધના પરિણામથી નિવર્તે નહિ ચટકોરીઓ સર્પ ખૂદ
તીર્થ કરને પ્રાણ રહિત કર્યા ત પર ધરેલા તે એજ તીર્થ કર
દેવના 'મમ' । મમજ' એવા વચનથી પોતાના હવનને કટશે
પણે આપે છે તે તપાસો । એક કાડી પણ પોતાના દેહથી
ન મરે તેની ઉલટી એ સમાજ ગણે છે, પોતાના દેહમાં સોડી
છે, પત્થરના ધાતી વેદના છે, સોડાએ ધીમી ઠરેલી પૂલખી,
દેહીના કારણે મળેલી કીડીએને વધુ કાવણ વધુ છે, કાડીએ
સંમીશીઆના દેહને કરડી-કરડીને ચાળણી જેવું બનાવે છે

આ દશામાં, એક દર્શિવિષ સર્પ ભયકર આરીવિષ સર્પ
સહતર શત રહે એ વિધતિનો પગટો ઠયાં સુધીનો ? આવી
તીર્થરૂપ વેદના, એક દિવસ નહિ, જો ચાર દિવસ નહિ । પણ
પદર દિવસ સુધી સહન કરી, અને તેથી મરણ પામીને તે
આકાશ સહસાર દેવલોકે ગયો શાસ્ત્રકાર કહે છે કે આ
પરિસ્થિતિમાં એ સમકિતી મનુષ્ય હોય । તો કેવળજ્ઞાન
પામી જાય ।

શોધા આમનો ત્યાગ

આપણે મુદો એ ■ કે આવા ભયકર સર્પને જાનો
ઉદારક સંયોગ સાથે જાવી મળ્યો, સ્વયં ભગવાન ઉદારવા
ત્યાં ગયા 'જે કાલમાં આવા સંયોગો હોય તે કાલમાં સાધુપણું
કે વ્રતાદિના તેટલી કિંમત નથી કે જેટલી આ કાલમાં' છે એ

ધ્યાન રાખો ! મહામત તે મહામત, એનું રૂઢ તે રૂઢ જ,
એમાં ફરક નહિ. એ કાલમા મહામત પાલનારાઓ, અવધિગાને,
મન પર્યાવરણ, અનેક લબ્ધિઓ, ચાવત કેવલજ્ઞાન પામી મથા,
મોક્ષે ગયા એ કષ્ટુલ છે મત, વિગતિ કરેક કાલમાં વઢનીય જ
■ હર મહારાજ સિદ્ધાસને, વિરતિને નમસ્કાર કર્યા પછી જ
એસે છે, આપણો મુદ્દો એ ■ કે જે કાલમા તીર્થ કરે, ગણધરે,
શુભકેવલીઓ વગેરે ણિગજમાન હોય, હાલે ને પગલે ધર્મ
કરનાના સાંપનો આપી મળે, વિષયોની સામગ્રી પણ અકુશ
વાળી હોય તે કાલમા ત્યાગ, વૈરાગ્ય સહેલો છે શુરકેવ નથી.

ગુન્હાની શુદ્ધિ ઘેર બેઠો.

ગન્હેમારને શુદ્ધ કરવાની કાળજી, જે કાલમા ખૂદ તીર્થ કરે
કેવ રાખે, તેની શુદ્ધિ ખાટે યજ્ઞધર મહાત્માને તેને ત્યાં મોકલે
એવા કાલમા મત, ત્યાગ, વૈરાગ્ય શુરકેવ નથી જેમકે મહાશતકે.

મહાશતકનું દર્શન

શ્રી મહાવીર દેવના વખતમાં મહાશતક નામનો આવર
ખારવતધારી હતો. મતધારી તેજ કહેવાય કે જેણે મનો ઉચ્ચમાં
હોય અને એવો મતવારી વિર્યશાસ્ત્રી, ભોગેશ્વરી નિવર્તેશ્વરી હોય.
પરાક્રમ્ય હોય, દુનિઆનો નિયમ છે કે જ્યાં વિષયાદિના ભોગેષ
ભોગમાં ભોગેષ થાય કે તરત કુદ્દળીઓને, તેનો કારણ રો
વ્યક્તિ પ્રત્યે અપ્રીતિ ઉપજે છે વિષયાદિ તરફ અપ્રીતિ થવ
એઈએ પણ તેમ ન થતાં, વિષયાદિ ત્યાગ કરનાર વ્યક્તિ પ્રત્યે
અપ્રીતિ થાય છે મહાશતકની દેવતી નામની સ્ત્રીને મહાશતક
અકારો લાગે છે, અળખામણો લાગે છે નિયમ કયાયને ત્યાગી
દુનિઆને કહેવો લાગે છે, એજ દુનિઆની નિવક્ષણતા તથા
ક્રમનશીળી છે. દેવતી આવી કાપાવમાન બને છે અને વિદેશી

રેવતીનું રમખાણ

ચેત્રી રેવતી કોષે ધમધમતી હતી, વિષવાદિ ભોજના વ્યાકુળ હતી પરંતુ લાચાર હતી જરૂર તેણી લાગ તકાસતી હતી. એક વખત મહાશતક શેઠે પોષધ લાધા રેવતીએ લાગ સાધા. તેણીને એ તો ખાતીજ હતી કે “પોષધમાં મહાશતક કાંઈ કરી શકે તેમ નથી.” એટલે વાણવની જેમ તાડફી તે દિવસે તેણીને નથો પલ્લ કયો હતો, ઘેનમાં આવી હતી, જેમ આવે તેમ બધા અને યદ્યેચ્છ તોફાન કરના લામી તેણી મહાશતકને કહે છે “કમ ! આ બધા શા ઢોલ કરી રહ્યો છો ! આ મનખા રેવતી મનખમતી મોજ મોજવવી છે કે નહિ ! માફ કરજી માનવું છે આમ જ મરવું છે ?”

તાત્પર્ય કે રેવતી ખરાબર રમખાણે ચલી, મહાશતક નિશ્ચય જ રહે છે, તેમ તેમ રેવતીનું રમખાણ વધતું આવે છે, અને ‘મહાશતક પોતાના ભત્રીં છે’ એ પલ્લ લાન છૂલીને એ લામિની પોષધધારી પતિને કહે છે “આનો મનુષ્યનો જન્મ, વિષય-ભોજની સાધન-સામગ્રી છતાં તેની તરફ તું બેઠર ઠાર રહે છે, એ જોછી મૂખીઈ છે ? આ વ્હાજ, આ સામાયિક, આ ઉપવાસ, આ પોષધ વગેરે કરીને કંઈ માને કંઈ શા માટે આપે છે ? પરણેક, તે વળી કાણે હીઠો છે ? આવા વ્યર્થ કામકઠથી તારે મશે શું ?”

આને રેવતીના રમખાણે રોકડ તોડયો હતો રેવતીના રમખાણે મહાશતક ભાવકના ધેરને પણ હથમચાવી નાખ્યું. મહાશતકે પણ વિચાર્યું “આ શું ! આને આટલી હદે આ મહો-મત કેમ ખની છે ?” તરતજ તેણે પોતાના અવધિગ્નાનદ્વારા ઉપયોગ મૂકયો, એને જણાવ્યું, દેખાવ્યું કે, આ બિચારી વ્યાધિવસ્તુ અનીને આજથી સાતમે દિવસે મરીને નરકે જનાર છે મહાશતક ને લાગ્યું કે દુર્ગતિમનકાલને યોગ્ય જ આ ધો‘ખાણું’ છે

મહારાતકના ધૈર્યની મર્યાદાનો પશુ અંત આવ્યો, તેણે પણ સ્વસ્થા પુ “રે મૂંડે” શુ બેઠને છ કપાકપ કરે છે ! મારી દશાની ચિંતા કરવા કરતા તારી ઘનારી દશા તો વિચાર ! કેટલ સમય માટે આ ! હવે હીંમતગાંડ મવા ત્યારે તો સમજ ! આજથી સાતમે દિવસે તો નરકે જવાનુ જ છે કાર્પક ચેત ! ચેત ! ”

વાત સાચી છતાં સદ્વર્તનનો નિયમ

વાત સાચી હતી, અવધિરાનમા જે વાત એવામાં આવી હતી તે જ હતી છતાં એમ કહેવું એ વાંધાભર્યું હતુ ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવે શ્રી ગૌતમ મહારાજને મોકલ્યા અને મહારાતકને કહેવરાવ્યું કે ‘આત્મ કથન કરવા બદલ આશોચણુ કરી પ્રાયશ્ચિત આપશક છે’ શ્રી ગૌતમ મહારાજ પોને જાતે જ્યાં જાને કહ્યું “દેવાનુપ્રિય ! મહાનુભાવ મહારાતક ! ભગવાને ધર્મ કાષ્ઠપૂર્વક કહેવરાવ્યું છે કે, વિવેક-રહિત જની અને દુષ્ટ આવેશમાં બાવીને બઠનારના બાણો તરફ ધર્મીઓએ એવું બેઠએ નહિ, યાદે તમે કરેલુ કથન આશોચણુ મોખ્ય છે”

સામાએ કહ્યું તે જ સામે કરેતુ એવો કાષ્ઠ સજ્જનનો નિયમ છે ? જ્ઞાનમુખ ચાટે તો મનુષ્યે પણ ચાટવું ? કેઈ મનુષ્ય વિવેક-બદ ધર્મ પણ એવું વર્તન કરે તો પ્રતિકારમાં સજ્જને પણ તેમ કરવું હિચિત નથી કેડ વાણીમાની પાછળ પડે તો વાણીએ તેની પાછળ પડવું ? કેડથી તો છેટે રહેવું, સાવચેત રહેવું એટલુ જ હંપ શ્રી ગૌતમ મહારાજને મહારાતકે વહન કર્યું, ક્ષમા માગી, પ્રાયશ્ચિત લીધુ અને આત્માને શુદ્ધ કર્યો રેવતી તો વ્યાધિગ્રસ્ત થઈ, અને મરીને નરકે ગઈ રેવતી નરકે-જવાની હતી એ વાત ખરી ! પણ મહારાતકથી આવેશપૂર્વક આઘાત લગાડનાર કથન કહેવાય કેમ ?

અતિશય જ્ઞાનીઓની હાજરી

આપણે મુદ્દા એ છે કે જે કાલમાં શુદ્ધગરને ઘેર બેઠા શુદ્ધ બનાવવાની કાળજી ભગવાન પોતે રાખતા, શુદ્ધ કરવા માટે ઋણધર મહારાજ પણ જવા તૈયાર હતા તે કાલમાં ત્યાગ-વૈરાગ્ય, મત સહેલા જ હતાં, આજથી ઠેઠ શુણ સહેલા હતા. શુદ્ધગરને શુદ્ધ કરવાની સત્રવડ કરવાની કાળજી પણ શાસ્ત્ર (શાસન નાવક) એ કરવાની ! જાણ કાલમાં ત્યાગ, વૈરાગ્ય મુશ્કેલ કહેવું એ જ મુશ્કેલ છે એ કાલમાં તીર્થ કરદેવ હાજર, કેવળજ્ઞાની હાજર, મન-પર્યવજ્ઞાની હાજર, અવધિજ્ઞાની હાજર, સુતકેવલી હાજર, આહારક લગ્નિધવાળા હાજર, ધર્મ-પ્રાપ્તિના તમામ સાધનોથી જ શોભતા એ યુગમાં સયમ પ્રાપ્તિ, મયમ પાલન કોઈ રીતે મુશ્કેલ નથી કોઈ દેવ 'તીર્થ' કરની સભામાં આવે, તેનો પૂર્વભવ સભામાં તેથી પણ ધર્મનું ફળ પ્રત્યક્ષ બેઠાથી પણ ધર્મ કરવા પ્રેરણા થાય કોઈ તિય થને પૂર્વભવ સાંભળવાની તક સાપડવાથી, પાપનું ફળ પ્રત્યક્ષ જણાવાથી પાપથી અટકવાની મનોવૃત્તિ સ્હેજ થાય. તીર્થ કરદેવથી લાભ ન થાય તો કેવલીથી થાય, તે ન મળે તો સુતકેવલીનો સંયોગ થાય, પણ એ જમાનામાં ધર્મ-પ્રાપ્તિના સંયોગો કાયમ સાપડતા હતા. પુણ્યથી શિરપાન અને પાપથી શિક્ષાનું ફલ એ કાલમાં પ્રત્યક્ષ દેખાતું કે દેખાડનારા હતા ત્યાગ-વૈરાગ્યના મૂલ્ય યોગ્ય આરામાં વધારે કે પાપમાં આરામાં ?

કેવળજ્ઞાનીને તો નિદ્રા દોતી જ નથી એ યુગના શાસ્ત્રાઓ સમય માત્ર પણ પ્રમાદ નહિ કરનારા હતા નિદ્રાથી, પ્રમાદથી તેઓ પર હતા, મુગ્ધ હતા 'તે કાલમાં શાસ્ત્ર હતા, શાસ્ત્રાની સફર ચાલુ હતી, 'સાવચેત' સાવચેત'ની તેઓ રોન 'મારતક' હતા. આવા સંયોગોમાં જવ શુ હોયી બચે, અને ધર્મ પામે એમાં

નવાઈ શી ? જાને આપણું કંઈ છે ? નથી તીર્થંકર મહારાજ !
 નથી કેવલરાની ! નથી મન પર્વરાની ! નથી અવધિરાની ! નથી
 મુતકેવલી ! નથી ચૌદશી ! નથી હસપૂર્વા ! નથી આહારક લખિ
 વાળા ! ક્યા આધારે જીવને ધર્મ તરફ પ્રેરાવાનું થાય ? શિરપાવ
 કે શિશુનો જાને સાક્ષાત્કાર નથી ! શાસ્ત્ર સાક્ષાત્ નથી !
 શાસ્ત્રની સફર નથી ! એમા ધર્મ-ત્યાગ-વેરાગ્ય કેટલા મુશ્કેલ ! !
 જાને આધાર માત્ર થી તીર્થંકર દેવના વચનો ઉપર ■ માત્ર
 થી જિનવાણીના આધારે પરબાર તથા સ્વયમ સે ! તેની વફાદારી
 વધારે કિંમતી ? કે તે યુગમાની વફાદારી વધારે કિંમતી ? અર્થ
 સમજાવે ! એમની વફાદારીમા વાધો નથી, પણ સ્કેલાડ તથા
 મુશ્કેલીની દૃષ્ટિએ જાહી કિંમતની મણુના છે આ પડતા કાલમાં
 સવાનો ધર્મ વધારે મૂલ્યવાળો છે જાને એ વર્તમાનમા પણ
 તમારા સાધુના આચારવિચાર જોઈને, ઉત્તરવિહાર હોય પેલા
 ન રાખવા તપમુધી વગેરે પ્રત્યક્ષ જોઈને છતરો પણ ઠહી રે છે
 “તમારો જખરો ધર્મ !”

ઈર્ષ્યાજીનું માનસ

હેવે આપણે પાછા મૂલ વાત પર આવીએ

પેલા આતાપના સેનાર મહાત્માના દર્શને નગરમાંથી સૌ ડાઈ
 જતા હતા દુનિયા ત્યાગ-વેરાગ્યને જાણે ત્યાગી-વેરાગીને સૂવા
 તૈયાર છે એ ગામમા એક નાસ્તિક રહેનો હતો દર્શન કરવા
 જનારા ભય છે, પણ આ નાસ્તિક જાણી મરે ■ ફોટાના કાચમા
 અદૃશ્ય હોઈ આવે છે. માથું નીચે અને પગ ઉપર એવો
 અકાર ફોટાના કાચમા ઉતરે છે તેજ રીતિએ જેનામાં ઈર્ષ્યાની
 છાયા પડી તેના હૃદયમાં પણ પરિવૃત્તન ઉલટું થાય છે દુનિયા
 જેમાં રાજી તેમા ઈર્ષ્યાજી નારાજ ! દુનિયા બધારે નારાજ

ત્યારે ઇર્ષ્યા છુ રાજી ! દુનિઆને દુ ખ-શોક ત્યારે ઇર્ષ્યા છુને સુખ-આનંદ ! દુનિઆને સુખ-આનંદ ત્યારે ઇર્ષ્યા છુને દુ ખ તથા શોક ! પેણે નાસ્તિક તે મહાત્માના આવા સન્માનથી, 'અપૂર્વ' સત્કારથી, હૃદયમાં બળી મરતો હતો, પણ કહે શું ? થાય શું ? નામ્તિકની વિચારણા

પોતે એમાં ડબલ કરવા માંજે છે કે “એકલાથી કાઈ થાય નહિ અને વળી હું એકલો નાકકટો શા માટે ગણાઉં ? શા માટે મારી નાતને ન વધારું ? યુધને વધારવાની એટલે કે મારા મતને પ્રચાર કરવાની જરૂર છે યુધ મધુ એટલે યુધને ડાલુ અડકે ? યુધથી દેવતા પણ ડરે, માટે યુધ જમાવવાની જરૂર છે” આવો વિચાર તો થયો, પણ અત્યારે હવે યુધ કયાથી થાય ? એણે વિચાર્યું- ‘મૂલ નાસ્તિક કૃત જ્ઞાત્વા’ મૂલ નહિ હોય તો શાખા કયા રહેવાની છે ? આ બધાનું મૂલ તો મહાત્મા છે ને ! માટે મહાત્માને જ ઠેકાણે પાડી દેવા, મહાત્મા પહે પછી તેમનો મત, તેમનાં માન-સન્માન વગેરે કયા રહેવાના છે ?”

હવે મહાત્માને ઠેકાણે શી રીતે પાડવા ? ઠેકાણે પાડવા એટલે મારી નાખવા એમ નથી, કેમકે આ તો મતની દુરમનાવટ ■ મતભેદનો મોટો વાધો છે મનુષ્યને મારી નાખવાથી કાઈ ખુદ્દિ મરવાની છે, ખુદ્દિ તો પરમવમાં સાથે જવાની ■ ને ! આપણે જ્ઞાનને-મતિ, શ્રુત વગેરેને અપ્રતિપાતી માનીએ છીએ ને ! જીવન જાય તોય ખુદ્દિ ટકે છે, સવાતરે જાય છે, પણ ખુદ્દિ ગયા પછી જીવન ટકયુ તો ય શા કામનું ?

મુખની કૂચી ! ! !

બહારના સંયોગોને આપણી ઝમિને અનુકૂલ કરવાના પ્રયત્નોને બદલે આપણા મનને આનુ પરિસ્થિતિને અનુકૂલ બનાવી વેવું તે, સખ-સંપત્તિ મેળવવાની સફળ કૂચી છે,

પગ્લોક નહિ હોય તો તમારૂં ઘરો શુ ?

મહા મા પાસે મનુષ્યોની મેદિની દોષ ત્યારે જુઓ એને ચોખ્ખાં નહિ એકાંત સાધીને તે ઘરો એ વખતે મહાત્મા હતા તો કાયોત્સર્ગમાં-આતાપનામાં, પણ આતાપના પૂરી થવા આવી હતી, કાયોત્સર્ગ પારવાની તૈયારી હતી, તે વખતે નાસ્તિકને આવીને કાનમાં ફૂક મારી “હે મહાત્માજી ! તમે જે આ જુઓ દેહકમન કરો છો, તે કીકે છે ! પણ જે પરબ્રહ્મને માટે કરો છો, તે નહિ હોમ નો તમારૂં ઘરો શુ ?” તાત્પર્ય નાસ્તિકનું કહેવાનું એ હતું કે પરબ્રહ્મ નહિ દોષ, તો આ ત્યાગ-વૈરાગ્ય વ્યર્થ જ ને ! હવે મહાત્મા એ તો પોતાનો વખત ઘરો હતો એટલે કાયોત્સર્ગ પારો અને કશું

સ્વર્ગસ્થિતિ દિ પરોખ, પ્રત્યક્ષ પ્રશ્નમે સુખ

પગ્લોક નહિ હોય તો મારૂં જરો શુ ? પણ તારી માન્ય તારી દૃષ્ટિએ કોયળામાંથી બિનાયતી જેમ પડેને ક નિકાલ તો તારૂં ઘરો શુ ? વળી પ્રશ્નનું સુખ તો પ્રત્યક્ષ પણ છે

જે સારું ! તું કહે છે કે પરબ્રહ્મ નહિ હશે તો મારૂં શુ ઘરો ? એમ ને ! જે સૂર્ય, ચંદ્ર, ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા તો પ્રત્યક્ષ દેખાય છે ને ! પ્રભાવવાળા સ્થાનો જે પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, તે તો તને માન્યા વિના છૂટકો નથી દુનિયામાં પણ હોય સ્થાને રહેવાને ઘોડો સાગ્યશાળી કહે છે ને ? હલકા સ્થાનમાં રહેવાને દુનિયા પણ નિર્ભાગ્યદેખર કહે છે ને ? સૂર્ય-ચંદ્રાદિ જે પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, તે અધિક પ્રભાવવાળા સ્થાને સ્થિત છે, આ ઘોડાથી બીજું છે, એમ તો ખરૂં ને ! દેવેશોક જે સાબિત કરવા આ તો પ્રત્યક્ષ છે ને ! સ્વર્ગના સુખો પૌરુષિક છે, જેથી બુદ્ધિગમ્ય છતાં તું જે પરોક્ષ માને તો મોક્ષનું સુખ તો સદંતર પરોક્ષ છે

મોક્ષના સુખ માટે દૃષ્ટાંત પણ (જ્યાં આપના) કયાથી લાવવું ? દુનિઆદારીમાં પણ ખાવા-પીવાની ચીજને

અગે, પહેરવા-ઓઢવાની યોજને અગે ન મોજ મળે તેમા દર્શત
જડે ! પણ આખરમાં ન સુખ મળે તેનું દર્શત ક્રમાંથી લાવવું
આખર વધે એમાં ને આનંદ થાય તે કયા દર્શતે દર્શાવાય ? એ
રીતે મનુષ્યલવના તથા દેવલોકના સુખોને અગે તો હજી દર્શત
જડે ! પણ મોક્ષનું સુખ જણાવના ઠાઈ દર્શત નથી જ્યાં જન્મ
જરા મરણ રોગ શોક આદિ વ્યાધિ ઉપાધ કશું જ નથી, સદાને
માટે દેવલ શાંતિ જ છે તેનું નામ મોક્ષ છે એવા સુખવાળું ખીર્ણ
ઢાઈ સ્થાન ચોઈ રાજ લોકમા નથી એ સ્થાનમા આત્મા પોતાના
શાશ્વત જ્ઞાનાદિ શુભમા રમણતામય ॥

અહિ આત્મામા જ્ઞાનાદિ છે, તે દરિએ જ્યાં જ્ઞાનાદિ
અનંત હોય તેનું સ્થાન માનવું પ્રુદિ ગમ્ય છે, પરંતુ પ્રથમ
સુખ તો પ્રત્યક્ષ છે ને ! મોક્ષમાં આત્મા શાશ્વત કેવળજ્ઞાનમય,
કેવલ દર્શનમય, વીતરાગમય, અનંત સુખમય, અનંત શક્તિમય
છે, નિર્ગુન છે, નિરાકાર છે, નિર્લેપ છે એના સુખનો જગતમાં
હાખસો જ નથી, એટલે એ મનાવવું મુશ્કેલ ! પણ હૃદયોના
વિષયોના ત્યાગથી, ક્યાયોના ત્યાગથી જે પ્રથમ સુખનો
અનુભવ થાય છે, તે તો પ્રત્યક્ષ છે.

પ્રથમસુખનું રહસ્ય

ક્રોધાદિ ક્યાયોથી થતી શુભની હાલતને વિચારી લો !

રોષ એટલે તાવને તેજ તાવમાં આજ લાલ થાય છે, સ્વર
જગડે છે, શબ્દ લપડે છે, આગે અમારું આવે છે શરીર કળતર
થાય છે, આંખમા જળતરા થાય છે, કંઠ શોષાય છે, ક્રોધવાળા મનુષ્યને
પણ આવુંજ બધું થાય ॥ ક્રોધના ત્યાગથી એ સતાપથી દૂર
રહેવું, અસિમાનના ત્યાગથી અક્રૂરાર્થથી બચવું, માયાના ત્યાગથી
કૌરવીઆની ભળ નેવી ભળથી (પોતાનેજ ફસાવનારી) બચવું

અને વેલ વગરના દોષના ત્યાગથી પ્રવાહમાં તણાયાથી બચવું, આ પ્રથમમુખ તો અને પ્રત્યક્ષ અનુભવાય છે ને ! ક્રોધાદિમાં ફુનિઆ પ્રવર્તી રહી જ તેની દરિયા નિહાળી શો ! ક્રોધાદિ કષાયોની ક્ષર્ણના છે, તો ઇદ્રિઓના વિષયોને અજે જ ને ! એક ચીજ પોતાને એડે એ તે ન મળે, બીજો લડ જાય અથવા બીજાને વધારે મળે એથી જ ક્રોધ ને ! પોતાને કાઠ ચીજ, સખના સાધને, ખુદ્ધિ વગેરે વધારે મળે એથી જ અભિમાનને ! કાઠની ચીજ પડાવી દેવા, બીજાને છોડવા માટે જ માયા ને ! તુલનાનો છેડો નથી, પૌદ્ગલિક પદાર્થો વધારે વધારે મેળવવા ! કાયમ મેળવ્યા જ કરવા એ જ દોષને ! આથી ઇદ્રિયોના વિષયોનો પ્રસન્નતાપૂર્વક ત્યાગ કરવો અને કષાયોના સતાપથી બચવું એ મુખ તો અને પ્રત્યક્ષ છે. વળી ફુનિઆની કાઠ પણ ચીજ વ્યય એટલે ખર્ચ વિના મળતી નથી. પૌદ્ગલિક પદાર્થો વ્યયથી-ખર્ચથી મળે છે, પરાધીન છે. સ્વતોષ્ટ્રથી મુખ તો કંઈપણ વ્યય વિના આત્મા મેળવી શકે છે, એ મુખ આત્માને સ્વસ્થાનથી છે, સ્વાધીન છે.

પરસો નહિ હોય તો માફ જશે શું ? પણ પરસોઠાં નિકળ્યો તો તારૂં થશે શું ?

“મહાત્મસાન” હું તો માતું છું, શાસ્ત્રથી, જ્ઞાનીના કહેવાથી, ખુદ્ધિથી, તમામ ગતિએ માતું છું કે પરસોઠાં છે, પણ માન કે પરસોઠાં ન પણ હોય ! તો પણ માફ જશે શું ? પ્રથમ મુખ તો અનુભવી જ રહ્યો છું અને કાઠ જલાત્કારે ત્યાગાદિ કરાવતું નથી. મરજીઆત ત્યાગાદિથી થતી પ્રસન્નતા તો પ્રત્યક્ષ છે પણ એ પરસોઠાં નિકળ્યો તો તારૂં શું થશે ? પરસોઠાં છે, એમ ખાતરી તારા મને નથી જ, માન કે સહે એમ હોય ! તો પણ પ્રથમમુખના અંતુ ભવનો સાક્ષાત્કાર તો છે જ, પરસોઠાં નિકળે, તો તારે પણ લાભ માનવોજ પડશે

પરસોઠ નથી જ એવી પણ તને ખાત્રી કયા આધારે છે ? તારો ખાપ દોઢો પરદોઢો. ‘પરસોઠ નથી’ એમ કહી ગયો ? જ્યાં જ્યાં સંદેહ હોય ત્યાં સાવચેતી રાખવી ! એ તો વ્યવહારમાં પણ ખુદિમાનેની નીતિ છે કહ્યું છે કે-સંદિગ્ધેઽપિ એ પરસોઠ નિકળ્યો તો તારી તો કમળખતી જ છે, કેમ કે તારો તો, ત્રેવડો ગન્ઢો. ■ નથી તો તું પોતે પરસોઠ માનતો ! નથી ધીજાને પરસોઠ માનવા દેતો ! ! અને માનનારાની માન્યતા પર આક્રમણ કરે છે ! ! !

તાત્પર્ય એ છે આ તત્ત્વ, આ વાત સમજાય તો જૈનોમાં ‘પચ્ચક્ષુખાણુ’ નામે પ્રસિદ્ધ શબ્દ છે, તે વસ્તુની જરૂરિયાત-ઉપયોગિતા જરૂર સમજાય ! જૈનોમાં એવો ઠાઝજ નહિ હોય કે જે ‘પચ્ચક્ષુખાણુ’ શબ્દથી પરિચિત ન હોય ! પચ્ચક્ષુખાણુ શબ્દનો સંસ્કૃત શબ્દ પ્રત્યાચવાન છે, પ્રતિ શબ્દ પ્રથમ છે, એ સૂચક છે

ઉદ્વિચના બિહારો, મનનાં આરેશો તથા પાપની અકાર પ્રવૃત્તિઓ જ જીવને અનાદિ કોલથી સમાજમાં રખાયે છે, માટે તેને પ્રતિફૂલ સમજવા ત્યાર પછી મમાદાની તથા પ્રતિજ્ઞાની વાત છે જા એ મયાનાસૂચક છે, યવાન એટલે કથન હોને આ સંબંધમાં વધુ વિવેચન અગ્રે વર્તમાન

ક

હિતશિક્ષા

“ જ્યાં સુધી આયુષ્ય થોડું બાકી છે ! શરીર નિગમી છે ! ! અને ઉઘમની અનુકૂળતા છે ! ! ! ત્યાં, સુધીમા ચેત ! ચેત ! ! ચેત ! ! ! આત્મહિત કરી લ ! ! !

વ્યાખ્યાન ૭

શ્રવ્યતો મધ્યલેષ, શ્રવણપાત્ર દ્વિષા મતમ્ ।

સપેશાદિકૃત છાંય મતામ્યશ્ચરમં મતમ્ ॥ ૧ ॥

હાગિં અ ૮ મ્દા ૧

‘ધર્મ’ શબ્દ આર્થ માત્રને ‘પ્રિય’ છે, પણ ધર્મતુ રહસ્ય ભણવું જરૂરી છે.

શાસ્ત્રમાર મહાગાળ આચાર્ય ભગવાન શ્રીમાન હરિભક્ત સુગ્રીવચરણ મહાસાગર ભવ્ય છવોના ઉપકારાર્થે અષ્ટકલ પ્રકૃતિ રચના કરતા થકા પ્રત્યાખ્યાનાષ્ટકમાં જણાવી ગયા કે જેન શાસ્ત્રના આગાધત્રોપાસુ બધાને ‘પચ્ચકૃષ્ણાણુ’ શબ્દની મહિતી છે નાનામાં કે મોટામાં પચ્ચકૃષ્ણાણુ શબ્દની વ્યાપકતા છે, એ શબ્દ સૌને પ્રિય છે, હિત છે, પરંતુ એના અર્થની વ્યાપકતા કેટલી? એ જ પ્રશ્ન મુઝાનો છે આર્થ પ્રજામાં ધર્મ શબ્દ એમણે વ્યાપક છે કે સૌ કોડ ધર્મી થવા-ધર્મી કહેરાવવા હમણે જ અધર્મી થવું, અધર્મી ગણાવું કોણને ગમતું નથી

સસ્કારથી આર્થ પ્રભની દરેક વ્યક્તિત્વ ધર્મકાર્યને સુદર માને છે, પોતાથી ધર્મકાર્ય થાય તો પોતે ખુશી થાય છે, અધર્મ થાય તો નારાજ થાય છે. આર્થ પ્રભ ધર્મ શબ્દથી સદતર પરિચિત છે, પણ ધર્મ શું ? ધર્મનું સ્વરૂપ શું ? તેને બલુનારા બધા જોઈ છે. 'ધર્મ' શબ્દ પ્રત્યે આર્થમાત્રને પ્રીતિ જરૂર છે, પરંતુ ધર્મ પદાર્થને જોખખનારા થોડા છે. 'ધર્મ-ધર્મ' પોઠાવે ખખા! પણ ધર્મ રહ્યો શામાં ? ધર્મ માય શાથી, ધર્મ કહેવાય કેને ? આ બલુનારાની સંખ્યા અલ્પ છે.

દાન, શીલ, તપ અને ભાવ એ ધર્મ શાથી ?

દાન, શીલ, તપ અને ભાવ, એમ ચાર પ્રકારે ધર્મ થાય છે, એમ ખવા બધે છે. આધુને ચીજ વઢોરાવવી, એ દાન, સ્ત્રી-વિષય ભોગનો કાયમી કે મર્યાદિત સમયે સુધી ત્યાગ તે (પરસ્ત્રી ત્યાગ, સ્વસ્ત્રીસંતાપરૂપે) શીલ, હિંમત કયો, આયબિલ, એકાસર્થ વગેરે કયું તે તપ અને સારી ભાવના કયી, સારા સંકલ્પો કયો, શુભ વિચારો કયો તે ભાન-વાત ખગી કે આ ચાર પ્રકારે ધર્મ ખરો! પણ એ રીતે એમા શાથી ધર્મ ? તે બલુનારા કંટલા ?

સારા વિચારો, સારા સંકલ્પોમા એવું ને શું કયું ? કે બધી તેને ધર્મ ગણે? મનથી મોતીના ચોક્ક પૂર્વા એને કિમતી શાથી ગણ્યું ? મનમાં ભોજનનો સંકલ્પ કરવાથી કાંઈ ભૂખ ભાગતી નથી, મનમાં મોતીના ચોક્ક પૂરવાથી કાંઈ માવઢાર મવાતું નથી ! તો મનની શુભ ભાવનાથી ધર્મ કહેવામા આવે એનો હેતુ શો ? દાનથી, શીલથી, તપથી ભાવથી ધર્મ છે, એ વાત નિશ્ચય છે, આસ્તિકો એમાં ધર્મ માને છે જરૂર ! પરંતુ એમાં ધર્મ શાથી ? દાનમાં, શીલમાં, તપમાં, ભાવમાં ધર્મની જડ કઈ ? આ વસ્તુ

નથી છતાં ય એટલે પતે ? શાંતિ ક્યારે વળે ? જ્યારે તિબ્બેરી ઉઘાડીને હીરો બેઠો ત્યારે થયું કે “હા શા” તે વિના શાંતિ વળી નહિ મમત્વસાવના થોડે પડને પડનો પણ ભરસો આવ્યો નહિ

સાપનો ભય છે તેટલો પાપનો ભય છે ?

સાપનો ભય છે એટલો પાપનો ભય નથી, એનું કારણ મમત્વસાવ જ છે દેહના મમત્વસાવે જ સાપનો ભય છે સાપ એક ભયમાં મારે, પાપ તો સર્વોભય મારે છે, કેમકે પાપથી દુર્ગતિ મળે, વળી ત્યાં પણ વધારે પાપ થાય, એમ પાપ અને દુઃખ ચાલ્યા કરે છે પાપ સાપથી પણ ભય કર માન્ય ? માનવામાં તો સાપને ભય કર માન્યો છે

માર્ગાંત્રસારી પશુનો શુભ પાપખીરપાત્ર છે ને ! આર્થ દેશમાં, આર્થ પ્રભામાં ‘સાપથી પાપ ભય કર’ એ મન્તવ્ય હૃદયના ખૂણામાં વ્યાપક છતાં, દરેક આસ્તિક તેમ જ માનનો હોય ! છતાં સાપના ભયથી થતી અસર એટલી પાપથી અસર થાય છે ? સ્વપ્નમાં એકું કે આપ પગે વીટળાયો, પગ ઉઘો-નીચો કર્યો, સાપને તરછોડવા પગ અડાળ્યો ! (હાલે સ્વપ્નમાં) પણ ક્રિયા સાચી થઈ, પગ અડાળવાથી ભગી જવાયું, નિર્ણય થયો કે ‘એ તો સ્વપ્ન હતું’ છતાં છાતીએ હાથ મૂકો, ધડક-ધડકે થાય છે કે નહિ ? કાળજી કે પે છે કે નહિ ? તમારા શબ્દમાં, સ્વરમાં થડકો આવે છે ! દસ-વીસ મિનિટ સુધી તો ચેન હોતુ નથી, મનુષ્યની હત્યાતુ પાપ સૌથી મોટું છે સ્વપ્નમાં તમિં કેઈ મનુષ્યની હત્યા કરી; પછી ભગી ગયા સર્પના સ્વપ્નથી થયેલી અસરમાંનું કાઈ એ છે ? નથી સ્વરમાં વાધો, નથી શબ્દમાં વાધો, નથી કાલજી કેપેટ, નથી છાતી ધડકતી હજી માનો કે સ્વર તમા શબ્દ તો

ક્રિમનાથી ડોડ ખગડે! પણ કાળજી કે છાતી તે ગને ધડકારી
શકતા નથી

તાત્પર્ય કે શબ્દથી સહે ‘સાપથી પાપ ભયકર’ બોલાવ
પણ વાસ્તવિક રીતે એ વાત આત્મામાં વસી-ઠસી નથી, ઉતરી
નથી, પરિણમી નથી ‘પાપભીરૂપણુ હોય તે માર્ગાનુસારી,
એને પાપનો ભય ન હોય તે માર્ગ બહાર’ એમ બોલીએ
જરા! પણ હૃદયમાં અંધર છે? કે શબ્દ-મેદાદિ સાપના સ્વપ્ને
કર્તુ ને પાપના સ્વપ્ને કર્તુ? પાપની ભયકરતા વાસનામાં છે,
સંસ્કારમાં છે, માન્યતામાં છે, પરંતુ આત્મામાં એતપ્રિય
(તન્મય) થઈ નથી.

આ જીવ અનાદિથી સ સારમાં રખડે છે શાથી? શુ રખડ
વાનું મન થાય છે? અથવા કોઈ બીજે પોતાના લાભને માટે આ
જીવને રખડાવે છે? ચોર્યાંશીના ચક્રરમાં રખડવાનું નથી તો આ
જીવને મન થતું! કે નથી તેમ રખડાવવાથી બીજા ડોડને લાભ!
ત્યારે રખડપટ્ટીનું કારણ? ચાર કારણને આધીન થવાથી અનાદિથી
આ જીવ રખડયા જ કરે છે એ આ ચાર કારણની આરીનતા
તણ દેનામાં આવે તો રખડપટ્ટી તરત બધ થઈ જાય

પાપોની જડ

આ ચાર કારણમાં સૌથી પહેલું કારણ ‘મમત્વભાવ’ છે.
પાપોની જડ ‘મમત્વભાવ’ છે, જસ “મહાર ! મહાર !” એ જ
ભાવના! કેવળ સેવાની જ જ્ઞાનતા, સેવામાં જ મોજ! પરભવથી
સાથે કાઈ લાભ્યો નથી, છતા જ-મતા જ નાનું બાલક મુઠી કેવી
મીઠે છે? આ મમત્વભાવનું કાર્ય આ વાત ધ્યાનમાં લેશે ત્યારે
પ્રતના અતિચારો આલોચતાની શરૂઆત કરતા પહેલાં રૂદિનું,

મૂકી બધ તો પાછળના બાપાને લાગ્યશાળી પણ કહે ! માફ પ
કરે ! પણ જનાવરને તો એવું કાંઈ નથી ને ! છતાં એ પોતાનું
શરીરનું, સતાનનું સ્થાનનું પાલન કરે છે ને ! શાથી ! કહે !
મમત્વથી, સતાનના પાલનથી એને શું લાભ ? ગાય કે ઘોડા
વાછડા કે વછેરાને ધવસાવે એમાં પોતાને કાંઈ લાભ છે ? સ્થા
માટેનો પ્રબંધ તથા શરીરની રક્ષા તો માલિક પોતાની ગરમ
કરવાનો છે છતાં એ પ્રજ્ઞેય પ્રત્યે જનાવરને કટલી મમતા છે ?
તે તપાસો !

મમતા હઠાવવાનો ઉપાય.

કહેવાનું તાત્પર્ય એવું છે કે પાપ માત્રનું મૂલ્ય મમતા છે
જસ ! સેવું, સેવું ! એજ સસ્કાર છે, સેવામાં જ મન માણેલી છે,
અનેક સેવોથી જસ ! આ જ સસ્કાર ! શાસ્ત્રકાર સલામણુ કહે છે કે
આવી લય કરે મમતાના મૂલને રાગવચ હોય તો એક જ
અક્ષર ફેરવી નાંખવો. 'સેવુ' ને બદલે 'દેવુ' એમ બાઠવી
ઘો લેનામાં મોજ માણવાને બદલે દેવામાં મોજ માણો ! એટલે
મમતા મરી જશે ! આનુજ નામ ધર્મ ! !

દાન એટલે શું ?

દાનને ધર્મ કહ્યો શાથી ? દેવુ એટલે દાન દાન એટલે
ધર્મ માન્યો પણ ધર્મ શાથી ? એ આથી સમજાશે મમત્વમાં
કેવળ સેવાની પ્રીતિ હતી અને એથી હિંસાદિ બધાં પાપની
હારમાળા ચાલી આવે છે જ્યારે દાન તો દઈ દેવાની પ્રીતિ ધામ
ત્યારે દેવાય, એટલે પાપ માત્રનાં મૂલ્ય રૂપ મમતાનો નાશ થાય
ત્યારે દેવાય આથી દાન તે ધર્મ. વ્યવહારથી દાનને ધર્મ મનાય
છે, પણ ઉઠા ઉતરીએ તો આ રીતે સમજાય કે દાનમાં ધર્મ
મમતાના નાશને લીધેજ છે. પ્રીતિનો, પરિવૃત્તિનો પલટો કટશે

અરે : તે તપાસો મમના હોય ત્યારે એમનેજુ કોઈને આપી
 દેવામાં મૂખર્તિ મનાય' જ્યારે મમનાનું મૂલ્ય મટે, ત્યારે એમ
 ધાય કે-મન્યભાગ્ય' કે મારી વફાની દાનમાં વપરાય,
 પારે પડે, તેનો સદુપયોગ ધાય અનાદિમાવલો 'લડે' ! લડે !
 આમળીયે લડે ! નેમળીયે લડે ! એ બાવના વાણી જાય અને 'લડે !
 ઠવારે દેવાનો યોગ મળે' લડે નોજ ધન્ય !' આ જુલુડ જાતે માટે
 દાનમાં ધર્મ, માટે દાન એ ધર્મ

ઋદ્ધિ, સમૃદ્ધિ તરફ દૃષ્ટિ જાય છે પણ કામ્યુ-કાય' તથા
 ઉપયોગ તરફ દૃષ્ટિ મળે ?

ધન્યજી, શાક્ષિસદ્રજી તથા કથવત્રાજીની ઋદ્ધિ, સમૃદ્ધિ
 તરફ નજર જાય ■ એની ઈચ્છા યાય છે, ચોપડામાં એમનાં
 નામો 'ઋદ્ધિ-સમૃદ્ધિ એમની હોતો' એમ લખીને, યાદ કરાવ
 છે, પરંતુ એ મળતું શી રીતે : અને મળ્યા પછી એ ઋદ્ધિ
 સમૃદ્ધિનું એમણે કયું શુ : એ તરફ કદી નજર દોડાવી : એ
 ખરી વાત કદી સદયમાં લીધી :

શાક્ષિભડનો પૂર્વભવ વિચારો. પ્રથમ તો બાલક અવસ્થામાં
 સુરેલ્ય હાથમાં આવતું મુશકેલ છે હથેલીને અજાણે મળે પણ આજસુને
 મળવા મુશકેલ છે તેમ મોટી વયવાળા ! વિરેકી દોષ, સમજી દોષ,
 તેઓને ધર્મના સંયોગ મળે, ધન દોષ, યોગ્ય પાત્ર મળે તેમાં નવાઈ
 નથી, પરંતુ બાલ્યાવસ્થામાં ધર્મનો ઉચ્ચ સંયોગ પ્રાપ્ત થવો કેટલો
 મુશકેલ ! હારિદ્રવાવસ્થામાં, સામાન્ય શક્તિમાં તે પૂર્વભવમાં એક
 માતાનો નાનો બાલક હતો, ત્યારની આ વાત યાદ કરો. યુધ્ધ
 શું : બાબુમાં શ્રીમ તોને ત્યાં ઉત્સવના કારણે માલખાણી ઉડતા
 હતી, ખીર ખવાતી હતી, એ એઈ ને આ બાલકે પંજુ ખીર માટે
 કહ્યો હતો

શાલિભદ્રના પૂર્વજનનુ રહસ્ય

બાવક માત્ર સ્વાર્થને દેખે. એને કાંઈ સાધન-સાધ્ધી, સ્થિતિ ! સંયમનો ખ્યાલ હોતો નથી. જ્યાં દે સની ગળના, જ્યાં છાશના પાણીના સાસાં ત્યાં એ માતા બાલકને ખીંટ કંધાવી ખવરાવી શકે ? એક તરફ પુત્રના સ્નેહનું શસ્ત્ર અને બીજી તરફ સાધનસાધ્ધીની શૂન્યતા આ વખતે એ માતાના હૃદયની કઈ દશા ? વજ્ર જ પડે કે બીજું કાંઈ ? બાવકની જીરની માંગર્થને ઉત્તર માએ ફેંકી દીધો આખો ખીંટ તો ફરી આપે એ દશા હતી જ નહિ એટલે માડયું દોરા ! એકનો એક છાકરો, બધા છાકરાઓ ખીર ખાય તે એક કદીક ખીંટ માગી, પણ એ એની ઈચ્છા પૂરી કરી શકાય શી રીતે ? માતાના હૃદયે કાંઈ બોલ્યો અને રૂઢન પણ મૂકું તેમ નહિ ! પણ શેરી ગાછ ઉઠ, મેળી માય તેમ રૂઢન કહ્યું. ખિમારી ! બીજું શું કરે ? પાટોશીએ ઉપર એ રૂઢનની એવી અસર થઈ કે પાટોશીએને બાલકે કદેલી ખીંટની માંગર્થની ખખટ પડી અને બપુવું કે આ ટોળી લેથી જ રહે છે, તેમણે ઠોશીને દૂધ, સાકર, ચોખા વગેરે આપ્યા રોજ એ જ પાટોશીએમાંથી છાશ, રોટલા વગેરે મળતું હતે, એમના આધારે જ ગુબરો હતો એ પાટોશીએએ દૂધ, સાકર, ચોખા પૂરતા પ્રમાણમાં આપ્યા એવી અસર થયારે માય ? માતાનું ઠેકું કારમું રૂઢન હતું ! કે પાટોશીએને પણ પ્રત્યેક કરના પડ્યો માતાએ સર્વ ધન ! એવો પાટોશીએને આશીર્વાદ આપ્યો અને ખીર બનાવી આ બધી વાતનું પર્યવસાન આગલ આવે ॥

બાલક પણ પોતાની વય મુજબ સમજી શકે ॥ કે-માતાનું રૂઢન, માતાનું પાટોશીએના ઉપકારમાં આવવું આ બધું પોતાની અયોન્ય હકના કારણે છે માતાએ બાલકને વાસણ ખીર આપી-

આટલી મુશ્કેલીએ બાલકને ખીર જવગવતાં ખાતાને કેવો ? અને
કેટલો ? આનંદ થાય ? આ જવસ્થામાં સાધુ ! અને તે પણ માસ
સમણના તપસ્વી સાધુ અને વળી (પ્રથમ તો એવી તક મળવી દુર્લભ)
દેરાની સાવના થાય 'ધન્ય ભાગ્ય હુ' એમ મનાય ! ઉલ્લાસ
દેર વહેરાવવાની ભાવના થાય એ હૃદય કુચ ? એ દશા કંઈ ?
હતો બાલક 'કંઈ જ્ઞાન નહોતું' મામાન્ય જ્ઞાતિનો હતો !
ખીર પણ રહીને, મામાને રણવીને મેળવેલી સામગ્રીથી થયેલી
હતી ! ત્યાં આવી જાવના ! એ આત્માની કેવી ઉચ્ચ કોટિની
સ્થિતિ ? યાદ મળે ! ! ! ખીરની કે સાધનની કિંમત નથી.
કિંમત અવસ્થાની છે ?

છાકરાને સ્હેજ પેસો જડવો કે મળે દોષ 'તો હજી થવા
જામા સાઈ બહેનને થોડોક ભાગ આપે પણ મુશ્કેલીથી, રાડને
મેળવેલા પેસાથી સીધેલા ચવાણામાં આપે ? અરે ? સતારને
પ્રાઈ બલ ! મુશ્કેલીથી મેળવેલી ચીજમાં સાઈઓમાં, બહેનોમાં,
ભાગ નથી જપાતો, એ દુનિયામાં પણ દેખાય છે આ ખીર પણ
કેટલી મુશ્કેલીએ મઈ હતી

ત્યાં પ્રથમ તો "કોઈ આવે ! કોઈ પાત્ર આવે !" એ સાવના
જ કર્યાથી ? અરે ! સાવનાની વાત તો પછી ! પણ સાધુ દેખાય તોયે
સતાર બલ, કહી સાધુ આવી બલ તો ચીજ સતારી દે, એમ જ
મને ને ! આ બાલકને તો પ્રથમ સાવના બજે છે, "કોઈ પાત્ર, કોઈ
મુનિ આવી ચઢે ! તો ધન્ય ભાગ્ય !"

શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે જેની આદિમાં કલ્યાણ, મધ્યમાં કલ્યાણ
અને થયા પછી પણ કલ્યાણ, તે ક્રિયાનું નામ ધર્મ છે. પ્રથમ પણ
દુઃસાચ્ય હોય, મધ્યમાં પણ દુઃસાચ્ય વિષમાન હોય અને ક્રિયા

પછી પણ શુભાશય સ્થિર હોય તે કિયાનું નામ ધર્મ ? આ
ખાલકને તો હૃદયમાં સામાન્યતઃ આવના મર્ષ, સાક્ષાત્ માસકમલુના
તપસ્વી મુનિ પારણાને દિવસે વોચરી માટે નીકળેલા ત્યાં પવાયો,
ખાલકના હૃદયમાં હર્ષ આવે નહિ, ‘પધારો ! મહાત્મા !’ કહી મહા-
ત્માને હિંસાસ પૂર્વક ખીર વ્હોરાવી ! ‘ધ મ સાન્યા’ એમ માનીને
ખીર તપસ્વી મુનિના પાત્રમાં વ્હોરાવી

અમશુચિ કરણ યત્ર

દુનિયામાં પણ કહેવત છે કે—“કે ગયા સો લે ગયા !
ખા ગયા સો ખો ગયા ! ગાર ગયા જખ માર ગયા !”

આ પ્રયક્ષિત કહેણીમાં ઉડ રહ્યો છે એણે હીપુ તે સર્ષ
ગયો, એણે માત્ર ખાધું તેણે તો ખોઈ અને ન તો હીપુ, ન તો
ખાધું, પરન્તુ હાટપું એણે તો જખ મારી ! હાનમાં દેવાથી તથા
ખાવાથી—એમથી ધન તો જમ છે, ત્યારે એ એમાં ફગે ફેડે ? હર્ષ
જનાર માટે સર્ષ ગયો કહેવામાં આવે, ખાઈ જનાર માટે ખોઈ
ખોઈ ગયો કહેવામાં આવે એમાં એક ફેડે ?

દેનાર માટે સર્ષ ગયો એવું કથન આવતા ભવની દૃષ્ટિએ ■ ખાનારે
ખાધું એટલે નાખ્યું તો આ દેહમાં ને ! ગદડીના ગાડવા રૂપ આ
કારમી કાયામાં ને ! આ શરીર એટલે ! ઢેડવડો કે ખીજુ કાઈ ?
ઢેડવડો તો સરિા ! કેમકે એ તો અશુચિ સંવરનાર છે, જ્યારે આ
સો અશુચિ ખનાવનાર છે અનાજની વિશા કરે, પાણીને પેગાળ
કરે અને હવાને જેરી ખનાવે એવું જ આ ને ? માટે જ આ અશુચિકરણ
યત્ર કહેવાય છે, એટલે દૂર રા માટે ? જે કાઈ તમે ચાવો એ ચાવતી
વખતે પણ આમે ચાટતું રાખીને જુઓ તો વજા આવશે ! એવું નહિ
એ ! માળમાં છે ત્યાં સુધી એ ! જ્યાં કાળીઓ મ્હોંમાં ગયો, આ
શરીરને અડશે કે એની તરફ એવું મ ગમતું નથી અને ગળાથી

નરે દત્તર પેટમાં-જડરમાં રહેા । એટલે વિદ્ય, વેદાન્ત, કોટી,
પા, મંત્ર, ચરમ જેન ને । કસ્તુરી કે જાતના ચંદન પણ જ્યાં
ચરિ નોપેડા કે તરત કચેરો । એ જવાબ તે વિદ્યારિ રહને
જાનરમાં, હુરડામાં ફેલાય, જડગમાં ભય જાણુ તે વળી પોપણ ।
કાથી 'ખા ગયા સો ખો ગયા' કહ્યું

નીચી ગતિનું પ્રસ્થાન

નરે હીન જે તો કાલે કઈ ગયા' એટલે એતો ઉત્તમ, નરે
ચાલ જાણુ તેણે બિચારે યોગ, પણ નરે ન હીનું, ન જાણું અને
હાનુ તેને જાણે છું' કહેનારે કહી હીનું " ગારે ગયા જામ માર
ગયા " હાટનારે તો જામ મારી' જામ જવાના મુદ્દતનો સમય
આવી પહોંચેા હોવા જવાની દુરસદ ન હોવા જવામાં ફીલ હોય,
તો એ દિશામાં જવાનું હોય તે દિશામાં પ્રસ્થાન કરવામાં આવે
છે જમીનમાં હાટનારો બિચારો નીચી ગતિનું એટલે નરક ગતિનું
પ્રસ્થાન કરે ॥ માટે ત્યાં સુધી કહેવામાં આવ્યું કે " ગારે ગયા
સો જામ માન ગયા' "

બીજા નાનું પાન નહ મારો

રહીને મેજવાયેલી ખીર, એ જાણકે મુનિના પાત્રમાં રી રીતે
જોગવી દરો । આ પારે બને મમતા મરે તો જ બને 'લડું ના'
સ્થાને 'હડું' મમતાના ભ્રત્યુ વિના નથી જનનું. હાડને ખુગી
થવાનું ભય અને હઈને ખુગી થવાનું યાચ ત્યારે મનાય કે મમત્વ
ભાવનો નાશ થયો છે આવા મુખ્ય પ્રશ્નોની શ્રદ્ધિ સમૃદ્ધિ જાણે
છા । પણ એ મળવાના કારણમાં ઉત્તરો' અનર્થના મમત્વ ભાવ
ઉપર કાપ મૂકાય ત્યારે ભાવી-ફલનુ બીજા વચામ આના બીજાવી
વચાયેલું વૃક્ષ ઉછરે જાણુ નામ ધર્મ કહેા કે દાન કહેા । વાચકનર
શ્રી ૫ " ૧૧૧ મહારાજને દાનનું' શરણુ કહેતા

“મનુમદાર્થે” સ્વસ્થાતિસર્ગો દાનમ્ ” (તત્ત્વાર્થોધિ ૦ અ ૩ સુ-
 ૩૩) એટલે કે—સ્વ તગીકે માનેલો ચીજને છાંડવું, ધર્મ સાધન,
 અનુમદાર્થે, જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર-સાધનાર્થે, સયમતપ વગેરેની
 અભિવૃદ્ધિ અર્થે વિવેક પૂર્વક દેવું, દેવાના સસ્કારવાળા યજુ તેનું
 નામ દાન તે દાન ધર્મ જા રીતે, દાન મમત્વ ભાવના
 નાશથી ધર્મ થાય છે.

‘હાથ પોસા તો જગ નોસા’ તે દાન નથી.

મમત્વ ભાવના નાશ વગર પણ દેવું પડે છે તે દાન નથી,
 દુનિયામા કહેવત છે “હાથ પોસા તો જગ નોસા” દુનિયાદારીમાં
 પોસાના સ્વાર્થ માટે કેકને કાચમ હાથ પોસા રાખવા પડે છે,
 અને કેકને દેવું પડે છે ચોર, જુગારી વગેરે સપડાય તો
 કરે ન સપડાવા માટે કેક શુન્દેગરિ હાથ પોસા રાખ્યા જ
 કરે છે, અધિકારીઓને જાણે, હરખાર સરકારના કામકાજને
 જાણે, અનેક પ્રસંગોએ હાથ પોસા રાખી ઘણું દેવામાં આવે છે,
 પણ તે દાન નથી, એવાઓ દે છે, ઘણું દે છે, આમલ પૂર્વક
 દે છે, પણ મમત્વ ભાવને ચોપવા નહિ, પણ પોપવા દે છે,

ઇન્દ્રિયના વિષયોની પ્રાપ્ત્યર્થે, વૃદ્ધિ અર્થે, નિભાવાર્થે, મનના
 આરોહોની સફલતા માટે હાથ પોસો તો કાણુ નથી રાખતું. જે
 દાન નથી પાપના પહાડો ઉભા કરવા માટે દેવાતું દ્રવ્ય તે
 દાન નથી. મમત્વભાવ અનાદિના ગ્રાહ પરિચિત, મારાપણના
 ભાવ ઉપર કાપ મૂકવા પૂર્વક જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અર્થે,
 આત્મ મુક્તિ ખીલવવા અર્થે જે કંઈ અપાય તે દાન એવું
 દાન તે ધર્મ.

શીવ એટલે ?

શીવ એ ધર્મ છે પણ શાધી ? આ આત્માની અધમ દશા, અનાદિથી ઇન્દ્રિયના વિષયોથી, મનના અવિરોધી, અદાર પાપ પ્રવૃત્તિઓથી, ઘઈ રહી ॥ એ અધમ દશા થતી બધ કરવી એનું નામ શીલ

આ આત્માની અધમદશા ત્રણ કરણથી ઘઈ છે, યામ છે અને ઘટો ૨૬ છે, રહે છે અને રહેશે । એ ત્રણ કારણો કયા ૩ ઇન્દ્રિયના વિકારો ૩૫, ૨૨૭, ૩૩૩ રાગ, વર્ણ, મનના આવેરો ક્રોધ, માન, માયા, ક્રોધ તથા અદાર પાપસ્થાનકો ૧ પ્રાણાતિ પાત, ૨ સુપાદાવાહ, ૩ અદત્તાદાન ૪ મૈષ્ટુન, ૫ પગ્નિહ, ૬ ક્રોધ, ૭ માન, ૮ માયા, ક્રોધ, ૧૦ રાગ, ૧૧ દ્રેષ, ૧૨ કલહ, ૧૩ અભ્યાખ્યાન, ૧૪ પેશુન્ન, ૧૫ રતિ-અરતિ, ૧૬ પરપરિવાહ, ૧૭ માયાસુપાવાહ, ૧૮, મિથ્યાત્વ શસ્ત્ર આ ત્રણ કરણો અનાદિથી વળગેલા છે, એના ઉપર કાણુ મેળવવો એનું નામ શીલ.

ઇન્દ્રિયોનેા છઠ કરવાની કે નાશ કરવાની વાત નથી આખ ફેડી નાખવી, કાન કાપી નાખવા, નાકનો નાશ કરવો, છસને છૂટી નાખવી, શરીરને પક્ષાઘાતવાળું બનાવવું એમ નહિ । એ ઇન્દ્રિયોની, મનની તથા કાયાની પ્રવૃત્તિઓ તો ચાલુ રાખવી ! પણ તેના ઉપર કાણુ મેળવવો એનું જ નામ શીલ, શીલ આ જ હેતુથી ધર્મ એ ત્રણેય કારણો ઉપર કાણુ મેળવવાથી એ ત્રણેય કારણોની દિશા પાપ માર્ગને બદલે આત્મ શુદ્ધિની ખીલવણીમાં વળશે એનું નામ શીલ આ જ હેતુ માટે તે ધર્મ

સગવડીઆ-પથી સાધનાથી માધ્યની સિદ્ધિ થઈ શકતી નથી !

ઇદ્રિયોના વિષયો, મનના આવેશો તથા અકાર પાપ પ્રવૃત્તિઓને આધીન ન થવું એવી પ્રતિજ્ઞા તે શીલ, પખ પ્રતિજ્ઞા કેરી ? સગવડીઆ-પથી નહિ ! નાનાં બાળકો ગાજરની પીપુડી બનાવે છે, વાગી ત્યાં સુધી વગાડે પછી થાવી ખાય ! સગવડ હો ! કે અગવડ હો ! પણ સિદ્ધાંત એ સિદ્ધાંત ! સેનાપતિ, સૈનિક કે ધૂરા સુસટનુ દ્યેય સિદ્ધાંત ! ખાનપાનની અગવડ વેઠે ઠાઠ તાપ વેઠ, ઉઘ આવી કે ન આવી ? તે ન જુએ પણ 'વિજય કેમ મળે' એ જ એનો સિદ્ધાંત

સગવડીઆ-પથી સિદ્ધાંતને જોનારા ન હોય અગવડીઆ પથીઓ 'સિદ્ધાંત' શબ્દ ઉચ્ચારવાને પણ લાયક નથી માત્ર 'સિદ્ધાંત' નો પોઠાર કંગનારા સગવડ-પથીઓ સાધ્ય માધી શકતા નથી સગવડ હોય ! કે અગવડ હોય ! પણ સિદ્ધાંત તે સિદ્ધાંત ! એવું સમજે નહિ, -માને નહિ તે સાધે ક્યાંથી ? સાધના માટે અભ્યાસ જરૂરી છે, ગાળનો છાકરો ઠેસ વાગવાથી કહી મરી જાય અને ઠોળી-નાળીના છાકરાં ટાઢમાં સૂઈ જાય, તાપમાં રખડયા કરે, પહે-આખડે-પછડાય, છતાં એમને કાંઈયે માય છે ?

તાલીમ લેવી તે તપ.

ચળનજ વખતે દેશના નેતાઓ, બરના સુખી નેતાઓ રાટલો અને મરસુ ખાતા હતા ? શાથી ? ચોતાના કાર્યક્રમમાં ને આપત્તિની સંભાવના હોય તેની ટેવ પાડવી જોઈએ ! એમ તેઓ માનતા હતા આપત્તિ સહન કરનાથી ટેવાયેલો મનુષ્ય આપત્તિ વખતે હરે નહિ, દંડ રહી શકે, પણ જને ટેવ નહિ પડે હોય તે દંડ રહી શકવાનો નથી દુનિયામાં આવન્યારા અવનવા

સયોગો સામે ટકવાની ટેવ પાડવી એનું જ નામ તપ. તપને આથી ધર્મ કહેવામાં આવે છે

‘તપનો માર્મિક અર્થ’

ગમે તેના સયોગોમાં આવવાનું મજે ! કે ન મજે ! સારું મજે ! કે નમ્મું મજે ! ટાકતાપ ગમે તે વેઠવા પડે ! છતાં માર્ગથી-સિદ્ધાંતથી વલ્લાયમાન ન થવું ! એનું જ નામ તપ ! અને તે ધર્મ ! ઇશ્વર ગમે તેટલું હોય પણ તાક્ષીમ વચરતું હોય તો શા કામનું ! તાક્ષીમ વચરના ઇશ્વરથી દેશની દુર્દશા જ થાય તપ એ તાક્ષીમ રૂપ છે. તપ એટલે કર્મપૂર્વક આપત્તિ વેઠવાની તાક્ષીમ લેવી તે ઉપવાસ કરનારો ખૂબ લાગશે, આખા હિડી જશે, માથું ફુગશે રક્ત આવશે, વગેરે નથી સમજતો એમ નથી ગમ તેવા પરીપહ-ઉપસર્ગમાં મન પવડાય નહિ, એવી તાક્ષીમ તે તપ છે. ઈદ વિયોગ, અનિદ સયોગ એ બેમાં અડગામણુ ન થાય એ તાક્ષીમ તે તપ. સારા શબ્દો કે કહ્મ શબ્દો સાંભળવાનો પ્રસંગ પડે ! મિષ્ટ બોજન મળે ! કે લૂણ મળે ! માથું ફાડી નાખે તેવી દુઃખ ઉછળીને નાકમાં પેસી જાય ! એટલે કે રૂપ, રસ, ગંધ, વર્ણ, શબ્દના ગમે તેવા સમ-નિષમ સંયોગોમાં આત્માના પરિણામ પડવાય નહિ અને તે પણ જીવનપર્યંત, એનું નામ તપ ધર્મ.

પ્રતિજ્ઞાની તાક્ષીમ તે તપ

નાના ઊઠરાઓ રમત રમતા હોય અને કોઈ એક ઊઠરા શુન્દો કરે ત્યારે બેડીદારો એને એમ કહે તો ખરા કે “હું મરી જઈશ ! તોયે તારું નામ નહિ દઉં !” પણ એ માત્ર બોલવાનું જ્યાં બે લપડાકે પડી કે વરત સાચું કહી દે ! એનું નામ પ્રતિજ્ઞા નથી પ્રતિજ્ઞા અડગ હોવી જોઈએ, મારે તેના મારે તાક્ષીમે

જોઈએ. એવી તાલીમ એ જ તપ ધર્મ. ઇંદ્રિયોના વિકારો, મનના આવેશો તથા પાપ-પ્રવૃત્તિઓ રોકવાના સિદ્ધાંતમાં અલગ રહેવામાં આવનારી આપત્તિઓની સંભાવના કરી, તે તે આપત્તિઓને સહવાની દેન પાડવી તે તપ.

પવિત્ર વિચાર તે જાવ ધર્મ.

આ બધું તો ખરું ! પણ મનોહમાત્મ્ય (મનરૂપી પ્રધાન)નું છૂટકરૂં ? દેશને જવાબદાર વડો પ્રધાન જ અવળી સહી કરી દે તો ? તે જ રીતે ઇંદ્રિયોના વિકારો મનના આવેશો રોકવાના તથા શારીરિક પાપ પ્રવૃત્તિ ઉપર કાબુ મેળવવાની દેવ તો પાડી પણ મનરૂપી મત્રી ભરોશા સુધે તો શુ થાય ! શાસ્ત્રકાર મનને ખીસે બાંધવાનું ઠંઠું છે વડો પ્રધાન પણ કાયદાના બંધનમાં ! મંત્રકૃપ-નિકૃષ્ટો હુ મેળા પવિત્ર તથા સુદૃઢ સંપન્ના જોઈએ. તમામ આધાર પવિત્રતા તથા દૃઢતા ઉપર છે. આનું નામ જાન ધર્મ.

પચ્ચક્ષુબાણની ઉપયોગિતા

ઢાન, શીલ, તપ અને જાવને આ મુદ્દાએ ધર્મ તરીકે જણાવેલા છે, પચ્ચક્ષુબાણ આટલા માટે જ છે, ઢાન, શીલ, તપ, તથા જાવ ધર્મને સ્વરૂપથી સમજવા પછી પચ્ચક્ષુબાણનું સ્વરૂપ તથા તેની ઉપયોગિતા સમજવામાં મુશ્કેલી નથી પચ્ચક્ષુબાણ શબ્દ જૈન માત્રને પરિચિત છે પચ્ચક્ષુબાણનું રહસ્ય ભલે ! ન જાણે ! પણ એ શબ્દ તો જૈન કુલમાં જન્મ લીધો ત્યારથી જ સંસારાય છે છાસાય છે અને વ્હાસો લાગે છે પચ્ચક્ષુબાણ એ તો સાધના શબ્દ છે એને સંસ્કૃતમાં પ્રત્યાક્ષ્યાન કહે છે, પ્રતિ+આ+સ્યાન, આ રીતે પ્રત્યાક્ષ્યાન એવો આખો શબ્દ બને

ઉદ્ધિયોના વિષયો, મનના ક્રોધાદિ આવેશો, જોડયિક પાપ પ્રતિષે, આ તમામ જ આત્માને રખડાવનાર છે, પ્રતિફલ જ એ છે, આત્માએ એને પ્રતિફલ યવું જ એઈએ ! એ જણાવવા પ્રથમ પ્રતિ મુકેલ છે એ પ્રતિફલતા શા માટે છે ? આત્મ દૃષ્ટિને મેળવવા એ પ્રતિફલતાનો હેતુ છે આ મર્યાદા સૂચવવા આ ઉપસર્ગ રાખેલો છે, પછી શુદ્ધ સમક્ષ જાહેર કબુલતા એવું નામ જ્ઞાત એટલે પ્રતિષ્ઠા હવે એ પચ્ચક્રમાણના દ્રવ્ય અને ભાવ એ બે ભેદ સાથી : વચેરે વર્ણન માટે અગ્રે વર્તમાન.

મય-નો મહત્તા

વિમુઘા દુ તે જળા જે જળા પારગમિણી

જે આત્માઓ સુયમને ખરાખર પાતે છે, તેઓ જ ખરાખર પરિવહાદિથી મુક્ત છે

આચારાંગસૂત્ર અધ્ય ૨ ઉ ૨ સૂ ૭૫

સાચો વીર કોણ ?

પસ વીરે પસસિપ ! જે જ નિઃસ્વિચ્છદ આયાણાવ

જે સુયમના અનુક્રાનોથી કટાળે નહિ તે જ ખરા વીર છે

પસ વીરે પસસિપ ! અહ્વેદ ભાગસંજોગ, પસ નાવ પધુચ્છદ

જે સામારિક આસક્તિજન્ય સુબધને છોડે છે તે જ ખરા વીર છે, અને તેમ કરવું તે જ ઉચિત માર્ગ

, આચારાંગ સૂત્ર અધ્ય ૨ ઉ ૪, સૂ ૮૬ તથા ૧૦૧ .

વ્યાખ્યાન ૮

દ્રવ્યતો માધ્યમધૈવ, પ્રત્યાષ્યાન દ્વિધા મતમ્ ।

અપેક્ષાદિદૃત દ્વાદ-મતોઽન્યશરમ મત ॥

હારિં ૦ અ ૮ લો ૧

સ્વરૂપે મન્તવ્યમાં જૈનો તથા જૈનેતરો વચ્ચે આકાર

પાતાલનુ અ તર છે.

જીવ સ્વરૂપે સિદ્ધ સમાન છે

શાસ્ત્રકાર મહારાજ આચાર્ય જયવાન શ્રીમાન હરિભદ્ર
સૂરીશ્વરજી મહારાજ, સવ્ય જીવોના ઉપકરને માટે અષ્ટકજી
નામના પ્રકરણની રચના કરતાં ચક્ર-પ્રત્યાખ્યાનાષ્ટકમાં પ્રથમ
સૂચવી ગયા કે આ જીવ કાયમ સિદ્ધસ્વરૂપે છે. ચાહે તે સૂક્ષ્મ
એકેદ્રિયમા હોય ! ચાહે તે વિકલેદ્રિય, (બેદ્રિય, તેદ્રિય
ચૌરિદ્રિય)મા હોય ! ચાહે તે પચેન્દ્રિયમા હોય ! તિર્થ ચમા હોય
મનુષ્યમા હોય ! દેવતામાં હોય ! અવરૂપે જીવ સિદ્ધ મહારાજન
જીવ સમાન જ છે, સ્વરૂપે જરા પણ ભિન્ન નથી ! ! !

જૈન તથા જૈનેતરોની માન્યતામાં ફેર

જીવ તત્ત્વની માન્યતામાં જૈનો અને જૈનેતરોમાં આદિ જ ૧૨૪ પડે છે. જૈનેતરો આત્માને સર્વજ્ઞ સ્વરૂપ, સર્વદર્શી, વીતરાગ સ્વરૂપ, અનંત સુખમય તથા અનંતવીર્યમય માનતા નથી, જ્યારે જૈનો સર્વજ્ઞસ્વરૂપ, સર્વદર્શી, વીતરાગ-સ્વરૂપ, અનંતસુખમય અને અનંતવીર્યમય માને છે, માટે જ જૈન દર્શન ઠંડી શકે છે કે તમામ આત્મા સ્વરૂપે સમાન છે શબ્દથી જીવને જૈનેતરો માને છે જરૂર પણ, સ્વરૂપ વિચારણામાં જૈનો તથા જૈનેતરોમાં આકાર પાતાસુ અંતર છે.

જૈનેતરો આત્મામાં જ્ઞાન દર્શન, વીતરાગપણ, સુખ તથા શક્તિ માને છે, પણ તે આવ્યા-વયા રૂપે યાને ચિરસ્થાયી નહિ નેવા માને છે, જ્યારે જૈનો તો સ્વાભાવિક શુભ રૂપે માને છે. જૈનેતરોની મોક્ષને અંગે માન્યતા આથી જ એવી છે કે ત્યાં જ્ઞાન નહિ, સુખ નહિ, જ્યાં જ્ઞાનાદિ શુભ નહિ, સુખ નહિ, શક્તિ નહિ, એવા મોક્ષને મારનારા ઇતરો જીવના જ્ઞાનાદિ શુભને આવ્યા વયા માને એમાં નવાઈ નથી.

જૈનો જને મોક્ષ ઠંડે છે, ત્યાં તો જીવને અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત વીર્ય, અનંત સુખ સાચત છે જીવ તથા મોક્ષ તત્ત્વને શબ્દથી બધા માને છે છતાં જૈનોના મતવ્યમાં અને ઇતરોના મતવ્યમાં આ રીતે મુદ્દાનો જ મહત્ત્વ રહે છે. મોક્ષતત્ત્વ માનવાની જરૂર રી ?

અહિ પ્રશ્ન થતો કે “જીવતત્ત્વ તથા નિજરા તત્ત્વ દોણા છતાં ‘મોક્ષ’ નામના તત્ત્વ-કથનની રી જરૂર ? અનંત જ્ઞાનાદિ શુભ મય સ્વરૂપ તે તો જીવ તત્ત્વમાં આવી ગયું અને કર્મનો ક્ષય નિજરા તત્ત્વમાં આવી ગયો પછી ‘મોક્ષ’ તત્ત્વ સિત્ત થા માટે ?” વાદી-ઓમાં આ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત.

જેનોએ જેમ જીવના જ્ઞાનાદિ શ્રેષ્ઠો માન્યા, તેમ જ્ઞાના-
વરણ્યાદિ કર્મો પણ માન્યાં છે જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય,
વેદનીય, ખાદનીય, આયુષ્ય કર્મ, નામ કર્મ, યોગ કર્મ તથા અંતરાય
કર્મ એમ આઠ પ્રકારે કર્મો માન્યાં છે જ્ઞાનાવરણીયમાં પણ મતિ
જ્ઞાનાવરણીયાદિ પાંચ પ્રકાર એમ હરેકમાં પ્રકારો ૩
જેનોએ પુણ્યતત્ત્વ તથા પાપતત્ત્વના ભેદોમાં આ કર્મોના
પ્રકાર થતાં આમન એટલે કર્મોના આવવાના ઢાલે રાવર
એટલે કર્મ રોકનાના કારણે ! નિર્જડા એટલે કર્મ કાય
કરનારા કારણે ! તેનીવાત તો નવતત્ત્વમાં પછી, પણ પ્રથમ પુણ્ય
તથા પાપતત્ત્વમાં પણ કર્મ સ્વરૂપના પ્રકારાદિનો ખ્યાલ આપો
પુણ્ય અને પાપનું રહસ્ય

ઈતરોએ તો જેમ 'જીવ' તથા 'મોક્ષ' એ જેમ માત્ર શબ્દ જ
પકડયા, તે જ રીતે 'પુણ્ય' તથા 'પાપ' તત્ત્વને અંગે પણ માત્ર
શબ્દ જ પકડયા છે પુણ્ય-પાપના ભેદો જેવું કંઈ છે જ નહિ
પુણ્ય-પાપ પણ સ્વતંત્ર તત્ત્વ તરીકે માન્યા નથી. એ પણ
પરતંત્ર પ્રેરકની પ્રેરણાને આધીન હયાવાળા ! જેનો પુણ્ય-પાપને
ઉદયાદિ વડે સ્વતંત્ર તત્ત્વ માને છે.

જેનેતરોએ એ કહેવત પ્રચલિત કરી લીધી કે 'પુણ્યે પાપ
ઠેપાય' પણ એ એ વાત સાચી હાય ! તો રાખને ત્માં આધસોકુવર
જન્મો ત્યાં શુ મળુવું ? ત્યાં પુણ્ય મળતુ કે પાપ ? જુદિમાન
મનુષ્ય અધ હોય ! દેવતો મનુષ્ય જુદિનો જારદાન હોય ! ત્યાં
'પુણ્ય કે પાપ ? જુદિમાન હોય ! દેવતો હોય ! પણ મદ્દારહિત
હોય ! અરે ! મદ્દા પણ હોય ! અને વર્તનમાં મીઠું હોય ! એ
સંયોગોમાં પુણ્ય કે પાપ ? હજી જામળ વધો ! માનો કે જુદિ
હોય, દર્શિ પણ હોય, મદ્દા પણ હોય, વર્તન પણ દે મ પણ
તાકાત ન હોય ! તો ? પુણ્ય કે પાપ ? પુણ્ય અને પાપને એ

સ્વતંત્ર મેદો મનાવે, તેના ઉદ્ધારાદિ સ્વતંત્ર મનાય તો જ
 દુનિયાની વ્યવસ્થાને ચોખ્ખો એ તત્ત્વો ગણાય અન્યથા તેમ
 રણાય નહિ.

જેનોએ તો કર્મોના મુખ્ય આંક મેદ માન્યા પુણ્ય-પાપના
 કેઈ વિભાગ-પ્રકારો ગણાવ્યા કર્મોના આંક પ્રકારની માન્યતા
 વિના જગતની વ્યવસ્થામાં એક કગલ પલ સંગત મળે શકે
 તેમ નથી.

પુણ્ય પાપની શાબ્દિક માન્યતા

પ્રાચી માત્રમાં રહેલી વિચિત્રતા, સિત્તસિત્ત આકૃતિ-પ્રકૃતિ
 સાધી? જ્ઞાન-દર્શનશાસ્ત્રિ પંચેરમાં રહેલ અતર કર્મને જ
 આજાગી છે કરેકની વૃત્તિ જૂની, સ્વરમાં, શબ્દમાં, રૂપ-રંગમાં,
 રસ-કેશમાં, વર્ણમાં, વર્તનમાં ફેરફાર કર્મને જ અવલખીને છે
 સ્વિકૃત, નીચકૃત, એથી જ છે ને! જ્ઞાન, લોભ, ભોજોપભોજ,
 લીલમાં જે ફરક છે, તે ત્યા ત્યા રહેલા ન્યૂનાધિક અતરાયને જ
 કારણે છે ને! આ ફેરફાર આંક કર્મ માનો, તેના મેદ પ્રમેદાદિ
 માનો! તો જ સકારણ સાચે, વ્યવસ્થિત સાચે ઇતરોએ તો માત્ર
 પુણ્ય તથા પાપ શબ્દ કહીને પતાવી દીધું.

અતુલ્યતા હોય ત્યાં પુણ્ય તથા પ્રતિફલતા હોય ત્યાં પાપ
 કારણમૂલ છે, એમ જેનોએ પણ માન્યું પણ ત્યાં પણ
 વિચિત્રતાના કારણરૂપ અનેક મેદપ્રમેદો રજુ કર્યા, જમાવે ઇતરો માત્ર
 અતુલ્યતા વખતે 'પુણ્ય' તથા પ્રતિફલતા વખતે 'પાપ'
 કારણમૂલ ગણાવીને એટલે કે માત્ર શબ્દોને આચળ ધરીને અટકી
 ગયા. જેન દર્શને એમ જાણના શુદ્ધો માન્યા, તેમ તે શુદ્ધોને
 રોકનારા કારણો પણ માન્યાં,

કહેવાનું તાત્પર્ય એ જેનોની એમ માત્ર શબ્દથી તો
 ઇતરોની પણ જીવ, અજીવ, પ્રણય, પાપની માન્યતા તો છે.

એ માન્યા વિના તો આગળ ચાલી શકાય તેમ નથી, પરંતુ
સ્વરૂપ-મન્તાવ્યમાં તો આકારા પાતલનું અતર છે

હતરો મોક્ષમા જ્ઞાનશૂન્યાનસ્થા માને છે.

જેનો હવ, અહવ, પુણ્ય, પાપ કહીને અટક્યા નહિ
હવ, અહવ, પુણ્ય, પાપ, આશય, સ્વર, નિર્જરા, બધ, મોહ
એમ નવ તત્ત્વો જેનોએ માન્યા છે જ્યારે કમ આવરણને
માનવામાં આવે ત્યારે એના આવવાનાં દ્વારો, રાઠવાના ઉપાયો,
એનો નારા કરવાના ઉપાયો, બધના દેત્રો તથા આત્માનું
શાશ્વત સ્વરૂપ રૂપ તત્ત્વ, એ બધુ માન્યા વિના ચાલે
શી રીતે ? મર્યાપિ શબ્દોથી નવે તત્ત્વોને ઇતરો પણ માને છે, પણ
સ્વરૂપનો કાંઈ ખ્યાલ છે ? જેનોએ માનેલા સ્વરૂપમાં તથા ઇતર
રાએ માનેલા સ્વરૂપમાં ફરક છે વૈશેષિક, શાંખ્ય, નૈયાયિકો
આદિ જેનો પણ મોહને માને છે ઇતરો પણ મોહ માને છે, પણ
એ માન્યતા એવી કે ત્યાં જ્ઞાન પણ નહિ, ત્યાં સુખ પણ નહિ,
માન્યતા આશ્વર્યનો નવો તર્ક.

તકે મરો કે હવ માનવાથી અધિક મવાનો નથી, ન
માનવાથી ચાલ્યો જવાનો નથી, હવનું સ્વરૂપ દેવ,
તેથી બીજું મર જવાનું નથી, જે છે તે જ રહેવાનું
છે, તો પછી મન્તાવ્યમાં ફરક માત્રથી બાધ થો ? સરેક બીજને
કાંઈ સરેક કહે તેથી તેની સરેકાઈ વધી જનાની નથી અને લાલ
કહે તેથી તે સરેક મટવાની નથી, વસ્તુ જેની છે, તેવી જ રહેવાની
છે, તો કાંઈ લાલ કહે કે સરેક કહે ! તેથી વાંધા શો ? મૂર્ખના
તેજને કાંઈ ન જુએ તેથી તેનું તેજ મટવાનું નથી, અને કાંઈ
જુએ તો તેનું તેજ વધવાનું નથી, સૂર્યનું તેજ તો જે છે તે જ
છે, તે જ રીતે આત્માના શુણ્ણને કાંઈ માને કે ન માને તેથી ॥ ૧ ॥

હવેરી હારાને હારિ કહે છે, મોતીને મોતી કહે છે, મૂર્ખ
 હારાને હારિ નથી કહેતો, મોતીને મોતી નથી 'કહેતો,
 હારાને હારિ તથા મોતીને મોતી કહેવાથી તેના મૂલ્યમાં અધિ-
 ક્ત્ય નથી તેમજ તેમ ન કહેવાથી તેનું મૂલ્ય ઘટી
 જવું નથી ત્યારે શું હવેરીએ હારિ ન પારખવો ? હવેરીને
 રૂપમાં હારાપણુની ખુદ્દિ હોય તો જ તે તેને પ્રહણ કરે,
 ક્યારે, એવી ખુદ્દિ વિના બાદર કરે કયાથી ? ન મૂર્ખની વિપરીત
 ખુદ્દિ હોય ને તો હારાને કાચ માનીને ફેડી જ દે, કે ખીજી કાંઈ
 કરે ? જેનોએ : આત્મામાં જન તરહાન, જન તદર્શન, જન તવીચ,
 જન ત સુખ માન્યા, એના આવરણો માન્યા એટલે ઉપાયો પણ
 માન્યા, ઉપાયનું ફલ માન્યું
 મોમ તર્ક અલગ કેમ ?

વાદીનો પ્રશ્ન એ હતો કે મોક્ષને જાણ કહેવાની જરૂર શી ?
 મીઠાએ મોક્ષને જ્ઞાન સ્થિત, સુખ સ્થિત અવસ્થા માને
 છે, ક્યારે જોનો તેને મોક્ષ કહે છે કે જ્યાં જ્ઞાનાદિ શુભો
 સાધન છે. જ્ઞાનાદિ શુભોના આવરણોને તોડે છે, નિર્જરા એ
 બાક પરી ! પણ પછી ? એમ'નો જગતનો દરેક જગ દરેક સમયે
 નિર્જગ કરે છે, પણ સાથે જાણે ન છે ને ! મોક્ષ તત્ત્વ અલગ
 એટલા જ માટે કે ત્યાં આત્માને કર્મ ફરીને વળગે જ નહિ -
 આત્માએ મેળવેલા જ્ઞાનાદિ શુભ જાણ નહિ, પલટાય નહિ,
 જમાવ નહિ એવું ન સમાન તે મોક્ષ મોક્ષ એટલે જ્યાં કર્મની
 રાખનારી નહિ, પુદ્ગલની દરમ્યાનગીતી નહિ. ઈતરો નો
 જાન-સુખ વગેરે માનતા જ નથી એટલે ત્યાં પ્રમ આગળ વધતો નથી,
 પણ જેનો તો ત્યાં જન તરહાન, જન તસુખ માને છે અને તે
 આત્માના પોતાના માને છે, કર્મોવરણના ખસવાથી માત્ર પ્રવટેલ
 એમ માને છે, માટે એના ઉપાયોમાં પણ માને છે

જેનોના મુદ્રાલેખ ક્યો ?

જે વેપારીએ ખબરમાં દુકાન કરી તેનું ધ્યેય કેવલ કમાણીનું જ હોય છે એ ઘેર હોય, થોડે હોય ■ કે ગમે ત્યાં હોય ! પણ ધ્યેય કમાવાનું જ, તેમ જૈન શાસનમાં જેણે પ્રવેશ કર્યો તેનું ધ્યેય એ-જ, કર્મ નાશનું ! જેનોના ગુરૂ મત્ર જ એ છે, 'શીત્તઓમા 'શરણ', 'ગમસ્તે' કહી દે એટલે બસ ! બૌદ્ધો શુદ્ધને, ગધને, સાધુને શરણવ્ર કહે એટલે બસ ! ગમે તેવી મોટી ક્રિયામાં પણ ધ્યેય આટલું જ !

જૈન દર્શનમાં પથ પરમેષ્ઠી નમસ્કાર મહામત્રના અમરજી જેવી નાનામાં નાની ક્રિયામાં પણ ધ્યેય ક્યો ? વસ્તો વચ્ચળમુક્કારો, સ્વરૂપાવવણાવણો એ પથ પરમેષ્ઠીને કરેલો નમસ્કાર સર્વ પાપનો નાશ કરનાર છે ઉદ્દેશ સર્વ પાપના નાશનો ■ ગુરૂ મત્ર જ એ છે કે સર્વ પાપનો નાશ કરે ! ત્યાં લક્ષ્ય જ સર્વ પાપના નાશનું છે લક્ષ્ય વચરનું ખાણુ વેપ્રક ગણાય ■ લક્ષ્ય વિના ખાણુ મારનાર ખાણુવણી મનાય ■ તાકોડી તો નિશાનને તાકે તે જ કહેવાય ■ આ નમસ્કારને પહેલુ મત્રલ કમ્પુ કેમકે તે સર્વ પાપનો નાશ કરનાર છે, સર્વ પાપનો નાશ એ જ મગલ સર્વ પાપના નાશને ધ્યેય મનાય તો જ મત્રલ મનાય, 'પદમ હ્રદય મગલ' એ પ્રથમ મત્રલ ■ પ્રથમ પાંચ પરમેષ્ઠીને નમસ્કાર તો ખરો ! પણ શાને માટે ? સર્વ પાપના નાશને માટે, એ ધ્યેય એ લક્ષ્ય હટિ બહાર ન બધ માટે તો વસ્તો વચ્ચળમુક્કારો ■ આદિ પછીના ચાર પદોની યોજના છે

સગવતીજીમાં પાંચ પદો કેમ.

મચ્છોને ચાલતી લાઈન ઉડાવવી છે, વહેતી ગંગા ડાળવી છે, તેઓ મી સગવતી સૂત્રનો ફાળવો આમળ કરીને કહે ■ કે

"પ્રથમના પાંચ પદો જ ચાલવા બસ છો 'વસ્તો વચ્ચળમુક્કારો

જેને ભોક્ષતાની ગી જાગ ? શ્રી સમવતી મૂતના મનલા
 ચરણમાં ચાગ પડે કયા છે ? " શ્રી સમવતીજીમાં ચાર પદ નથી
 એ વાન જગી ! પણ ત્યાં એ નમસ્કાર મહામન સૂત્ર ગોણુ તરીકે
 છે મુખ્ય નથી, પણ સૂત્રના અન્ય તરીકે જ પોતે અગી નથી
 મનસુ તરીકે મનસાચરણમાં સમર્પુ છે, પણ ત્યાં પ્રાધાન્ય
 નથી જ્યાં વસ્તુ ગોણુ હોય, અન્ય તરીકે હોય ત્યાં તેને પ્રધાન
 તરીકે-અગી તરીકે ગી રીતે પ્રવર્તીવાય ? શ્રી ભગવતીજીની સિદ્ધિની
 અપેક્ષાએ નો ત્યાં એ વસ્તુ અન્ય રૂપ છે અગીને મહિમા અન્યમાં
 દેવાય ? કાર્તિકચંદ્રને અગિ જાગ અરિહતાય મંગલતાળ ન વારેમિ
 મહો છે ત્યાં વસો વચ્ચળમુદ્ધારો નથી ભોવાણુ, કેમકે ત્યાં
 'અરિહતાય' આદિનું સ્મરણુ કાર્તિકચંદ્રના અન્ય રૂપે છે પરમેશ્વરી
 પાત્રનું સ્મરણુ કે એકનું સ્મરણ (મર્વાદા રૂપ) પણ તે અન્ય રૂપે
 છે, અગી તરીકે નથી નવકાર મન પોતે અગી છે, મુખ્ય છે, માટે
 ત્યાં ધ્યેય પ્રકાશન બેડેએ જ અગમા અગીના મહિમા ન
 હોય, અગીમા મહિમા એ જ અગ છે.

મૂલ વાત ઉપર આવો ! ! ! નાનામાં નાની ક્રિયા, પ્રથમ
 પન્થેષ્ટિ નમસ્કાર મન સ્મરણની એ ચાર સેકન્ડની ક્રિયામાં
 પણ ધ્યેય ક્યુ રાખ્યું ? અને જાહેર પણ શું કર્યું ?

‘ વસો વચ્ચળમુદ્ધારો, સત્યવાચવણાસળો ।

મંગલાર્ણ જ સચ્ચેસિ, પદમ દયદ મગલ ॥ ”

એ પાંચ પરમેશ્વરીઓને કહેલ નમસ્કાર રૂપ મહાશ્રુતસ્કંધ
 સર્વ પાપનો નાશ કરનાર છે, તેમજ સર્વ આગ્રહિકોને વિષે
 એ પ્રથમ મગલ છે.

મોક્ષનું ધ્યેય કેવું ?

‘તેન દર્શનમા સર્વ પાપના નાશને જ મગલ માનવામાં
 આન્યું છે, આત્માના સર્વ પાપનો નાશ થાય એ માટે જ.

નમસ્કાર (પેચ પરમેષ્ઠિને) છે સર્વ પાપનો નાશ એટલે આત્માના
 શુદ્ધોના તમામ આવરણોનો નાશ આ ક્યારે મનાય ? અહીં
 શુભમય મનાય તો જ ને । આત્મા અનંત જ્ઞાનમય, અનંત દર્શનમય
 અનંત વીર્યમય, અનંત સુખમય મનાય તો જ આવગણ મનાય, અને
 તો જ આવગણનો નાશ મનાય જ્યાં મર્વ પાપના નાશથી આત્મા
 અનંત જ્ઞાનાદિ શુભમય વિશુદ્ધ સ્વરૂપમાં ઝભભાજુ છે. વિદ્ય
 માન છે, એ જ સ્વરૂપે સાધ્યત છે, એ જ મોક્ષ. જે દર્શનમાં
 મોક્ષનું સ્વરૂપ આ રીતે મનાય તો તે મેળવવા માટે ઉપાય થાય ને ।
 જ્યાં મોક્ષ એટલે જ્ઞાનશૂન્યવાનરથા તથા સુખ રહિત અવસ્થા મનાય
 ત્યાં પ્રવલ્નનો પ્રભ જ નથી

મૂખીય ઠાની ?

ઠાઈ કારણસર એક રાખએ તિએરીમાંના ઠેટલાક ઢાગીનાઓ,
 હીરા-ભોતી આદિ નજો વેચવા કાઢ્યા. સ્વેરીએને ઠેચેરીમાં
 બિલાવ્યા. રાખ હીવાન અધિકારીઓ વિચેરે તમામની ઢાજરીમાં
 ઢાગીનાઓ એકઠા થયેલા સ્વેરીએને દેખાડવામાં આવ્યા
 બધા ઢાગીના એક રથા પછી રાખએ કહ્યું “ આજ તો તમે
 ઘેર જાઓ । જરાજર વિચાર કરીને કાલે ઠેચેરીના વખને આવજો
 અને પરવડતુ મૂલ્ય જણાવજો । ” બધા પોતપોતાના ઘેર ગયા.

એક સ્વેરીની એક ઢાગીનામાં જડાયેલ એક હીરા ઉપર
 નજર ભરી ગઈ હતી એને એમ લાગ્યું કે “ આ નંજ, આ
 હીરા છે તો અમૂલ્ય । પણ જરાજર બોઠવાયો નથી કારીગરને
 મધ્યમ રીતિએ બોઠવતાં આવડ્યું નથી ઉપર તેણે પોતાની
 કારીગીરી પણ ઠેળવી નથી એ આ નંજને જાણે થોડા કારીગીરી
 થાય તો તે મુજટનું અમૂલ્ય નંજ બને તેમ છે ”

બીજે દિવસે નક્કી કરેલા વખતે બધા આવ્યા, પરંતુ પેથે
 વેપારી (જેને હારાની કિંમત હૃદયમાં જચી હતી) કોઈ
 સરવૃક્ષર આવી શક્યો નહિ આવેલા વેપારીઓ તો પોતપોતાને
 પરસ્પરે માલ લઈ ગયા રાખને તો માલ વેચવાનો જ હતો.
 મૂલ્યમાં જેઓ વધ્યા, તેઓ તે તે અલકારો લઈ ગયા જરા
 એટલી પેથે વેપારી આવ્યો અને પેથે હારીને! જોવા માગ્યો!
 અધિકારીઓએ એ હારીને તો વેચાઈ ગયાનું જણાવ્યું ત્યારે
 તેણે તે હારીને! કેટલામાં ગયો? તે પૂછ્યું, અધિકારીઓએ તે
 જણાવ્યું એટલે તેણે ઉપાલબ્ધ રૂપે અધિકારીઓને કહ્યું “આવો
 મૂલ્યવાન અલકાર નહીં કિંમતમાં આવી હીંધો? આવી
 બેદરકારી! આવી મૂખર્ષિ! તમે મોટી ભૂલ કરી છો”
 અધિકારીઓએ જણાવ્યું “શેક! તમે ભીમ ત છો, સરેગી છો,
 વેપારી છો, પરંતુ શિસ્તનો ભંગ કરીને ભાલો છો તે પુલ્લ નથી
 જમે તો એ નગની કિંમત જણતા નહોતા, એટલે જ મંડુ
 તેટલામાં વેચ્યું, પણ તમે તો જણતા હતા ને! તમને કેખાડવામાં
 આવ્યું હતું, તમને આજનો ટાણમ આપવામાં આવ્યો હતો
 છતાં તમે આવીને કેમ ખરીદ ન કર્યું? ભૂલ તે અમારી કે
 તમારી?” એ વેપારી શુ ભાલે? મૂખર્ષિ વેચનારની કે
 મૂલ્ય જાણવા છતાં ન લેનારની લેનાર બેદરકાર રહી
 તક જોનારની જ મૂખર્ષિ છે.

પરાપર પરાની ગુલામી!

જેના જ્ઞાન, દર્શન, વીતરાગપણ, વીર્ય, ધૃષ્ટિ એ આત્માના
 શુદ્ધો માને અને એ શુદ્ધો સર્વથા સર્વદા મોક્ષમાં જ છે, (એ
 શુદ્ધોની શાશ્વત પ્રાપ્તિ એનું નામ જ મોક્ષ) માટે તેને માટે તેઓના
 અચૂત દેવ ઈતરો મોક્ષ એટલે જ્ઞાનાદિ ધન્યાવસ્થા માને એટલે

એમની દૃષ્ટિએ તો જ્ઞાન, દર્શન વીતરાગપણ, વીર્ય, સુખ એ તો આત્માની ઉપાધિ થઈ! જેઓ સ્વરૂપ માને તેઓ માટે તે ઉપાદેય, જેઓ ઉપાધિ માને તેઓ માટે તો હેય જ ને! જેનો જ્ઞાન, દર્શન, વીતરાગતા, સુખ, શક્તિને ઔપાધિક નથી માનતા, સ્વાભાવિક માને છે, જ્યારે ઈતરો સ્વાભાવિક નથી માનતા, ઔપાધિક માને છે, સમ્યક્ત્વ અને મિથ્યાત્વ તે આ! આ જ દૃષ્ટિનો ફેરફાર!

શત્રુના થાણાને ઝોળાઓ!

હેમને અંગે વિચારી જુઓ! કે જે મનુષ્ય શત્રુના થાણા કયાં છે? તે એઈ શકે તે ખચાવ તથા આક્રમણાદિને વિચાર કરી શકે જે ઘરના ચોરડા ખહારવું જાણે જ નહિ તેનાથી શું થવાનું? જીવને અંગે પણ જે દુશ્મનનાં થાણા જાણે તે જીવ જ ખચાવ તથા આક્રમણ કરી શકે ને! આઠ પ્રકારનાં કર્મ શું છે? તે છે શત્રુનાં થાણા! આત્માના કેવલજ્ઞાનને આવરનાર કર્મનું નામ કેવલજ્ઞાનાનરણીય કર્મ, આત્માના કેવલદર્શનને, 'આવરનાર કર્મનું નામ કેવલદર્શનાનરણીય કર્મ, સાવત્ર અતરાય સુધી આઠે પ્રકારના કર્મો આત્માના ગ્રંથિને આવરે છે' એ પોતાની જમીનનો ખ્યાલ નથી! પોતાની જમીનમાં શત્રુ કયાં કયાં છુસેલો છે? તેનો ખ્યાલ નથી! તેની સલામતી કદર્શી? એ તો યાવત્ર્ય દ્રદિવાકરો ગુલામીમાં જ સખડતો રહેવાનો, જે શત્રુ ન ઝોળાએ, તેના થાણાને ન જાણે તે તેની ઉઠાવગીરી તો કરાવી શકે જ ક્યાથી? આનાઓની ગુલામી વશપર પરાની થઈ પડે તે જ રીતે કર્મના થાણા જીવ જાણે નહિ! જાણે નહિ એટલે પ્રયત્ન કરે નહિ! તો પછી કર્મ-શત્રુ ખસે શી રીતે?

પુણ્ય અને પાપ એટલે ?

પાપ એ હવે કર્મ ગણ તરફથી દેખીતો છે, જ્યારે પુણ્ય એ સોપાન નીતિ છે, કર્મરાજ આ બેય નીતિથી હવે રમી રમી છે, રમડાવે છે, હેરાન-પરેશાન કરે છે. રાત્રી આ નીતિનું જ્યાં જ્ઞાન-જ્ઞાન જ ન હોય ત્યાં તેનું નિવારણ, તેની સામે આક્રમણ તો હોય જ ક્યાંથી ? જેનેતરોમાં આવી નિચાળ સરણી જ નથી, જેનોએ નો હવે જ્ઞાનાદિ ગુણમય માન્યો, કર્મને યુગ માન્યા, જ્ઞાનાવરણીવાદિ કર્મના યાદુને ખ્યાલમાં લીધા, એટલે એને રાત્રી દેખીતી તથા સોપાનનીતિનો ખ્યાલ જરૂર આવે :

આતુ નામ સમકિત

વસ્તુનો ખ્યાલ વસ્તુ સ્વરૂપે આપે છે એનું જ નામ સમકિત. શુદ્ધ દેવ, શુદ્ધ શુદ્ધ શુદ્ધ ધર્મને માનવા તે સમકિત એ વાત ખરી. પણ એ શા મુદ્દાથી ? રાત્રીને જ્ઞાનખાવનારા, રાત્રીનું સ્વરૂપ, એને તેના યાત્રા જણાવનાર, તેમ જ તેના નામનો ઉપાય બતાવનારા છે એજ મુદ્દાથી ને. રાત્રી દેખીતી, સોપાન નીતિ એમણે બતાવી, માટે એમને માનવામાં સમકિત એ સ્પષ્ટ છે. દેવે કર્મરૂપી રાત્રીનો નાશ કર્યો છે, શુદ્ધ એના નાશની સંકેત છે, ધર્મ એના નાશનો અમલ કરાવે છે, માટે તે સમકિત.

મહુરતની વાત

આ બધું છતાં એક વાત ધ્યાનમાં રાખવાની છે હાલમાંથી સાબુથી મેલ નીકળે ખરો. પણ કઈ રીતે ? હાલમાં પલાળીને સાબુ ઘસે તો ! તે દરેક ઘસારકે એવ નીકળે અને

જગનારમા હુગડુ ચોખ્ખુ થઈ જાય, પણ સૂઠે હુગડે સાણુ ધરે
તો ક્રિયા નકામી જાય, મેલ તો ન નીકળે પણ હુગડુ જીવું થાય

આટલા જ માટે શાસ્ત્રકાર મર્યાદા તગ્નુ ધ્યાન જે એ છે.
પર્યવશાણુ કે જે શબ્દ જેન સમાજમા જૂળ જણીતો અને
માનીતો છે તેમાં પણ વાત છે પર્યવશાણુ શબ્દ તો પ્રાકૃત
સાધનો છે, પણ તેને સ્વરૂપમા પ્રત્યાષવાન કહે છે પ્રથમ
મત્તિ, પછી જ્ઞા, પછી રવાન, જેની પ્રતિફલતા કરવાની છે,
તેનો ખ્યાલ કરાવવા પ્રતિ શબ્દ પ્રથમ છે, પણ ઠાની પ્રતિફલતા
આત્માને અનાદિકાલથી રખડાવનારા એટલે કે આત્માને
સ્વરૂપને અ જે જેઓ અનાદિથી પ્રતિફલ છે ને હૃદયોના વિકારો.
મનના ડોધાદિ આવેલો તથા અહાર પાપ પ્રવૃત્તિઓની પ્રતિફલતા
કરવાની છે જ્યા ત્યા પ્રતિફલતા કરે તો તે મર્યાદા રહિત
પણ ગણાય. મર્યાદા આવશ્યક છે માટે 'જ્ઞા' ગણ્યો જ
હિપસર્ગ મર્યાદા સૂચક છે અને પછી ચવાન એટલે કથન થને
શુર સમક્ષ જાહેર પ્રતિજ્ઞા.

ધ્યેય કથારે જાહેર કરાય ?

જે માઠ શખને કે શત્રુના થાણુનો કળને મેળ-યા વિન
જે ઉતાવળ કરી ધ્યેય જહાર પાડવામાં આવે તો શુ થાય
જૂનામરડી થાય શત્રુ તમારુ ધ્યેય જાણી જાય, મરણીઓ થાય
અને કેવલ અવ્યવસ્થા, જા ધાધૂધી વ્યાપે અને કલ્લેઆમ ચાલે
શાસ્ત્રકાર કહે છે કે કર્મ-શત્રુના થાણુ જાણી લેવા 'અ'
કળને મેળવવો તે પહેલા ધ્યેય વ્યક્ત થાય નહિ ;

વાંચના કનિદાસ તરફ નજર કરો !

નિયાના મુજબત કે જર્મનના મુજબાર હીન્નરે કેટલી
લગા દરો ? એવનો કનિદાસ જુઓ ! તે પલુ એ જ કાસમા
નેપોલીઅન ધરો નેલે પલુ લગાથી જ પ્રજાસત્તાકની સ્થાપના કરી

એક જ દાનસો તુકીના આતાતુકનો નાપવા નવો છે કે
નેલે એ પલુ સોહીનુ રીપુ પાડ્યા વિના પ્રજાસત્તાકની
સ્થાપના કરી. તુકીના મુસતાનને આપોઆપ રાજનામુ
આપુ પડુ એલે શાહીરાદ-સામ્રાજ્યવાદને લગ પલુ ફરીયા
વિના સુવારી લીધા પલુ ક્યારે ? સામ્રાજ્યવાદના તમામ કમાનોમા
પ્રથમ પોતાનો કબજો કરીલેલો ત્યારે ! શુ રહેલો ? શુ પોસ્ટમાં ?
‘શુ તારમાં ? શુ ટેલિગ્રામમાં ? જ્યાં જુઓ ! ત્યાં આતાતુકે
વર્ષેવ’ તમામ આતાના અધિકારીઓને પોતાના પદમાં મેળવી
લીધા. અરો મુસતાનના બિડિગડો પલુ આતાતુકના ! આટલી
હરે પોતાના કબજાને વ્યાપક બનાવ્યા પછી જ્યાં પ્રજાએ
‘પ્રજાસત્તા’નું ક્યેમ બદલ કર્યું કે શબ્દ માન્યો મુસતાનને
રાજનામુ આપી ખસી જવું પડુ

૪૮ મિનિટની અંદર મોક્ષ !

એ જ રીતે આત્માએ પલુ એ જ નીતિ અપત્યાર કરાની
છે આત્મ સામ્રાજ્યમાં જાનાવરણીવાદિ દુરમનોનાં ચાલું બનોદિથી
જડબેસવાક છે કમ’ રાજા દરનીતિ તથા મોપજુ નીતિથી
આત્માને સતાવે જ જાય છે. એ કમ’ ઉપર કબજો મેળવવો એ
પ્રથમ કાર્ય છે, અને તેને માટે ઉદ્યમો આવેલા કમ’ને ક્ય
કરવો, સત્તામાં રહેલા કમ’ ઉપર કબજો મેળવવો, બધ
પડવા ન રેવો વગેરે જરૂરી છે આત્મા રાતુના ઘોલાને
કબજો કરી પછી આક્રમણ કરે તો શામ્’ કહે છે, કે

અતર્મુદ્ધર્તમા ધાર્યું કહે આત્મીય-આમાજ્ય મોક્ષ હસ્તમત
 કરે મુદ્ધર્ત એટલે ૪૮ મિનિટ (અતર્મુદ્ધર્ત એટલે તો ૯૮
 મિનિટની અંદર) આત્મા પોતાની શુદ્ધ જ્ઞાનમય દશા, શુદ્ધ
 દર્શનમય દશા, અવ્યાગ્રાધ દશા, ન્યા કર્મની કબજગીરી
 પુરગણની દરમ્યાનગીરી નથી, તેવી સ્થિતિ કાયમ માટે માત્ર
 ૪૮ મિનિટની અંદર મેળવી લે ' અનાદિ કાલના મૂળીઆ ૯૮
 મિનિટની અંદર ઉગડી જાય આ મૂળીઆનો ઇતિહાસ કાંઈ સો
 બસો વર્ણનો નથી, પણ અનાદિ કાલનો ॥ મોક્ષ ૯૮ મિનિટમા
 મળે, સ પૂર્વ આમાજ્ય કે અવાત્ર્ય ૪૮ મિનિટમા મળે, અનાદિ
 મિથ્યાનાસ્થિ ઠેકઠો મારી ૯૮ મિનિટમા અન તજ્ઞાનાદિ શુદ્ધ
 સમૃદ્ધિ સાપડે, પણ એક શરતે ' મનુના ધાતુ ઉપર કબજે
 મેળવવો ' શક્તિ કારવના પહેલા આ કરવું.

મોક્ષ એટલે ?

જ્યા જ મની જગદ તથા મરણની પકડ નથી તે
 મોક્ષ, જેને જીભ જ ચલાવવી હોય, જ્યાં ત્યાં રેડવવું જ હોય
 તે નો કશી દે કે ' પણ મોક્ષમા છે શુ ? નહિ ખાતું, નહિ
 પીતું, નહિ પહેરતું, નહિ ઓઢવું, ત્યાં છે શુ ? ' મદાનુભાવ !
 જન્મની જગદ અને મરણની પકડ ઓદ ગજલોકમા
 સર્વત્ર છે, ને ત્યાં નથી ઓદ રાજલોકમા મોક્ષ જ એક એવું
 સ્થાન છે, કે જ્યાં જન્મથી જીવને જગદવાનું અને તેથી
 મરણની પકડમા પકલવાનું નથી, ખાનપાનની દટિ, પહેરના-
 ઓઢવાની દટિ એટલે પૌરુષિક દટિ ! એ દટિએ તો પરદેશીને
 મજાનૂત બનાવ્યા હૃદિઓના મુખ સાધન સામગ્રીમા ગ્ય-
 વાંધી જ પરદેશીનો કબજે થયો ને !

પ્રાગ્ગણિ- દષ્ટિ જાય કે તત્ત્વ મોક્ષ !

અનાદિથી કહે પ્રગટ્ટો જમાવ્યો છે તે પૌંદગલિક દષ્ટિના જ કારણે ! આત્માને પોતાની સ્વતંત્રતાનો ખ્યાલ આવે અને તે સ્વતંત્રતા હેરા મંથારીતિ પ્રયત્ન કરે તો અનાદિથી પ્રગટ્ટો કરી પ્રવેશી કર્મની સત્તાનો પણ નાશ થયે જ છુટકો ! જ્યાં શુદ્ધાભગીરી નથી, જ્યાં માત્ર સ્વાતંત્ર્ય છે, જ્યાં હેરા પગુ કર્મની કબજાગીરી નથી, પુરંમણની દરમ્યાન-ગીરી નથી, એવું સ્થાન માત્ર મે.મ છે, કેવલ નિગળાપ સ્થાન જ મોક્ષ મોક્ષ વિના એવું એક પણ સ્થાન નથી કે જ્યાં હુમરાને મારે આત્માને વનસ સ્થાન, ક્ષાયિક મમ્મકલ્પ, યવાજ્યાત સુપમ, અનન વીર્ય મગે અને રોકે, ન નામ થાય, ન પદ્મથાય, ન ધસાય મગેલા કેવલસાનાદિ ગણોનો નાશ કરી ન થાય, કરી પદ્મથાય, નહિ કરી ઘસારો પણ ન થાય એવું સ્થાન એક મોક્ષ જ છે ખાલુ મોક્ષ ૪૮ મિનિટની અદ- હુમલીમા મગે પા. પ્રથમ રાનુના થાણાને જાણો ! તેની મામે તમારો બધાન મજબૂન રાખો ! અને આક્રમણ કરી તે થાણાનો કબજો મેળવો ! આટલી શક્તિ કેળવો તો ૪૮ મિનિટની અદર મોક્ષ તમારો ! તમે મોક્ષના માણીક ! આ સમગ્રથ એવું નામ મમ્મકલ્પ !

પ્રત્યાખ્યાનનું ગુહ્ય

સરકાર ક્યારે રચાય ? દુનિયાનો ઇતિહાસ અવધોડો ! હો જુઓ કે પ્રથમ સ્વાતંત્ર્ય, પછી સ્વાધ્ય અને પછી સરકાર સ્વાતંત્ર્ય તથા આસ્થ્ય વિના મોક્ષગ રચના નય તો ફોલોના ફાજલ થાય. પ્રથમ સ્વાતંત્ર્ય અને આસ્થ્ય કોપડે પછી જ સરકારની રચનાને સ્થાન છે.

આટલું ખ્યાલમાં લેવામાં આવે તો પ્રતિ+આ+રવ્યાનનું
રહસ્ય સમજાશે પ્રથમ તો પ્રતિફલને પ્રતિફલ તરીકે લક્ષ્યમાં લેવાનું
■ શનુ પ્રતિફલ ■ તે સમજવાનું છે હૃદયોના વિષયોના
આવેરો, અદાર પાપવૃત્તિઓને પ્રતિફલ થવું એવો ખ્યાલ
પ્રથમ આવશ્યક છે, પછી મર્યાદા નક્કી કરવાની છે, શ્રી જિનેશ્વર
દેવે વિહિત કરેલી મર્યાદા જે સ્વાસ્થ્ય રૂપ છે તે સિદ્ધ કરવાની
છે, અને પછી મ્યેમની હૃદયોપલ્લા કરવાની એટલે કે પ્રતિજ્ઞા
કરવાની છે. ગુરુ સમક્ષ જાહેર પ્રતિજ્ઞા તે પચ્ચખ્યાનું.

પાચમી કતારનું પરાક્રમ !

આટલે પહેલાંના એટલે મરહુમ રચાઈ 'ગર્હ' ના ! ખરી
સાનચેતી તો હવે જ રાખવાની છે વિરોધીઓ તમારો કંઠો છોડે
એમ ન સમજશો. સગદાર ન રચાય ત્યાં સુધી તો કબલ કરવાના જ
પાચમી કતાર ક્યાં નવી ધુસતી ? પાચમી કતારનો સ્વયં
હથીઆર તો વખતે છે ! બાકી તો ગજી કગને રૂસાને ■ કર્મ
સાનચેતી પાંચ મોહનીય રૂપી પાચમી કતાર સંબંધી છે. એનું
કામ જ એ કે આત્માનો કંઠો છોડવો નહિ તેરમે ચૌદમે તો કેવળ
જ્ઞાન એટલે, ત્યાં કર્મનું આલતુ નથી, પણ અમીઆરમાં ગુણસ્થાનકે
થી મોહરૂપી પાંચમી કતાર આત્માને પછાડે છે "જેના સિદ્ધિમાં
દુષ્ટીયાં તેના તેરમે-ચૌદમે દુષ્ટીઆ હોય છે." અમીઆરમે શુભકાષ્ટ
ઉપશાત મોહ મુધીની સ્થિતિ એટલે સ્વાત્ર્ય-સ્વાસ્થ્ય ખરું !
પણ સરકાર રચાઈ નથી, ત્યાં મોહરૂપી કતાર આવીને 'ખડી
થાય છે. અમીઆરમે શુભકાષ્ટથી આત્માને ક્યાં પછાડે ? છટે-
સાતમે તો હિચોળો પણ છે, ચૂસો છે, છટેથી સાતમે જાય,
સાતમેથી છટે આવે, પણ અહિં તો અમીઆરમાં શુભસ્થાનકેથી
પડ્યો તે સીધો પહેલો આવે, દેક પછડામ પહેલાની કોઈ જખ્ખર
આરાધના હોય તો કથચિત વચ્ચે નહિ તો છક નીચે જ પડકાર્ય !

૭ અગ્નીઆત્મે ગુણધ્યાનકે એટલે શિક્ષના પાઠીએ પદોચવાને પણ પાથમી ક્તાન્ આ ગીને પડે છે એટલે ત્યાં સાવચેતી નાખવાની છે.

હવે પચ્ચદ્ધ્યાનના બે બેદ છે. ૧ દ્વ્ય પચ્ચદ્ધ્યાન ૨ ભાવ પચ્ચદ્ધ્યાન.

દ્વ્ય પચ્ચદ્ધ્યાન તેનું નામ કે જેમાં મોહ કેપી પાથમી બાર બળી હોય, ભાવપચ્ચદ્ધ્યાન તેનું નામ કે જેમાં મોહ કેપી પાથમી ક્તાર બળી ન હોય.

અગ્નીઆત્મા ગુણધ્યાનથી પડરાવું ખરું કાન્ન

અહિં સદગ્ર પ્રમ થવો સસવિત છે કે અગ્નીઆત્મે દ્વ્યધ્યાનકે રહેવાને એવો ક્ષેત્ર મોહ થાય કે મધી આટલું પતન થાય કે ત્યાં હાટ હવેલી નથી ! કુદ્ધન કખીસો નથી ! કે'ધનો પરિચય નથી ! ત્યાંથી પતન અને તે આટલી હરે ! જે તો પાથમી ક્તારનું પગદમ છે અને ! એટલે ઉચે ચ'વાનું થાય તેનું પતન પણ તેટલે નીચે થાય, તેમાં નવાઈ શી ? ઉચેથી પડાય તેના હાડકા-પાસળા સક્ષાત્મન રહે ખરા ? અગ્નીઆત્મે ગુણ ધ્યાનકે પદોચેલા પડે તે જેવા પડે કે ન પૂછા વાત ! ત્યાં મોહ દેટલો ! એમને પછવાડવાને મોહ કેટલું કરવાનું ! ત્યાંથી તો લપસાવવાનું જ કમ મોહની ક્તાન્ માત્ર કરવાનું છે

ખરી સાવચેતી !

‘ આ મુદ્ધપત્તિ સારી છે ’ ખસ ! આટલો મોહ જ ત્યાંથી પછડાવા માટે પૂરતો છે માટે જ સાચકાર કહે છે કે, પાથમી ક્તાન્ધ્ય મોહ વીતરાનનો પણ પદલો પડે છે. અગ્નીઆત્મે

શુભસ્થાનકે પહોંચેલા એટલે મોક્ષના મગધીએ જ મળેલાય નેથી
જ શાસ્ત્રકારે એમ કહ્યું કે વીનબગનો પત્તુ પડેતો પકડનાર
મોહથી ખૂબ માથથેત ગ્દેના જેવું છે.

આથી જ પચ્ચક્રખાણ કરના ઉપત્તિ મર્યાદા ભાગ્યનારને
શાસ્ત્રકાર ચેતવણી આપે ■ કે ઈંદ્રિયોના નિકારની, મનના
આવેગોની તથા અંતર પાપ પ્રવૃત્તિઓની પ્રતિકૂળતા
લક્ષ્યમાં લીધી, મર્યાદાને પાળી વિચારી ' પ્રતિજ્ઞા કરના
તૈયાર થયા ' પરંતુ મોહથી સાવચેત ગ્દેજો ' ' જ્યવામાં કુશલ
મોહથી જાગૃત ગ્દેવા ભાર દઇને શાસ્ત્ર લખામણ કરતા કહે ■
કે-પચ્ચક્રખાણ પણ બે પ્રકારે છે જે મોહ ભાગ્યો તો તે
પચ્ચક્રખાણ દ્રવ્ય પચ્ચક્રખાણ ગણાને અને મોહ નહિ ભજો
તો તે ભાન પચ્ચક્રખાણની કોગિમા જને.

હવે દ્રવ્ય પચ્ચક્રખાણ તથા ભાન પચ્ચક્રખાણને અંગે વધુ
વિવરણ અગ્રે વર્તમાન

★

મંથાન કર્તવ્ય

દૃઢતામુપેતિ વૈરાગ્ય-માવના ચેત ચેત માથેન ।

તસ્મિન્સ્મિન્ કાર્યે, કાવમનોવાગ્મિદમ્વાસા ॥

ને ને વિચારણા કે આચરણાવટે નૈરાગ્યની પરિણતિ

દઢ થાય, તે તે પ્રવૃત્તિ કે વિચારોમાં મન વચન અને

કાયાથી સતત પ્રવૃત્તિ ચાલુ રાખવી તે કલ્યાણકોમી

મુશ્કેલી પ્રધાન કર્તવ્ય છે.

વ્યાખ્યાન ૯

દ્રવ્યતો માયતઘૈય, પ્રત્યાવપાન દ્વિષા મતમ્ ।

અવેશાદિકૃત, કાચ-મત્તોડમ્યચરમ મતં ॥

હારિઃ જ ૮ શ્લોક ૧

જેનોમા અને ઇતન્માં મોક્ષ, તત્ત્વનાં માન્યતામાં
ફરક શાથી ?

શિખતા વ્યાખ્યા ?

રાજકાર મહારાજ આચાર્ય અમવાર ઓમાન હરિભદ્ર
સૂત્રીચરણ મહારાજન સમ્ય જ્ઞેના ઉપકારાદે અપ્રકૃત
પ્રકરણની રચના કરતાં થકા પ્રત્યાખ્યાનાપ્રકારો જણાવી ગયા
કે, આ સંસારમા જીવ અનાદિકાવધી જન્મ અને કર્મની
પરપરાથી રખડી, રહો છ એ પરપરા દબો જોડશે મોક્ષ
જેનો જેને મોક્ષ, કહે છે અને જૈનેતરો જેને મોક્ષ કહે છે
તેના રહસ્યધી મહાન અતર છે ॥૮

જેને મોક્ષ તેને કહે છે કે જ્યાં આત્મા ચોતાના જ્ઞાનાદિ
શુભ મા શાશ્વત્વરૂપે સ્થિત છે આત્માના અનતજ્ઞાન, અનતદર્શન,
અનત સુખ, અનતવીર્ય, એ ચાર શુદ્ધોને જ્યાં નથી નાશ
યતો, નથી ફેરફાર યતો, નથી ક્ષેપ પણ વસારો યતો તે સ્થાનને
મોક્ષ માનવામાં આવ્યું છે ત્યાં આત્મા સ્વ-સ્વરૂપને શાશ્વત
અનુભવે છે. ઈતરો મોક્ષ ગ્રન્થને માને છે પણ ‘મોક્ષ એટલે
જ્ઞાન વગરની-સુખ વગરની અવસ્થા-શૂન્યાવસ્થા’ એમ માને ॥

તત્ત્વની માન્યતામાં ફેરફાર

પ્રથમ તત્ત્વ જીવ તત્ત્વ છે, એ પ્રથમ તત્ત્વની માન્યતાથી જ
જૈનદર્શનમાં તથા વૈશેષિક, નૈયાયિક, સાંખ્ય, શૈવ, વૈષ્ણવાદિ
ઈતર દર્શનમાં ફેરફાર થાય છે શબ્દથી તો બધામ નવેય તત્ત્વોને
માને છે પણ સ્વરૂપની માન્યતામાં મોટો વાંધો ॥ જીવમાં જ્ઞાન,
દર્શન, ચારિત્ર, વીર્ય, સુખ વગેરે શુદ્ધોને જૈન દર્શને સ્વાભાવિક
માન્યા છે, જ્યારે ઈતરોએ એ શુદ્ધો આત્મા અને બધા માને
ઉપાધિમય માન્યા છે જીવ ‘તત્ત્વમાં જ શુદ્ધોને’ ઉપાધિરૂપ માને
તો પછી મોક્ષને જ્ઞાનાદિશૂન્ય માને તેમાં નવાઈ નથી

કોઈ એમ કહે કે “વરની રસોઈથી પણ ક્ષુધા રામે છે,
વીશીની રસોઈથી પણ ક્ષુધા રામે છે, કામ તો ક્ષુધા રામનરુ
છે ને! એજ રીતે સસે ને કોઈ જીવના જ્ઞાનાદિ શુદ્ધ સ્વાભાવિક
માને! કે કોઈ આત્મા જ્યાં માને! પણ જ્ઞાનાદિ-શુદ્ધ માને
તો છે ને!”

આ જ તફાવત મોટો છે આસ્તિક માત્ર ચોતાનો મત પ્રવ
ર્તવતાં મોક્ષનું ધ્યેય રાખે છે, બતાવે છે જેનો જમ ધર્મનું પરમ
ફલ મોક્ષ બતાવે છે, તેમ ઈતરો પણ બતાવે છે જેન, શૈવ,

વેશુવ. બૌદ્ધ બધાંજ આસ્તિકો ધર્મના પરમ રૂઢ તરીકે મોક્ષ
તરફ જ આગળી ચીધે ॥ મોક્ષની માન્યતા સુધી તો વાધો નથી
પણ મોક્ષનું સ્વરૂપ કેવું ? એ સ્વરૂપ માનવામાં જે તફાવત છે તે
તફાવત જ્યાં તત્ત્વના સ્વરૂપની મા યતામાં રહેલા તફાવતને અવ
ગણીને જ ॥

જૈનો અને ઇતરોની મોક્ષની માન્યતા

જૈનો જીવને કેવલ જ્ઞાનમય, કેવલ દર્શનમય, વીત-
રાગતામય, અનંત વીર્યમય અનંતસુખમય માને ॥ એટલે
જે કેવલજ્ઞાન, કેવળ દર્શન, વીતગતપણું અનંતવીર્ય, અનંતસુખ
એ ગુણોને જીવના સ્વાભાવિક (પોતાના) ગુણો માને છે,
અરિ ઇતરો સોપાધિક ગુણ માને છે આથી જૈનોએ મોક્ષમાં
રહેલા જીવોમાં જ્ઞાનાદિમય આત્મા માન્યો, વિશુદ્ધ સ્વરૂપે શાશ્વત
રિષત મા યો ત્યારે ઇતરોને તો જ્ઞાનાદિગુણની મોક્ષમાં નિવૃત્તિ
માનવી પડી. ઇતરોએ જીવને જ્ઞાન, દર્શન, વર્તન, સુખ, સહિત
ઉપાધિથી માન્યા માટે એ ઉપાધિનો (ગુણોનો) મોક્ષમાં નાશ
માનવો પડ્યો. જૈનો મોક્ષમાં ગુણોની પરાક્રાષ્ટા માને છે, અરિ
ગુણનું નામ-નિરાન પણ મોક્ષમાં ન હોય એમ બીજાઓને
માનવું પડે છે.

હાથી સામગ્રીએ ઉત્પાન અથવાય ?

જો વાત ખરાબર સમજવો ત્યારે શાસ્ત્રકારો પ્રથમ ઉપદેશ
દેશવિરતિનો જ કે આપવાનું ફરમાવે છે તેનું રહસ્ય
આવશે. પ્રથમ ઉપદેશ કયો ? ‘ચારિત્ર દ્યો’ તેમાં આગળ
પરો ॥ ઉચ્ચ કોટિએ પહોંચો ॥ ॥ ઉપદેશ ઝીલવામાં ઝીલનાર
અસામર્થ્ય જાહેર કરે ત્યારે ઉપદેશ દેશવિરતિનો ઉપદેશ આપે
અને ત્યાં જામો મુખ્ય તૈયાર ન હોય તો પછી સમ્યક્ત્વનો

ઉપદેશ આપે, એટલા માટે શાસ્ત્રકારે પોતાની નહિ એવી માયાને
પણ અપનાવી

દંસનમદ્ગો મદ્ગો, દંસનમદ્ગસ્ય જરિથ જિગ્યાણ ।
સિજ્ઞાતિ ચરણરહિમા, દસનરહિમા ન સિગ્મતિ ॥

આ માયા વાદી તરફની છે

વાદી શું કહે છે ? વાદી કેવો ધડાકો કરે છે ? માઈ રાખજો !
જે શબ્દ હવે બોલાય છે તે વાદીના “આ હુડાવસર્પિણીને
દુષ્ક્રમ કાલ છે, છેલ્લું સંઘર્ષ છે, વિરાધનાના પ્રચૂર ભાવનાના
જીવો જન્મે છે, તેવે વખતે ચારિત્રની વાત કરો છો, તે તો
ગમેડા ઉપર અખાડીની સ્થાપના કરવા મેલુ છે. અખાડી મળે,
રાજચિહ્ન એ અરૂં પણ હાથી ઉપર સ્થપાય, ગમેડા ઉપર
સ્થપાય નહિ ”

વાદીના એકપક્ષી તર્ક

વાદી કહે છે કે આ જગદીપના દક્ષિણ ભરતાર્ધના
આ કાલના જીવોને આ સ્થિતિ છે દક્ષિણ, દિશા તો
દુનિયામાં પણ જમની મનાય છે પૂનઃદિશા હિંદની પશ્ચિમ
દિશા વરૂણની, ઉત્તર દિશા કુબેર ભડારીની, અને દક્ષિણ દિશા
જમની ॥

વાદી કહે છે - “જે પહેલાથી પ્રચૂર, વિરાધક ભાવનાને
ના પ્રમેલા હોય તો તેવા જીવો, આવા સંઘર્ષોમાં જન્મે જ શાના ?
ચોથા આરામા હિંસુ સંઘર્ષ પ્રથમ સંઘર્ષ, જીવો આરાધક
અપનાવાળા ત્યાં તો સંઘર્ષની વાત સંજતી, પણ આજના
જીવો માટે તો સહતર અસંજત છે,”

એ વાત તો દરેકને કપૂર્ણવી પડશે કે મામનો કરવાની સામગ્રી ન હોય ત્યાં મુખી વિચારને કેળવના મહેતુ ભેદ્યો ! સામગ્રી વિના ધારું પરિણામ કય થી આવે ? સામગ્રી તથા સાધન ન હોય ત્યારે તો માત્ર વિચારોને બલવત્તર બનાવવા એવું જ કાર્ય. રાજકીય ક્ષેત્રને જાણે, સાધન સામગ્રી વિના બળવા કરે ! ઉત્પાત મચાવે ! તે નાશ જ નોતરે છે ને !

વાઠી ચોખ્ખું નિરૂપણ કરે છ “ કાચી સામગ્રીએ ઉત્પાતની સ્થિતિ મચાવે તેનો ફેજ કેવો ઘાય ? તે જ શક્તિએ જ પૂઢીપે ! ભરતક્ષેત્રે ! અવસર્પિણીએ ! તેમા પણ હુડાવસર્પિણી કાક્ષે ! વિરાવનાના બાપો સાચે લડિ જ જન્મેલા છવે ! જે ચારિત્ર સે તો તેમનો પણ તેવો જ ફેજ ઘાય ! ત્યાં સુધી રાહ ભેવી, વિચારોને બલવત્તર બનાવ્યે જરા ! ગુપ્ત મડબીમા ઢાળલ થતુ ! ગુપ્ત મડલ રચતું ! એટલુ થઈ શકે ”

સમ્યક્ત્વ જ બસ છે ! !

વાઠી એમ કેહેવા માગે છ કે “માત્ર સમ્યક્ત્વ જ પર્યાપ્ત છે આ કાલમા ચારિત્રનો ઉપદેશ અસંખત છે ” જીલમગારનો નાશ કરવાની પ્રતિકા ધારણ કરનારાઓતુ મડલ તે ગુપ્ત મડલ ! ગુપ્ત મડળતુ ધ્યેય ઘટ્ટનો નાશ કરવો ! કરવો ! ! ને કરવો ! ! ! ‘આતુ નામ મમકિત ’

શુદ્ધ દેવ, શુદ્ધ શૂર, શુદ્ધ ધર્મને માનવામાં સમ્યક્ત્વ સાથી ? અહિ દ્વંદ્વીઆના સમ્યક્ત્વની વાત નથી ત્યાં તો સમ્યક્ત્વના પડીકા વ્યક્તિગત છે, એમનાં ગાયનોથી, પુસ્તકોથી એ સિદ્ધ છે, ચોથમસાળના સપ્તદાયતુ સમ્યક્ત્વ જુદ, અવાહરવાલણના સપ્તદાયતુ સમ્યક્ત્વ જુદ ગાયનમાં ચોખ્ખું જણાવે કે ‘ભે.સ્વર્ગે’ ,જુદ હોય , તો મુનિ ચોથમસાળતું

સમકિત પાસએ ! અગર મુનિ જગ્યાહરલાલજી સમકિત પાસએ,
 જે પક્ષ બાલનાર હોય તે પોતે જને માને તે મુનિજી નામ જણાવે
 અહિં નેત્ર નથી અહિં તો ‘મિળવણવણતં તત્ત’ અહિં તો
 શ્રી જિનેશ્વર દેવના તત્ત્વની વક્ષાધારી છે.

ચારિત્રની શી જરૂર !

વાહી હકીલ કહે છે “સમ્યક્ત્વ પાકુ જોઈએ ! શત્રુના
 નાશનો સકલ્પ સુદઢ જોઈએ ! યથાખ્યાત ચારિત્ર, તેને યોગ્ય
 સમયે વગેરે સાધનોવાળા સમય સુધી રાહ જોવી જોઈએ !
 કાચી સ્થિતિમાં જોઈએ પૂરતી તૈયારી કર્યા વિના બળવો
 કરનારો દુર્દશા પામે છે.” પોતાના મન્તવ્યના સમર્થનમાં
 વાહી આ ગાથા રચી કહે છે—

દમણમદ્દો મદ્દો દસળમદ્દસળ જરિલ જિવ્યાળ ।

સિજ્જતિ ચરણરદિમા, દસળરદિમા જ સિજ્જતિ ॥

શબ્દાર્થ—દર્શન—સમ્યક્ત્વથી જાણે તે જાણે કહેવાય
 ચારિત્રથી રાહત હોય મોક્ષે જાય છે, પણ દર્શન—સમ્યક્ત્વ વિનાના
 હોય મોક્ષે જતા નથી સામાને માનવું પડે તે રીતે વાહી, જાહેર કરે
 છે કે “શત્રુના યાજ્ઞાનો, કળએ મેળવાય જોઈએ હંમે સાધન સામગ્રી
 મેળવ્યા પછી જ આક્રમણ કરાય તો હવાય ! અન્યથા મારે જ
 ખાવો પડે ! માટે હાલ તરત સમ્યક્ત્વ પાસ કરવું જ જોઈ છે !
 ચારિત્રનો ઉપદેશ તે સાધન વિના, સામાને નુકસાનમાં ઉતારવા
 જાય છે । । ।”

વર્તમાન કાલના ઇતિહાસમાં આતાપુર્કે જ એક દર્શાત
 એવું છે કે એણે યોદ્ધાને એક પણ ટીપુ પાડ્યા વિના પ્રભને પ્રભ-
 ચતાઈ રાજ્ય અપાવ્યું, સુલતાનને આપોઆપ રાજીનામું આપવું

પણ હું રીતે પ્રથમ શુભ તૈયારી કરી, શુભ મહત્વ રચ્યું, વિચારણા મજબૂત કરી, તેમાં સ્વયં જવાબો અને એ સંબોને જ્યાં ત્યાં ધૂસાર્યા દેશ આજમા જ્યાં જુઓ ! ત્યાં આતાતુર્કના શુભ મહત્વ જ તમારું તાર, ટેલેફોન, રેલ સ્થળ કે જળનું તથામ હસ્તકર, જ્યાં જુઓ ત્યાં અધિકારીઓ આતાતુર્કના જ તાજાના ! ખૂદ સુલતાનના અગરબંદો પણ આતાતુર્કના !

‘ચારિત્ર રહિત મોઢે જાય પણ દર્શન રહિત મોઢે ન જ જાય’ આ સુત્ર તો ચારિત્રના ઉપદેશના પ્રતિકાષમાં વાહીએ ઉપસ્થિત હતું છે

છાપો મારવાના સામર્થ્યના અભાવે હમકું પણ નહિ ?

ચૂકાકો આપના કોટે તો વાહી-પ્રતિવાહી જાનેનું સામજીવ તો પડે જ ! મદાગ પછી જખાય ! નિર્ણય પછી અપાય ! જ્યે પછનું સામજીવું પડે, સામજીકમાથી અનુચિતને ગદ કરાય, હિંચિતને હિંચિત રીતિએ ટાકીને નિર્ણય જાણાવાય !

શાસકાર વાલીના શ્લોકને ટાકીને કહે છે કે શત્રુનો નાશનો સ્વકલ્પ એટલે સમ્યક્ત્વની પ્રથમ જરૂર ■ એમાં તો ના નથી જ ! પણ કર્મ શત્રુ કાઈ એવો શત્રુ નથી કે વિચાર કંઈ કરી જાય કે પાપ પચાસ વર્ષે મરે દુનિયામાનો દુરમન તો પાપ વર્ષે પણ મરે, પણ કર્મ શત્રુ એવો નથી અલગત એના નાશનો દદ નિશ્ચય એ એને ઘેર કાંઈ તો છે જ ! તો પણ સમ્યક્ત્વ પછી શાસકારિ અર્ધપુરુષપરાવર્ત જેટલા લાખા સમયની મર્યાદા મૂકી ■ ન શાસી એટલી લાખી મર્યાદા મૂકી છે તેજ શાસી એમ પણ કહી શકે, જ્યે એ જરાજર પ્રયત્ન કરે તો કાચી જ વડીમાં એટલે અવર્ગદર્શમાં (મુદત એટલે તો ૪૮

મિનિટ-એ ઘડી) મોણ મેળવે ગુપ્ત મહલવાળાઓ ભલે ભેઠકમ
છાપો ન મારે! પણ પ્રસંગે છટકાં તો કરે જ અને કદાચ ફસાય
તો વળી છટકે એમ તો કયાં કરેને! અલખત આજે તીર્થંકર કે
કેવળી નથી, એ વાન ખરી છે! પણ તેમના વચનો તો હિને : અપ્રાપ્ય
નિધાન કગ્તોં પ્રાપ્ય નાણાની નાની ગી ઘેલી કિંમતી ■ ન
શક્ય હોય તે ન મેળવવું એનું શુ કાગલુ ?

ફળ્યો તે દુષમા પણ ભલે મળ્યો !

શ્રી કલિકાલ સર્વજ્ઞ ભગવાન શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય મહાગણ
શરમાવે છે કે —

સુપમાતો દુષમાયા, કુળા ફલયતી તત્ર ।
મેદતો મરુમૂમૌ દિ, પ્રલાધ્યા વરુપતરો સ્થિતિ ॥

—વીતગગ સ્નોત્ર મ ૮ શ્લો ૨

શબ્દાર્થ (ચોથા આરા) કરતા દુષમા (પાચમા આરા)માં
કે પ્રભો! આપની કૃપા શાસન પ્રાપ્તિ રૂપે સફલ છે, કેમકે મેરૂ
પર્વત કરતાં મારવાડમાં કલ્પવૃક્ષની હાજરીની સાચી સફલતા છે.

એટલે કે-હો ભગવન! સુષમા કાલમાં તંહારી કૃપાથી
અનેક જીવો મોજી ગયા, અને અનેક જીવો અનુત્તર વિમાને પહોચ્યા
છે, છતાં તે કાલ મારે શુ કામનો : પણ જેમા તંહારી કૃપા મઠને
મળી-ફળી એવો દુષમા કાલ જ મારે માટે તો કિંમતી છે.
કલ્પવૃક્ષનો મહિમા મેરૂપર્વત હિપર વધારે કે મરૂભૂમિમાં :
મેરૂ પર્વત તો કલ્પવૃક્ષનું નહનવન, ત્યાં તેનો મહિમા વધારે
કે મારવાડમાં એક જ કલ્પવૃક્ષ હોય ત્યાં તેનો મહિમા
વધારે : કલિકાલ સર્વજ્ઞ ભગવાન કહે છે કે-હો ભગવન! :

અને તેા આ દુષ્કર્મ કાલમા જ ત્હારી કૃપા ફલવતી બની છે.
દુષ્કર્મકાલમા ત્હમે ખાગે ઉપર દયા કરી છે

ત્યાગી તે ભોગી બનતા હશે ?

દયા કરી પ્રસન્નતા કરી એટલે : “લોગસ્સગ” તેા બધા
જાણે છે, અને તેમાં “તિત્થવરા મે પસીયતુ” બધા જ
જાણે છે, પણ તેનો વાસ્તવિક અર્થ ઘણા જોછા જાણે છે.
ભગવાન કૃપા કરે છે : કરે છે તેા ‘આમા-માસીના’ ન્યાયે
જોછી-વતી કરે છે : ભાવનરે રહસ્ય સમજવું એડએ, કેટલાકે
આમી પૂજા વચેરને ઉદેશીને કરે છે “ત્યાગીના ભોગી બનાવવા
છે” વાસ્તવિક ગતિએ જેવા જઈએ તેા હજી અહિં પણ
ભગવાનને તમે કયા દાગીના પહેરાવે છા : અને તમે કયા પડેરા
છા : ઉપર સોણ અને અદર એવા ગસેલા વરેણા ભગવાનને
અને પડને : અને એવા દાગીના પહેરાવવામાય ભગવાન
ત્યાગીના ભોગી ઘઈ જશે : આ તર્ક તેા દિગ્મંધર સાઈએએ
ક્યો કર્યો છે સ્થાનકવાસીએા તેા એમની પાછળ બાંહે ગયા
છે, દિગ્મંધર સાઈએને પૂછીએ કે શું તમારા ભગવાન હાય પન
પણ ન હલાવે તેવા જડ હતા : નહિ, તેા મૂર્તિ જડ કેમ :
એની પ્રતિમા શાની : હાલે શાલુ : આલુ મૂલ કેયા : ચક્ષુ
હોડાવવામાં : આ બધા વાધા ઉઠા કરવા પડ્યા. એ પ્રતિમા
માનવામાં આવે છ તે ભગવાનની કે પુતળાની : જોલું હવાડવાનું
નથી, અવગુ સમજવાનું નથી પણ તત્ત્વ વિચારવાનું છે

તીર્થ કરોની મૂર્તિમાં ચક્ષુ બાજદ અકાલ્ય તર્ક

હોઈ પણ જીવના શરીરમા તપાસો તેા અંજના તમામ
અવયવોથી ચક્ષુનો રત્ન જૂદો છે લોડા, મામ, ચાન, ખીખ
પણ, પંખી કે માટે આ નિયમ ! કદાચ કોઈ

પૂછે કે તો પછી ચક્ષુ હીરાની-ધાતુની જ કેમ ? ધોળી ભૂમિમાં
કાળી છાટી થઈ શકે છે ને ! વાત ખરી ! પણ પ્રતિમાને રોજ પખાણ
તો કરવાનો ખરો કે નહિ ? એ ચક્ષુનો રંગ ટકે, કેટલીવાર ?

સભાભાષી-ધ્યાનસ્થ દશા દેખાડવા એવી પ્રતિમા (બધ
ચક્ષુવાળી) ન હોય ?

સમાધાન-ધ્યાનસ્થ દશામાં તો દરિ નાસિકાએ હોય,
એ મનુષ્યની પ્રતિમા હોય તો તો ચક્ષુનો રંગ સિન્ન બોઈએ જ
તમ મીએક્ષી આખે કાઢએ ફાટો પડાવ્યો ? શરીરના બીજા
અવયવોમાં જેવો શોખ તેવો ફેરફાર ફાટામાં રાખો ! પણ
આખ મીએક્ષીને ફાટો પડાવવાનો શોખ યથો ? દુનિયાએ
પણ જે નથી માન્યુ એ ગીતે આખને વજવાનુ
પણ સાધી બન્યું ? સયમના ઉપકરણને અધિકરણ માન્યુ
તેથી ! આ એવો અને આ સયમના સાધનોને આધકરણ
માનવાથી વાત આગળ વધી આ એવાથી જે જયણ સચવાશે
તે બીજા કોઈ પણ સાધનથી સચવાશે ? મોરપીછી રખાય છે
છે તે ચિહ્ન માટે કે જયણ માટે ? જયણ તેનાથી કેટલી
સચવાય ?

એક પગથીયું ઉંચું કરનારો તળીયે જ આવે.

ઉપકરણને અધિકરણ માનવા માટે નૂર્તિમાંથી ચક્ષુ ખસેડાઈ
આગી-આસૂવણો ન મનાયા જૈનશાસ્ત્રમાં સીલિંગે, ગૃહિલિંગે
વજેરે લિંગે મોક્ષ માન્યો છે દિગ્ગજરો સી લિંગે મોક્ષ માનતા નથી
સીમાં સર્વ ત્યાગ ન હોય ! ન હોય ! ! ન હોય ! ! ! તેમ માન્યુ
તત્ત્વાર્થકારે જ્યાં પાંચ પ્રતોનું વર્ણન કર્યું ત્યાં પરિબ્રહ્મ વિરમણ
માટે પણ લખે છે દિગ્ગજર મતે એ મૂઝા જ પરિબ્રહ્મ હોય તો એ
સજ્જામ શી ગીતે ?

એક મહાત્માએ દિવસ જરે ને મરકગરૂંએ કહ્યું છે

“કુનિજાના સુન્દરોથી તમારા કેવલજ્ઞાનીને નહામવું પડશે”
કેમ? વસ્ત્ર અડવાડી કેવલજ્ઞાન નથી ને? હવે પેલા સુન્દરો
અને ઇંદો અડાડવા પાછળ પડે તો કેવલજ્ઞાને ઠોડવા જ કરવું ને!
વળી વચર દીધું લેવામાં પાપની વાત નો ત્રીજા અદત્તાકાન
વિરમણમાં હતી તો પરિત્રાહ વિરમણ વ્રત શા માટે રાખવું?

સત્ત્વવાનની મૂર્તિને સ્નાન તો કરાવો છો ને! સ્નાન ત્યાગી કરે
કે મેળી? છત્ર, ચામર આ બધા લક્ષણો ત્યાગીનાં કે મેળીનાં?
અભિષેક તો કરો છો ને! આમાં દિવસ જર બાઈએને વાંધો નહિ
અને રમેના દાગીના સત્ત્વવાનને પહેરાવાય ત્યા સત્ત્વવાન ત્યાગીના
મેળી જની બધા? એટું પ્રહિમાન તો ન માને ઠાઈ મેળો. બધે
માને! હિ મનુષ્ય પતન પામે તે તળીએ જ આવે, સન્માર્ગ તુ
એક પગથિયું ચૂકે, તેને બધી શાસ્ત્રની પરપરા ઉપદાનવી પડે.

દિવસ જરૂંએ એક એવી ચોરી કરી કે તત્ત્વાર્થકારને દિવસ જર
કહ્યા પછુ તે સ્વેતાંજર તરીકે જણાડ આવ્યા વિના રહ્યા નહિ.
તત્ત્વાર્થમાની બાધાઓ જ એમણું સ્વેતાંજરપણું સાબીત કરે છે.
આથી તો તેમની હાલત કે દે લચકાવાળા ઠંડોરે જવી મઈ
ફેટે લચકો!

એક શેડને ત્યા ધીના નાડાં આવ્યા ધીના ડખા ઘરમાં
મૂકાણા બાજુમાં એક દરિદ્રી ઠાકોર રહેતો હતો કે જને ધીના
દર્શન પછુ ન માય પેલો ધીનો ચાલિક શેડ કઈ પ્રસંગવશાત્
જરા બહાર આવ્યો એટલે મોકો એઈ પેલો ઘરમાં પેટા ધીનો
લચકો ફેટે બાંધ્યો ઘરમાં શેડાણી પછુ ન હોતા. પેલા ઠાકોર જ્યાં
બહાર નીકળે છે ત્યાં શેડ સામા મળ્યા ઠાઈને આ વાતની અજર

નથી પણ પાજરામાનો પોપટ બોલ્યા કરે છે. “મારૂં માને તો
 ઠાકોને તડકે ઉમારાઓ” એકે વિચાર્યું કે “મારો પોપટ અમરો
 બોલે નહિ” એક યુક્તિની ઠાકોર સાથે વાત કરવા માડી. “સડાણી
 ની” એમ પ્રશ્ન પૂછ્યો. ઠાકોરે ના કહી. ઠાકોરને વાને વાળતા
 વાળતા એક તડકે લઈ ગયા અને પોને એવી રીતે ઉમા રહ્યા કે
 પોને છાયે અને ઠાકોર તડકે! ઘોડીવાર થઈ કે ઘી પીતગુ! કઈ
 દશા! એ જીને તત્વાર્થ મૂનકાને દિનજરોએ દિનજર કહ્યા
 તો ખરા! પણ કોથળામાધી બીયાડું નીકળે નેમ એ નો વેતાબર
 સિદ્ધ થયા સાયુષ્યના અધિકારમાં સયમ, સુત, સ્ત્રિય વગેરે
 વિકલ્પોની વાત છે જ વેદને કે વેદને માને નહિ તે વળી વિકલ્પનું
 વર્ણન કરે? નવમા તમા દશમા અધ્યાયમા દશ સિદ્ધિ કહ્યા છે ને!

તીર્થકરોની પ્રસન્નતા

આ તો પ્રાસંગિક વાત થઈ મૂલ વાત ઉપર આવો !!!

“તિથ્યવરા મે પસીયતુ” એમ યોગસ્થમા બધા બોલે છે. શ્રી
 તીર્થકરો પ્રસન્ન-અપ્રસન્ન થાય છે. એક મુસાફર ચાલ્યો જતો હોય,
 તાપથી અટકાવો દોય ત્યાં વાહણ આવે, જગ કડક થાય અને
 બોલે કે વાહણે કૃપા કરી શું વાળે કૃપા કરી છે? એને ‘હા’ શી
 માય છે, એની વાહણે કૃપા કરી કહે છે ખરો! પણ શ્રી વાહણે કૃપા
 કરી છે? ખેલત બોલે છે “વરસાદે છીલા દહેર કરી!” શું વરસાદે
 તેમ કહ્યું છે? વરસાદ આવે, છતાં ખેતી ન કરે તો? કપન
 ઉપચાર માત્રથી તે જ રીતે ‘તિથ્યવરા મે પસીયતુ’ અથવા
 ‘તવ કૃપા ફલવતી’ એ સૂત્ર ઉપચારથી છે.

જા એ નિવાન મેળવવાનો ઉપાય નથી.

કોઈ દરિદ્રીને દેશ વાગે, ઇંટ ખસે અને નિધાન મળી નવ
રૂં નિધાન મેળવવા દેહરાણુ એ કોઈ ઉપાય છે ? દેશ વાગવાથી
નિધાન મળવું અસંભવિત નથી, પણ નિધાન માટે દેહરાણુ એ
કેવળ દુનિયા પણ માન્ય રાખશે નહિ. ભગ્ત મહારાજને, મરૂંદેવા
આગને, વ'કલ્પ ચીનીને ચારિત્ર વિના, જુદ ત્યાગ વિના કેવલદાન
કઈ વડુ તેની ના નહિ, એ વાત તદન ખરી ! પણ કેવલદાન
પાવના એ માખં નથી.

એ જ રીતે વીજળીના ઝળકારે કામ કરી શેવું એ વાત ખરી !
પણ કામ કરવાની મનોવૃત્તિવાળાએ વીજળીના ઝળકારાની વાટ
એક કરવી એમ તો નહિ ને ! એ તો જે કાલે જે સાધન મળ્યા
તે જ કાલે જે સાધન-સામગ્રીથી પ્રયત્ન કરવાનો જ હોય

સિદ્ધિ ચરણદ્વિયા તુ રહસ્ય

આશ્રય કહે છે, વાદીને સમજાવે છે સિદ્ધિ ચરણ-
દ્વિયા પણ ક્યારે ? એસી રહેવાથી ? હૃદય પૂર્વક પ્રયત્નગ્રીહ
દેવ તો ને ! જમં તેનો સાધન સંપત્ત દેશ પણ પ્રજાના એકંદ્ર
નિઃસ્વાતંત્ર્ય મેળવી શકશે નહિ જ્યાં પ્રજાનું એકંદ્ર હશે ત્યાં
સાધન સામગ્રી એકા હશે તો પણ તેના વિજયને અવકાશ છે

જા જીને અનાદિકાવથી ઇદ્રિઓના વિષયો, કોષ, માન,
સ્વા, શોભ એ રીતે મનના આવેશો તથા અહાર પાપ પ્રવૃત્તિઓ
રહાશે છે, માટે તેનો અવશ્ય નાશ કરવો એઈએ આવો જ હૃદય
તે કરવાની શક્તિને નિશ્ચિત કરનારાઓનો પ્રથમ હોવો એઈએ
મનુ નામ સમ્યક્ત્વ, એવા નિર્ણયવાળાનું મઠલ તે શુભ મઠલ
શુભ મઠલવાળો સાચો વફાદાર ક્યારે ? એ લાગ તો તકાસનો
જ હોય !

મડાગાઠ આપોઆપ ઉઠેલાશે ?

દનિયામા ન ઉઠશે નેવી ગાઠને મડાગાઠ કહેવામાં આવે છે
મડાગાઠ ઉઠેલની મુશ્કેલ ખરી ! છતાંય ઉઠેલાની છે તો ખરી !
એ મડાગાઠ આપોઆપ ઉઠેલાય ? કેટલીક મડાગાઠ એક જ
દિવસે પણ ઉઠેલાય, કેટલીકને ઉઠેવામાં વખત બેઠાં એ એ વાત
ખરી ! પણ બેયમા પ્રયત્ન તો બેઠાં જો ! બેઠાં જો ! ! અને જો શું
સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી અર્ધ પુરુગણ પરાવર્તિત થઈને અત્યંત
ભયો પાડી ક્યારે ? જીવ સાવચેતી ન રાખે તો ! જે
સાવચેતી રાખે તો માત્ર રાત આઠ લવમા માસ !!
ધારણા પછી અશે અશે પ્રયત્ન તેનું નામ દેશવિરતિ
અને સર્વથા પ્રયત્ન તેનું નામ સર્વવિરતિ.

પચ્ચક્રખાણનો આર્થિક અર્થ

આટલું સમજ્યા પછી ‘પચ્ચક્રખાણ’ એટલે શું ? એનો
રહેજે ખ્યાલ આવી શકે પચ્ચક્રખાણ શબ્દ જેન સંઘર્ષ
આખાલગોપાલ પ્રસિદ્ધ છે, સુપ્રસિદ્ધ છે સુપરિચિત છે, ઇષ્ટ છે,
અને વલ્લભ છે પચ્ચક્રખાણ શબ્દ ગુજરાતી રૂઢી બાપાનો છે.
પ્રાકૃતનો છે. ! નણીતો છે તેને સંસ્કૃતમાં પ્રત્યાષ્ટવાન છે
પ્રતિ + આ + અષ્ટવાન એવા રૂપ શબ્દોથી પ્રત્યાષ્ટવાન શબ્દ સિદ્ધ છે
શરકાર રચાતાં પહેલા સ્વાસ્થ્યની આવશ્યકતા છે, તેમજ
સ્વાસ્થ્યની પહેલા સ્વાતંત્ર્યની આવશ્યકતા છે.

સૌથી પ્રથમ શત્રુના યાણા નણીને તેનો કબજો મેળવવાની
જરૂર ■ આથી સૌથી પ્રથમ ‘પ્રતિ’ ઉપસર્ગ સૂચવે છે કે અના-
દિડાલથી જે આત્માના કલ્યાણને જાળવે છે એને પ્રતિકૂલ
માનવા, એનાથી પ્રતિકૂલ થઈ ત્યારબાદ ‘આ’ ઉપસર્ગથી સૂચન

કે આત્માના ગુણની તથા શાસ્ત્રનિર્ણય વિધિની મર્યાદા જાણવી
 જ્યાં ત્યાં 'પ્રતિ' ન હોય અથવા પરત્વે 'પ્રતિ' શુદ્ધ પરત્વે
 'પ્રતિ' ન હોય ત્યાર પછી ગુરુ સમક્ષ જાહેરમાં કથન એટલે
 જ્ઞાન કરવું અર્થાત્ પ્રતિષ્ઠા કરવી આત્મ નામ પચ્ચક્ષાણુ
 અને પ્રત્યાશવાન છે

આટલું થયા પછી નિશ્ચિત થયા એમ ન માનવો. પછી
 તો ખોટામાં ખોટો ભય પાચમી કતારનો છે પાચમી કતારનો
 ભય કયા ન પૂછે ? એ બહુથી છે, કેઈ કેઈ ગરુદ્ધર કરીને,
 એ એની બધી બિજાવવાનો જ

શાસ્ત્રકાર મહારાજએ આ 'શ્લોક'માં ॥ કહ્યું :

દ્રવ્યતો માધતઃકૈવ, પ્રત્યાશવાન દ્વિષા મત્તે ।

અવેક્ષાદિકૃત દ્વાય-મતોઽન્યદ્વરમ મત્ત ॥

તાલપદ કે પ્રથમ દ્રવ્ય પચ્ચક્ષાણુ કહ્યું અને પછી
 સાચ પચ્ચક્ષાણુની વાત ! જ્યાં પાચમી કતારના સભ્યનું
 કોઈપણ કાવતરું નિયમાન હોય તે દ્રવ્ય પચ્ચક્ષાણુ અને
 જ્યાં એ સભ્યના ઇત્તને આવકાશ ન મળે હોય તે ભાવ
 પચ્ચક્ષાણુ

હવે એ પાચમી કતાર ક્યા ક્યા મળતો કરે ? પચ્ચક્ષાણુ
 કરવા તૈયાર થયેલા આત્માના ભાવ પચ્ચક્ષાણુને કંઈ રીતે દ્રવ્ય
 પચ્ચક્ષાણુ બનાવે ? પ્રથમ દ્રવ્ય પચ્ચક્ષાણુ હોય કે કે ભાવ પચ્ચ-
 ક્ષાણુ હોય ? શાસ્ત્રકારે પ્રથમ ભાવ પચ્ચક્ષાણુ ન કહેતા દ્રવ્ય
 પચ્ચક્ષાણુ કેમ કહ્યું ? વગેરે અધિકાર અંગે વર્તમાન.

વ્યાખ્યાન ૧૦

બ્રહ્મતો માણતથેષ, પ્રત્યાસવાત દ્વિષા મતમ્।

અપેખાદિહૃત હ્યાય મતોમ્યજ્ઞરમ મતમ્ ॥ ૧ ॥

હાશિં ૦ અ ૮ શ્લો ૧

ભેદનીતિ તથા પ્રતિજ્ઞાની મહત્તા

જેનપણ સ્વરૂપ કેણ ?

શાસકાર મહારાજ આચાર્યસત્તાવાન્ શ્રીમાન્ હરિભદ્ર-
સૂરીધરજી મહારાજ, ભવ્ય જીવોના ઉપકારને માટે, અદ્વૈતજી
પ્રકરણની રચના કરતાં ચક્રા, પ્રત્યાખ્યાનાદિકર્મ સૂચવી ગયા કે
જન સઘમાં નાનું બચ્ચુ પણ 'પચ્ચક્રખાણુ' શબ્દથી અપરિચિત
નથી ભલે ! પચ્ચક્રખાણુ શબ્દના સ્વરૂપને એ ન સમજે ! પણ
શબ્દથી તો નાનામાં નાનું બાલક પણ પરિચિત ॥ માળામ
મહાગજશ્રીને વંદના કરતાં હોય તેમાં કોઈ ઉપવાસનુ પચ્ચક્રખાણુ
થે તો બાલક પણ કહી દે કે 'મારે ઉપવાસનુ પચ્ચક્રખાણુ
- છે, પચ્ચક્રખાણુ આપો !' ભલે ન એમ બાલની વખતે મોંમાં

ચાલુ ચાલે! પણ હોય! અને જળવામા પણ ભરેલુ હોય,
અને હાથમા પણ ફાફડા તૈયાર હોય !

કહેવાતુ તાત્પર્ય એ છે પચ્ચક્ષુષાણુ સમ્બંધી તો જેન
જમ્મો ગળથુથીથી જ પરિચિત છે, પરિચિત છે એટલુ જ નહિ
પણ એને ઈષ્ટ પણ છે નાના કે મોટાને, ખાલક કે વૃદ્ધને,
નર કે નારીને પચ્ચક્ષુષાણુ સમ્બંધ છે પણ વલ્લભ ! જે સમ્બંધ આટલી
હરે ઈષ્ટ છે, વ્યાપક છે તેનુ રહસ્ય જરૂર જણવુ એઈએ.
શુજરાતીમા કહેા, પ્રાકૃતમા કહેા કે રૂઢ (શિક) ભાષામા કહેા,
જેને પચ્ચક્ષુષાણુ કહેવામા આવે છે તેનેજ સસ્કૃતમા પ્રત્યાખ્યાન
કહેવામા આવે છે પ્રત્યાખ્યાન સમ્બંધમા તલુ શબ્દો સકળાએલા
● પ્રતિ+પ્રા+પચાન

જેનપણ કે જેનેતરપણ માત્ર ચિન્હથી જ છે એમ નથી
હઠેરે ઉપામયે જ્યા, તિલક કહુ એથી જ જેનપણ આવી ગયુ
એમ નથી હઠેરે ઉપામયે જવાની, તિલક કરવાની ના નથી ! તિલક
જરૂર જેનત્વના ચિન્હરૂપ છે, હઠેરે ઉપામયે ચમન ઠાગણરૂપ છે,
પણ જેનપણ સ્વરૂપે કંબુ : એ જ મુદાનો પ્રમ છે

કરવુ પાતે અને ઢાળણુ કચરને ગીર ?

જેનેા જવાબદાર તથા એજમદાર પોતાને ' જ (પોતાના
હવનેજ) માને છે, અને ઈશ્વરને ઉપકારી તરીકે માને છે; તેઓ
ઈશ્વરના શિરે પોતાની જવાબદારી-એજમદારી ઓઢાડતા નથી.
પાપ પોને કહુ અને 'જા તો ઈશ્વરે કરાવ્યું, એમ જૈનદર્શનમા
નથી જ વ્યક્તિએ જ્ઞાને ત્યા ચોરી કરી, જ વ્યક્તિને જ વ્યક્તિએ
પકડયો, એટલે તે કહે કે હ ની પ્રેરણાની કહુ હણ, જા રીતે
પોતાના પાપોમા ઈશ્વરની પ્રેરણા કહેવી એ ઈશ્વર ઉપર ઓઢું

ગાંધી, હીટલર, ચર્ચિલ બધા જ ઇશ્વરની પ્રેરણાથી જ પોતે પ્રવૃત્તિ કરી રહ્યાનું જણાવે છે અને વિજય માટે પ્રાર્થના કરે છે. ઇશ્વરે કોને પ્રુદ્ધિ આપી માનવી ? ખરી વાત એ છે કે કર્મનુસાર જીવોની વૃત્તિ, વાણી, પ્રવૃત્તિ, સુખદુઃખ કત્યાદિ છે.

જાહિ કોઈ એમ કહે કે 'કર્મ' તો જડ છે, સુખ દુઃખ ફરીતે આપી શકે ? એમા ચેતના તો નથી ' શકાકારિ જરા પ્રુદ્ધિને ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે, સાકર જડ છે પણ એમાં મીઠાશ છે કે નહિ ? જડ કરીયાતામાં કડવાશ છે કે નહિ ? ત્રિશૂળ જડ છે પણ એનો ફાકડો મારવાથી સ્થડિલ માથે છે કે નહિ ? હીવેલમા ચેતના નથી પણ સેવાથી જીલ્લાળ લાગે છે કે નહિ ? મરચામા તીખાશ છે કે નહિ ? જમ આ બધી જડ ચીજો આવો સ્વભાવ મનાય તો કર્મનો સ્વભાવ જીવને સુખદુઃખ દેવાનો માનનામા અડચણ રી ?

જો ઇશ્વર જ બધું કરે તો 'કર્મ' જેવી વસ્તુ જ ગ્રહે નહિ. જો સુખ-દુઃખ દેનાર ઇશ્વરને જ મનાય તો પછી કર્મને સ્થાન જ નથી ! એ વાત તો સમજી શકાય તેવી છે કે એકનું ફલ તે અન્યનું કર્મ. કમાઈ બાકડાને મારે છે ત્યાં કસાઈને કર્મબંધ ખરો ! પણ બાકડો તો કર્મનો ભોગવટો કરે છે, પૂર્વના તેવા કર્મનું ફલ ભોગવે છે એ ફલ આપનાર ઇશ્વર છે એમ મનાય, ક્રિયા-પ્રેરક ઇશ્વરને મનાય તો તો જગતમાં શુંદો અને શુંદેગાર જેવી વસ્તુ જ ટકી શકતી નથી કસાઈ બાકડો મારે એમાં જો કસાઈને ઇશ્વરી પ્રેરણા દેાય તો તો પછી કસાઈનો શું હો શો ?

દુનિયાદારીમાં જીવો છા કે કોટના હુકમથી જલર શુંદેગારને બેલમાં પૂરે છે, જલ્લાદ, કાંસી આપે. આમા જલર તથા

જલ્લા મુન્હેગાર મણાતા નથી. જલ્લાદ મધપિ મનુષ્યને મારે છે છતાં મનુષ્ય વધનો અરોપ ત્યાં થનો નથી કુમકે એણે તો કાઠના ઢૂકમથી ફાંસી દોધી છે. માટે તો કાયદામાં 'સરોપ મનુષ્ય વધ' એવા શબ્દો ગણ્યા છે માત્ર મનુષ્યવધ' એમ નથી.

જૈનોની ઇંદિરની માન્યતા.

જે ઈશ્વર જ પ્રેરક હોય તો ચોગી, લગાડી, ખૂન એ તમામનો શુન્દો ખીખને સિરે ટકનો જ નથી પછી તો કાઠને ઠમ્ કાઢવા-વગરવાનો પ્રમ જ રહેનો નથી જૈનેતરોને જવાબદારી-જેખમદારી પોતાને સિરે સેવાતુ તથા ઇંદિરના સિરે આરોપણ નહિ કરવાતું પાનવે તેમ નથી. કારણ કે તેમ માનતા બનાવનાર તરીકે મનાવવાતું ચોકડું જામી શકે નહિ જૈનો ઇંદિરને માનતા નથી એમ નથી, માને છે જરૂર! પણ બનાવનાર તનીકે ન માનતા, બતાવનાર તરીકે માને છે. જૈનો ઇંદિરને વીતરામનાના આદર્શ તરીકે, નકશા તરીકે માને છે. ઇંદિરોએ એમ માન્ય નથી! તેઓથી તેમ મનાય તેમ નથી!! તેમને તેમ માન્યુ પરવડી શકે તેમ નથી!!!

ઇંદિરને 'બનાવનાર' માનનાનો હેતુ.

કુટલાક રાજાઓ મોટા પગારદાર સેક્રેટરીઓ, માત્ર કંઈ પ્રસંગે પોતાના શુન્દો તેમના સિરે ઓઢાડવા જ રાખે છે. કાંઈ વખત કાંઈ વાકુ પડે તો ઉપરની સરકારમાં હગ્ગાર એમ કહીને છૂગે જાય કે, 'આમા હું કાંઈ જાણુનો નથી, મારો ઘેરહાજરીમા થયુ છે અને સેક્રેટરીના અમનતું આ પરિણામ છે' હવે જો કે સેક્રેટરી જાણુનો પણ ન હોય, પોતે જ મરમુખત્યાર છે, પોતાના જ હાથ માટે પોતાને જવાબ આપવો પડે છે છતાં હજારે રકીને જવાબદારી-જેખમદારી સેક્રેટરીને સિરે ઓઢાડી દે છે, અને એટલા

માટે નો એને માટા પગારે ચાલુ રાખવામા આવે ॥ સેકેટરી પણ એ જ માટે પગાર ખાનો હોઈ, તેવા પ્રસંગે ખુશીથી કબુલ કરી દે છે કે “-રખાર શ્રી હાજર નહોતા, માટે મ મારી બુદ્ધિ અનુસાર હુકમ તથા અમલ કર્યો છે અને માટે કાંડાર સાહેબ દેશ પણ જવાબદાર નથી” આજ રીતિએ જૈનેતરોએ કેવલ પોતાનાં પાપોની કમોની જવાબદારી-જોખમદારી ઓઢાડવા માટે પરમેશ્વરને બનાવનાર તરીકે માનેલ ॥

હૃદય ‘બતાવનાર’ જરૂર છે !

જૈનો હૃદયને માર્ગ બતાવનાર તરીકે માને ॥ સૂર્ય અજવાળુ જરૂર કરે છે ! પણ એ અજવાળાના આધારે સારા-નરસા કૃપા કરનારાઓ માટે કાંઈ તે જવાબદાર કે જોખમદાર નથી ! સૂર્યે તો બધાને જગતનું સ્વરૂપ બતાવ્યું એટલે કે જગતમા પ્રકાશ પાથર્યો એ પ્રકાશના આધારે કોઈ સારી પ્રવૃત્તિ કરે ! કોઈ માઠી પ્રવૃત્તિ કરે ! તેની સાથે સૂર્યને કાંઈ સેવા દેવા નથી !

શ્રી તીર્થંકર દેવ નો (જેન જેમને હિંમત માને છે) જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રય, સંવર, નિર્જરા, બધ, મોક્ષ વગેરે તત્ત્વોનું સ્વરૂપ બતાવે છે જીવ તથા જીવનું સ્વરૂપ, અજીવ તથા અજીવનું સ્વરૂપ, પુણ્ય-પાપનું સ્વરૂપ, કર્મ બાવવાના કારણ રૂપ આશ્રયનું સ્વરૂપ, કર્મ રોકવાનાં કારણો રૂપ સંવરનું સ્વરૂપ, કર્મ તોડનાર નિર્જરાનું સ્વરૂપ, બધના કારણો, મોક્ષનું સ્વરૂપ, મોક્ષના ઉપાયો, બધનું સ્વરૂપ, સંસાર તથા કર્મ વગેરેનું સ્વરૂપ બતાવનાર હિંમત છે, એમ જૈનો માને છે

જેન તથા જૈનેતરમાં એ જ ફરક કે પોતાની જવાબદારી-જોખમદારી પોતાને ગિર માને-સામે તે જેન અને હૃદયને શિર ઓઢાડે તે જૈનેતર

‘સદ્ગુણવત્તાસજ્જો’ તો જૈન બચ્ચુ પત્ર મુખ પાઠ કરે છે.

આ વાત જ્ઞાણમાં આવશે તો આપણી જવાબદારીના કાર્યમાં ખગાડો કન્યાર કે આપણી આખી બાજુને ઉઘી વાળનાર કેણુ છે? ને તપાસી શકશે. પાપ કહો કે કર્મ કહો, એ એવી ચીજ છે કે જે આપણી જવાબદારીમાં જોડાળો કરે છે રમણ-સમણ કરે છે, મેય આખાને પથરાવે છે અને તમારી બંને જ દુઃશાન કરાવે છે.

આટલું જો બરાબર સમજવામાં આવે તો એક મુદ્દો બરાબર ઠસશે કે જૈન બચ્ચો ગળપુથીથી જ ‘પાપનો નાશ કરવો’ એજ એક નિશાનવાળો હોય. એની દરેક ક્રિયા, નાની કે મોટી, સામાન્ય કે વિશેષ, ઠિચા માત્ર કેવલ કર્મ કે પાપના નાશ માટે જ હોય. આત્માની અનાદિકાલની રમકપટોના કારણુ રૂપ કર્મ કે પાપના નાશ માટે જ જૈનનો સતત ઉદ્યમ હેય.

“નવકાર મત્રમાં શુ કહ્યું? વસો વંચણસુકારી, સદ્ગુણવત્તા-જાસજો” પાંચ પરમેશ્વરીયોને કરનામાં આવેલો નમસ્કાર રૂપ આ મહાશ્રુતરેકક મર્તિ પાપને નાશ કરનાર છે.”

પાપને પાણુ શી રીતે પથય?

અહિં ઠાડ પૂછ કે ‘સર્વ પાપના નાશ માટે કેમ કહ્યું? સર્વ કર્મના નાશ માટે કહેવું હતું ને?’ કર્મમાં તો પુણ્ય અને પાપ બંને આવે છે. જ્ઞાતા જવાણમાં સમજવાનું કે-કર્મનો નાશ કરવાનું ધ્યેય છતાં પાપકર્મના નાગની વાત બહુ માર્મિક છે કેમકે-દુનિયાદારીમાં પશુ સ્વાજ (નિયમ) છે કે જ્યાં દડથી, દાનથી, સામથી કામ ન થાય, સિદ્ધિ ન સાપડે ત્યાં એકનો ઉપાય અજમાવવો.

કાર્યસિદ્ધિ માટે બેઠનીતિ પણ અજમાવાય છે, કર્મ એ જૂની જ ઓપરી ધરાવે છે એ મીડા વચને તો સવચાતો નથી નથી કોઈની મહેરબાનીમાં ઉતરતો! નથી કોઈના ક્રેવમાં જકડાતો! એ તો પોતાના ચીલેજ અને પોતાની ચાલે જ ચાલે છે કર્મ હામને તો અડતો જ નથી, સામથી આધીન થતો નથી, પણ તો તમારે માખી ગયો છે! કમકે એણે તમને નિર્બલ બનાવ્યા છે એટલે એ કાઈ પોતાની સ્વતંત્રતામાંથી પાછો હટી તેમ નથી- એક એ જ એક રસ્તો છે!!!

જહાપનાહે જહાનને સત્ય સ્થિતિ બતાવવા વણરોને કરેલા ફરમાનો.

એક પાદશાહ એવો જબ્બર હતો, એવો જૂલમી હતો કે એણે આખી પ્રજાને એવી જકડી રાખી હતી કે તેના જૂલમે સહન જ કરે પણ ચૂ કે ચાકરી શકે નહિ સત્તામાં અધ બનીને તમામ અનર્થો કરી લીધા મોત તો બધા માટે સરખા હતા! છ બહનો માલોઠ પણ મોતની યુગલમાંથી બકાત નથી- એ પાદ- શાહના જીવનનો પણ સમય ભરાયો, બિમાર થયો મરવા સૂતો!

મરણને નજીક જાણી તેને વિચાર થયો પસ્તાવો થયો કે 'મે આ શું કર્યું?' દુનિયામાં નિયમ છે કે ગમે તેવો ખૂની હોય, તેને પણ ફોતીનું લાકડું નજરે દેખાય ત્યારે 'મે આ શું કર્યું?' એ વિચાર આવ્યા વિના રહેતો નથી બસે! ખૂન વખતે બિરકાર હોય! પકડાય અને કેસ ચાલે તો પણ કોપ તથા અસિમાન હોય! અરે! સજા સાંભળે તો પણ 'જાણે કાંઈ બન્યુંજ નથી' એમ માને! પણ જ્યારે ફોતીના લાકડે લટકવાની શબ્દ આવે ત્યારે જરૂર થાય કે 'અરરર! મે આ શું કર્યું?' સજા

साक्षणी वधते तो अधिकारी उपर दोष करे पणु इस्तीना लाडले
आणी स्थिति पसटाई अथ छे ?

पादशाहे पणु वियाधुं डे, 'साहे थ' ! मे वणु पुडे क्युं
छे. हवे भारे नशीजने आधीन यथा विना छुटडे नथी मेत
सामे ईशु छे हुये जथी गडु तेभ नथी आ जनाने !
आ समृद्धि ! आ भ नीओ ! आ लश्कर ! आ हुडीओ ! आर-
आहु न'र सामे हुाणरे छता डे निमा भने पयावराणी
गाशन नथी ! ! ! जेर ! एवना तो मे भारा आ पदनथी
नई साउ न क्युं, पणु येना शपथी सारी जहानने सत्य
न्यायी हई ओहु तो कडे !

तरतन पादशाहे वज्जने भिलाप्या अने हुकम ठयो 'अव
यजीरो ! मे अभी आगरी अज्ञाय पर हूं ! मरी मनकी मुराद
बराबर सुन लो ! ओर इसी मुआफिक ही हुकम तामील
कना ! ! !' दीवानेने कछ कर्ष पादशाहना कथ-पसटानी भजर
नहोती नेओओ हाथ नेडी पादशाहने आयासन आयु, धीरज आपी
तथा के काष्ठ धंछा होय, के हुकम होय, ते देखन कश्वा क्युं.
ओटह पादशाहे कछु डे - "तमाम लावलकर अपने पूरे सरनाम
के साथ कवस्तानमे हाजिर रहे ! मेरा तमाम खजाना
सोने-चांदी के थालों मे भर कर खुला किया हुआ रह ! !
मेरा पूरा जनाना-तमाम हुस्मे-बोयीर पूरे खजालकार के
साथ तदनात मे रहे ! ! ओर मेरी जान उचाने को जो
मोह कर बांशिश करनेवाले दकीमोंक कर्षा पर मेरा जमाजा
उठनाया जाये ! ! !"

आ साक्षणीने दीवानेने तो राजमा जुद्धने विपर्यास लाग्यो.
रजवाडाना नियमथी सह तर विवडु कडेवाय, त्यारे -

ગણાતા વજીરોને એમ લાગે એમાં નવાઈ નથી પાદશાહી કહે
ક રજવાડી કહે! બધેય ગિનાતો એવો છે કે “રાજાને ગળ-ઠળ
હોય ત્યારે લશ્કર સીમાડે ગળાય, સ કાર (ખજાના)ને નવા ગળને
અભિષેક ન થાય, નવી છાપ ન ચાલે, ત્યાં સુધી સીલ લગાડાય,
જનાનો નો ઘરમા જ રહે!” ત્યારે અહિં તો તમામ વિપરીત જ
મુરત બતાવવામા આવે ॥

“જ હકીમે ખિયારા, ખાદશાહને બચાવવા તમામ ઉપાયો
કરી ચૂક્યા હોય અને છતાં પગિણામ વિપરીત આવવાથી નિરાશ
થઈ ગયા હોય, જેમના માથે ગળી ગયા હોય એમને ખાદશાહના
દેહને દફનાવવાનું કહેવું કે, કફન ઉપાડવાનું કહેવું એ તો હકીમે
ઉપર કેવળ જુલમ શુભરવા જેવું છે હકીમેના દિલમા કેટલું
દુખ થાય? કોઈ ચડી ન આવે માટે લશ્કરને સીમાડે ગોઠવતું
જોઈએ, ત્યારે આ તો દફનાવવાના સ્થળે ગોઠવવાનું કહે છે અને
રક્ષણ કરવા યોગ્ય ખજાનાનો હગણો ત્યાં લાવવાનું કહેવાય છે, આ
શુ બુદ્ધિનો વિષમર્મ નથી? દુરમે-ખેતમે લવસલા ખાનઢાનની
બેટીઓ એને આ વખતે, હંમમા કારી થા વખતે ત્યાં હમી
રાખની? ખરેખર! ખાદશાહને આખર વખતે મતિબ્રમ થયો ॥”
વજીરોએ તો હંમથી આમ જ માની લીધું

ખાદશાહને કાઈ જવાબ મળ્યો નહિ એટલે ફરી પૂછ્યું
“મૈને વહા વહ ચગાલ મેં આયા કિ નહીં?”

દીવાનોએ કબૂલ્યું નહિ, ત્યારે શુ ના પાડી? ના તેમણે
કહ્યું “જહાપનાહ! સુન લિયા!” “કરને” એમ ન કહ્યું

ખાદશાહ વજીરોના હૃદયની સ્થિતિને પામી ગયો પૂછ્યું
“પેસા કરને મેં કયા કુછ ઠરકત હૈ?” વજીરો શુ કહે
કહે છે “સુદાવિદ! આપ

હે ' કહીને સુચત્તુ કે એમા ના અડચણ છે તે આપણી અણ બહાજ નથી !

બાદશાહે મક્કમતાથી મ બતાવ્યું "મેં સોચકે વહતા હું "

નિશારિ ! પ્રસન્ન હો છે કે બાદશાહ મરણ પધારીએ છે શેતાની આખરી મુગલ વ્યવસ્થા કરે છે દીવાનેને નેમ કરવું મનુજ નથી, પણ ના કહે કે ના કહેરી નહિ અને લઢક સમજાવતું ! મનજ ચોપ માસની કીધીયે કેટલું વધારે કે જે રાખતુ પડતુ હશે ત્યારે દીવાનખીરી થની હશે !

દીવાનેએ કહ્યું ' આપકી વહો પ્રજ્જલ ' "

દીવાને ના નથી કહેતા પણ ખૂ બાદશાહને જ કેતુ દેરેલા પડે તે ગીતે જવાબ આપે છે

બાદશાહ કહે છે " અલ મેરે 'ગરે બજીરો ! મેં તુમારી તજલીફ વા ગયા ' તુમ દુશ્મને દિગ્ધી ઘાત નહિ વા સવે ! જહાનકો દયાલાલ દેન જે લિપ્ત હી મેરી વહ આસરી મુરાદ હે સજાને વા દેર વર ન જહાન વા યત્તાના ઘોહતા હુ કિ " વહ ઘેરા દયાલ કિત્કુલ ગલત થા કિ વેસોં સે મે સય કુલ વર સવતા હું, દેલિય ' વેસોં વા દેર વહા હે, મારા હી વજાના મોજુદ હે મગર મેં મીતસે યજ નહિ મકતા ઓર ન તો યજ વોહી સાથ લે જા સવતા ! મેં મો સજાને વ નશેને જવચુર થા જહાન મો વેસા હી માનતી થી, યજોન વરતી થો મગર વહ ગલત થા, વહ ઘત્તાના જઘરી હું ' ' ' "

'વસે હી જવચુર વા સહા વરના હી વાહિયે રતના રતના દલ ઘલ હોત હુથે મી જહાપનાદ વો જહાન છોડના હી પડતા

हे यह बात लोगों को क्यों न बतई जाय ? मूढ़ चरमोंसे मेरी जानोंनिसार करनेवालो यफादार रखत के। यह बात घतानी ही चाहिये ।।।”

“यह बड़े घराणे की बेटीय हुगमों का इकट्ठी बहा खड़ी रखये मैं या दीखाना चाहता हूँ कि आखरी अजाम को रहेम का दीखाय भी रोज नहिं सकना, और बड़े बड़े घराणे की शर्म भी यहा काम नहो आनी ।।।”

“हकीमों से जनाजा उठाना भी विश्वकुल जठरी है मैंने इस जहान से न जानेकी हिकमत करनेका बखीयार हकीमों को धनाया। बेचारे हकीमोंने क्या क्या हीकमत नहीं की। मैं यह दीखाना चाहता हूँ कि रखत नसगों से यकीन कर ले कि हजारों हिकमत को करनेवाले हकीम लोग भी पास में मोतुद थे जहापनाह के। जहानसे न जाने देने में एक भी हिकमत काम न आई ।।।”

“आखरी अजाम में इने इने सरजाम से पर भी सेफइ एक पलकी भा रकायड हुरे नहीं तक्रदीर फोराने का तदधीर बहात ही की गई मगर हुआ तक्रदीर मुभाफिक। तक्रदीर के पास तदधीर नहो बल सक्तो ।।।”

यह ही बात जहान को घताने की जहापनाह की (मेरी) आज इन्ता है फजे मो

शायर भार्या विना धार १२ कुहडा ५३ लाकडाने खीरी शके नहि

पछी तो चीवानो डेतु सभजया घटती रीते कथुधु वगेरे
वात नूदी ॥ पसु आपखो अरो शु छः ते बियाही ल्यो ! कर्म

નથી નથી નો દ્ર વધી લલચાનો ! નથી એની પાસે ખાનદાનીની
 હરવર ચાલતી ! નથી કર્ણ દેખાવેથી પીનલતો ! નથી બલથી
 હરો ! કુઠાખા એ કરા ચ થી પાછો પડતો નથી ! તેથી જ શ્રી
 તથા કર મહારાજને બેઠ નીતિનો અમલ કરવાનું ત્યા જણાવ્યું
 મેંદનીની એણે કહ્યું પાંચી, સાગલા પાંચા એ જ ને !
 પ્રભાત વ્યવહારમાં 'સાણાકચ નીતિ' એવો શબ્દ પ્રચલિત છે,
 ને મેંદનીતિ માટે છે કુઠાડો જરા જરા ફાયર મારીને જ લાકડ
 તોડી સક, ફાટમાં ફાયર વિના એ થા કરે નો તો થોને ઉપરો
 જરા અમ, તૂંતી જલમ તોડવાને જાણે ચોતાને તટવાને પ્રસન્ન
 જારે ! કુઠાડાથી લાકડાં ફાડવાનો ધધો કઠીવારનો છે, આવા
 હવે ધધાની પલુ લાલકાત ન દોલ તો જીભ ધધામાં દસા
 ગી ધાક પાણી પાવેલો કુઠાડો પલુ ફાયર માર્યા વિના આજળ
 વધી શકતો નથી આનુ નામ મેંદનીતિ કર્મના નામ માટે
 બે નીતિની આનંદ આનંદક

પગ સાગરો એ પ્રથમ કામ.

આત્માને જ એ કર્મનો નાશ કરવાની મેંદનીતિ કર્મ કર્મના
 જે પુત્રા પુત્ર તથા પાપ પાપને જરાજર દહાણે પાડવા માટે
 પુત્રને પડખે લેવાનું કાર્ય એજ મેંદનીતિ કર્મ રાજ પુત્રના
 સહકાર વિના પાપ પલુ હવ પાસે કરાવી શકે તેમ નથી

રાજ્યનો ઇતિહાસ તપાસે. લીજરલો વિના કેન્ઝરેટ્ટીવોના
 વહીવટ ચાનેજ નહિ લીજરલો જ કેન્ઝરેટ્ટીવો માટે સડકો
 રચનારા છે સો-મેહસો વર્ષનો ઇતિહાસ તપાનો ! અજર જમે
 તેટલો જુનો ઇતિહાસ જુઓ ! લીજરલો વિના કેન્ઝરેટ્ટીવ
 પલ નમેજ નહિ કેન્ઝરેટ્ટીવોથી પ્રજા અકળાય, સામે-ધાવ
 મારે લીજરલોને આજળ કરવામાં (ધરવામાં)

મીઝા વચનો બોલે, ટુકડો નાખે, અને ખળવો કરનારી પ્રજા
શાત કરે, જરા હસાવે ! પછી પાછો એનો એ જ ડોલ્ઝરવેટીવોને
કાયદો અને કારકો ચાલુજ રહે

ઉંદર કર્ડને હુક માટે છે તેમા કાર્ડ તમને હવા ચખાવી
હવાના પરમાર્થનો દેતુ નથી, પણ ફરીને કરડવાની સગવડ માટે
જ એ ફૂકથી હવા ચખાડે છે કે બીજી તમે પણ વગેરેને સિયર
રાખો અને એ ભાર્ડ સાહેબ ફરી કરડે લીબરલો તથા ડોલ્ઝર
વેટીવોનુ ધ્યેય તો એક જ ને કે દેશનો વહીવટ અમુક તમ
મુજબ ચાલવો બેઠ એ લીબરલો ‘મારી પ્રજા’ એમ બોલે પણ
‘મારી પ્રજા’ એટલે કાર્ડ પ્રજા એ અર્થમા વાધો ! બે લીબરલો
પ્રજાના જ હોય તો હોઠસો વર્ષની ચુટણીમા ત્રણ ગુણ કરતા
વધારે વખત તેમનુ આધિપત્ય પણ છે, છતા પ્રજાનું કલ્યાણ કેમ
ન થયું ? કારણ કે ‘મારી પ્રજા’ ના અર્થમા બેઠ છે ‘મારી
પ્રજા’ એટલે ‘આમ પ્રજા’ નહિ !

એ જ રીતે પાપનું તત્ત્વ ચાલે છે પુણ્ય કારભારીથી પુણ્ય
અનુકૂલતા કરી આપે અનુકૂલતાના પાશમા જીવ સપડાય, નહીં
ચડે, પાપ કરે પછી પાપ પોતાને પળેખતાવે એ પાપીને પળે
મપાવવા કાન્સાગી પુણ્યને ફાલવાની પ્રથમ જગત છે

લેદનીતિનો મર્મ

શાસ્ત્રકાર કહે છે કે આ જીવ પુણ્ય વિનાનો કદી ન હોતો.
સ્વતંત્ર પુણ્ય વિના હોતું સભવિત જ નથી અનાદિકાલથી જીવ
સર્વ જાતિમા-સર્વજાતિમા જાય છે-માટે છે ! ત્યાં દરેક સ્થલે
આહાર, શરીર ઈન્દ્રિય, આસોઆસ આ બધુ પુણ્ય વિના મળે
એક પણ ગતિ આ જીવની એવી નથી કે જ્યાં

પુણ્ય ન હોય પાપ તથા પુણ્ય અર્જકાસે સાથે જ હોય છે એનો કેઈ સમય માત્ર નથી કે જે સમયે પાપની સાથે પુણ્યની હાજરી હોય નહિ પાપ માટે પ્રવેશનાની મગત કરવાનું મર્થ પુણ્યને મિલે છે । । ।

પાપ-દેહમાં ફાચર મારવા માટે પુણ્યને પદ્મમાં લેવાની કૃતિ થી જિનેશ્વર મહારાજએ બતાવી “સંસ્કારાભ્યાસનો” રહુ છે સંસ્કારમ્ભવાસનો એમ નથી કહ્યું । પુણ્યને પદ્મમાં લઈ પાપ ખસેડવું એજ ક્ષેત્ર છે પુણ્ય પણ કર્મનો પુત્ર હોવાથી તેનાથી કરવાની જરૂર નથી એટલી ગદિતવાળા માથે મેંવાના કમરે કરવામાં જગપણુ કરવું નહિ. કેમકે આખર એાછી શક્તિવાવાને જ શુતામી હાલતમાં ગેરુ પડે છે એાછી શક્તિ વાળાને પદ્મમાં લઈ પાછી, પોતાની શક્તિ પ્રગટવા પછી એાછી શક્તિવાળા મિત્રને શુતામી સ્વીકાર્યા વિના છૂટકોજ નથી

ઈતિહાસ તરફ નજર કરે તો આ વાત ખરાબ સમજશે । દેશી ગઝાલોએ સરકાર સાથે કવી રીતે મનોના કરારો કર્યા છે કે ચિતોડનો (હરિપુત્રી) રૂપીઓ રૂપીઆનો સિક્કો જુઓ પાછળ લખેલું છે, ‘લડના દોસ્ત’ । આયકવાડ બધાજ ઉપગી સરકારના મિત્રો । એ મનોના કરાર કયા રૂપે થયેના કે કરાર એ તેવા પણ પરિસ્થિતિ કહી શકાય એ અધિકારીએ કરારમાં બતાવેલી મેંમોને ઈન્કાર પણ કરી દીધા એ મેંમોને આમલદરે જલુની દીધી, અને તાજાના મિત્રો, સેવક સાથે મિત્રો જલુની દીધા

પાપ દાસદીઓ છે, પુણ્ય લગડ છે.

એ જ રીતે પાપને પાછું પાડવામાં પુણ્યનો પદ્મ લેવામાં કરવાની જરૂર નથી, કેમકે એ જગર છતાં લગડ છે પાપ તો દાસદીઓ । ખરે પડોએ પણ પુણ્ય લૂવું છે ગમ, કેન્દ્ર

વિના બધ ન થાય પ્રશસ્ત પુણ્ય-પાપનો બધ થાય તો
રાગ-દ્વેષી ને ! પુણ્યનો પગ તો પાપને ! તે પાપનો નાશ
થયો એટલે લગ્ન પુણ્ય શુ કરવાનું ? વેદનીય કર્મ, નામ કર્મ,
ગોત્ર કર્મ, આયુષ્ય કર્મ એ સર્વોપચારી કર્મ ॥

જીવને કેવલ જ્ઞાન થાય એટલે એ સત્તા અત સુધી રહી
શકે એટલો મિત્રનો કગાર તરત ન બધ, ગઠે સહે ! પણ જીવ
એટલો બધ એટલે એ કર્મોએ ચાલ્યા જ જવાનું વચલા સમયમા
નવા બધાય નહિ ધાતી કર્મ કેવલ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થતાં જ બધ,
એને જુદુ જ પટે કેવલજ્ઞાન જેને ઉત્પન્ન થાય એને માફ વિના
બીજી રીતિ જ નહિ પાપ રૂપી પગ ભાગ્યો એટલે પુણ્ય તો
લાચાર છે

શાસ્ત્રકારે ગતિ, સમિતિ, ઉપસર્ગ પરિપક્વ સહેવાનું વર્ણવે
મહુ છે, તે નિર્જરા જ કરે છે એમ નથી, પુણ્યનો બધ પણ કરે
॥ દશ પ્રકારના અભિજઠ, બાવીસ પરિપક્વ સોળ ઉપસર્ગો
સહેતા કે બાગ ભાવના વર્ણવેથી કર્મક્ષય તથા પુણ્ય બધ બને
યથાયોગ્ય થાય છે પાપને હઠાવવામા પુણ્ય મદદગાર છે. પુણ્યને
પડખે લીધુ પછી પાપ તમારું કદી નુકશાન નહિ કરે.

પ્રતિજ્ઞા વગરનાની આ શાસનમા ગણતરી નથી.

જેન બધ્યો ગણતરીથી જ પાપને પ્રતિકૂલ માને એવું તો
તેના ઉચ્ચારણમાં છે નવકાગમા “સદગ્ધાવદરણાસજો” છે ને !
ઈતરા ‘કરશે તે બોગવશે’ એટલું જ માને છે, જ્યારે જેના કહે
છે, તે તો બોગવશે જ ! પણ કરનાથી નહિ વિરમે અને ભોગવતું
પડે તેવી કરણીની સામા નહિ થાય તે બધા ભોગવશે ! પાપ
ન કરે છતાં ‘પાપ ન કરતું’ એવી પ્રતિજ્ઞા વગરનો બધી
શકનાનો નથી ! ! !

આટલું સમજાય તો પચ્ચક્ષુબાણનું રહસ્ય સમજાય

અમુખાલુનો ભાગ્યર્થ

અમુખાલુને સરકૂતમાં પ્રવણગત કહે છે તેમાં પહેલો
 દસ પ્રતિ છે આત્માના શુણને એ એ એ એ પ્રતિફલ નેને
 હવ પ્રતિફલ બને એમ વતિ શબ્દ સૂચવે છે, પછી છાઉપસર્ગ
 મર્દા સૂચક છે ઈન્દ્રિયાના પિકારો, મનના આવેશો તથા
 ભૌતિક પાપપ્રતિભોની જ પ્રતિફલના કરવાની છે, શાસ્ત્ર-
 વિદ્યાન અનુસાર પ્રતિફલતા કરવાની છે તે 'આ' સમજવે છે
 તાર પછી પ્રતિષ્ઠા ભદ્રેશ્વરો દેવી ને સવાન

કોઈ કહેશે કે પ્રતિફલના આચરી પછી પ્રતિફલની મી જરૂર ?
 અને તે પણ શુદ્ધ સમજ ? એમ શા માટે છે ? વ્યવહારમાં પણ
 વ્યવહારીના સોનદ દેવા પડે છે ને ! ધુનિવર્સોટ્ટી તો શિક્ષણની
 શક્તિ માટે ચાલે છે ને ત્યાં પણ મોટી પદવી દેનારા માટે રાજ્યની
 વ્યવહારીના સોનદ દેવાની વિધિ છે વક્રાલ, બેરોલ્ટરોને ડીપ્રો
 મની પણ પ્રેક્ટીસ કમારે કુગી શકે ? તેણે વ્યવહારના સોનદ
 દેવા જ પડે ધુનિયાના વ્યવહારમાં એમ વ્યવહારીના સોનદ
 ક્ષીધા વિના તેવા તેવા અધિકારો ભાગવી શકાતા નથી, તેને
 હાથક મણાવાતુ નથી તેમ જ જૈન શાસ્ત્ર પણ પ્રતિષ્ઠા વગર-
 નાને ગણતરીમાં ગણવાની ના પાડે છે

ખાંડની ધારે ભાગ સાધુપણના ભગવાન મહાવીર
 દેવના જે વર્ણિ શાસ્ત્રે રૂદ્રસ્થપણમાં ગણ્યા !
 માતા પિતા મરી ગયા પછી જ વર્ષ ભગવાન મહાવીર
 ઘેરે કઈ સ્થિતિમાં રહ્યા હતા ? દરેક પુરુષજાતી કંદપસૂત્રમાં
 સાક્ષ્યો તો છે ને ! ભાત-સાધુપણે રહ્યા હતા સ્નાન સ્નાનો
 ત્યાજ ક્યો હતો, બ્રહ્મચર્ય જ સ્વીકાર્યું હતું પોતાના માટે બને

તેના અન્ન-જલનો પણ ત્યાજ કર્યો હતો ફાસ બોજન જ લેતા
હતા આ બે વર્ષને શાસ્ત્રકારે ગૃહસ્થપણના ગણ્યા કે સાધુ-
પણના ? ગૃહસ્થપણના ગણ્યા છે કુદરતે પણ ગૃહસ્થપણ જ
માન્યુ છે શ્રી રીતે ? તીર્થ કરને દીક્ષા પછી ચોથુ દાન, મન
પર્યંત ઉપનય થાય છે તે ક્યારે થયું ? આ બે વર્ષમાં તો નથી
જ થયું

પ્રતિજ્ઞા એ જ મહાન વસ્તુ છે.

આજકાલ કેટલાક કહે છે ‘ભગવાન મહાવીર રહ્યા હતા
ને !’ પણ એ બાલનારે રાખનારની છાતી તપાસો ? તમારાથી
દીક્ષાનો ઉમેદવાર જરા તપ કરે, ચાલુ ક્રિયા કરે તો સહેવાય
છે ? નદિવર્દનજીથી બપોલે વર્ષ સુધી શ્રી રીતે સહન થયું હતું
પોને પણ જેને પૂજ્ય ગણે એવો ભાઈ, માતા-પિતાને શોક હજી
શમ્યો નથી ત્યાં જ આવી રીતે વર્તે, ન-હાય, ન વિષય ભોજને,
ન રીતસર ખાય-પીએ રોજ દેખવું અને હાઝતું એમ જ દુન્યવી
દષ્ટિએ ગણાય ! નદિવર્દનજીનું ધ્યેય એક જ કે ‘ભાઈ જનાર
નો છે જ, વિયોગ થનાર તો છે જ, જે રહ્યા તે ખરા !’ જેને
કાટો કઢાવવો જ હોય, કાટાની વેદના સહન ન જ કરવી હોય
તેણે સોયની વેદના સહન કર્યા વિના ચાલે ? એ સોયની વેદના
ન સહાય તો પણ પાકે જ. ભગવાન મહાવીર દેવ આત્મા ભમ
એવો સહ તર વિયોગ, હાલ તરત સહન કરવો ન પડે એ જ
શ્રી નદિવર્દનજીની ઇચ્છા હતી

ભગવાન આ ૩ વર્ષ ખાંડાની ધારે ઘેરે રહ્યા હતા એ બે
વર્ષને ન તો શાસ્ત્રે ગણત્રીમાં લીધા ! ન તો કુદરતે ગણત્રીમાં
લીધા ! નથી તો ભગવાને પોને ગણત્રીમાં લીધા ! કારણ એક જ
કે પ્રતિજ્ઞા નહોતી ! ! !

ત્રણ મામીએ પચ્ચડખાણુ

હવે 'શુર શા માટે?' એ પ્રશ્નને જેન શાસનમા સ્થાન નથી આ શાસનમા નવકારથી એણુ પચ્ચડખાણુ પણ આત્મસાક્ષીએ, દેવસાક્ષીએ અને શુરમાક્ષીએ એમ ત્રણ ત્રણ સાક્ષીએ ઠરવા ઠરું છે આ તો શાસનની બાત જણાવી

પણ જગત સાવચેતીનો સૂર પણ સલજાવી દઉં કેટલાકે જણાવે છે "નવકારશીના પચ્ચડખાણુવાળાએ પચ્ચડખાણુ પાગીને જ પૂજા થાય" પચ્ચડખાણુ પાયાં વિના પૂજા ન થાય" આ સમુચિત નથી શાસ્ત્રકાર તો કહે છે પ્રથમ આત્મસાક્ષીએ પચ્ચડખાણુ થાય, પછી પૂજા વખતે પણ થાય, શુર પાસે પણ થાય શાસ્ત્ર પણ તેમ કહે છે, પરંપરા પણ તેવી છે અરે! એ કેટલાક કહે છે એમ નિયમ કગીએ તો મોટી તપશ્ચર્યાના પારણાવાળા પૂજા વિના રહી જાય એણુ પણ બને તારણા પહેલા બધુ થાય છે પણ પારણા પછી ટાટીયા દીયા થવાનો અનુભવ કેને નથી? દુનિયામા પણ જામીનગીરી, સાક્ષી વગેરેની પ્રથા છે આ હેતુથી તો અવતરને કમંબધનનુ કારણુ જણ્યું છે સાંતુને મહાવત દેવામા તો પોતાની સાક્ષી, દેવસાક્ષી, શુર સાક્ષી, સાધુ વગેરે સઘ સાક્ષીની પ્રણામિકા છે

પાંચમી કતારની કમંભાત.

પ્રતિજ્ઞા પછી પણ પાંચમી કતારથી સાવચેત રહેવાનું છે. કમં રાજાનો મોહ અધિકારી પાંચમી કતારનો મુખ્ય મથ્ય છે, અધિકારી છે દરેક રૂપરત્ન કરીને જીવને પાછો પાડવો એજ એનું કામ તે જીવને ચાર પ્રકારે પટકી શકે છે

૧ પ્રલોભન આપીને. ૨ રોત, રિવાજ, વિધિ, કે આચરણમા મુજબીને ૩ પરિણતિ બગાડીને અને આ ત્રણમાં જીવ ન ફસાય તો છેલ્લે ૪ શક્તિનો પ્રાસ કરીને.

જે રાજકેદી ન લવચાય, વિચારમાં ન મુજાય, નિત્ય કર્મની
વિધિમાં ન ભૂલે તેને અનાજમાં સીમેટ આપીને પણ શક્તિ
તોડવાના અજતરા છે ને! પાચમી કતાર ૫ ન કરે
અધુ જ કરે

શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ કહે છે કે જે તમારા
પચ્ચક્ષ્ણાણુમાં આ ચારેય પ્રકાર કે તેમાંના કોઈ પણ એક
પ્રકાર લાગુ થયો તો તે પચ્ચક્ષ્ણાણુ દ્રવ્ય પચ્ચક્ષ્ણાણુ
ગણાય અને જે તેમ ન થાય, એમાંના એક પણ પ્રકાર ન
સ્પર્શે તો તે સાન પચ્ચક્ષ્ણાણુ સમજવું,

હવે એ જ દ્રવ્ય પચ્ચક્ષ્ણાણુ પ્રથમ કેમ કહ્યું વગેરે માટે
અગ્રે વર્તમાન.

સ્વ

મ્રજન્યા-દીક્ષા એટલે ?

“ પચ્ચક્ષ્ણાણુ લોગધર્મમેહિતો

લોગુત્તરધર્મગમણે ”

લૌકિક ધર્મો (માનાપમાન-શુદ્ધ વૃત્તિયો વગેરે)
માથી નિકળી લોકોત્તર ધર્મ (ક્ષમા, નમ્રતા, ઉદારતા
વગેરે)ના સ્વીકાર કરવો તે મ્રજન્યા-દીક્ષા ”

—ગિરતનાચાર્ય રચિત શ્રીપચ્ચક્ષ્ણ સ્વ, ૩ માથી

પરિશિષ્ટ ૧

ધ્યાનમાં રાખવા યોગ્ય કે ડિકાઓ

૫ ૧ અનેક ભવ વિના અરિદ્ધતપશ્ચ સાપશ્ચુ નથી

૫ ૧૦ જૈન શાસનનો સિદ્ધાંત જ એ છે કે ઉપને કાપવો । જ્ય ન કપાય તેવો ઉઘ્ધ હોય તો ત્યા સમભાવે સદન કરવાની વાત સાચી ।

૫ ૧૨ જૈનેતરતુ ધ્યેય પરમેશ્વર કે યુક્તી પ્રસન્નતા-રાજપા વગેરે છે, તેમ જૈનતુ ધ્યેય તે નથી

જૈન માત્રતુ ધ્યેય કર્મકષયતુ જ છે

૫ ૨૦ જૈન ધર્મની જરૂરીયાત આત્માને સદાની આઝાદી-આઝાદી આપાવવા માટે ■

૫ ૨૧ આઝાદી વિના આત્માદી ક્યાથી ?

અનાદિથી આ આત્મા કર્મની ડખતમીરી તથા પુદ્ગલની દરમ્યાન-મીરીને આધીન છે

કર્મની ડખતમીરી કે પુદ્ગલની દરમ્યાનમીરી, વિના આત્મા પોતાની મુજબનો ઉપયોગ કરી શકતો નથી

૫ ૨૨ આત્માની પોતાની તદ્દિ-સમૃદ્ધિમા લેશ પણ ન્યૂનતા ન હોય, પોતાનું સામર્થ્ય ફેરવવામા કોઈ પણ આડે ન આવે તો તે સ્થિતિમા આત્મા આત્મક ગચ્છાય

આત્માની આઝાદી તથા આત્માની માટે ફુનિયાને જૈનધર્મ પરમ આવશ્યક છે

૫ ૨૪ જૈન ધર્મની દરેક ક્રિયા મોક્ષ માટે જ છે

અનન્ય મનની દીક્ષા દોષ તો મોક્ષ મુરોચ નથી

દીક્ષા વિના દીક્ષાના પાવન વિના જેનું મન બીજે ક્ષણે ન ટે

એ અનન્ય મનવાગે કહેવાય

મોક્ષ મેળવવામા જ જેનું મન એ અનન્ય મનવાગે દીક્ષિત કહેવાય

મોક્ષ મેળવવામા જો તથાવિષ પ્રવલ્લ થાય તો માત્ર બે પાત્ર

જ કામ છે

દરીવામા દીવાદાહીન્ય જ્ઞાનમનો, સાચું જોઈ શકે છે x x x

એ કામના કમ્પના જેમ કરના ય આ મનનો જેમ જાગ્યર છે

૫ ૨૫ એકસરખી બે પગ નો આત્મા તન્મય-બનો તો વિદ્યેય થઈ નાય

મેળ મેળવવા માટે બે પાત્રની ત નયના પેલાંબ છે

૫ ૨૬ ગગિતોના ઉપાસબદિ આનદપૂર્વક સકલ કરવા એ જ જાગજોતીનુ-ઉત્તમ પુરોરુ કામ છે

૫ ૨૭ આત્મા એક મર્યાદા સાધ્યમા તરીકે બને તો x x x અત્યુદ્ધતમાં મિધ્યાતથી મોઢે જઈ શકાય તેમ છે

૫ ૨૮ જૈનધર્મમાં મેળ વિદ્ય બીજુ ખેલ જ નથી જન્મ મોક્ષની પરપા તોટી-મોક્ષ મેળવશે એ જ ખેલ

જ મન્ય કરજુરૂપ કમને રોકવા-તોડવા એ જ અજમાનું પ્રયત્ન રહે છે

મેળાખર્ચના મુશ્કેલી માટે રોગિક એ વચવા મેટનગપે છે

૫ ૨૯ તોઈકોન દરવી અરીજોને પણ જૈનધર્મન સહકમ્પા નૈવર નથી

૫ ૩૦ જૈનધર્મન જેમ અજાણસા રેવાર નથી

તોઈકોને કનુરૂપ રે ધર્મી પણ જન્મ મુક્તિ મળવી નથી

૫ ૩૧ જ મ.ને કમન. આ રાત્રે ને તું જ વિરમિ, તો જ

અદ્યપુરુષિ કવ.

૫, ૩૬ સપ શન તમામને ગ્રિપ છે x x x સપનો અમલ કરવો સુધિ છે

સપ સાચવવાના તપુ નિયમો છે પહેનો નિયમ એ કે પોતે બેકગાર બનવું નહિ

૫, ૩૭ ગુન્દાથી, પરદેજ રહેતું એ જ સપનું સાચું અને પ્રથમ કલ્પ છે

છત્રીના બોમે પજુ ગુન્દા ન કર તે ન જ કર એવી ભાવના સપસાધની હોય

ખીજો નિયમ ગુન્દાની ગાઢ બાધતી નહિ

સપને અંગે ત્રીજો નિયમ ઉપકારનો વખત ઝડપી લેવો

૫, ૪૨ આશ્રય સર્વથા વર્જ્ય છે સર્વ સર્વથા ઉપાદેય જ છે, આ જ સાર તેમામ સંશોધનો છે, શાસ્ત્રો રૂપ મહા સાગરોનો સાર આ ! પૈદિપૂર્વ-માત્ર અંગ જે દેહો તેને આટલી મુશીબા સમાધા ૧ ૧

૫, ૪૬ આ જીવ તો એવી રખતી જાતનો કે—કર્ણ સાથે લઈ જઈ શકતો નથી, એને તો અનાદિકાળથી મેળ-ધુ અને મેનુ ૧ મેળ ધુ અને મેનુ ૧ એ જ ધર્મો ક્યો છે ૧ ૧

આખા જન્મમારતી જહેમતો મેળ-ધુ તે મેનુવાનુ જ આ બાબતમા નેન નથી

જાટકની જાત તો સાથે લઈ જઈ શકે છે, પણ આ રખતી જાતના જ નાદે, કાઈ આવે લઈ જવાનો દુકમ નથી

સગવેરે શત્રુ આવે એવા વેપારીને મળવો ક્યો ?

૫, ૪૭ જીવ દહી પણ કાઈ પણ કાને પ્રયત્ન વેગનો છે જ દિ ૧ મોક્ષના પગથીએ એટલે કે ઔદમે શુભસ્થાનકે રહેવ જીવ માત્ર થતિ વગરનો છે

આ જીવનો તો કામનો, એક સગવેરે વેપાર કે મેળવતું મેનુ ને ખાસગ ખાઈને છેવટે નિકળવું ૧ ૧

૫, ૪૮ માપતું રૂઠું ભોગવવા દુર્ગતિના રૂઠું બેઠવા, તેમા ભાગ વા કાઈ સાથે આવતો નથી

૫ ૪૯ મેળવી-મેળવી બીજા માટે મેલ્યું અને પોતે શું લીધું ?
પાપના પોટલા ! ! !

દુનિયામાં બધું સહીયાડ છે પણ માદ રાખો કે કર્મ એ
સહીયારી બીજા નથી !

૫ ૫૦ સરીરની બાગીદારી (નિગોદમાં) હજી બને ! પણ કર્મ કે કર્મના
ફળમાં સહીયાર નથી ! ત્યાં ય સરીરમાં બને ! બાગીદારી હોય ! પણ
સુખ-દુઃખના ભોગવટામાં બાગીદારી નથી ! ! ! અનતા જીવને વેદનાનો
ભોગવટો તો સ્વતંત્ર જ છે

૫ ૫૩ ઈતરો ઈશ્વરને બનાવનાર તરીકે જાને છે, જ્યારે જોનો
ઈશ્વરને બતાવનાર તરીકે જાને છે ! ! !

૫ ૫૭ આ જીવને અનાદિથી ઇદ્રિયોના વિકારને, મનના આવેશોને,
બૌદ્ધિક પ્રવૃત્તિઓને તાબે થવાની રહ લાગી છે હેરાન-પરેશાન થાય છે
છતાં વલણ એ જ તરફ રહે છે ! એ તરફ જીવ પોતે જ ધકેલે જાય છે ! ! !

૫ ૫૮ જૈન વાસનમાં એવો નિયમ નથી કે એકલા મનથી જ
કર્મ બધાય ! મનથી વચનથી કાયાથી ત્રણેયથી કર્મ બધાય !

૫ ૫૯ જ્ઞાનના પ્રસંગે મનને મુખ્ય કેદે સ્થિર રાખવાના ટેવ
પૂરતું આ ("મન એવ મનુષ્યાણાં કારણ-બધવોસ્યો ") સૂત્ર છે

૫ ૬૧ ધર્મ સમજ્યા પછી પણ પ્રતિપાતી વધારે ! દરેક વ્યવહાર
સંશયવાળો અનંત કાળથી ! માટે અનંતી વાર નવગ્રેવેયકે જઈ આવ્યો !

દુનિયામાં સમાસોદતા જ બધા છે ! સાચી સાગથીવાળા
ઓજ જ છે !

૫ ૬૩ જૈન દર્શન જ કહે છે કે આત્મા કર્મ કરવામાં-ભોગવવામાં-
તોડવામાં સ્વતંત્ર છે ! બીજો એવું ક્યન નથી

૫ ૬૪ આપણામાં (જૈન દર્શનમાં) બદલો લેવાનો સિદ્ધાંત નથી,
અને બદલા માગથી છેડા આવે એવો સિદ્ધાંત નથી

૫ ૬૫ જૈન શાસ્ત્ર તો કર્મનો સામનો કરવાનું કહે છે કર્મનો
નાશ કરવાનું ફરમાવે છે

સામાને વર્નનથી દગાવાય ! પણ સત્યને દમાવવા કોધ કર્યો !

સામાના જુઠાનુ ઓસડ કોધ નથી, જ્ઞાન છે વિવેક છે

૫ ૭૩ કર્મના ક્ષયમા, કર્મના ક્ષયોપશમમા, કર્મના ઉપશમમા,
૧ ભેદિએ ! ! !

૫ ૭૪ અવગણ વિચારે અડે એને તુ કહેવાય ! એ તો કદી પણ
૧ ૧ "પાપનુ મૂળ જ્ઞાન જ ને !" યાદ રાખજે ! આ વિધાન નથી !
અર્થાત્ વિતાના x y ની દૃષ્ટિએ આ ઉચ્ચારણ કે મતન્ય છે

જેમ જ્ઞાન વધારે તેમ ઈચ્છા વધારે થાય

તેમનુ મન ઈચ્છા ! ઈચ્છાનુ મન જ્ઞાન

૫ ૭૬ જ્ઞાન એ પાપનુ મૂન ! એ વાત ખરી ! પણ પાપ શક-
વામા જ્ઞાનનો ઉપયોગ ન થઈ શકે ? x x x x માનો સદુપયોગ-
ફાપયોગ બને થઈ શકે છે !

સાનુ સ્વરૂપ જાણાવનાર સમ્યક્ જ્ઞાન છે

૫ ૮૧ નારિતક પરનોક બને ! ન જાને, પણ માજુમ મરે છે
જ્યારે તેની માન-મિનજન અદી જ પગી ગેદી તો તે નજરેનજર
(પ્રત્યક્ષ) નિરાગે છે ને ?

નારિતક પરનોક નથી જાનતા ! x x x પણ ગમે તેમ પ્રયાસે મેળવેતુ
અદી જ ધર્મ ગેદવાનુ છે ! એ તો ત્રોય માન્યા વિના જાને તેમ નથી.

૫ ૮૨ આતન્દ્રિય મનથી સરીર ડિયો, વિરો મેજાવ્યા, બાજ
સબધી કાયા, નામિની કુદબ, દયન મેજાયા, સાતે-સાત મેજાયા અને
ઠેકે સાતે-સાત છોયા

મન પણ જેરી ટેવ પાડો તેવુ દેખાય છે

૫ ૮૫ જે માનમા મદમા ન દોય તેની મદતા માનનારની,
તેને મારે મહેનત કરનાગની પણ મહતા જણાય નહિ

૫ ૮૮ ઈતરો શ્વેતો જ્ઞાનસ્વરૂપ કે જ્ઞાન-દર્શનાદિમય નથી
માનતા, તેઓ જ્ઞાન આબુ-ગયુ જાને છે, પણ માનીકીનુ માનતા નથી,
મહેમાન રૂપે જાને છે, જ્યારે જૈન દર્શન, તો શ્વેતી માનીકીનુ જ્ઞાન
માન છે

૫ ૮૯ જીવમા કેવળજ્ઞાનાદિ ગુણ સ્વભાવે મનાય તો જ મેક્ષમર્ગે તે ગુણો સાધ્યત રૂપે મનાય ।

૫ ૯૧ અનંતગુણા દાયોપશમે ઇન્દ્રિય પચક તથા મન મળે છે
૫ ૯૨ અસર્જાને પાપ અને સર્જીએ જે છે શક્તિ અનંત
દાયોપશમે મેળવી હતી તેનો નાશ કર્યો, એ જીવને લય કર તુલ્યતાન કર્યું,
આત્મી પચેન્દ્રિય વધ કરનારને નગક કહી છે

૫ ૯૩ એકેન્દ્રિયથી એક પછી એક અનંતગુણા દાયોપશમે
ત્રસપણ મળે છે એ અનંત શક્તિનો નાશ ન થાય માટે પચ્ચક્ષુખાણુ
નસ માટેનું રાખ્યું, તેથી બીજાને માટે છૂટ એમ નહિ ! ગૃહસ્થ માટે
પચ્ચક્ષુખાણની શક્ય મર્યાદા રાખી

૫ ૯૮ ભટકતી જાત તો ભટકે લલે ! પણ ધન, ધાન, કુટુંબ,
સાધન-સામગ્રીને સાથે જ લઈ જાય છે જ્યારે આ જીવ કશું જ સાથે
લઈ જઈ શકતો નથી, x x x આથી આ જીવ ભટકતી જાતથી પણ
જાતર એટલે કે વિચિત્ર એવી રખડતી જાતો ડે આ છે આપણી
કમનસીબ હશા ! ! !

૫. ૯૯ આ જીવને કાયમની નિષ્ફળતા માટે વિચાર સરખો
થતો નથી

૫ ૧૦૦ આપણના કાગળોની શકા હોય તો પણ સાવચેતી
રાખવી જ જોઈએ

કુનિયા રહેજે ત્યાગ તરફ ઝુકે છે
મત-મતાતરને જૂલી જઈ ગમે તે મતનો માનવી ત્યાગી-વૈરાગી
તપસ્વીની પ્રથ સા કરવા લાગી જાય છે

૫ ૧૦૧ તપ-ત્યાગ પામ મતનો આગ્રહ ટકતો નથી

૫ ૧૧૧ સામાએ કર્યું તે જ સામે કરવું એવો કાઈ રંગ જાનનો
નિયમ છે ?

૫ ૧૧૪ મનુષ્યને મારી નાખનાથી કાઈ જુદા મરવાની છે ?
શુદ્ધિ તો પરબ્રહ્મા સાથે જવાની છે ને !

જ્યન જન્ય તો એ જુદી દેકે છે, ભવાંતરે જન્ય છે, પણ જુદી
૧૭૧ જ્યન દેકયુ તો યશા કામનુ-૨

૫ ૧૧૫-૧૬ દુનિયાદારીમાં, પણ ખવા-ખીવાની ચીજને અંગે
જોઈ શકનાની ચીજને અંગે જે મોજ મળે તેમાં દષ્ટાત જડે. પણ
જાનદમાં જે સુખ મળે તેનું દષ્ટાત ક્યાથી લાવવું ?

૫ ૧૧૬ દંદિયોના વિષયોના ત્યાગથી જે પ્રસન્ન-સુખનો અનુભવ
થાય છે તે તો પ્રત્યક્ષ છે.

૫ ૧૨૦ સરકારથી આર્થ પ્રજાની દરેક વ્યક્તિત્વ ધર્મકાર્યને સુદર
મળે છે, પોતાથી ધર્મકાર્ય થાય તો પોતે ખુશ થાય છે, અધર્મ થાય
તો નારાજ થાય છે.

૫ ૧૨૩ પાપની ભયંકરતા વાસનામાં છે, સરકારમાં છે,
સંસ્કારમાં છે, માન્યતામાં છે, પરંતુ આત્મામાં જોતપોત થઈ નથી.

૫ ૧૨૪ સગવડોમાંથી સિદ્ધાંતને જોનારા ન હોય.

આપત્તિ સહન કરનાથી દેવાયેનો મનુષ્ય આપત્તિ વખતે ડર નહીં

૫ ૧૩૮ સ્વરૂપે જીવ સિદ્ધ મહારાગના જીવ મમાન જ છે.

૫ ૧૪૮ જે વનુને ન જોળમે, તેના ચાણુને ન જાણે તે તેની
જાણીતરી તો કરાની રોકે જ ક્યાથી ?

૫ ૧૫૧ દર્મરાજ દેવ નીતિ તથા શૌચશુભ્રિતિથી આત્માને
સંતાવે જ જાય છે.

૫ ૧૫૨ ચોદ રાજ લોકમાં મોક્ષ જ એક એવું ગ્યાન છે કે
જ્યાં જન્મથી જીવને જટકાવાનું અને તેથી મરણની પકડમાં પકડાવાનું નથી.

૫ ૧૫૩ અનાદિથી કર્મે પમડો જમાવ્યો છે, તે પૌદ્ગલિક
શિના જ કાગલો !

આત્માને પોતાની સ્વતંત્રતાનો ખ્યાલ આવે અને તે સ્વતંત્રતા લેવા
આરીતિ પ્રવલ્ન કરે તો અનાદિની પમડો કરી ચયેની કર્મની સત્તાનો
પણ નાશ થયે જ છૂટકો ! ! !

મળેલા દેવન સાન્નિદિ ગુણોનો નાશ કદી ન થાય, કદી પાટાય નહિ,
કદી ધસારો પણ ન થાય એવું સ્થાન એક મોક્ષ જ છે.

૫ ૧૫૪ ઇન્દ્રિયોના વિષયો, મનના આવેશો અઠાર પાપ
શક્તિઓને પ્રતિકૂલ થતુ એવો ખ્યાલ પ્રથમ આશ્ચર્ય છે

૫ ૧૫૫ જોડેયે ઉચે ચડવાનુ થાય તેનુ પતન પણ તેલે
નીચે થાય !

૫ ૧૫૬ વીતરાગીનો પણ પત્નો પકડનાર મોહથી ખૂન
સાવચેત રહેવા જેવુ છે ! !

જો મોહ લગ્યો તો તે પચ્ચક્રખાણુ દ્રવ્ય પચ્ચક્રખાણુ
મણીશે અને મોહ નહિ લગે તો તે સાવપચ્ચક્રખાણુની કાટિમાં જશે

૫ ૧૬૩ દુનિયામાનો દુશ્મન તો પાપ વર્ષે 'પણ' મરે ! પણ
કર્મ શત્રુ એવો નથી ! અલગત એ ॥ નાશનો દહ નિશ્ચય એ એને થે
કા'ણુ તો છે જ

૫, ૧૭૪. દુનિયામા ન ઉકેને તેની માઠને મડાગાંઠ કહેવામા
આવે છે

૫ ૧૭૭ જો ઈશ્વર જ પ્રેરક હોય તો ચોરી, લમણી, ખૂન એ
તમામનો શુન્દો ખીજને ગિરે ટકતો જ નથી

જોતો ઈશ્વરને માનતા નથી એમ નથી, માને છે જરૂર ! પણ
ખનાવનાર તરીકે ન માનતા અતારનાર તરીકે માને છે

જોતો ઈશ્વરો સીનરામતાના આદર્શ તરીકે—નકસા તર્કિક માને છે

૫ ૧૭૯ કાર્યસિદ્ધિ માટે નીતિ પણ અજમાવાય છે

૧૮૬ 'સન્નિપાત્તપણાવણા' કથુ છે, સમ્યક્સમ્પણાસળો નથી
ટથુ, પુણ્યને પક્ષમા લઈ પાપ ખમેડતુ એ જ ધ્યેય છે "

પુણ્ય પણ કર્મનો પુન લેખથી તેનાથી ડરતાની જરૂર નથી,
ઓછી શક્તિવાળા સારે મૈત્રીના પ્રસંગ કરવામા જરા પણ ડરતુ નહિ
કરશે આખરે ઓછી શક્તિવાળાને જ યુનામી હાવતમા ગંઢેતુ પડે છે

ઓછી શક્તિવાળાને પક્ષમા વીધા પડી પોતાની શક્તિ પ્રગટયા
પછી ઓછી શક્તિવાળા, મિત્રને યુનામી સ્વીકાર્યા વિના છૂટકો જ નથી

૫ ૧૮૮ હમરો “કરશે તે બોગવશે” એટલું જાણે છે ! જ્યારે
 જોના કહે છે ‘તે તો બોગવશે જ’ પણ કરવાથી નહિ વિરમે અને
 બોગવતું પડે તેની કસ્ટોની સાચા નહિ થાય તે બધા બોગવશે !’

પાપ ન કરે છતાં ‘પાપ ન કરતું’ એવી પ્રતિજ્ઞા વગરનો બધી
 શકવાનો નથી ! ! !

૫ ૧૯૦ ભગવાન (મહાવીર) XXX મે વય ખાડાની કારે ઘેર
 ગયા હતા, એ મે વયને ન તો શાસ્ત્રોએ ગણતરીમા લીધા ! ન તો કુદરતે
 ગણતરીમા લીધા ! ! નથી તો ભગવાને પોતે ગણતરીમા લીધા ! ! કારણ
 એક જાકે પ્રતિજ્ઞા ન હતી ! ! !

૬

શાસ્ત્ર એટલે ! ! !

શાસનાત્ પ્રાણશક્તેષ્વ

સુપ્રેરશાસ્ત્ર નિષ્ચયતે ॥

અસયમ અને અવચ્છેદનામાથી વૃત્તિઓને બચાવે
 અને કર્મબંધથી આત્માનું રક્ષણ કરે તેને પાંડિ
 પુરો ગાત્ર કહે છે.

સુશાનતા અહીં ૨૪ મે ૩ પૂવાધુ

પરિશિષ્ટ ૨

અર્થ ગ લીર માર્મિક વ્યાખ્યાઓ.

૫ ૪ જૈનધર્મના સિદ્ધાંત જ એ છે કે કર્મને કાપવું

“દાન, સત્ય, તપ, બ્રાવ આ તમામ તો કર્મ ક્ષયના ધ્યેય રૂપ મટેનમ પેસનાના દારો છે, જેઓ આ ધ્યેયને આ ઉદ્દેશને જૂની જાય છે, તેઓના હાલત વરગળ વિનાના જનૈયા જેવી છે

“કર્મ કરતો અટકે, અટકાવવા પ્રયત્ન કરે તે જૈન”

“જન્મ અને કર્મની પરપગ દોવાથી એ પરપરા અટકાવવાનું થયે પ્રત્યેક જૈનનું દોય”

“સવર-નિર્જરા તે પ્રયેજ જૈન માટે કર્તવ્ય”

૫ ૧૩ “જૈન કર્મોને વિરોધી માને, પાતાને કર્મોના વિરોધી માને.”

૫ ૧૫ ખીજા પાપસ્થાનકો પ્રથમના પાપ પાપોના હથીયા છે પરંતુ મૂલ આક્રમણુમગ એ પાપ જ છે ”

“પ્રથમના પાપ પાપસ્થાનકોને વિરતિ (પચ્ચક્ષ્ણાણી) થી તથા બાકીનાં તેરને વિવેકથી દૂર કરવા જોઈ એ જુદાં નામ સમ્યક્ત્વ મોક્ષની સડકને પહેનો પત્થર આ !

“બની શકે તેટલા પ્રમાણુમા પાપનો ત્યાગ કરો ” આ બાવના આ સડકનો ખીજો પત્થર !

“સર્વથા પાપને છોડો” આ બાવના તે મોક્ષની સડકનો ત્રીજો પત્થર છે

“ સર્વથા વિચારોની ખરાબી છાટવી ” આ ભાવના તે મોક્ષની સરૂનો મોથો પથ ?

૫ ૧૧ “અદાર પાપસ્થાનકોને પ્રતિહત માનવા પૂર્વક જૈન યાસનની મર્યાદા મુજબ સધ સમુદાય તથા ગુરુ સમગ્ર પાપગ્રાસકોની જે પ્રતિજ્ઞા થાય તેનું નામ પ્રત્યાખ્યાન-પચ્ચક્રખાણુ છે ”

“ દ્રવ્ય પચ્ચક્રખાણુ એટલે મોઢથી મળધ રાખવો નહિ ભાન પચ્ચક્રખાણુ એટલે મોઢના સળધનો કાપ કરવો, તેના પગ કાપ્યું મેળવવો ”

“ કોઈની પછુ ડખગનીરી તથા દરમ્યાનનીરી વિના કાર્ય કરી શકવાની શક્તા તે આઝાદી ”

“ સામ્યતરિયતા એનું નામ આત્માની આખ્યાતી ”

૫ ૨૩ “ જૈન ધર્મનો સંદેશ જ એ છે કે અણકર્મથી મુક્ત થવું ‘ કર્મ’ તથા પુદ્ગલની ડખગનીરી તથા દરમ્યાનનીરીનો સામનો કરવો જોઈએ એવું જે સમજે તે જ જૈન ધર્મ ”

“ હિંદિયોના વિમરો, નનના આવેગો તથા ઓદયિત પ્રકૃતિઓ (અદાર પાપ સ્થાનકો) ને પ્રતિહત માનવા એનું જ નામ સમકિત

૫ ૩૮ “ આત્માને ચારે બિના રખાવનારા x x x અત્યંત પાપસ્થાનકો છે x x x આ વસ્તુનો ખ્યાલ આવે તેનું નામ સમકિત

૫ ૩૯ “ શુદ્ધ કેવ તેને જ કહેવાય કે જેને અદાર પાપગ્રાસકોનો સદાને માટે નાશ દર્યો હોય ”

“ શુદ્ધ ગુરુ તેને જ કહેવાય કે જે અદાર પાપગ્રાસકોથી-તેના કારણોથી દૂર થયા હોય, તેના નાશના માર્ગે સાધન બન્યા હોય અને બીજાને તે માર્ગે દોરના હોય ”

“ શુદ્ધ ધર્મ પણ તેજ કહેવાય કે જે આ અદાર નાશ ॥ ઉપાયો બતાવતો હોય ”

“ અદાર પાપગ્રાસકોને પ્રતિહત માનવા-મણવા તેનું નામ સમ્યક્ત્વ ”

“ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત્યર્થે પ્રતિમૂલ (૧૮-પાપસ્થાનકો) થી છૂટવા મોટેની મર્યાદાવાળા સાધન તરીકે પ્રતિજ્ઞાનું કથન કરવું એનું નામ પ્રત્યાખ્યાન ”

૫ ૪૦ “ પ્રથમના (સામાયિક-પૌષધ વગેરેના) પચ્ચ ખાણો મૂલ્ય ગણના છે, બ્યારે નવકા થી વગેરે પચ્ચ ખાણો ઉત્તરગુણના છે ”

૫ ૪૧ “મનગુણના પચ્ચક્ષ્ણાણુમા કરેમિ, વચ્ચક્ષ્ણામિ, વોસિરામિ
મોલાય, કેમકે પોતે તેમા આમેય છે પણ ઉપવાસ આદિમા તો પોતાને તપ
ન પણ હોય માટે ત્યા વચ્ચક્ષ્ણા વોસિરા મોલાય”

“મનગુણના પચ્ચક્ષ્ણાણુ તે જ કરાવી શકે કે જે તેમા સામેન હોય,
પચ્ચક્ષ્ણાણુ લેનારે પ્રથમના અધિકારી પાસેથી જ પચ્ચક્ષ્ણાણુ લેનાય
ઉત્તરગુણના પચ્ચક્ષ્ણાણુ પોતે તઈ શકે”

“પાપ દ્વિયોના વિકારો, મનના આવેરો, ઔદયિક અકાર પ્રકૃતિઓ,
પાપ અનતો આ બધાને પ્રતિકુલ માને એને તોડવા નેષ્ઠએ, ખમેડવા
નેષ્ઠએ એવો નિર્ધાર કરે તે જ આત્મા ખગેખર પચ્ચક્ષ્ણાણુને હાયક છે”

૫ ૪૩ “વક્ષાદારી સમજે એ વક્ષાદારીના સોગંદ સઈ શકે”

“દ્વિયોના વિકારો વગેરેને પ્રતિકુલ સમજવા, એને ખસેડવા હાયક
માનવા, એી વર્ત્ય જ ગણના એનું નામ સમ્યક્ત્વ, અને પછી તત્તુસાર
વત્તા ના નિયમ કરવો તેનું નામ પ્રત્યાખ્યાન.”

“જ્યા ત્યા ધૂમતુ એ જ પાપમી કતારનું કામ! અહીં પણ કર્મ-
રાજની મોહરૂપ પાપમી કતાર કયા કયા ન ધૂમે! અરે! એ વીનરાગનો પણ
પત્નો પડે છે ! ! !

શાસ્ત્રકાર કહે છે—આ, પૂર્વના પારમાત્મી, ચાર જ્ઞાની બનેલા,
ઉપગાત ગુણધાનકે ગયેના આદારક સમિધના ધારક—આવા છવોને પણ
કર્મરાજની મોહરૂપ પાપમી કતાર પટકે છે! ગમજાવે છે ! ! એટલું જ
નહિ ત્યામી ગીન નરકના ૧ નિગોહમા પણ ભર્મ જાય છે”

૫ ૪૫ “મોવના પગનીએ એટલ કે ચોદમે ગુણપાત્રો

૫ ૫૦ “રૂપ-રસ-મધ-વર્ણાન્તિ તરીર આપુ’ આદિની વૃદ્ધિનો
કન તે ઉત્ક્રાંતિકાલ તથા હાનિનો કાન તે અપક્રાંતિકાલ, અનમર્યાણી
તે અપક્રાંતિમન ઉત્તમર્યાણી તે ઉત્ક્રાંતિમન”

૫ ૬૧ “આ સત્તાવીસ (પાપ દ્વિયોના વિકારો, મનના આવેરો
અધાિ ચાર અને ઔદયિક પ્રકૃતિ=૧૮ પાપ ધ્યાનકો -૫+૪+૧૮=૨૭)
ને પ્રતિન સમજવા એનાથી પ્રતિદૂલ થવું એવી ધારણા તે સમ્યક્ત્વ ! ! !”

“આવુ દુઃખ મનુષ્ય એવું જ નામ જેન શાસનની વફાદારી છે”

“દ્રિયોના વિકારો, મનના અવિરોધ તથા અકાર પાપગ્રાસી તે વર્ત્યજ સમજ તે નાશ કરવા યોગ્ય છે એવો મુદ્દ નિર્ણય કર્યા પછી આ એટલે વિરિત મર્માદા પૂર્વક પચ્ચક્ષ્ણાણુ દરે”

“પૌદ્ગનિક આદનાથી દ્રિયોના નિકારાદિને રોકવાનુ યાવ તે દ્રવ્ય પચ્ચક્ષ્ણાણુ અને દાદિંક રીતિએ યાવ તે ભાવ પચ્ચક્ષ્ણાણુ.”

૫ ૧૬ “જિનેશ્વરદેવના અનુયાયીયો તે જૈન!!!”

“રામદેવ તથા મોહને જીતનાર, પાતી ક્રોધોના ક્ષય કે નાશ તે શ્રી જિનેશ્વરદેવ”

“કર્મનો ભરોસો રહેવાનુ માનનારામાથી તો જૈનપણુ જ ઉડી જાય છે”

“કર્મ કરવા-રોકવા તથા પચ્ચક્ષ્ણાણુ જીવ સ્વતંત્ર છે એમ માનના તરીકે તેઓ (જૈનો) કર્મવાદી છે!!!

૫ ૧૭ કર્મમા હશે તે ઘણું! એમ નહીં ધર્મ-પ્રતિતિની અવ-ગણના કરવામાં કર્મવાદીપણુ કે જૈનત્વ નથી”

“કર્મને વિરોધી ગણવું! કર્મને તોડવાનો સતત પ્રયત્ન કરવો એ જ જૈનોનો ધર્મ છે”

“કર્મનો નાશ કરવો અને આત્મદયા પ્રગટ કરવી એજ કર્તવ્ય”

“ઉપશમથી ક્ષયોપશમથી કે કર્મના ક્ષયથી પણ આત્મસ્વરૂપ પ્રગાવવું એજ ધ્યેય”

“ઉદયમા આવેલા તમામ કર્મોને તોડી જ નાખવા તે ક્ષય-ક્ષાયિકભાવ”

“ક્ષયોપશમ એટલે-ધીમે ધીમે રસને બોજવી જેવા અને પ્રેરણા માત્રમા કર્મ રહે એવી સિધ્ધિ કરવી”

૫ ૧૮ “કર્મોને કમસર લૂખાં કરવા તે ક્ષયોપશમ કર્મ ગસરપે ન રહે-પ્રેરણમા રહે તે ક્ષયોપશમ”

“રસ તથા પ્રેરણના ઉચ્ચને સમાવવા-વિદબ્ધમા નાખવા તે ઉપશમ”

“ક્ષયથી, ક્ષયોપશમથી કે ઉપશમથી તેમજ રસ તથા પ્રેરણથી જીવ જે કર્મ તોડવાની ક્રિયા કરે તે ધર્મ!!!”

૫ ૧૯ “અત્યાન એ દોષી છે”

“ઉપશમ વિવેકથી થાય અને ટકે !”

“અવિવેક દૂર થાય—દૂર કરાય તો જ વિવેક જાગે—ટકે !”

“ક્રમને આવવાના દાર તે આશ્રય.”

“ક્રમોને શાંતિની પ્રતિ ધારણ કરવી તે સવર.”

“અવિવેક—ત્યાગની સ્થિતિ તે ઉપશમ.”

“વિવેકમય સ્થિતિ તે સવર.”

“અવિવેકના ત્યાગપૂર્વક આશ્રય શોધવા, તે સવર !”

૫ ૮૦ “આક્રમણ દ્વારે ઉત્તેજના—શૌર્યના ગુણ સ્થાનકે પહોંચે
જન જ માન પ્રતિ પિનાનો છે”

૫ ૮૩ “સામાને સાચા તરીકે જાણવું—માનવું તે સમ્યક્ત્વ”

૫ ૮૪ “અનત્વમા તત્ત્વ તરીકે પ્રતીતિ એ જ મિથ્યાત્વ”

૫ ૯૦ “ઈદ્રિય દ્વારા થતું નાન તે પ્રત્યક્ષ અને ઈદ્રિય સહાય વિના
થતું જ્ઞાન પરોક્ષ”

૫ ૯૨ આવકને પ્રથમ નત ઉત્તરવામા પ્રતિજ્ઞા પડે તો

“હાલના—આવતા જીવને, નિરપરાધીને, અપુત્ર—જોડે ને નિરપેક્ષપણે
માર નહિ”

૫ ૯૪ “જેનાથી દૂર રહેલા મહર્ષી, ઈદ્રિય વિના, દેહમાં તે
અવધિજ્ઞાન”

“માત્ર મનુષ્ય લોખાના મનુષ્ય તિર્થ ચ આદિના ચિંતારો (મનના)
જેથી જાણાય તે મનપર્યવજ્ઞાન”

“જેનાથી સર્વ જીવોના સર્વ કાળના સર્વ ક્ષેત્રના સર્વ લાભ જાણાય
તે, કેનલજ્ઞાન”

“વાચકર શ્રીકૃષ્ણે—માતિજ મહારાજે, પ્રશમરતિમા, કશુ શ્રી
જિનેશ્વરદેવે જન, અજન, પુણ્ય, પાપ, આશ્રય, સવર, નિજ્ઞા, બુધ,
મોક્ષ આદિ તરવોને જે રીતે ઠલા છે તે રીતે આનંદ, તે સમ્યક્ત્વ”

“હાલિદમૂગીધરજીએ તત્વની અમીતિ તે મિથ્યાત્વ એમ કહ્યું”

૫૮૬ દ્રવ્ય પચ્ચક્ષુખાણુ — “જેમા કર્મ રાગના મોહરૂપ પાચમી કતાર બની હોય તે”

“ભાન પચ્ચક્ષુખાણુ — જેમા કર્મ રાગના મોહરૂપ પાચમી કતાર ન બની હોય તે”

૫૯૧ “જેન સાચન ત્યાગ-રૈરાગ ઉપર ટક્યું છે”

“પાંચમા આરાના સાધુપણના કિમન પાસે ચોથા આરાના સાધુ પણના કિમન કોઈની ચો નથી. અમરો નહિ !!” રહસ્ય લક્ષ્યમા મેને !!”

“એ વખતે સાધુ પણુ સહેલું હતું આજે મુશ્કેલ છે”

ચોથા આરામા મુખના સાધનો શ્રીમ તોને ત્યા બધાયેના કતાં આજે તેમ નથી”

“અજે ફરેક સુખ-સાધનો સસ્તા છે-સહેલા છે”

“તે વખતે મુસાફરી કેટલી મુશ્કેલ અને આજે !!”

જન, રથન, અને આકાશમા પણ મુસાફરી કરો !

આવા વખતમા ત્યાગના પરિણામ આવવા કેટલા મુશ્કેલ !!”

“આજે તો ત્યાગ કુષ્કર છે ! તે વખતે ત્યાગ સહેલો હતો”

“નોત, સ્થ, દેવ, કૌમના એ વખતે બધાજો મનમૂક દન, અર્થ, તમામ મધારણો કાયા છે ! તેવા વખતમા ત્યાગના પરિણામ આવવા કેટલું બધું કઠિન છે !”

૫૯૨ “ગ્રામીન કાનમા નકાલો ધર્માનુષ્ઠાન કયું કયું હતું” આજે તો ગ્રામી જીવો ગમ્ય છે આવા અવસ્થામાં અતિકુષ્કર છે”

૫૯૩ “દુનિયામા બીજો જે ન હોય તે”

૫. ૧૦૫. “ક્રોધ ઠાપૂઆ ન રાખી શકે તેવી જાતિ સાપની છે, બધાપના ક્રોધ ઠાપૂવાળા, પણ સાપનો ક્રોધ ઠાપૂ બદારનો હોય છે એકાપૂ ક્રોધવાળી જાતિ સાપની છે

૫ ૧૦૬ “આ દુનિયામાં લોકનો સ્વભાવ દીખતી છે, કુટુંબ-વાળા ”

“દુનિયાનો નિયમ છે કે તમે એક ગાળનો જવાબ બે ગાળરૂપે આપો તો ચાર ગાળ સામેથી આવે ! પણ નિરતર રહો તો ? ત્યાં જ સમી જાય ”

૫ ૧૦૭ “શાસ્ત્રકાર કહે છે કે આ પરિસ્થિતિમાં જો સમકિતી મનુષ્ય હોત તો કેવલજ્ઞાન પામી જાત ! ! !”

(અડોશીયા સર્પની પછર દિવસની અનશનની રિથિતિ પ્રસંગી આ વાત છે)

૫ ૧૦૮ “જે કાવમા તીર્થ કરે, ગણધરે, શ્રુત કેવળીઓ વગેરે બિરાજમાન હોય, ડગલે ને પગતે ધર્મ કરવાના સાધનો આવી મળે, વિષયોની સામગ્રી પણ અકુશવાળી હોય તે કાળમા ત્યાગ-વૈરાગ્ય સહેલો છે, મુશ્કેલ નથી ”

“ગુન્દેગારને શુદ્ધ કરવાની કાળજી જે કાળમાં ખૂદ તીર્થ કર દેવ રાખે ! તેની શુદ્ધિ માટે ગણધર મહાત્માને તેને ત્યાં મોકલે ! એવા કાળમાં વત ત્યાગ, વૈરાગ્ય મુશ્કેલ નથી, જેમ કે મહારાતકે.”

“વિષય-કષાયનો ત્યાગી દુનિયાને કડવો લાગે છે એ જ દુનિયાની વિશ્લેષણતા તથા કમનસીમી છે ”

૫ ૧૧૧ “વિવેકરહિત બની અને દુષ્ટ આવેશમા આવીને બકનારના બોલો તરફ ધર્મીઓએ જોતું જોઈએ નહિ ”

૫ ૧૧૨ “પુખ્તથી ચિરપાવ અને પાપની ચિકિત્સાનું ફક્ત એ કાળમા (ચોથા આરામો) પ્રત્યક્ષ દેખાતું હતું, કે દેખાડનારા હતા ”

૫ ૧૧૩ “તે કાળમા ચાસ્તા હતા ચાસ્તાની સફર ચાનુ હતી, “સાવચેત-સાવચેત”ની તેઓ રાન મારતા હતા, આવા સંયોગોમાં જીવ ગુન્દાથી બચે અને ધર્મ પામે એમાં નવાઈ શી ?

૫ ૧૧૩ “આને આમણુ કાર્ષ છે ? .. એમા ધર્મ ત્યાગ-વૈરાગ્ય
કેટલા મુશ્કેલ ! ! !”

“આને આધાર માત્ર થી તીર્થ કર દેવના વચનો ઉપર છે ”

“માત્ર થી જિનવાણીના આધારે ધરનાર તજી સયમ લે । તેની
વક્ષાદારી વધારે કિંમતી ? કે તે યુગમાની વક્ષાદારી વધારે કિંમતી ?

“અર્થ સમજાવો ! ! એમની (નાથા આરાવાળાની) વક્ષાદારીમા વાધો
નથી ! પણ સહેનાઈ તથા મુશ્કેલીની દૃષ્ટિએ અની કિંમતની ગણુના છે ”

“આ પડતા કાળમા સધાતો ધર્મ વધારે મૂલ્યવાળો છે !”

“ફોટાના કાચમા આકૃતિ ઉંડી આવે છે ! .. તે જ રીતિએ
જેનામા ઈર્ષ્યાની લાગ પડી તેના હૃદયમા પણ પરિણમન ઉત્પન્ન થાય છે ”

“દુનિયા જેમા રાજી તેમા ઈર્ષ્યાનું નારાજ ! દુનિયા જ્યારે નારાજ
ત્યારે ઈર્ષ્યાનું રાજી ! ! !”

૫ ૧૧૪ “જમા જન્મ-જરા-મરણ રાગ-રોષ-આધિ-આધિ-ઉપાધિ
કશુ જ નથી, સંજાને માટે કેવન માતિ જ એ તેનુ નામ મોક્ષ ! ! !”

“ક્રોધ એટલે તાવનુ તેડું ! તાવમા આખા લાલ થાય છે, સ્વર
બગડે છે, શબ્દ લથડે છે, આખે અધારા આવે છે, સરીર કળતર થાય
છે, આખમા બગનરા થાય છે, કંઈ નાપાય છે, કોવવાળા મનુષ્યને પણ
આનુ જ બધુ થાય છે”

“ક્રોધના ત્યાગથી એ સતાપથી દૂર રહેનુ અભિમાનના ત્યાગથી
અકરાઈથી બચવુ ”

“માયાના ત્યાગથી કરોળિયાની બળ જેવી બળવી (પિતાને જ
ફસાવનારી) બચનુ, અને થોભ વમરના લોભના ત્યાગથી પ્રવાહમા તણાવાથી
બચનુ ”

૫ ૧૧૭ “સતોષથી સુખ તો કઈ પણ વ્યય વિના આત્મા
મેળવી શકે છે, એ સુખ આત્માને સ્વભાવથી છે, સ્વાધીન છે ”

૫ ૧૧૮ “પાપની અગત્ય પ્રવૃત્તિઓ જ જીવને અનાદિકાળથી
સસારમા રખાવે છે ”

૫ ૧૧૯ “સો કાઈધર્મી થના-ધર્મી કહેવરાવવા ઇન્ડે છે, અધર્મી થતુ, અધર્મી ગણાતુ કાઈને ય ગમતુ નથી ”

૫ ૧૨૧ “કર્મનુ કારણુ જન્મ અને જન્મનુ કારણુ કર્મ ! એ વાત ખરી ! પણ તેમા મુખ્ય ભાગ ભજવતુ કારણુ મમતા યાને મમત્વ ભાવ છે”

૫ ૧૨૨ “સાપ એક ભામા મારે ! પાપ તો ભલેભલ મારે છે”

૫ ૧૨૩ “પાપ-બીરપણુ હોય તે માર્ગાનુસારી જેને પાપનો ભય ન હોય તે માર્ગ બહાર !

== પાપોની જડ મમત્વભાવ છે ==

૫ ૧૨૪ “ભવ્યક્રતુ-મવા પાપોનુ ઔષધર પરિમદ અથવા મમત્વ ભાવ છે”

૫ ૧૨૬ “પાપ માત્રનુ મળ મમતા છે”

“ભવ્ય મમતાના મળને મહારવા હોય તો એક જ આશર ફેરવી નાખવો ! “લેણુ” ને જાને “દેણુ” એમ જોડી દો ! જેવામા મોજ માણુનાને બ ને જેવામા મોજ માણો ! એટલે મમતા સદી જતો ? આતુ જ નામ ધર્મ ! ! !”

“પાપમાત્રના મળ ૨૫ મમતાનો નાશ થાય ત્યારે દેવાય ! આધી દાન તે ધર્મ !”

“દાનમાં ધર્મ મમતાના નાશને લીધે જ છે, ”

૫ ૧૨૭ “મમતા હોય ત્યારે મેળવેનુ કાઈને આપી દેવામા મૂર્ખાઈ મનાય ! જ્યારે મમતાનુ મૂળ મડે ત્યારે એમ થાય કે-વન્યભાગ્ય ! મારી લક્ષ્મી દાનમા વપરાય ! પાતે પડે ! તેનો સદુપયોગ થાય !

૫ ૧૨૯ “જેની આદિમા ક યાણુ, મધ્યમા કટ્યાણુ અને થયા પછી પણુ કટ્યાણુ ! તે ક્રિયાનુ નામ ધર્મ છે

“પ્રથમ પણુ શુભાશય હોય, મધ્યમાં પણુ શુભાશય વિદ્યમાન હોય અને ક્રિયા પછી પણુ શુભાશય સ્થિર હોય ! તે ક્રિયાનુ નામ ધર્મ છે”

૫ ૧૩૦ “આ શરીર એટલે ? દેડવાડો કે બીજુ કઈ ! દેડવાડો તો સારો ! કેમકે એ તો અશુચિ સંધરનાર છે જ્યારે આ તો અશુચિ બતાવનાર છે”

“પ્રતિજ્ઞા અણ દોષી જોઈએ, તેના માટે તાલીમ જોઈએ, એ તાલીમ એ જ તપ ધર્મ”

૫ ૧૩૬ “હૃદયોના વિકારો, મનના આવેશો તથા પાપ પ્રતિષે રાહવાના સિદ્ધાંતમાં અણ રહેવામાં આવનારી આપત્તિઓની સભારના કરે તે તે આપત્તિઓને સહવાની ટેવ પાડી તે તપ”

‘સકલ-નિર્મલો હમેશા પવિત્ર તથા સુદૃઢ ગમ્પના જોઈએ ! તમામ આધાર પવિત્રતા તથા નિષ્ઠતા ઉપર છે આનુ નામ ભાન ધર્મ.’”

૫ ૧૪૦ “આશ્રય એટલે જોના આનના દાર”

“સુધર એટલે કર્મ ગાહવાના કારણો”

“નિર્જન એટલે કર્મ કાય કરનારા કારણો”

“જોના પુખ્ત-પાપને ઉદ્યાદિ વડે સ્વતંત્ર તત્ત્વ માને છે”

૫ ૧૪૩ “આત્માને કર્મ ફરીને વળગે જ નહિ, આત્માએ મેળવેલા જ્ઞાનાદિ ગુણ જન્ય નહિ, પન્ડિત્ય નહિ, ધર્માય નહિ, એવું જો મ્યાન તે શિક્ષા.”

“શિક્ષા એટલે જ્યાં કર્મની ડખલગીરી નહિ પુદ્ગલની દરમ્યાનગીરી નહિ”

૫ ૧૪૫ જૈન શાસનમાં જોઈ પ્રવેશ કર્યો એવું ધ્યેય એક જ ! કર્મનારાનું ! જોનોનો ગુરૂ મન જ એ છે x x x ગમે તેવી નાની-મોટી ક્રિયામાં પણ ધ્યેય આટલું જ ! ! !”

“શુર મત્ર જ એ છે કે” સર્વ પાપનો નાશ કરો ! ! !”

“સર્વ પાપનો નાશ એજ મગસ”

“સર્વ પાપના નાશને ધ્યેય મનાય તો જ મગસ મનાય !”

“પાપ પરમેશ્વરીને નમસ્કાર તો ખરો ! પણ શા માટે ! સર્વ પાપના નાશ માટે ! એ ધ્યેય એ લક્ષ્ય દૃષ્ટિમાદાર ન જન્ય માટે તો “એસો વંચનમુકારો” આદિ ચાર પદોની યોજના છે”

૫ ૧૪૫ “જૈન દર્શનમાં સર્વ પાપના નાશને જ મગસ માનવામાં આવ્યું છે”

૫ ૧૪૬ “સર્વ પાપનો નાશ એટલે આત્માના ગુણોના x x તમામ આવરણોનો નાશ !”

“જ્યા સર્વ પાપના નાશથી આત્મા અનત જ્ઞાનાદિ ગુણમય વિમુક્ત સ્વરૂપમા રમી શકે છે, વિષમીન છે, એજ સ્વરૂપે સાધ્ય છે એજ મોક્ષ ”

૫ ૧૪૮ “આઠ પ્રકારના કર્મ તે શુ છે? તે છે શત્રુના થાણા ”

૫ ૧૪૯ “પાપ એ જીવને કર્મરાજ તરફથી દંડનીતિ છે, ત્યાર પુણ્ય એ શાપજીનીતિ છે ”

“વસ્તુનો ખ્યાલ વસ્તુ સ્વરૂપે આવવો એનું જ નામ સમક્રિત ”

“ગુદ્દ દેવ ગુરુ, શુદ્ધ કર્મને માનવા તે સમક્રિત એ વાત ખરી ! પણ એ શા મુદ્દાથી ? શત્રુને જોડાવાવનારા, શત્રુનું સ્વરૂપ અને તેના થાણા જણાવનારા તેમજ તેના નાશનો ઉપાય બતાવનારા છે એજ મુદ્દાથી ને ! ”

“શત્રુની દંડનીતિ એમજી બનાવી આજ એમને માનવામા સમક્રિત એ સ્પષ્ટ છે

“તે કર્મની શત્રુનો નાશ કર્યો છે, ગુરુ એના નાશની સડક છે, કર્મ એના નાશનો અમલ કરાવે છે, આજ તે સમક્રિત ”

૫ ૧૫૧ “આત્મા શત્રુના થાણા ને દમન કરી પાડી આક્રમણ કરે તો તાત્કાલ દહે છે કે અત સુદુર્ગતમા ધાપું કરે, આત્મીય સામાન્ય મોક્ષ દગ્તગત કરે ! ”

૫ ૧૫૨ “આત્મા પોતાની ગુદ્દ જ્ઞાનમય દશા, ગુદ્દ દર્શનમય દશા, અન્યાયાધ દશા, તથા કર્મની ડખલગીરી પુદ્ગલની દરમ્યાનગીરી નથી, તેવી સ્થિતિ કાયમ આરે આજ ૪૮ મિનિટની અદા મેળવી લે, ”

“મોક્ષ ૪૮ મિનિટમાં મળે, સપૂર્ણ અત્રાત્ય કે સ્વાતંત્ર્ય ૪૮ મિનિટમાં મળે, અનાદિ મિથ્યાવાત્તિથી દેકડો આગી ૪૮ મિનિટમાં અનત જ્ઞાનાદિ ગુણ અમૃદ્ધિ સાપડે ! પણ એ સરતે ! શત્રુના થાણા ઉપર દમન મેળવવો ! સક્રિત કારવના પદેના આ કરુણ ! ”

“જ્યા જ મની જડક તથા મરણની પડક નથી તે મોક્ષ ”

૫ ૧૫૦ “જ્યા ગુલામગીરી નથી, જ્યા આજ સ્વાતંત્ર્ય છે, જ્યા લેવ પણ કર્મની ડખલગીરી નથી પુદ્ગલની દરમ્યાનગીરી નથી, એજ સ્થાન આજ મોક્ષ છે ”

૫ ૧૭૧ “જ્યાં પાંચમી કતારના સભ્યનુ કોઈ પણ કાવતર વિદ્યમાન હોય તે દ્રવ્ય પચ્ચક્ષ્ણાણુ અને જ્યાં એ સભ્યના જીવને અવકાશ ન મળ્યો હોય તે સ્થાવ પચ્ચક્ષ્ણાણુ.”

૫ ૧૭૫ “ધૃતિરોની જેમ ઈશ્વરના સિરે દોષનો ટોપનો જેનાથી આગાડી શકાય નહિ તે જૈન.”

૫ ૧૭૪ “કશું પોતે અને યોગનુ ઈશ્વર ઉપર !”

“ભયામા ભાઈમધ પોતે અને જૂઠામા ભગવાન !”

૫ ૧૭૬ “જીવોની વૃત્તિ, વાણી, પ્રતિ, સુખદુઃખ ઈત્યાદિ કર્માનુસાર છે”

૫ ૧૭૮ “જેનો ઈશ્વરને માર્ગ જ્ઞાનનાર તરીકે માને છે”

“પોતાની જવામદારી-જોખમદારી પોતાને મિત્ર માને-રાખે તે જૈન અને ઈશ્વરને સિરે આઠાડ તે જૈનેતર”

૫ ૧૭૬ “આપણી આખી બાજીને ઉધી પાડનાર કોણ છે ?
x x x પાપ કહો કે કર્મ કહો ! એ એરી ચીજ છે કે આપણી જવામદારીમા જોડાણ કરે છે, નમજુ-ભગજુ કરે છે”

“જૈન બચ્ચો ગળથુથીથી જ “પાપનો નાશ કરવો” એ જ એક નિશાનનાગો હોય !”

“આત્માની અનાદિ કાળથી રખડપટ્ટીના કાલજ ૩૫ કર્મ કે પાપના નાશ માટે જ જૈનો સતત ઉદ્યમ હોય !”

“પાંચ પરમેષ્ઠીઓને કરનામા અ વેલો નમસ્કાર ૩૫ આ મહાશ્રુતસ્કંધ સર્વ પાપને નાશ કરનાર છે.”

૫ ૧૮૫ “કર્મના નાન માટે જે નીતિની આવડત આવરમક છે”

“કર્મના બે પુત્રો-પુત્ર્ય અને પાપ !”

“કર્મના પુત્ર્યના સદકાર વિના પાપ પણ જીવ પાસે કરાવી શકે તેમ નથી”

૫ ૧૮૬ “પાપનુ તત્ર ચાલે છે પુત્ર્ય કારણારીથી.”

“પુત્ર્ય અનુકૂળતા ઠરી અપે, અનુકૂળતાના પાસમા જીવ સપગમ, નશો ચકે, પાપ કરે ૫૩ પાપ પોતાનો પાપે બતાવે”

“એ પાપને પળે મધ્યસ્થ કારભારી પુણ્યને દેશવાની પ્રથમ

જગે છે ”

“પાપ માટે પ્રવેશવાની સમય-દરવાજા કાપે પુણ્યને ધિરે છે ”

“પાપ-લેહમાં શામ આરવા માટે પુણ્યને પશ્ચિમ નેવાની યુદ્ધિ

શ્રી જિનેશ્વર મદ મગ્નએ જનવી ”

૫ ૧૮૭ “પાપ કાસદોરો છે’ પણ પુણ્ય ૧૧ છે ”

“પુણ્યનો પગ તે પાપને !

૫ ૧૮૮ “પાપને દશાવવામાં પુણ્ય મદગાર છે, પુણ્યને પાપે

લાઈ પડી પાપ નમાડે કદી નુશ્ચાન નહિ કરે ”

૫ ૧૮૯ “કુનિવાના નવકા મા જેમ વહાણરીના મોઝદ લીધા

વિના તેવા તેવા અધિભરો જોનવી સજ્યા નથી, તેને લાચક જાવનું નથી

તેમજ જૈન શાસન પણ પ્રતિજ્ઞા વચરનાને અખૂંત્રીમાં ગમવાની ના

પાડે છે ! ’

૫ ૧૯૧ “કમ રાજનો મોદ અધિકારી પાચમી કનારનો મુખ્ય

મુખ્ય ૭ દરેક મુખ્ય કરીને ડવને પાડો પાવો એજ એનું કામ ! ”

“તે (મોદ) જીવને ગાઠ પ્રમરે પાળી શરે છે પ્રયોજન આરીને

ગીન રીવાજ-વિધિ આચળામાં મુજીને, પરિણતિ ખમાડીને, અને

આ ત્રમમાં જીવ ન દસાવ તો હાંવે નક્કિનો દામ કરીને ! ! !

“જો રાજકેદો ન લગ્યાય ! વિચારમાં ન મુજાયા ! નિયમ-મર્દની

રિધિમાં ન જુને ! તેને અનાજમાં મીમે / આપીને પણ સમિત તોળવાના

અખનગ છે ને ! ! ! પાચમી કનાર મુ ન કરે ! જલુ જ કરે ! ”

परिशिष्ट ४
उद्धरणानां स्थल (निर्देश)

पृ ५-१६५ 'तिथ्ययरा मे पत्नीयतु'

पूर्णि - "एव मए अभिपुत्रा, विदुययमला पहीणपरमरणा ।

चउवीवापे निणवरा, तिथ्ययरा मे पत्नीयतु ॥"

—लोगस्त० सूत्र भा० ५ पाठ ४

पृ १० 'शमाय'

"जन्म-जरा-मरणात्ते, जगदशरणमभिमवीक्ष्य निस्सारम् ।

स्नोतमपहाय राज्य, शमाय धीमान् प्रव्रजा ॥"

—५ आ उभाभ्वातिष्ठ म रथित

श्री तत्त्वार्थ भाष्य धारिका १५

पृ १७ "उपपद्यते चाऽनुपलभ्यते च"

—श्री अमिश्र २-१-३६

शाङ्करभाष्य - "उपपद्यते च संसारस्यानादिमत्त्वं, आदिमत्त्वे हि

संसारस्यानन्मादुर्भूतेर्मुक्तानामपि पुन संसारोद्भूतिप्रवण अकृताभ्यागमप्रसन्नस्य,

— सुगदुरादिवैषम्यस्य निर्निमित्तत्वात् ।

नचधरो वैषम्यहेतुरित्युक्तं, नचाविद्या केवला वैषम्यस्य कारणं, एकरूपत्वात्,

गमादिप्रदेशावापनाक्षिप्तकमापेक्षा तत्राविद्या वैषम्यकरी स्यात् ।, न च कर्मान्तरेण

शरीर सम्भवति, न च शरीरमन्तरेण कर्म सम्भवतीतरेतराध्यप्रसन्न,

अनादित्वे तु श्रीग्राह्करन्यायेनोपपत्तेर्न कथं दोषो भवति ।

उपलभ्यते च संसारस्यानादित्वं श्रुति-स्मृतयो × × × × ×
पुण्ये चातीतानामतत्त्वानां न परिपाणमस्तीति स्थापितम् ।”

—श्री भगवत् अ. २ पा १ अ ३६ नु श्री सहस्राचार्य टीका ला. ५
पृ १८ “सुखाद्यद्रव्यसौ चाता यथापूर्वमकस्मत्”

—श्री वेदसंदिता १०-१६०-३

पृ २ “ज वेदः स यद्वा श्री भगवन्ती भूत
पृ २३ एगदिवसो जेवो पद्मजमुवागमो भगवन्मनो ।
जइ जवि पावइ मुक्क, भवस्य पैमानिओ होइ ॥

—श्री उपनिषद्भाषा भा ६०

पृ १४ ‘सुखं सज्जं सण सुखं ०’

—श्री नीलगगनतोत्र प्र० ११ श्लो ४

पृ ४२ “आकालमियमासा ते, हेवापादेवगोचरा ।
आश्रय सर्वथा हेव उपादेवथ नवर ॥’

—श्री नीलगगन तोत्र प्र० १४ श्लो ५

पृ ५४ श्री ५६ भा “जीवानां स्थितिः” शीर्षे तने आयेतु
सम्पाद्य श्री लज्जवद्गीता अ १ श्लो ३८ श्री अ २ श्लो ३८
सुधीना श्लो ६० सार श्लो ३

११ पृ ५६ “आसति जीवन्ति दया विहाय, नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि ।
तथा घरीयणि विहाय जीवा-न्वयानि संयाति नवानि देही ॥”

—श्री लज्जवद्गीता अ० २ श्लो ३०

पृ ६६ ‘ममाहो उत्तम कुल’

‘आयोऽहं वायुदेवानां, पिता मे चक्रवर्तिनाम् ।
पितामहो त्रिनेत्राणां, ममाहो उत्तम कुल ॥’

—श्री हृषिकेशसुभेदिता व्या० ॥

पृ ७८ “सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्राणि मोक्षमाय”

—तत्त्वार्थ अ० १ सू० १

પૃ ૨૩ “આ તમારી નજર સામે દરીયો દેખાય છે” વગેરે

પૃ ૨૪ “દરિયામા દીવાદાડીના કાનસનો કાચ કેવો ફર્ક કરે છે”

વગેરે

આ બંને ઉ નેખો મુળધર્મા સમુદ્ર કિનારે વમેલ યેગિમદ્દ બગરા-
ઓથી ભરપૂર મરીન ડ્રાઈવની મિગિટ જગ્યાએ પ્રસ્તુત વ્યાખ્યાનો
અપાયેન છે, તેની શ્રુ-સાક્ષી પૂનારા છે

બીજી વાત પૂ આગમોદ્ધારકત્રીનુ વાચન અને બાલ્યજ્ઞાન કેટલુ વિચારો
ઓ અમાધ છે તે વાત પણ દીવાદાડીનો ઉત્તેજ બતાવી આપે છે કેમકે
દીવા-દાગીમા માન પ્રકાશની યોજના દોષ છે એ વાત જગ જણાવી છે,
પણ “અદર કાચ બહુ મેગથી ફરતો હોય છે” વગેરે વાત તો નવી
અને અદ્ભુત જ છે, માઓના ઉડાણમા ફૂબળી મારીને તરવચિતનમા
દત્તચિત્ત ખોમા પણ પૂજ્યશ્રી બાલ્ય-આનુ-કુનિયાની ઝીંડી બાખતો પણ
કેટલી સરસ રીતે અનગાઈ શક્તા હતા? આ ઉદ્દેખ એની યથાર્થ
પ્રતીત કરાવી પૂજ્યશ્રી પ્રતિ અત્યંત નિતમ્ર-ભાવ-પૂર્ણ ભક્તિ ઉપજાવે છે

પૃ ૩૭ સપ આધનાના બીજા નિયમને ધટાવતા પૂ આગમો-
દ્ધારકશ્રીએ “આ દાખડી ચુંદો કરે છે? ના! ચુંદાની માઠ પણ બાધતી
નથી” વગેરે ચુંદો ગ્રામ છીકણીની ડાબી દાધમા લઈને ઉચ્ચાપા
હોય એમ લાગે છે જે કે પૂ આગમોદ્ધારક શ્રી છીકણી સૂધતા હતા અને
તે દાખડી પાટ પર હશે વગેરે વાત સૂચવે છે

પૃ ૧૫૦-૧૫૧-૧૫૨ વર્તમાન યુગના પાશ્વત્ય દેશોના ઇતિહાસનુ
અને રાષ્ટ્રીય ચળવળોનુ પૂજ્યશ્રીનું અધ્યાગજ્ઞાન સૂચનનારા ઉત્તેજો છે

પૃ ૧૫૩ મા “મન્દાગ ક્યારે રચાય” આદિ ઉત્તેજથી આઝાદી
મન્યા પરી ગાંધીય સંગ્રામનુ ઘડતર કેમ થાય? વગેરેનુ ઔચિક જ્ઞાન ઝલકે

પૃ ૧૬૧ ધ્યાનકેનાસી સપ્રાયોમા આવતી સમ્મત્વના પરીકાની
વાતનુ માર્મિક નિરીક્ષણ વર્તમાન યુગમા દષ્ટિરાગથી દુષિત સમ્મત્વના
ઝેરી પ્રચારની અસારતા સૂચવે છે

	૫૮	ચડકોલીયાનુ દહાત	૧૦૭
વક્ષા સાધીનો પ્રસંગ	૭૦	મહાચતકનુ ન્હાત	૧૦૮
ચિનાની પુનનુ દહાત	૭૭	મમત્વ ઉપર એક શૈલનુ દહાત	૧૨૧
બે ૪ મોહિ ।	૭૫	તાનિશ્વરનો પૂર્વલન	૧૨૭
“મામની શાહકારી અને ગાડકીની		મુખાઈ કોની	૧૪૬
ચોરી”નુ દહાત	૬૨	તુકીનો આનાતુ	૧૫૧
તપ-ત્યાગ-વૈરાગ્ય ઉપ		”	૧૬૨
મહાત્માનુ દહાત	૧૦૦	કેરે સમય	૧૬૭

૫ ૧૮૦ થી ૧૮૪ બાદશાહના ચાર ફરમાનો (પ્રાય સિદ્ધ કરનુ દહાત છે)

૫ ૧૮૫ લીબનો અને કો-ઝરવેગિયાનુ દહાત

૫ ૧૮૭ ઉદ્દેપુરી રૂપિયો

૫ ૧૮૬-૧૯૦ પ્રજા મહાનાર અને નિવિર્દન

પરિશિષ્ટ ૭

પ્રાસંગિક કહેવતો

૫ ૨ “જોઈ આગળ ભામવત”

૫ ૪ “વરરાગ વીનાના નાનૈયા”

૫ ૧૦ “સમકિત વિના બધુ નહાય”

૫ ૧૪ “આઝાદી વિના આઝાદી ક્યાથી”

૫ ૨૬ “મા-આપની ગાળ તે લીની નાળ”

“વળમી રહે તો આમો-કેરી અને પડી ગય તેનું નામ ભરવા”

“હાયા ખરે તે મગ્યા”

૫ ૪૬ “જમવામા જનતો અને માર જાવામા ભગસો”

૫ ૭૨ “ગાળે યુગમાં યના નથી”

૫ ૮૧ “ગાવડાવેલુ કુલ જોવેલુ, જગ કુલા પૂત પિવેલુ ।

મરમાનુતમ રહેલુ પુનરાગમન કુલ ॥

પરિશિષ્ટ ૮

વિશિષ્ટ ગાજ્ઞ પ્રયોગો

૫ ૭ સપ્તયો	૫ ૨૮ ગોડીયો	૫ ૩૬ નંદક (સ)
૫ ૪ જાનૈયા	ગોથુ ખાતો	૫ ૩૭ (અ)
વહૈય (દ)	ફેડો	૫ ૩૮ (અ)
૫ ૫ ગુરુમત્ર	૫ ૨૯ નસીમ	અસીય
૬ ૬ સાપડુ	કિસો	૬ ૬ (ખા)
૫ ૧૭ પડખીઆ (દ)	કહ	૫ ૩૯ (ખા)
ડીડવાણુ (દ)	ખાખપ	ખાસલમણુ (સ)
૫ ૮ કોરા	ખાખાળીયા	૫ ૪૦ સામેય
૫ ૧૦ ફોદના	જાખર	૫ ૪૧ ફસનાઈ (દી)
૫ ૧૨ હાંચો (દ)	૫ ૩૦ સરામત (કા)	ખારેરા
૫ ૧૪ ખોનાએલા	૫ ૩૧ ધુગી	૫ ૪૨ ખડખાટ
૬ ૧૬ તગડુ (દ)	૫ ૩૨ વિસાખા	૫ ૪૩ વફાદારી (કા)
પાંચમી	રેલન (અ)	ખાગે
કતાર	લામટ	વધો
૬ ૧૮ છેડ છેડા	ગખડપટ્ટી (દ)	૫ ૪૬ ટોપચે ધગ
૫ ૨૦ આઝાદી	૫ ૩૩ અઝિહોન (સ)	જામારો
આમાઈ	લકગાઈ	જાહેમત (કા)
ખખગીરી	૬ ૨૪ મીન-મેખ	નગમો
ગખાનગીગી	વવામ (સ)	૫ ૪૭ ખાસડા
૫ ૨૨ નીમટ	પાવ	તોટો
સગજડ	હેલ	ફુનિયાદારી
૫ ૨૪ રીડા (અ)	૫ ૩૬ વોટ (અ)	૫ ૪૮ સમારના
સાફરાવેજા	અમલ	૫ ૪૯ લોન (અ)
સખલા	૫ ૪૭ ડીખન	સહીયાગ
૫ ૨૫ વાઙ એણા	૫ ૪૮ ગજેજ (કા)	૬ ૫૦ રમુજ
૫ ૨૬ ખખગ-અત	ગુદાની	ફુન્યરી
મનરા	ગાઠ	૫ ૫૧ ગુલામ
૫ ૨૭ કનઈ	૫ ૮ છ નારા	૫ ૫૨ જાની-એટ

૫ ૫૩ ઉસર્પિલી(સ)	૫ ૭૫ મોખરે	૫ ૧૧૧ ઘન-સર
અવમર્પિલી	નાલ્ય-નાલ્ય	૫ ૧૧૨ કિરપર
૧ ૫૪ પાપમ	૧ ૭૭ પચાન	૫ ૧૧૩ રૂક (ક)
ચોતીલી	મો'કાલ (ર)	૫ ૧૧૪ રૂક
૫ ૫૫ સર્પ	ધધુખર (ર)	૫ ૧૧૫ રૂક
ગોડી	૫ ૭૮ ઉચ્છવો	૫ ૧૧૬ રૂક
ગુચ્છવમા	૧ ૮૦ કમનમીમી(કા)	૧ ૧૧૭ રૂક
ગુચ્છવ	પગદાણ સ	૧ ૧૧૮ રૂક
૫ ૫૬ હેગન-પરેશાન	૧ ૮૨ ઉત્તકાન (કા)	૧ ૧૧૯ રૂક
પા'ડ (ઉપકાગ)	ખિતાન (કા)	૧ ૧૨૦ રૂક
મીખગ	૫ ૮૭ અચ્છકાટ	૧ ૧૨૧ રૂક
સવિના નાગવજા	૫ ૮૮ એવચ્છવમા	૧ ૧૨૨ રૂક
૫ ૫૮ મિનુન-પર	૧ ૮૯ ઉપકા	૧ ૧૨૩ રૂક
મોચવે-મીખગ	૧ ૯૦ નાડી	૧ ૧૨૪ રૂક
૫ ૫૯ યાગી	૫ ૯૪ ધમડો (ર)	૧ ૧૨૫ રૂક
૫ ૬૦ રૂક (અ)	૫ ૯૬ કુનોરોડોર્મ(અ)	૧ ૧૨૬ રૂક
નમા-મોદના	વા'કાપ	૧ ૧૨૭ રૂક
મરી-ગીટનાશ	૫ ૧૦૦ જખો	૧ ૧૨૮ રૂક (અ)
અગવગ	૫ ૧૦૩ જખો	૧ ૧૨૯ રૂક
૫ ૬૨ આહના	૧ ૧૦૪ રૂક	૧ ૧૩૦ રૂક
૫ ૬૪ આચીયા	૫ ૧૦૬ અદમના	૧ ૧૩૧ રૂક
૫ ૬૫ જ સાઈ (કા)	૧ ૧૦૮ અમરો	૧ ૧૩૨ રૂક
નગુ	અગખામણો	૧ ૧૩૩ રૂક
નગીયા-અગ	૫ ૧૦૯ દરેલી (અ)	૧ ૧૩૪ રૂક
૫ ૬૮ કાકો	કની રૂક	૧ ૧૩૫ રૂક
૧ ૭૧ વેળ	આખીલી	૧ ૧૩૬ રૂક
જુઠાખા	રીમીવ અ	૧ ૧૩૭ રૂક
ઓસડ	કિપાલ (અ)	૧ ૧૩૮ રૂક
૫ ૭૨ મે-દાઉન અ	૧ ૧૧૦ તાલ	૧ ૧૩૯ રૂક
રવે ડ	રમખ	૧ ૧૪૦ રૂક
૫ ૭૪ પરા	૧ ૧૧૧ તાલ	૧ ૧૪૧ રૂક
બાડી મોર	૧ ૧૧૨ તાલ	૧ ૧૪૨ રૂક

૫ ૧૪૦ માનના	૫ ૧૬૮ અનથો	૫ ૧૮૦ દેન (કા)
૧ ૧૪૪ નાંદી	૫ ૧૬૯ ડા	૫ ૧૮૧ દુર્ગમો (કા)
વહેલી ગા	અગમરે	અંગમો (કા)
ડોળની છે	લાગ	કારી ધા
૫ ૧૪૫ મેકુ (અ)	તમસતો	જહાંપનાહ (કા)
૫ ૧૪૭ શિસ્ત (કા)	૫ ૧૭૦ માગાડ	જુદાવિદ
૫ ૧૪૮ યુનામી	૫ ૧૭૧ દોળનુ	દીનાનગીરી
થાપા	વાન	૫ ૧૮૩ તકલીફ (કા)
૫ ૧૫૧ રે વે (અ)	સાન	મયાલાત
પોટ	૫ ૧૭૩ જલાદ (કા)	મગત
ટેલીફન	લગાડી	મુવ્વદમ
માગિયો	પગડી સંકે	જાનોનિસાર
૫ ૧૫૨ જક્કડ	સેક્ટરીઓ (અ)	વપાદાર
પક્કડ	૫ ૧૭૪ રમજા-અમજા	રેમલ
૫ ૧૫૩ પગદોડા	ગળથુથી	રહમ
૫ ૧૫૪ કેડા	૫ ૧૮૦ યુગાલ	અનાજા
૫ ૧૫૫ કમીતા	કાનીનુ માપુ	દિકમત
દાંડા-પાસળા	૫ ૧૮૧ જલાન (કા)	૫ ૧૮૪ હકીમ
૫ ૧૫૬ દુમિયા	વજીર (કા)	મકીન
૫ ૧૫૭ સુનતા (કા)	માસરી (કા)	મરજામ
ખાર	અજામ (કા)	તકરીર
ટાકાને	મુગદ (કા)	તકલીફ
૫ ૧૫૮ ગમ્મા	તામીર (કા)	કાચર
૫ ૧૫૯ આમા માગી	રોજાન (કા)	કાટ
ન્યાયે	સાન	પગખે લેવાનુ
રમેલા	ગળ-કળ	૫ ૧૮૫ લીબાનો (કા)
૫ ૧૬૦ ફેટ	ગળાનો (કા)	૫ ૧૮૬ પગે મપા
લચકા		૫ ૧૮૭ કામદીઓ
મીના (મ)		૫ ૧૮૮ સોમદ
		મેગીગર (કા)

પરિશિષ્ટ ૯

બ્રુલાપિતો

શીર્ષક

અન

૫

૧	સ સારમા સુખ	શ્રીમદ્દાનિશ્ચય સુત	૨૫
૨	સદ્યુક્તની મદના	વાચનભાષી તારવેતું	૪૪
૩	ગિતાસાની મદના	શ્રીઆચાર્ય સુત	૧૨
૪	ખર મુનિપણ	" "	૧૭
૫	લોકીયુ	" "	૧૭
૬	પતિ કોણ ?	" "	૧૭
૭	શુદ્ધ અનુષ્ઠાન એટલે ?	યોગદષ્ટિ સમુચ્ચય	૭૬
૮	માર્મિક ઉપદેશ	આત્માવબોધ ક્રમક	૬૧
૯	સુખની દુઃખી	વાચનભાષી તારવેતું	૧૧૪
૧૦	દિનશિખા	શ્રીમદ્દાનિશ્ચય સુત	૧૧૮
૧૧	સ વખની મદના	શ્રીઆચાર્ય સુત	૧૩૭
૧૨	સારો સિંઘ મણ ?	" "	૧૩૭
૧૩	" "	" "	૧૩૭
૧૪	પ્રધાન દર્શન	શ્રીપ્રથમભરતિ પ્રકરણ	૧૫૬

આવશ્યક મુધારો

આ વ્યાખ્યાન સમજના મર્યાદાના ૩ થી ૮ રૂબાની
 જેવીએલુ સંગ્રહન કરી આપનાર અને અનેક જરૂરી
 સૂચનો આપનાર પૂ. ગણિયર શ્રી મહાસાગરજી મળે
 ભાવભરી નંદનાજી

લી મ પાદક

